

30	-----	בתי מדרשות חלק א - ברייתא דמעשה מרכבה
30	-----	פרק א
30	-----	פרק ב
31	-----	פרק ג
31	-----	פרק ד
32	-----	פרק ה
32	-----	פרק ו
33	-----	פרק ז
34	-----	בתי מדרשות חלק א - חלום מרדכי ותפלתו ותפלת אסתר
34	-----	בלשון ארמית
37	-----	בלשון עברית
39	-----	בתי מדרשות חלק א - לקוטים ממדרש שוחר טוב כתב יד
39	-----	מזמור ז
40	-----	מזמור קד
41	-----	בתי מדרשות חלק א - מאמר גדולה ענוה
41	-----	בתי מדרשות חלק א - מאמר גדולה ענוה
42	-----	בתי מדרשות חלק א - מגלת אנטיוכס בלשון ארמי
42	-----	בתי מדרשות חלק א - מגלת אנטיוכס בלשון ארמי
42	-----	א
42	-----	ב
42	-----	ג
42	-----	ד
42	-----	ה
42	-----	ו
42	-----	ז
42	-----	ח
43	-----	ט
43	-----	י
43	-----	יא
43	-----	יב

43	-----	יג
43	-----	יד
43	-----	טו
43	-----	טז
43	-----	יז
43	-----	יח
44	-----	יט
44	-----	כ
44	-----	כא
44	-----	כב
44	-----	כג
44	-----	כד
44	-----	כה
44	-----	כו
44	-----	כז
44	-----	כח
45	-----	כט
45	-----	ל
45	-----	לא
45	-----	לב
45	-----	לג
45	-----	לד
45	-----	לה
45	-----	לו
45	-----	לז
45	-----	לח
46	-----	לט
46	-----	מ
46	-----	מא
46	-----	מב

46	-----	מג
46	-----	מד
46	-----	מה
46	-----	מו
46	-----	מז
46	-----	מח
47	-----	מט
47	-----	נ
47	-----	נא
47	-----	נב
47	-----	נג
47	-----	נד
47	-----	נה
47	-----	נו
47	-----	נז
48	-----	נח
48	-----	נט
48	-----	ס
48	-----	סא
48	-----	סב
48	-----	סג
48	-----	סד
48	-----	סה
49	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו
49	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת בראשית
49	-----	אות א
49	-----	אות ב
49	-----	אות ג
49	-----	אות ד
49	-----	אות ה

50 ----- אות ו

50 ----- אות ז

50 ----- אות ח

50 ----- אות ט

50 ----- אות י

50 ----- אות יא

50 ----- אות יב

51 ----- אות יג

51 ----- אות יד

51 ----- אות טו

51 ----- אות טז

51 ----- אות יז

52 ----- אות יח

52 ----- אות יט

52 ----- אות כ

52 ----- אות כא

53 ----- אות כב

53 ----- אות כג

53 ----- אות כד

53 ----- בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת נח

53 ----- אות כה

53 ----- אות כו

54 ----- אות כז

54 ----- אות כח

54 ----- אות כט

54 ----- אות ל

54 ----- אות לא

54 ----- אות לב

54 ----- אות לג

55 ----- בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת לך

55 ----- אות לד

55 ----- אות לה

55 ----- אות לו

55 ----- אות לז

56 ----- אות לח

56 ----- אות לט

56 ----- אות מ

56 ----- אות מא

56 ----- אות מב

56 ----- אות מג

57 ----- בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת וירא

57 ----- אות מד

57 ----- אות מה

57 ----- אות מו

57 ----- אות מז

57 ----- אות מח

57 ----- אות מט

58 ----- אות נ

58 ----- אות נא

58 ----- אות נב

58 ----- אות נג

58 ----- אות נד

58 ----- אות נה

58 ----- אות נו

59 ----- אות נז

59 ----- בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת תולדות

59 ----- אות נח

59 ----- אות נט

59 ----- אות ס

59 ----- אות סא

60	-----	אות סב
60	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת ויצא
60	-----	אות סג
60	-----	אות סד
60	-----	אות סה
60	-----	אות סו
61	-----	אות סז
61	-----	אות סח
61	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת וישלח
61	-----	אות סט
61	-----	אות ע
61	-----	אות עא
62	-----	אות עב
62	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת וישב
62	-----	אות עג
62	-----	אות עד
63	-----	אות עה
63	-----	אות עו
63	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת ויחי
63	-----	אות עז
63	-----	אות עח
63	-----	אות עט
63	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת אחרי
64	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת עקב
65	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת פקודי
66	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש ילמדנו פרשת קדושים
67	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש כתפוח בעצי היער
67	-----	אות א
67	-----	אות ב
68	-----	אות ג

68	-----	אות ד
68	-----	אות ה
68	-----	אות ו
69	-----	אות ז
69	-----	אות ח
69	-----	אות ט
69	-----	אות י
70	-----	אות יא
70	-----	אות יב
70	-----	אות יג
70	-----	אות יד
71	-----	אות טו
71	-----	אות טז
71	-----	אות יז
72	-----	אות יח
72	-----	אות יט
72	-----	אות כ
73	-----	בתי מדרשות חלק א - מדרש שני כתובים
73	-----	פרק א
74	-----	פרק ב
75	-----	פרק ג
76	-----	פרק ד
76	-----	בתי מדרשות חלק א - משנת מסכת כלה
76	-----	פרק א
76	-----	ד
76	-----	ה
77	-----	ו
77	-----	פרק ב
77	-----	א
77	-----	ב

77	-----	ג
77	-----	ד
78	-----	ה
78	-----	ו
78	-----	ז
78	-----	ח
78	-----	ט
79	-----	פרק ג
79	-----	א
79	-----	ב
79	-----	ג
79	-----	ד
80	-----	בתי מדרשות חלק א - סדר רבה דבראשית
80	-----	אות א
80	-----	אות ב
80	-----	אות ג
80	-----	אות ד
80	-----	אות ה
81	-----	אות ו
81	-----	אות ז
81	-----	אות ח
82	-----	אות ט
82	-----	אות י
82	-----	אות יא
82	-----	אות יב
82	-----	אות יג
83	-----	אות יד
83	-----	אות טו
83	-----	אות טז
84	-----	אות יז

84	-----	אות יח
84	-----	אות יט
85	-----	אות כ
85	-----	אות כא
85	-----	אות כב
85	-----	אות כג
86	-----	אות כד
86	-----	אות כה
86	-----	אות כו
86	-----	אות כז
86	-----	אות כח
87	-----	אות כט
87	-----	אות ל
87	-----	אות לא
88	-----	אות לב
88	-----	אות לג
88	-----	אות לד
88	-----	אות לה
89	-----	אות לו
89	-----	אות לז
89	-----	אות לח
89	-----	אות לט
90	-----	אות מ
90	-----	אות מא
90	-----	אות מב
91	-----	אות מג
91	-----	אות מד
91	-----	אות מה
92	-----	אות מו
92	-----	אות מז

93	-----	בתי מדרשות חלק א - פרק צדקות
93	-----	פרק א
94	-----	פרק ב
95	-----	בתי מדרשות חלק א - פרקי היכלות רבתי
95	-----	פרק א
95	-----	אות א
95	-----	אות ב
95	-----	אות ג
95	-----	אות ד
96	-----	אות ה
96	-----	פרק ב
96	-----	אות א
96	-----	אות ב
96	-----	אות ג
96	-----	אות ד
96	-----	אות ה
97	-----	פרק ג
97	-----	אות א
97	-----	אות ב
97	-----	אות ג
97	-----	אות ד
97	-----	אות ה
98	-----	פרק ד
98	-----	אות א
98	-----	אות ב
98	-----	אות ג
98	-----	אות ד
98	-----	אות ה
98	-----	פרק ה
98	-----	אות א

99	-----	אות ב
99	-----	אות ג
99	-----	אות ד
99	-----	אות ה
99	-----	פרק ו
99	-----	אות א
99	-----	אות ב
100	-----	אות ג
100	-----	אות ד
100	-----	אות ה
100	-----	פרק ז
100	-----	אות א
101	-----	אות ב
101	-----	אות ג
101	-----	אות ד
101	-----	אות ה
101	-----	פרק ח
101	-----	אות א
102	-----	אות ב
102	-----	אות ג
102	-----	אות ד
102	-----	אות ה
102	-----	פרק ט
102	-----	אות א
102	-----	אות ב
103	-----	אות ג
103	-----	אות ד
103	-----	אות ה
103	-----	פרק י
103	-----	אות א

103	-----	אות ב
103	-----	אות ג
104	-----	אות ד
104	-----	אות ה
104	-----	פרק יא
104	-----	אות א
104	-----	אות ב
104	-----	אות ג
104	-----	אות ד
105	-----	פרק יב
105	-----	אות א
105	-----	אות ב
105	-----	אות ג
105	-----	אות ד
105	-----	פרק יג
105	-----	אות א
106	-----	אות ב
106	-----	אות ג
106	-----	אות ד
106	-----	פרק יד
106	-----	אות א
106	-----	אות ב
106	-----	אות ג
107	-----	אות ד
107	-----	פרק טו
107	-----	אות א
107	-----	אות ב
107	-----	אות ג
107	-----	אות ד
108	-----	פרק טז

108	-----	אות א
108	-----	אות ב
108	-----	אות ג
108	-----	אות ד
108	-----	אות ה
108	-----	פרק יז
108	-----	אות א
109	-----	אות ב
109	-----	אות ג
109	-----	אות ד
109	-----	אות ה
109	-----	אות ו
109	-----	אות ז
109	-----	אות ח
109	-----	פרק יח
109	-----	אות א
110	-----	אות ב
110	-----	אות ג
110	-----	אות ד
110	-----	אות ה
110	-----	פרק יט
110	-----	אות א
110	-----	אות ב
111	-----	אות ג
111	-----	אות ד
111	-----	אות ה
111	-----	אות ו
111	-----	פרק כ
111	-----	אות א
111	-----	אות ב

- 112 ----- אות ג
- 112 ----- אות ד
- 112 ----- אות ה
- 112 ----- אות ו
- 112 ----- פרק כא
- 112 ----- אות א
- 112 ----- אות ב
- 113 ----- אות ג
- 113 ----- אות ד
- 113 ----- פרק כב
- 113 ----- אות א
- 113 ----- אות ב
- 113 ----- אות ג
- 113 ----- אות ד
- 114 ----- אות ה
- 114 ----- פרק כג
- 114 ----- אות א
- 114 ----- אות ב
- 114 ----- אות ג
- 114 ----- אות ד
- 115 ----- אות ה
- 115 ----- פרק כד
- 115 ----- אות א
- 115 ----- אות ב
- 115 ----- אות ג
- 115 ----- אות ד
- 115 ----- אות ה
- 116 ----- פרק כה
- 116 ----- אות א
- 116 ----- אות ב

116	-----	אות ג
116	-----	אות ד
117	-----	פרק כו
117	-----	אות א
117	-----	אות ב
117	-----	אות ג
117	-----	אות ד
118	-----	פרק כז
118	-----	אות א
118	-----	אות ב
118	-----	אות ג
118	-----	אות ד
118	-----	אות ה
118	-----	פרק כח
118	-----	אות א
119	-----	אות ב
119	-----	אות ג
119	-----	פרק כט
119	-----	אות א
119	-----	אות ב
119	-----	אות ג
120	-----	אות ד
120	-----	אות ה
120	-----	פרק ל
120	-----	אות א
120	-----	אות ב
120	-----	אות ג
120	-----	אות ד
121	-----	אות ה
121	-----	פרק לא

- 121 ----- אות א
- 121 ----- אות ב
- 121 ----- אות ג
- 121 ----- אות ד
- 122 ----- אות ה
- 122 ----- פרק לב
- 122 ----- אות א
- 122 ----- אות ב
- 122 ----- אות ג
- 122 ----- אות ד
- 122 ----- אות ה
- 123 ----- פרק לג
- 123 ----- אות א
- 123 ----- אות ב
- 123 ----- אות ג
- 123 ----- אות ד
- 123 ----- אות ה
- 124 ----- פרק לד
- 124 ----- אות א
- 124 ----- אות ב
- 124 ----- אות ג
- 124 ----- אות ד
- 124 ----- אות ה
- 125 ----- פרק לה
- 125 ----- אות א
- 125 ----- אות ב
- 125 ----- אות ג
- 125 ----- אות ד
- 125 ----- אות ה
- 126 ----- פרק לו

126	-----	אות א
126	-----	אות ב
126	-----	אות ג
126	-----	אות ד
126	-----	אות ה
126	-----	פרק לז
126	-----	אות א
127	-----	אות ב
127	-----	אות ג
127	-----	פרק לח
127	-----	אות א
127	-----	אות ב
128	-----	אות ג
128	-----	אות ד
128	-----	אות ה
128	-----	פרק לט
128	-----	אות א
129	-----	אות ב
129	-----	אות ג
129	-----	אות ד
129	-----	פרק מ
129	-----	אות א
130	-----	אות ב
130	-----	אות ג
130	-----	אות ד
130	-----	אות ה
131	-----	בתי מדרשות חלק א - שלש פסיקות
131	-----	פרק א
133	-----	פרק ב
133	-----	פרק ג

135	-----	בתי מדרשות חלק ב - ברייתא דמזלות
135	-----	א
135	-----	ב
135	-----	ג
136	-----	ד
136	-----	ה
136	-----	ו
137	-----	ז
137	-----	ח
138	-----	ט
138	-----	י
139	-----	יא
139	-----	יב
140	-----	יג
142	-----	יד
144	-----	מדרשות חלק ב - לקוטי מדרשים מכתב יד
144	-----	פרשת בראשית
145	-----	פרשת בהעלותך
145	-----	פרשת בראשית
146	-----	פרשת וירא
146	-----	פרשת לך
146	-----	פרשת נח
147	-----	בתי מדרשות חלק ב - מדרש אותיות רבי עקיבא השלם
147	-----	נוסח א - אות א
147	-----	א
153	-----	נוסח א - אות ב
153	-----	בי
155	-----	נוסח א - אות ג
156	-----	נוסח א - אות ד
158	-----	נוסח א - אות ה ו

160	-----	נוסח א - אות ז
161	-----	נוסח א - אות ח
162	-----	נוסח א - אות ט
163	-----	נוסח א - אות י
164	-----	נוסח א - אות כ
166	-----	נוסח א - אות מ
167	-----	נוסח א - אות נ
168	-----	נוסח א - אות ס
169	-----	נוסח א - אות ע
170	-----	נוסח א - אות פ
171	-----	נוסח א - אות צ
172	-----	נוסח א - אות ק
173	-----	נוסח א - אות ר
174	-----	נוסח א - אות ש
175	-----	נוסח א - אות ת
175	-----	בתי מדרשות חלק ב - מדרש אלפא ביתות
175	-----	פרק א
176	-----	פרק ב
177	-----	פרק ג
178	-----	פרק ד
179	-----	פרק ה
180	-----	פרק ו
181	-----	מדרשות חלק ב - מדרש חסרות ויתרות
181	-----	פרשת בראשית
181	-----	א
181	-----	ב
181	-----	ג
182	-----	ד
182	-----	ה
182	-----	ו

182	ז
182	ח
183	ט
183	י
183	יא
183	יב
183	יג
184	יד
186	טו
186	טז
186	יז
187	יח
187	פרשת נח
187	יט
187	כא
187	כב
187	כב
187	פרשת לך
187	כג
187	כד
188	כה
188	פרשת וירא
188	כו
188	כז
188	כח
188	פרשת חיי שרה
188	כט
188	ל
189	פרשת תולדות
189	לא

189	-----	לב
189	-----	לג
189	-----	לד
189	-----	לה
189	-----	לו
190	-----	לז
190	-----	לח
190	-----	פרשת ויצא
190	-----	לט
190	-----	מ
190	-----	פרשת וישלח
190	-----	מא
190	-----	מב
191	-----	פרשת מקץ
191	-----	מג
191	-----	מד
191	-----	פרשת ויחי
191	-----	מה
191	-----	מו
192	-----	פרשת שמות
192	-----	מז
192	-----	מח
192	-----	מט
192	-----	פרשת וארא
192	-----	נא
192	-----	נב
193	-----	נג
193	-----	פרשת בא
193	-----	נד
193	-----	נה

193 ----- פרשת בשלח

193 ----- נו

194 ----- נז

194 ----- נח

194 ----- נט

194 ----- ס

195 ----- פרשת יתרו

195 ----- סא

195 ----- סב

195 ----- פרשת משפטים

195 ----- סג

195 ----- סד

195 ----- סה

195 ----- סו

195 ----- סז

196 ----- סח

196 ----- סט

196 ----- ע

196 ----- עא

196 ----- עב

196 ----- עג

196 ----- עד

196 ----- עה

197 ----- פרשת תצוה

197 ----- עו

197 ----- פרשת כי תשא

197 ----- עז

197 ----- עח

197 ----- עט

197 ----- פ

197	-----	פא
197	-----	פב
198	-----	פג
198	-----	פד
198	-----	פרשת ויקהל
198	-----	פה
198	-----	פו
198	-----	פרשת פקודי
198	-----	פז
199	-----	פח
199	-----	פט
199	-----	צא
200	-----	צב
200	-----	פרשת במדבר
200	-----	צג
200	-----	צד
200	-----	צה
200	-----	פרשת נשא
200	-----	צו
200	-----	צז
201	-----	פרשת בהעלותך
201	-----	צח
201	-----	צט
202	-----	פרשת שלח
202	-----	ק
202	-----	קא
202	-----	קב
202	-----	קג
202	-----	פרשת בלק
202	-----	קד

202	-----	קה
203	-----	קו
203	-----	פרשת פנחס
203	-----	קז
203	-----	פרשת דברים
203	-----	קח
203	-----	קט
203	-----	קי
204	-----	פרשת ואתחנן
204	-----	קיא
204	-----	קיב
204	-----	קיג
204	-----	פרשת עקב
204	-----	קיד
204	-----	פרשת ראה
204	-----	קטו
204	-----	קטז
205	-----	פרשת שופטים
205	-----	קיז
205	-----	פרשת תבא
205	-----	קיח
205	-----	קיט
205	-----	קכא
205	-----	קכב
205	-----	קכג
206	-----	קכד
206	-----	קכח
206	-----	קכו
206	-----	קכז
206	-----	קכח

206	קכט
207	קל
207	קלב
207	קלג
207	קלד
207	קלה
208	קלו
208	קלז
208	בתי מדרשות חלק ב - מדרש מנין
208	פרק א
208	א
208	ב
208	ג
208	ד
209	ה
209	ו
209	ז
209	ח
209	ט
209	י
209	יא
209	יב
210	יג
210	יד
210	טו
210	טז
210	יז
210	יח
210	יט
211	כ

211 -----כא

211 -----כב

211 -----כג

211 -----כד

211 -----כה

211 -----כו

212 -----פרק ב

212 -----א

212 -----ב

212 -----ג

212 -----ד

212 -----ה

212 -----ו

212 -----ז

212 -----ח

213 -----ט

213 -----י

213 -----יא

213 -----יב

213 -----יג

213 -----יד

213 -----טו

214 -----טז

214 -----יז

214 -----יח

214 -----יט

215 -----כ

215 -----כא

215 -----כב

215 -----הנוי

215	-----	כג
215	-----	כד
215	-----	כה
216	-----	בתי מדרשות חלק ב - מדרש שלשה וארבעה
216	-----	אות א
216	-----	אות ב
216	-----	אות ג
217	-----	אות ד
217	-----	אות ה
217	-----	אות ו
217	-----	אות ז
217	-----	אות ח
218	-----	אות ט
218	-----	אות י
218	-----	אות יא
218	-----	אות יב
218	-----	אות יג
219	-----	אות יד
219	-----	אות טו
219	-----	אות טז
219	-----	אות יז
219	-----	אות יח
220	-----	אות יט
220	-----	אות כ
220	-----	אות כא
220	-----	אות כב
221	-----	אות כג
221	-----	אות כד
221	-----	אות כה
221	-----	אות כו

- 221 ----- אות כז
- 221 ----- אות כח
- 221 ----- אות כט
- 222 ----- אות ל
- 222 ----- אות לא
- 222 ----- אות לב
- 222 ----- אות לג
- 222 ----- אות לד
- 223 ----- אות לה
- 223 ----- אות לו
- 223 ----- אות לז
- 223 ----- אות לח
- 223 ----- אות לט
- 224 ----- אות מ
- 224 ----- אות מא
- 224 ----- אות מב
- 224 ----- אות מג
- 225 ----- אות מד
- 225 ----- אות מו
- 225 ----- אות מז
- 225 ----- אות מח
- 225 ----- אות מט
- 225 ----- אות נ
- 226 ----- אות נא
- 226 ----- אות נב
- 226 ----- אות נג
- 227 ----- אות נד
- 227 ----- אות נה
- 227 ----- אות נו
- 227 ----- אות נז

228	-----	אות נח
228	-----	אות נט
228	-----	אות ס
229	-----	אות סא
229	-----	אות סב
229	-----	אות סג
230	-----	אות סד
230	-----	אות סה
230	-----	בתי מדרשות חלק ב - מדרש תמורה השלם
230	-----	פרק א
231	-----	פרק ב
231	-----	פרק ג
232	-----	פרק ד
232	-----	פרק ה
235	-----	בתי מדרשות חלק ב - מכילתא
235	-----	פרשת וארא
237	-----	פרשת שמות
239	-----	בתי מדרשות חלק ב - ספר זרובבל
239	-----	קטע א
239	-----	קטע ב
239	-----	קטע ג
240	-----	קטע ד
240	-----	קטע ה
241	-----	מדרש אבא גוריון
241	-----	פרשה א
245	-----	פרשה ב
245	-----	פרשה ג
251	-----	פרשה ד
252	-----	פרשה ה
253	-----	פרשה ו

בתי מדרשות חלק א – ברייתא דמעשה מרכבה

פרק א

הקדוש ברוך הוא רם ונשא (ומאין נקרא) [ומנין שנקרא] הקדוש ברוך הוא רם ונשא שנאמר כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו ומנין שאף כסאו נקרא רם ונשא שנאמר ואראה את ה' וגו' הקדוש ברוך הוא נקרא צדק שנאמר אני ה' דובר צדק ונאמר צדק ומשפט מכון כסאך הקדוש ברוך הוא נקרא משפט שנאמר כי אלהי משפט ה' ואף כסאו נקראת משפט שנאמר כי שמה ישבו כסאות למשפט הקדוש ברוך הוא נקרא אמת שנאמר וה' אלהים אמת ואמת ה' לעולם ואף כסאו נקרא אמת שנאמר והוכן בחסד כסאו וישב עליו באמת הקדוש ברוך הוא נקרא כבוד שנאמר ויבא מלך הכבוד ואף כסאו נקרא כבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו יבא מלך הכבוד וישב על כסא הכבוד בהיכל כבוד שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד הקדוש ברוך הוא נקרא קדוש שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו אף כסאו נקרא קדוש שנאמר אלהים ישב על כסא [קדשן] יבא מלך הקדוש וישב על כסא הקדוש בהיכל קדוש בסוד קדושים שנאמר [אל] נערץ בסוד קדושים רבה כמה כסאות יש לו להקדוש ברוך הוא יש לו כסא נכון שנאמר נכון כסאך מאז יש לו כסא צדק ומשפט שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך יש לו כסא חסד שנאמר והוכן בחסד כסא יש לו כסא יה שנאמר כי יד על כס יה יש לו כסא כבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון יש לו כסא אמת שנאמר וישב עליו באמת יש לו כסא קדש שנאמר אלהים ישב על כסא קדשו יש לו כסא עולם שנאמר כסאך אלהים לעולם ועד יש לו כסא רחמים שנאמר לה' אלהינו הרחמים והסליחות יש לו כסא מלוכה שנאמר והיתה לה' המלוכה יש לו כסא רם ונשא שנאמר ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא יתברך ויתברך על כל ברכה ותהלה

פרק ב

כסא רם ונשא יש ארכו ת"ת אלפים רבבות פרסאות ורחבו ת"ת אלפים רבבות פרסאות ועמו שלש מאות אלפים רבבות פרסאות וחשבונות הללו בפרסאות של הקדוש ברוך הוא יתברך שמו וכל פרסה ופרסה שלו אלפים באמה והאמה ד' זרתות והזרת שלו מסוף העולם ועד סופו שנאמר מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן שבעים כסאות של מלכות יש לו להקדוש ברוך הוא מעין כסא מלכותו בעולם כנגד שבעים אומות שבעולם ושבעים כתרי כבוד יש לו מעין מכתר כבודו בעולם כנגד שבעים לשונות שבעולם [שבעים] שרביטים של ממשלתו מעין שרביט ממשלתו בעולם שבעים (כתבים) [כתרים] שיש בעולם וכולם אינו משלו וכל מלכי ארץ וכל תבל אינם אוכלים גדולה ומלכות בעולם אלא משלו והוא אינו חסר כלום ממלכותו וממשלתו אבל כסא הכבוד עצמו אינו מנחילו אלא ליראיו שנאמר וכסא כבוד ינחילם

פרק ג

כסא הכבוד תחתיו כסא אבן ספיר וכסא אבן ספיר מתוקן לתחת רגלי השכינה שנאמר (ויחזו) [ויראו] את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכסא הכבוד מתוקן למושב יקרו וכסא הכבוד הוא כסא רם ונשא ומראהו כעין החשמל שנאמר ומתוכה כעין החשמל מתוך האש ומהו חשמל ששלש מאות ושבעים ושמונה מיני מאורות של זיו זוהר גדול קבועים בו והפחות שבכולן כזיו גלגל החמה וסימנו חשמל שלש מאות ושבעים ושמונה ולא עוד אלא שפרוס עליו כתבנית בגד זוהר מאור הדר שאין כיוצא בו בכל מיני מאורות שברום ערבות שאפילו חיות הקדש שבמרכבה וכרובי גבורה ואופני שכינה אין יכולין להסתכל בזיו הכבוד מפני שהוא נתון פרוס עליו ומזיו כסאו מוקף מעניין כמראה זוהר סביבות כסאו ומזיו מלכותו ומזיו כבודו שנאמר רם על כל גוים ה' על השמים כבודו מהו על השמים ומספרים תפארתו בכל שעה ושעה שנאמר השמים מספרים כבוד אל כתוב אחד [אומר] על השמים כבודו וכתוב אחד אומר מלא כל הארץ כבודו זהו כבודו שכל המלכים ורוזנים נוהגין בו כבוד ואוכלים גדולה ומלכות בעולם

פרק ד

קרקע ערבות כולה מלאה גחלים ואבני ספיר ואבני ברקת ומדנה קבועים בה שזיון הולך בכל רקיע ונוקבין בזיון שבעה רקיעים (ומעין) [ודומין] גלגל [חמה] בפני זיון כמו זיון (הנהר) [הנר] בפני זיו גלגל חמה וכל רקיע ורקיע מלא זיו זוהר גדול כמו רקיע מזיו גלגל [חמה] שהוא מלא ומאיר את העולם ולא עוד אלא שארבע חומות של אש מוקפים להם ברום ערבות חומה אחת של לפיד שניה של שלהבת שלישית של להטות רביעית של ברקים שאפילו שבעה השרים הגדולים הנקראים בשם מלכם ידוד ידוד שם נכבד ונורא אינם יכולים להסתכל בזיו אותם החומות שכנגד הכסא וביניהן קבועין בו שבעה היכלות של שבעה הדורים זה לפנים מזה וזה לפנים מזה וכולם מלאים גחלים ולפידים וזיקוקין וברקים ועמודים של אש ועמודי גחלים ועמודי להבים ועמודי להטים ברקים ועמודי לפידים שהן גבוהים מן הארץ עד רום רקיע העליון ובכל היכל והיכל ח' אלפים ושבע מאות וס"ו שערי ברקים כמנין [שעות] ימות השנה וכל שער ושער קומתו שבעה רקיעים ורחבו כארכו של עולם ועל כל פתח ופתח שבהיכלי ערבות קבועים בהם שס"ה אלפים רבבות מיני מאורות במאור העולם הגדול שכל העולם כולו מבהיק מזיון ואין כל בריה יכולה להסתכל בהן ועל כל פתח ופתח עומדין שס"ה אלפים רבבות מלאכי השרת שהן גבוהים מן הארץ ועד רום רקיע וכולן מכף רגלן ועד קדקד ראשן מלאים עינים וכל עין ועין כגלגל הלבנה וכל אחד ואחד גופן גחלים ומראהיהן כלפידים וגלגלי עיניהם כברקי מאור וכל טיקוסיהן אש למינו וכל אחד ואחד יש להם סוסים וסוסיהן אש ומרכבותיהן להבה חורבתיהן חרבות לפידים ורומחיהן רומחי שלהבת וקשתותיהן קשתות גחל וחיציהן חיצי להט וכל כלי זיניהן אש בוערה יש להם כמה שמות ולסוסיהם כמה שמות יש להם ד' פנים יש להם ד' כנפיים הם מדברים בד' פיות ד' דבורים הם אומרים קדוש וסוסיהן אומרים קדוש הם אומרים ברוך וסוסיהן אומרים ברוך הם מספרים שירות מלכם בשבעים לשון וסוסיהן מספרים שירות מלכם בשבעים לשון הם עושיין רצון קוניהם בכל יום ויום והם עושים רצון קוניהם בכל יום ויום ולמעלה מהם שמונה שרים גדולים ורמים ונכבדים על כל פתח ופתח שכל מלאכי השרת אינם נכנסים ויוצאים לראות פני כסא ולומר שירת כסא אלא על פיהם וד' חותמות שם המפורש בידיהם שנים על כל פתח ופתח לכל אחד ואחד של השרים הגדולים שמות של שומרי פתחים על כל פתח ופתח הממונים על

הפתחים שבהיכלי ערבות מן הארץ ועד רקיע מהלך ת"ק מאות שנה ועביו של רקיע ת"ק שנה וכן כל רקיע ורקיע ובין כל רקיע לרקיע למעלה מהן חיות הקדש רגלי החיות כנגד כולן קרסולי החיות כנגד כולן שוקי החיות כנגד כולן ארכובי החיות כנגד כולן ירכי החיות כנגד כולן גופי החיות כנגד כולן צוארי החיות כנגד כולן ראשי החיות כנגד כולן קרני החיות כנגד כולן ולמעלה מהן כסא הכבוד רגלי הכסא כנגד כולן כסא הכבוד [כנגד כולן] ורם ונשא שוכן עליו

פרק ה

בהיכל שביעי קבוע כסא הכבוד ומרכבות כרובים ומחנות שרפים ואופנים וחיות וגלגלי אש אוכלה ומרכבות להבה וחשמלי זוהר הדר וזיקוקי אש ואוצרי ברקים וגנזי טללים והדרי ובירורי לפידים ודגלי צבאים וגדודי טפסרים וצבאות אראלם ולהבות גחלים ואסיפת האישים ואשימת שלגים ונהרי להבים ומעייני מקור חיים וקוראי קולות ורעמים ומרעשי שירה ומדברי פלאים ושואגי נעימים והדורי פנים וניצוצי חשמלים ומעונות וראים ומרובעי פנים וכנפים אפיים ומליאי עינים ובעלי קרנים הוד של מלכות והדר של כבוד תפארת עליונים גאות רום רמים שבח רם רם שעל כסא הכבוד אוצרי רוחות וגנזי נשמות ברכות וצדקות תהלות וזמירות חילים וצבאות גדודים ומערכות דגלים וחילים שלישים ובעלי מלחמות גבורים וגבורות עזוזים ותעצומות פרשים ופקודי חיילות שרים ותוקעי בקרנות מלחמות גבורים וגבורות ומגידי תשבחות ומרביצי רננות שבחות והודאות פלאות וגדולות פאר שירים ושירות קדושה ונעימות ברום רקיע ערבות ברזי דרי ערבות בתוך ערבות לרוכב בערבות ית' שמו וית

פרק ו

ארבע כתות של מלאכי קדושים מלאכי השרת מקלסין לפני הקדוש ברוך הוא מחנה ראשונה של מיכאל על ימינו ומחנה שניה של גבריאל על שמאלו ומחנה שלישית של אוריאל מלפניו ומחנה רביעית של רפאל מלאחריו ושכינת אל באמצע והוא על כסא רם ונשא וכסאו גבוה למעלה וד' מחנות עומדות בתוך בהררי אישים ולפידים לנגד הגלגלי כסא הכבוד ומרכבות שבהיכל השביעי שבערבות וכל מחנה ומחנה ארבע מאות תשעים וששה אלפים פרסאות ארכו ורחבו שני אלפים פרסאות שנאמר וגוייתו כתרשיש מה תרשיש שני אלפים פרסאות אף גוייתו כן נמצאת גוייתן מן הכתוב ורום קומתן מקל וחומר ובין [כל] מחנה ומחנה נהרי אש עוברין ביניהן שהם נמשכין ויוצאין מתחת כסא הכבוד וכל אחד ואחד עמוק כתהום רבה ורוחב כמרחבי הרקיע עולין ויורדין בכל אחד ואחד ומתרעשין את המון ובין מחנה למחנה ערפלי טוהר מוקפין ביניהם ובין כל מערכה ומערכה ענני אור וענני חשך מוקפין להם ענני אור לפניהם וענני חשך לאחריהם וכולן בכנפיהם כרום ראשיהן מעוטפין על פניהם לבל יצפו ובל יכירו מדמות פני השכינה כי השכינה אצלם בכל מקום וכל מלאך ומלאך מהם מלבושים לבושי שלהבת ועטופי מעילי גחלת נבונים באימה ופחד לעשות רצון קוניהם מהם עומדים אלף מחנות בקדושה ומהם רצים ריבי צבאות בשליחות אותם שעומדים בקדושה אומרים לפניו מהבקר עד הערב קדוש קדוש קדוש ה' צבאות ומהערב עד הבקר אומרים לפניו ברוך כבוד ה' ממקומו וכשם שהקדושה משולשת כך הברכה משולשת והם צופים בדמות כסא הכבוד ואינם מכירים בדמות פני השכינה והם מביטים בדמות פני החיות ואינן מגישים למחנה החיות וחיות הקדש עומדות מתחת כסא הכבוד ופניהם דמות צורת אדם וכל גופן דומה לגחלים המשולהבות בתוספת אש וכל אחת ואחת מהם יש לה כ"ד פנים וכ"ד כנפיים שכל

אחת ואחת מהן יש לה עשרים פנים בתוך ד' פנים ועשרים כנפים בתוך ד' כנפים שכל אחת ואחת מהן יש לה פנים בתוך ז' פנים ויש לה כנפיים בתוך כנפיים וכל אחת ואחת מלא גופן עיניים וכל עין ועין כגלגל הלבנה וכולם נבונים ופונים לכל צד וצד ולכל רוח ורוח ופניהם אשה אל אחותה ולפני פרסאות רגליהם רבוצות אבני גחלים ולפני אבני גחלים רבוצים טורי לפידים ולפני טורי לפידים מוקפין ענני האישים ולפני ענני האישים מוקפין נוצצי קללים ולפני נוצצי קללים ניצוצי להבים ולפני ניצוצי להבים מוקפין עבי קלים ולפני עבי קלים מוקפין ערפלי טוהר ולפני ערפלי טוהר מוקפין נהרי גחלת ולפני נהרי גחלת מוקפין גלגלי שלהבת [ולפני גלגלי שלהבת] מוקפין חשמלי דולקת ולפני חשמלי דולקת מוקפין קולי רעמים ולפני קולי רעמים מוקפין ענני להטות ולפני ענני להטות מוקפין זיקוקי ברק ולפני זיקוקי ברק מוקפין ברקי האור ולפני ברקי האור מוקפין גשמי בשמים ולפני גשמי בשמים מוקפין טללי חיים ולפני טללי חיים מוקפין מחנות שכינה ולפני מחנות שכינה מוקפין מרעשי שירה ולפני מרעשי שירה מוקפין מנעימי קדושה ולפני מנעימי קדושה מוקפין גלגלי סופה ולפני גלגלי סופה מוקפין שביבי שיערה ולפני שביבי שיערה מוקפין נהרי דינור ולפני נהרי דינור מוקפין חשמלי זוהר ולפני חשמלי זוהר מוקפין בזיקי הדר ולפני בזיקי הדר מוקפין באוה ולפני באוה מוקפין טפסירי נורא ולפני טפסירי נורא מוקפין אראלי מעונה ולפני אראלי מעונה מוקפין אומרים קדוש ולפני אומרים קדוש מוקפין אומרים ברוך ולפני אומרים ברוך מוקפין אומרים ימלוך שנאמר כסה שמים הודו ותהלתו מלאה זה משכן החיות שבמרכבה

פרק ז

למעלה [מהם] מעונה בדמות רקיע כעין הקרח הנורא [על] ראשי החיות שהוא הוד והדר שנאמר הוד והדר לפניו מוכן והוכן ברוב מראות וברוב מראות להבה ונתון בהדר הוד על ראשי החיות ודמות על ראשי החיות רקיע ושם הוכנו פלאי פלאים גלגלי מרכבה שכסא הכבוד נתון עליהם גלגל זה כנגד גלגל זה זיו הדרו של גלגל כנגד זיו הדרו של גלגל מעשה פלאיו של גלגל זה כנגד מעשה פלאיו של גלגל זה ועומדת בת קול אחת אצל גלגל זה ומה טיבן של בנות קולות הללו מלמד שבשעה שהקדוש ברוך הוא יורד משמי השמים העליונים מתתקנה רקיעים ויושב בערבות על כסא כבודו מיד בת קול יוצאת בכל שערי רקיע ורקיע ובכל שערי ערבות ואומרת שאו שערים ראשיכם ויבא מלך הכבוד והם משיבים ואומרים מי זה מלך הכבוד והיא משיבה ואומרת ה' עזוז וגבור ובת קול אחרת יוצא בכל שערי בתי כנסיות ובתי מדרשות ואומרת שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד שרי בתי עבדות זרה משיבין ואומרים מי הוא זה מלך הכבוד שרי בתי כנסיות ובתי מדרשות עם הדרי בראשית משיבין ואומרים ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ומהו מלך הכבוד שהוא יודע לכבד את בריותיו מכבודו באותה שעה ישמיעו גלגל ברעש קולות וברעם קולות סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו ואותה שעה אין הקדוש ברוך הוא רוכב בערבות לא בקדוש שמו ולא בברוך שמו ולא בה' צבאות אלא בשתי אותיות הללו מפני שבשתי אותיות הללו ברא הקדוש ברוך הוא העולם הזה ברא העולם הזה צור עולם לא נאמר אלא צור עולמים באיזה אות ברא הקדוש ברוך הוא העולם הבא ובאי זה ברא העולם הזה ברא בה"א העולם הזה וברא ביו"ד העולם הבא ומנין שבה"א ברא העולם הזה שנאמר בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם אם כן יקדים ה"א ליו"ד אלא מלמד שבתחלה ברא העולם הבא והעמידו לצד אחד ואח"כ ברא העולם הזה ומפני מה ברא העולם הזה בה"א מפני שהוא [דומה] לאכסדרה ומפני מה הוא דומה לאכסדרה מפני שכל מי שיוצא מן העולם הזה יוצא ואין בידו מיגיעו ומעמלו שיעמול כל ימי חייו מאומה ומפני מה ברא העולם הבא ביו"ד מפני שכל המקטין עצמו בעולם הזה זוכה ונוחל העולם הבא שנברא ביו"ד דבר אחר כשם שהיו"ד הוא קטן

מכל האותיות כך אין נוחל העה"ב [אלא] מי שמקטין את עצמו אצל מי שהוא קטן ממנו בתורה ובחכמה שנאמר ודוד הוא הקטן וכי דוד קטן היה והלא ראש לכל מלכי יהודה היה ויצא ממנו משיח וכל המלכים כולם אלא מתוך שהקטין את עצמו לפיכך זכה ונחל גדולה ומלכות בעה"ב דבר אחר מפני שבני העולם [הבא] ממעטין את עצמן ומתן שכרן מכובד שנאמר להנחיל אוהבי יש ומפני מה תגין של יו"ד כלפי פניו מפני שבני העולם הבא אינם מלויים זה לזה אלא כל אחד ואחד נהנה משלו לפי שכר מעשיו שבידו לפיכך נאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו מלמד שבשעה שהקדוש ברוך הוא רוכב בערבות על כסא כבודו ירונו לפניו בקול רנה ששון וקול שמחה קול רנן וקול גיל קול עילוז קול עוז וזמרה קול שיר ותהלות קול פאר ותודות קול שבח ושירות קול צהלה ורננות וכסא הכבוד גבוה למעלה למעלה באויר ומראה כבודו כעין החשמל ועטרת נוגה וכתר שם המפורש במצחו חציו אש וחציו ברד מימינו חיים ומשמאלו מות ושרביט של זהב בידו ופרכת פרוסה לפניו ושבעה מלאכים שנבראו תחלה משרתים לפניו לפניו מן הפרוכת ושבעה שוטרים יושבים על שבעה כסאות שם הראשון אורפניאל ושם השני תגראל ושם השלישי דנהאל ושם הרביעי אסימור ושם החמישי פלמיאל ושם הששי פסכר ושם השביעי יאל

בתי מדרשות חלק א – חלום מרדכי ותפלתו ותפלת אסתר

בלשון ארמית

בשנת תרתין למלכות אחשוורוש ומרדכי יהודאה חלם חלמא והא זעזא רבא ואכליותא וקל בהולתא על כל ארעא ודחלא ורתיתא אחדו ית יתבהא ואתבהילו כל דיירי עלמא:

באדין איתחזיו תרין תניניא רברביא ואתו דין לקביל דין לקרבא ותווהו כל עממי ארעא לקבל אתרגושהון: והוה בין תרין תנינא האינן עם חד זעיר וקמו כל עממיא דארעא עילויה לסלעמותיה ולהובדא דוכרניה מעילוי ארעא:

והוה עננא וחשוכא וקבלא על אפי כל ארעא ועקת לעמא זעירא ההוא לחדא וקבילו וצלו קדם יי בכל לבא:

ותניניא מגיחין באכזריותא דרוגזיהון ולית מפריש ביני תרויהון ואסתכל מרדכי והא מבועין דמיין חיין עביר ונגיד ביני תרין תניניא דמגיחין ואפריש בין תרויהון ופסקו מן קרבא: והוה מבועא לנהרא רבא ופתי תחומין היך ימא רבא אזיל ושטיף בארעא: ודנחת שמשא ונגה נוגהא דנהורא על אנפי כל ארעא:

ורבא עמא זעירא ואתרומם לחדא ועממיא רממיא וגיוותניא מאכו ושדוכת כל ארעא ארום רבת הימנותא והויא שלמא לכל יתבי ארעא:

ומן יומא ההוא ולהלן נטר מרדכי ית חלמא בלביה ולא אשתעיה לגברא אילהין לאסתר בלחודא:

והוה כד עק ליה המן ואעיקיה ואמר מרדכי לאסתר מלכתא בת אביחיל אח אבוהי למימר הא אתי פתגמי חלמא דאישתעית ליך ביומי טליותך והא מעיקתא דאמרית ליך:

וכדון קומי כען וצליאי קדם יי אלהא דאבהתנא ואקדימי יתיה בבעותא למיתן לייך לחיסדא ולרחמין בלבא דמלכא אחשורוש ובכן תעולי קדם אפוהי בשופריך למיקם מטול עמיך ומטול ייחוסייך:

וצלי מרדכי יהודאה קדם יי אלקיה ואמר:

בבעי רבוניה דכל עלמיא יי לא איתכסי לבי מן קדמך ולא מן גובהא דרוחי ורומא דלבבי עבדית דא דלא למסגד להמן עמלקאה הדין:

אלקין מדחלתך עבדית ואיתגריתי ביה מטול דלא למגחין ליה ארום דחילית מן קדמך אלהא עלמיא דלא למיתן יקרך לבר נשא בישראל ודמא:

בגין כן סרבית למגחן לערלאה מסאבא הדין אלקין לשמך רבא וקדישא דאיתקרי עלנא:

ארום מאן אנא וביתיה דאבא דלא סגיד לאנשא על פורקנא דישראל וסיועהון ולמלחך ית עפר רגלוהי דהמן באתר דתדרין פרסת רגלוהי דהמן:

ברם במימרך סברת נפשן ארום אנת בלחודך לנא ולאבהתנא לאלהא:

וכדון אלהנא שיזבנא כען מידיה ויפול בשיחא די כרא ויתאחד במצודתיה די טמן ויטמע במה דזמן לרגלוי דחסידיך:

מטול דינדעון כל עממיא דלא אתנשית ית קיימא דקיימתא לאבהתנא עבדיך ולא מסרתנא בגלותנא ביומא הדין מחלשות ידא אלקין בחוביינא מזדבננא ובסורתנא גלינא ארום חבנא לך:

וכדון אלהנא רב למפרק פרוקנין כען מן ידיה ושזבינן מבישת רעיונוהי ארום כד עיק לן קדמך נצלי ולוותרך נערוק למתרים אמטילנן אנת בלחודך למיקים לימינא דחשיכן ולמפרקנין מן דקיימין עלנא:

ואדכר כדון ארום חולקך אנחנא מן לקדמין ומחובבין מאחסנת עממיא ובאפרשותך בני אנשא אפרישתנא למהוי בעדבך ולאפרשותנא מן עמייא למהוי לך לחביבא וקדישתנא לשמך אפרשותנא מן כל עממיא:

וכדון אלהנא למה יימרון מעיקנא ארום לית להון אלהא למיפרוקהון ויתפתחון פומהון לסלעמותא חולקך ולשבחא ית פסליהון והבליהון למימר בהון איסתיענא למכבש ית עמא הדין:

בבעו אלהנא פרוקינן כדון מן ידיהון ויבהתון עממיא מן פסליהון והבליהון וטעוותהון וישוון ידיהון לפומהון במיחזיהון ית פורקנך יי וחוס כדון על עמך ועל אחסנתך ולא יסתתמון פומנא משבחחא דמיחדין ית שמך רמשא וצפרא תדירא:

והפוך איבלינן לבדחא וחיודא ונייחי ונשבחך על פורקנא טבתא די תפרקינן:

וכל ישראל ויהודה קבילו כחדא קדם יי אלקיהון על עיסק עקתא דאעיק להון בזמן דאעיקינן המן בר המדתא עמלקאה דמזרעית אגג:

ולחוד אסתר מלכתא עקת ואיפכת עד יי לאקדמותיה בצלו ארום דחלת מן קדם בישתא די צמחת מן מחשבתא דהמן בישא:

ואשלחת ית לבושי מלכותא וית תקון תושבחתא ולבשת שק ופרעת ית שער רישה ומלאתון עפר וקטם ועניאת בצומא ואיטמרת בטומרא ונפלת על אנפאה וצליאת ואמרת:

בבעו יי אלהא דישראל מלכא על כל מלכיא וברי כולא דקניניה שמיא וארעא ושליט ברום מרומי שמיא ועל ארעית ארעא וביממיא ובתהומיא ובכל תניניהון:

בבעו סייע כדון לאמתך דיתבא בלחודא דלית לה סעיד בר מינך ארום בלחודי יסבית הלכא ובלחודוי אנא יתבא בבית מלכא הדין בלא אבא ואמא ולחוד כיתמא ענייתא דשאלה מזונא בחסדא מן ביתא לביתא:

הכדין שאלית רחמך וחיסוך מן כוותא לכוותא בבית מלכא אחשורוש הדין למן יומא דאיתדברית הלכא ועד יומא הדין:

וכדון אלהנא הא נפשי כדעל גב ידיי לאתקטלא סב יתה מידיי אין שפיר קדמך:

ואין לא תצוי למיסבי שזיב כדון ית עאן רעיתך מן פום אריוותא האילין די פתחו ית פומהון למיכל יתהון:

ארום שמעית מאבהתי ולחוד אשתעי לי ארום אנת דברתא ית אבהתנא מביני עממיא ואפיקתינן ממצרים וקטלת כל בוכרא דמצראי בגיניהון:

וית עמך דברתא מביניהון וית ידך תקיפתא ואדרעא מרמם אחזיתא למצראי מטול עמך ואעברתינן ביבשתא היך סוסיא במדברא והיך בעירא בבקעתא:

ויהבת לחמא מן שמיא לכפנהון ולצחותהון אפיקת להון מיא מן שמיר טינרא:

ולחוד מזונא דבשרא וצפורי שמיא לשובע אגרתא להון מיא מן טינרא רבא לאשלמא רעותהון וזנתהון ארבעין שנין במדברא בארעא דלא יתבא ומחיתא קדמיהון מלכין רברבין וגיוותנין ואחסנתנין ית ארעהון ויהבת להון ארעא משבחתא אחסנתא טבתא בסוגי טובך:

וכד חבו אבהתנא לשמך רבא מסרתינן ביד שוביהון והא אנן בגלותא יומא הדין:

ולחוד אנא אשתעא לי למימר דמלילתא בידא דמשה עבדך ולחוד ברם דא במהויהון בארע בעלי דבביהון לא ארחקינן במלכותא דבבל ולא אשבקינן במלכותא דמדי ופרס לשיציותהון במלכותא דיון לאשנאה קיימי עמהון במלכותא דאדום ארום אנא יי אלקיהון ביומי דגוג ומגוג:

וכדון לא סגי לנא גלותנא דאינן מפלחין יתנא בקשיו אילהין הינן אמרין ארום לא מסרתנא אנת בידיהון אילהין ית פסליהון יודון ולהון יסגדון וישבחון למימר ארום אתון מסרתין ית עמא דיהודאי בידינן:

בגין כד עקת נפשא לרחקא ית עמא הדין ולמיסני יתהון היך ריחוק בזעא דלבוש איתתא דוותא הכדין סניתנין וברם אסני וארחיק ית כל לבושי תושבחתי וית כל מאני תקוני שבהורי וית כלילא דמלכותא דברישי ולא חדיתי מן יומא דאיתוני הלכא עד הכא אלקין במימרך בלחודך מלכי ואלקי:

ואנת אלהא אבוה דיתמי קום כדין לימינא דאמתך יתימתא יומא דין די סברית במימרך בטובך וברחמך:

והב לי רחמין קדם אחשורש מלכא ארום דחילא אמתך יתיה היכמה דדחיל גדיא מקדם אריה:

בבעו אלהא אמאיך יתיה עם כל יעטוהי למיהוי כניע ומתכביש קדם אמתך בחנא וחסדא ובשבהורא ובשופרא די תתן לאמתך אלקי:

והב בלבביה למיסני ית בעלי דבביהון דעמך ולמרחם ית עבדך ארום לבהון דמלכיא בידך אלהנא משבחה ודחילא ותקיפא:

ושיזבינני כדון מדחלתיה דדחלית ואסתפית ועלית קדמוהי בשום מימרך והב דחלתך עלוהי ומיתברך דתעיל בלבביה למדחל מן קדמך בגלל דאיפוק מן קדמוהי בשלם

בלשון עברית

בשנה השנית למלך אחשורוש ומרדכי היהודי חולם והנה רעש גדול וצעקה וקול בהלה על כל הארץ ויראה ורתת אחז את יושביה ויבהלו מאד כל יושבי תבל:

ואז נראו שני תנינים גדולים אשר באו להלחם זה לקראת זה ויתמהו כל עמי הארץ לקול רגשתם:

ויהי בין שני התנינים האלו עם קטן אחד ויקומו כל עמי הארץ ההיא עליו לבלעו ולהאביד זכרונו מן הארץ:

ויהי ענן וחשך ואפלה על פני כל הארץ וייצר לעם קטן ההוא מאד ויצעקו ויתפללו לפני ה' בכל לב:

והתנינים נלחמים באכזריות רוגזיהם ואין מבדיל בינותם וירא מרדכי והנה מקור מים חיים עובר ומושך בין שני התנינים הלוחמים ויבדל בין שניהם ויחדלו להלחם:

ויהי מבוע מקור המים לנהר גדול ויתרחבו תחומיו כמו נהר גדול הולך ושוטף בארץ:

ויזרח השמש ויאר אור המאיר על פני כל הארץ:

ויגדל עם הקטן ויתרומם מאד ועמים הרמים והגאים נשפלו ותשקוט כל הארץ כי רבה האמת ויהי שלום לכל יושבי הארץ:

מיום ההוא והלאה שמר מרדכי את החלום בלבו ולא הגידו לאיש זולת לאסתר לבדה:

ויהי כאשר היצר לו המן ויצר לו ויאמר מרדכי לאסתר המלכה בת אביחיל אחי אביו לאמר הנה בא דברי החלום אשר ספרתי לך בימי נעוריך וזאת היא הצרה אשר אמרתי לך:

ובכן קומי נא והתפללי לפני יי אלקי אבותינו וקדמה פניו בבקשה כי יתן אותך לחן ולחסד בלב המלך אחשורוש ובזה תבא לפניו ביפוך להגן בעד עמך ובעד מולדתך:

ויתפלל מרדכי היהודי אל יי אלקיו ויאמר:

נא אדון כל העולם יי אתה ידעת את לבבי כי לא מגובה רוחי ורום לבבי עשיתי זאת שלא השתחויתי לפני המן העמלקי הזה:

אבל מפני יראתך עשיתי והתנתחתי בו באשר לא השתחויתי לפניו כי יראתי מלפניך אלקי העולם לבל אתן את כבודך לבן אדם בשר ודם:

על כן לא חפצתי להשתחוות לערל טמא זה ולא אשתחוהו רק לשמך הגדול והקדוש שנקרא עלינו:

כי מי אני ובית אבי כי לא אשתחוה לאיש בעבור עזרת ישראל ופדותם וללחוך את עפר רגלי המן במקום אשר תדרוך כף רגלו:

אבל במאמריך בטח נפשנו כי אתה לבדך אלקינו ואלקי אבותינו:

ובכן אלקינו הצילנו נא מידו ויפול בשחת אשר כרה וילכד בהרשת אשר טמן ויפול באשר זמן לרגלי חסידיך:

למען ידעו כל העמים כי לא שכחת את הברית ואת השבועה אשר נשבעת לאבותינו עבדיך ולא מסרתנו בגלותנו ביום הזה מפני קוצר ירך אבל בחובתנו נמכרנו ובפשענו גלינו כי חטאנו לך:

ועתה אלקינו רב להושיע פדנו נא מידו והצילנו ממחשבתו הרעה כי כאשר צר לנו אליך נתפלל ואליך נרוץ להחסות כי אתה לבדך לקום לימין יושבי חשך ולפדותנו מיד הקמים עלינו:

וזכור עתה כי חלקך אנו מראש ומחובבים מכל נחלת העמים ובהבדילך בני אדם הבדלתנו להיות בגורלך והבדלתנו מן העמים להיות לך לאהבה וקדשתנו לשמך תרומה מכל העמים:

ועתה אלקינו למה יאמרו צרינו כי אין אלקים בישראל לפדותם ויפתחו את פיהם לבלע חלקך ולשבח את פסיליהם והבליהם לאמר בהם נושענו לכבוש את העם הזה:

אנא אלקינו פדנו נא מידם ויבושו העמים מפסיליהם והבליהם ואלקיהם וישימו יד לפיהם בראותם את ישועתך יי וחוסה נא על עמך ועל נחלתך ולא יסתם פינו משבחך המיחדים את שמך ערב ובקר תמיד:

והפוך אבלנו לששון ולשמחה ויום טוב ונשבחך על הגאולה הטובה אשר תגאלנו:

וכל ישראל ויהודה צעקו לפני יי אלקיהם על דבר הצרה אשר צר להם בזמן אשר הציר להם המן בן המדתא העמלקי מזרע אגג:

ואסתר המלכה לבדה הצטערה ותנס עד יי לקדמהו בתפלה כי יראתה מלפני הרעה אשר צמחה ממחשבת המן הרע:

ותפשוט את בגדי מלכותה ואת עדי תפארתה ותלבש שק ופרעה שער ראשה ומלאה אותם עפר ואפר ותענה בצום ותטמן במקום סתר ותפול על פניה ותתפלל ותאמר:

אנא יי אלקי ישראל מלך על כל המלכים ויוצר הכל קונה שמים וארץ ומושל בשמי שמים ותחתית הארץ ובימים ובתהומות וכל תניניהם:

אנא הושיע נא לאמתך היושבת לבדה אשר אין לה עוזר זולתך כי בדד לוקחתי הנה ובדד אני יושבת בבית המלך פה בלי אב ואם רק כיתומה עניה השואלת מזונה בחסד מבית לבית:

כמו כן בקשתי רחמיך וחסדיך מן חלון לחלון בבית המלך אחשורוש הזה מן היום אשר הובאתי פה ועד היום הזה:

ובכן אלקינו הנה נפשי בכפי למות קח אותה מידי אם טוב בעיניך:

ואם לא תחפוץ לקחתה הצילה נא את צאן מרעיתך מפי האריות האלה אשר פתחו את פיהם לאכל אותם:

כי שמעתי מאבותי את אשר ספרו לי כי אתה לקחת את אבותינו מבין העמים והוצאת אותם ממצרים והרגת את כל בכורי מצרים בעבורם:

ואת עמך לקחת מביניהם ואת ידך החזקה וזרועך הגדול הראית למצרים בעבור עמך והעברת את עמך ביבשה בתוך הים כמו סוס במדבר וכבהמה בבקעה תרד:

ונתת לחם מן השמים לרעבונם ולצמאונם הוצאת להם מים מצור החלמיש:

וגם בשר ושליז לשובע נתת להם הוצאת להם מים מאבן גדולה למלאות רצונם וזנת אותם ארבעים שנה במדבר בארץ לא נושבת והפלת לפניהם מלכים גדולים וגאים והורשתם את ארצם ונתת להם ארץ טובה ירושה טובה ברוב טובך:

וכאשר חטאו אבותינו לשמך הגדול מסרת אותם ביד שוביהם והנה אנו בגולה כיום הזה:

רק אני אמרתי בלבי לאמר כי אמרת ביד משה עבדך ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים במלכות בבל ולא געלתים במלכות מדי ופרס לכלותם במלכות יון להפר בריתי אתם במלכות אדום כי אני יי אלקיהם בימי גוג ומגוג:

ועתה לא די לנו גלותינו בין העמים אשר הם מעבידים אותנו בפרך אבל הם אומרים עוד כי לא אתה מסרת אותנו בידיהם רק לפסיליהם המה יודו ולהם יכרעו וישבחו אותם לאמר הלא אתם מסרתם את עם ישראל בידינו:

על כן צר נפשי להרחיק את העם הזה ולשנא אותם כמו שמרחקים קרועת בגד אשה נדה כי כמו כן הם שונאים אותנו ובכן שנאתי והרחקתי את כל לבושי הודי ואת כל בגדי תפארתי ועטרת מלכות אשר בראשי ולא שמחתי מיום אשר אני פה עד עתה רק במאמרך לבד מלכי ואלקי:

ואתה אלקי אב יתומים קום נא לימין אמתך היתומה היום הזה כי בטחתי במאמרך בטובך וברחמיך:

ותן לי רחמים לפני אחשוורוש המלך כי ירא אנכי אותנו כאשר ירא הגדי מפני הארי:

ואבקש אלקי השפל אותנו עם כל יועציו להיותו נכנע ונכבש לפני אמתך בחן ובחסד ותפארת ויופי אשר תתן לאמתך אלקי:

ותן בלבו לשנא את שונאי עמך ולרחם את עבדך כי לב מלך בידך אלקינו המשובח והנורא והחזק:

והצילנו נא מיראתו אשר אנכי מתירא ומתפחד ובאתי לפניו אך בשם מאמרך ותן יראתך עליו וחתתך תן בלבבו לירא מלפניך למען אצא מלפניו בשלום

בתי מדרשות חלק א – לקוטים ממדרש שוחר טוב כתב יד

מזמור ז

דבר אחר שגיון לדוד אשר שר לה' ר' טרפון אומר הרבה שיבח דוד להקדוש ברוך הוא יותר מן שבח ששבחוהו ישראל על הים על כל נס ונס שעשה לו אמר שירה ואמר דוד רבון העולמים כלום אמרו לך ישראל שירה עד שהעליתם מן הים אבל אני אף על פי שהיה שאול רודפני לא היתה שירה זזה מפי ולמה אני קורא אותו כוש אלא שהיה מתחלף עלי בכל שעה ורודפני אמר ר' יצחק כשם שהיה דוד מתפלל שלא יפול ביד שאול כך היה מתפלל שלא יפול שאול בידו וכן הוא אומר (תהלים קמד י) הנותן תשועה

למלכים זה שאול ודוד ואחר כך הפוצה את דוד אמר דוד בין שאני הרגו בין שהוא הורגני אינו יפה אף על פי כן אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים הרבה שונאים היו לי ולא עמד כנגדי אדם כשאול וכן הוא אומר (שמואל ב כב א) ביום הציל ה' אותי מכף כל אויביו ומכף שאול שהיה שקול ככל אויביו וכן הוא אומר (תהלים ג ח) קומה ה' הושיעני אלהי כי הכית את כל אויבי לחי זו דואג ואחיתופל:

דבר אחר על דברי כוש על כנסת ישראל הוא אומר כשישראל חוטאים הקדוש ברוך הוא קורא אותם כושיים שנאמר (עמוס ט ז) הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל נאם יי:

דבר אחר לא דברה מרים במשה אלא בכושית שנאמר (במדבר יב א) על אדות האשה הכושית וכי כושית היתה צפורה אלא מה הכושית משונה בעורה כך היתה צפורה משונה מכל הנשים ביפיה כיוצא בו על דברי כוש זה [שאול] וכי כושי היה שאול אלא מה כושית זו משונה מכל הבריות כן היה שאול משונה ביפיו וגבהו מכל ישראל

בתי מדרשות חלק א - לקוטים ממדרש שוחר טוב כתב יד מזמור סג

אלהים אלי אתה אשחרך זה שאמר הכתוב (משלי ח יז) אני אהבי אהב ומשחרי ימצאונני התורה אומרת אני אוהבי אהב כל מי שהוא אוהב אותי אף אני אוהבת אותו ואלהים אומר אני אהבי אהב כל מי שהוא אוהב את תורתך אף אני אוהבו:

דבר אחר אני אהבי אהב אמר האלהים כל מי שהוא אוהבני אף אני אוהבו דוד על שהוא אוהבני אהבתיו ועל ששחרני שחרתיו ונמצאתי לו אני אהבי אהב ומשחרי ימצאונני אלהים אלי אתה אשחרך צמאה לך נפשי וגו':

אמר ר' פנחס בשם ר' שמעון בן לקיש הוא פנחס הוא אליהו זכור לטובה ולברכה שאלולי הוא לא היה לנו חיים באדום הרשעה הוא שאמרו רבותינו משעה שחרב בית המקדש הוא מקריב שני תמידין בכל יום לכפר על ישראל וכותב בעורותיהן מעשה כל יום ויום

מזמור קד

אמר להם מה אתם סבורין מפני שקלסתי להקדוש ברוך הוא בכל הדברים האלה שמא נגעת באחת מריבי רבבות של שבחו עד עכשיו אני בראש תהלה לדוד ארוממך אלהי המלך אמר ר' פנחס אף כשיעשה הקדוש ברוך הוא פיהם של צדיקים וכו' יאמרו אין כתוב כאן כו':

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה אמר ר' זעירא אפילו סיחת ארץ ישראל תורה היא:

דבר אחר ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד מה הוא מאד אמר [ר' ברכיה] בשם ר' אליעזר ור' יהושע עד שלא בראת עולמך וכו':

אימתי נבראו המלאכים ר' יוחנן אמר בשני שנאמר המקרה במים עליותיו וכתוב אחריו עושה מלאכיו רוחות ר' חנינא אמר בחמישי נבראו המלאכים שנאמר (בראשית א כ) ועוף יעופף על הארץ ואין עוף יעופף אלא המלאכים שנאמר (ישעיה ו ב) ובשתים יעופף אמר ר' יולאיני ב"ר טיברי בשם ר' יצחק בין כדברי זה ובין כדברי זה הרי למדת שלא נבראו המלאכים ביום הראשון הכל מודים שלא היה ביום הראשון אלא האלהים לעצמו בעולמו אמר ר' יודן ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (בראשית א ה) יום יחודו של עולם היה

יום שלא היה בעולמו אלא הוא יסד ארץ על מכוניה אמר ר' אייבו למלך שמלך תחלה בא לגיון אחד ואמר לו המלך חייך הואיל ואת קלסתה אותי תחלה אני נותן לך פרוקיפי שאינה זזה ממך לעולם כך לא קילס לאלהים תחלה אלא המים התחתונים קילסו לאלהים שנאמר (תהלים צג ד) מקולות מים רבים אדירים וגו' אדיר במרום ה' אמר לה האלהים חייך שאני נותן לך פרוקיפי שאינה זזה ממך לעולם יסד ארץ על מכוניה וגו'

בתי מדרשות חלק א – מאמר גדולה ענוה

בתי מדרשות חלק א – מאמר גדולה ענוה

גדולה ענוה שעל ידה זכה משה רבינו לכל מדות טובות כדאמר ר' מאיר אמר יוחנן בזכות שלש זכה לשלש בשכר ויסתר משה פניו (שמות ג ו) זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא (שם) זכה לויראו מגשת אליו (שם לד ל) בשכר מהביט אל האלהים (שם ג ו) ותמונת יי יביט (במדבר יב ח) וכשהפליג הכתוב בשבחו לא שבחו אלא במדת הענוה שנאמר (שם שם ג) והאיש משה עניו מאד חכם וחסיד לא נאמר אלא עניו ואף על פי שהיו בו כל המידות טובות לא שבחו הכתוב אלא במדת הענוה:

גדולה ענוה שבה נשתבח אהרן בנוהג שבעולם בבני אדם מכבד אדם בית בבגדים בלות שמא מתעטף הוא בכל כליו ומכבד את הבית אבל אהרן לבש שמונה בגדים ודומה כחתן בחופתו ואפילו הכי והרים את הדשן (ויקרא ו ג):

גדולה ענוה שבה נשתבח אלעזר בן אהרן שנאמר (במדבר ג לב) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן ואפילו הכי משפיל את עצמו ומשתעבד לפני הקדוש ברוך הוא והיה נושא בעצמו קטרת הסמים ושמן המאור ומנחת התמיד ושמן המשחה קטרת הסמים בימינו ושמן המאור בשמאלו ומנחת התמיד תלויה בזרועו ושמן המשחה היכן היה ר' אבון בשם ר' אלעזר אומר תלויה היתה באפונדתו ושמן תאמר קטן היה הרי הוא אומר (שם שם) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן אלא שאין גדולה בפלטרין של מלך שנאמר (משלי כה ו) אל תתהדר לפני מלך:

גדולה ענוה שבה נתגדלו הלויים שכל ישראל היו מתהלכין כאחד והם היו זקוקים ליישב את כלי המשכן ולא עוד אלא שהיו טוענין בעגלה ואף על פי כן לא נתגאו לומר אין אנו מקבלין עלינו שאין גדולה בפלטין של מלך:

גדולה ענוה שבה נתגדלו הלויים בני קהת שהיו מובחרים מכל שבט לוי והיו טוענין בכתפיהם את הבדים שנאמר (במדבר ז ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו ולא עוד אלא שהיו מהלכין לאחוריהם כדי שלא יתנו אחוריהן לארון כיצד היו נושאים את הארון ארבעה לויים היו נושאים אותן שנים פניהם אל פני הדרך ושנים אחוריהם אל פני הדרך והיו מהלכים יחיפים שלא היו רשאים לנעול את הסנדל אם מפני הבריות אסור כדתנן הנושאים את המטה אסורין לנעול את הסנדל מפני כבודו של מקום על אחת כמה וכמה:

גדולה ענוה שבה נתגדל שמואל הנביא שהרי קראו המלאך שלשה פעמים והיה סבור שעלי קורא אותו והיה מזדזע ונעור משנתו ובא אצלו שלשה פעמים שנאמר (שמואל א ג ח) ויוסף ה' קרוא שמואל

בשלישית וגו' ולא היה מתגאה ואומר עד מתי יהא זה קורא אותי ואני הולך ובא אצלו ואלו היה ישן ולא עומד איבד ממנו [הנבואה הגדולה]

בתי מדרשות חלק א – מגלת אנטיוכס בלשון ארמי

בתי מדרשות חלק א – מגלת אנטיוכס בלשון ארמי

א

והוה ביומי אנטיוכס מלכא דיון מלך רב ותקיף הוא וחסין בשלטנותיה וכל מלכיא ישתמעון ליה:

ב

הוא פתח מדינן סגיאן ומלכין תקיפין אסר ואצדי בירניתהון והיכליהון אוקד בנורא וגבריהון באיסר איסר:

ג

הוא בנא מדינתא רבתא על ספר ימא למהוי ליה לבית מלכו וקרא לה אנטכיא על שמיה:

ד

ואף בגרס תניניה בנא ליה מדינתא אוחרנתא לקבלה וקרא לה מדינת בגרס וכן שמהתהון על דנא:

ה

בשנת עשרין ותלת שנין למימלכיה בשנת מאתן ותלת עשר שנין לבנין בית אלהא די שוי אנפוהי למיסק לירושלים:

ו

ענה ואמר להדברוהי הלא ידעתון עמא יהודאי די ביהוד בינתנא לאילהנא לא פלחין ונמוסנא לא עבדין ודתי מלכא שבקין למעבד דתיהון:

ז

ואף אנון מסברים ליום תבר מלכיא ושלטוניה ואמרין אמתי יקום מלכאנא ונשלוט בימא וביבשתא וכל עלמא יתמסר בינדא לית רבות מלכותא למשבק אלין על אפי ארעא:

ח

כען איתו וניסק עליהון ונבטל מנהון קימא דגזיר עליהון שבתא וירחא ומהולתא:

ט

ושפר פתגמא בעיני רברבנוהי ובעיני כל חיילותיה:

י

בה שעתא קם אנטיוכס מלכא שלח בניקנור תניניה בחיל רב ועם סגיא ואתא לירושלים וקטל בה קטול סגיא ונצב צלמא בביתא דמקדשא באתר די אמר אלהא ישראל לעבדוהי נבייא תמן אשרי שכינתי לעלמיא:

יא

ביה זמנא נכסו חזירא ואובילו מדמיה לעזרתא דקודשא:

יב

וכד שמע יוחנן בר מתתיה ית פתגמיא האלין אתמלי רגז וחימה וצלים אנפוהי אשתני ואתמליך בלביה מה למעבד על דנא:

יג

באדיין יוחנן בר מתתיה עבד ליה חרבא זרתין אורכיה ופתייה זירת חדא תחות לבושוהי עטפה:

יד

ולירושלם אתא וקם בתרע קרתא ואמר לתרעיא ונטוריא אנא יוחנן בר מתתיה כהנא די יהוד אתיתי למיעל קדם ניקנור:

טו

אידין עלון נטוריא ותרעיא ואמרו ליה לניקנור כהנא רבא די יהוד קאים על תרעא ואמר להון עול יעול:

טז

אדין הנעיל יוחנן קדם ניקנור ענה ניקנור ואמר ליוחנן אנתא הוא חד מן מרודיאי די מרדו במלכא ולא בעיין שלם מלכותיה:

יז

ענה יוחנן קדם ניקנור ואמר כען אתיתי קדמך למעבד מא די את בעי:

יח

ענה ניקנור ואמר ליוחנן הא כמצביי את בעי סב חזירא ונכסה לצלמא ואלבשינך לבושא דמלכותא וארכבינך על סוסא דמלכא וכחד מן רחמי מלכא תהוי:

יט

וכנימא פתגמא אתיביה יוחנן ואמר מרי אנא דחיל מן בני ישראל דלמא ידעון די עבדית כן ירגמונני באבניא וכען יפקון כל אינש מן קדמך דלמא יהוון בית ישראל:

כ

אדין ניקנור הנפיק כל אינש מן קדמוהי:

כא

ביה זמנא זקף יוחנן בר מתתיה עיניה לשמיא וסדר צלותיה קדם רבון עלמא ואמר אלקי ואלהא דאבהתי אברהם יצחק וישראל:

כב

וכן אמר לא תמסריני ביד ערלא הדין דלמא יקטלינני ויהך וישתבח בבית דגון טעותיה ויאמר טעותי מסרתיה בידי:

כג

בה שעתא פסע לותיה תלת פסעין ודקר חרבא בלביה ורמא יתיה קטילא בעזרתא דקודשא:

כד

ענה יוחנן קדם אלה שמיא ואמר מרי לא תשוי עלי חובין די קטלתיה בבית מקדשך כען תמסר כל עממיא די אתאן למטעי בני ישראל די בירושלים:

כה

אדין נפק יוחנן ביומא ההוא ואגיח קרבא בעממיא האלין וקטל בהון קטלא סגיא וערקו עמא די אשתזיבו מן חרבא בספינתא לות מלכא אנטיוכס:

כו

ומנין קטילא די קטל יומא ההוא שבעין ותרין אלפין ושבע מאה די הוו קטלין גבר חבריה:

כז

במותבותיה בנא מנרתא וקרא שמה מקבי קטלא תקיפין:

כח

וכדי שמע אנטיוכס מלכא די אתקטיל ניקנור תניניה עקת ליה לחדא ושלח וקרא לבגרס חייבא מטעי עמיה:

כט

ענה אנטייכס מלכא ואמר לבגרס הלא ידעתא אם לא שמעתא מא דעבדו לי בני ישראל קטאלו חילי ובזו משריתי ורברבני:

ל

כען על נכסיכון אתון רחיצין או על בתיכון דילכון כען איתו ונסק עליהון ונבטל מנהון קימא דגזיר עליהון שבתא וירחא ומהולתא:

לא

אדין קם בגרס חייבא וכל משריתיה ואתא לירושלם:

לב

קטל בה קטלא סגיא וגזר ביה גזירא גמירה על שבתא וירחא ומהולתא:

לג

כל קביל דנא מן די מלת מלכא מהחצפא כל די יגזר בריה אותיאו גברא ואתתיה וצלבונין לקביל ינקא כחדא:

לד

ואף אתתא ילידת בר בתר מיתת בעלה וגזרתיה לתמניא יומין וסליקת על שורא דמדינתא וברה דגזירת בידה:

לה

ענת ואמרת לך אמרין בגרס חייבא קימא דאבהתנא לא יפסוק מנאנא ולא מבני בנאנא ואפילת ית ברה לתחות שורא ונפלת מבתריה ומיתו תרויהון סגיאין מן בני ישראל הוו עבדין כדין ולא משנין קים אבהתהון:

לו

ביה זמנא אמרין בני ישראל גבר לחבריה איתו ונשבות במערתא דלמא נחלל יומא דשבתא ואכלו קרציהון קדם בגרס:

לז

אדין שלח בגבריא ואתו לפום מערתא ואמרו בני ישראל פוקו לותנא איכולו מן לחמנא ושתו מן חמרנא ועובדנא אתון עבדין:

לח

עניין ואמרין בני ישראל חד לחבריה דכירין אנחנא מה דאתפקדנא על טורא דסיני שיתא יומין תעבדון עיבידתכון וביומא דשבתא תנוחון כען טב לנא דנמות מדנחליל יומא דשבתא:

לט

כל קביל דנא כד לא קבילו להון איתאיו אעין רטיבין ואוקידו על פום מערתא ואיתקטיל כאלף גבר ואתתא:

מ

בתר דנא קמו חמשה בני מתתיה יוחנן וארבעה אחוהי ואגיחו קרבא בעממיא האילין:

מא

קטלא סגיא קטאלו בהון וערקו די אשתארו לאפרכי ימא דאתרחיצו על אלה שמיא:

מב

באדין יתיב בגרס חייבא בספינתא וערק לות מלכא אנטיוכס ועמיה גברין דאשתזבו מן חרבא:

מג

ענה בגרס ואמר לאנטיוכס מלכא אנתא מלכא שמת טעים לבטלה מן יהוד שבתא וירחא ומהולתא ואשתדרו רברבניה ולא אתו להון כל עממיא אומיא ולישניא לא כהלין לחמשה בני מתתיה די אינון מן אריון תקיפין ומן נשרין קלילין ומן דובין חציפין:

מד

כען מלכא מלכו שפר עלך ולא תגיח קרבא עמהון במשריתא האילין דלמא תבהית באנפי כל מלכיא:

מה

לכן שלח אגרתא לכל מדינת מלכותך ויתיו רברבי חילותא ועמהון כל עממיא ואף פיליא מלובשי שרינא:

מו

אידין שפר פתגמוהי בעיני אנטיוכס ושלח וקרא לרברבני מלכותיה ואיתיו כל עממיא ועמהון פיליא מלובשי שרינא:

מז

תנינות קם בגרס חייבא ואתא לירושלם תרע בה תלת עשר תרעין וסגר נהרא דמדינתא ושרף אבנה עד דהוו כעפרא:

מח

חשיב בליביה ואמר בזמנא הדא לא כהלין לי ארי רב חילי ותקיף ידי ואלהא שמיא לא חשיב כן:

מט

וכד שמענו חמשה בני מתתיה קמו ואזלו למצפיה דגלעד באתרא דהוה להון שיזבא ביומי שמואל נביא:

ג

צומא גזארו ויתבו על קטמא למבעי רחמין מן קדם אלהא שמיא:

גא

באדיין נפל בלבהון מלכא טבא והוה שמהתהון יהודה בוכרא שמעון תנינא יוחנן תליתאה יונתן רביעאה אלעזר חמישאה בריך יתהון אבוהון קדם די שלח יתהון לקרבא ואמר יהודה ברי אודי עובדך כיהודה בר יעקב דמתיל כאריא ואת שמעון ברי אודי עובדך כשמעון בר יעקב דקטל ית יתבי שכם דהוה חבו על דינה אחתיה ואת יוחנן ברי אודי עובדך כאבנר בר נר רב חילותא דישראל ואת יונתן ברי אודי עובדך כיהונתן בר שאול די קטל ית פלשתאי ואת אלעזר ברי אודי עובדך כפנחס בר אלעזר די קני קדם אלקיה ושזיב ית בני ישראל מרוגזא על דנא קמו חמשה בני מתתיה ביומא ההוא ואגיחו קרבא בעממיא האינן וקטלו מנהון קטלא סגיא לחדא ואתקטיל מנהון יהודה:

גב

בה שעתא ההיא כד חזו דאתקטיל יהודה תבו ואתו לות אבוהון אמר להון למה תבתון:

גג

ענו ואמרין יהודה אחונא אתקטיל די הוה מתחשיב כות כולנא:

גד

ענה מתתיה ואמר להון אפוקי עמכון ואגיח קרבא עם עממיא האלין דלמא יובדון בני ישראל ואתון תתנחמון על אחוכון:

גה

ונפק מתתיה ביומא ההוא עם בנויה ואגיח קרבא בעממיא האינן:

גו

ואלהא שמיא מסר כל גיברי עממיא האילין בידיהון וקטלו מנהון קטלא סגיא כל שליף חרבא וכל אחד קשתא ורברבי פחואתא ולא אשתאר מנהון משיזיב וערק מן דאשתזיב מנהון לאפרכי ימא ואלעזר הוה מתעסק בקטלא פיליא וטבע בפורתא דפיליא:

גז

ובעוהי אחוהי בין חייא ובין מיתיא ולא אשכחו יתיה ובתר כן אשכחו יתיה טביע בפורתא דפילא:

נח

וחדו בני ישראל די אתמסרו שנאיהון בידיהון מנהון קלו בנורא ומנהון צלבו על אילנא ובגרס חייבא מטעי עמיה קלוהי בנורא עמא בית ישראל:

נט

ואנטיוכס מלכא כד שמע די אתקטיל בגרס תניניה וכל רברבוהי דעמיה יתיב בספינתא וערק לאפרכי ימא וכל אתר דייתי מרדין ביה ואמרין ליה עריקא עריקא ורמא בנפשיה לימא:

ס

בתר דנה עאלו בני ישראל לבית מקדשא ובנו תרעיא וכיאו בית מקדשא מן קטיליא ומן סאובתא:

סא

ובעו משחא דזיתא דכיא לאדלקא בוציניא ולא אשכחו אלא צלוחית חדא דהות חתימה בעזקת כהנא רבא מיומי שמואל נבייא וידעו דהיא דכיא:

סב

באדלקות יומא חדא הוה ביה ואלהא שמיא די שכין שמייה תמן יהב בה ברכתא ואדליקו נר תמניא יומין:

סג

על כן קיימו בני השמונאי הדין קיימא ואסרו הדין אסרא אינון ובני ישראל כולהון:

סד

להודעא לבני ישראל למעבד הדין תמניא יומין הדוא ויקר כיומי מועדייא דכתיבין באורייתא ולאדלקא בהון להודעא למאן דייתי מבתריהון ארי עבד להון אלההון פרקנא מן שמיא:

סה

בהון לא למספד ולא למגזר צומא וכל דיהי עלוהי נדרא ישלמיניה

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת בראשית

אות א

א בראשית ברא אלהים למשפטיך עמדו היום וגו' (תהלים קיט צא) במשפט בראת הכל שנאמר בראשית ברא אלהים כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו בראו במדת הדין שנאמר בראשית ברא אלהים ולא עמד עד ששתף עמו מדת הרחמים שנאמר ביום עשות יי אלהים ארץ ושמים (בראשית ב ד) ואף המטר לא ירד עד שמזגו במדת הרחמים שנאמר כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואף אדם הראשון לא עמד עד שמזגו במדת הרחמים שנאמר ויצר ה' אלהים את האדם

אות ב

ב ואלו שאין להן חלק לעולם הבא וכו' ואבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו אמר בן עזאי בא וראה כמה קשה חילול השם כביכול לא הזכיר הקדוש ברוך הוא שמו עד שהזכיר שתי תיבות בראשית ברא אלהים

אות ג

ג וחשך על פני תהום זה מלאך המות שמחשיך פניהם של בריות דבר אחר זה גיהנם

אות ד

תוצא הארץ נפש חיה אמר ר' שמעון בן לקיש כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו ברא בו בכל יום שלשה דברים ביום ראשון ברא שמים וארץ ואור בשני ברא רקיע ומלאכים וגיהנם ומנין שביום שני נבראת גיהנם שבכל יום הוא אומר כי טוב ובשני לא נאמר בו כי טוב הדא הוא דכתיב כי לא אחפוץ במות המת (יחזקאל יח לב) בשלישי ברא דשאים ועשבים ואילנות ברביעי ברא חמה ולבנה וכוכבים בחמישי ברא שרצים ודגים ועופות בששי היה לו לברא ששה של יום ששי ושל יום שביעי שכן הוא אומר תוצא הארץ נפש חיה למינה הרי אחת בהמה ורמש וחיתו ארץ הרי ארבע ואדם וחווה הרי ששה ומצינו שלא ברא אלא חמש שנאמר ויעש אלהים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל נפש החיה למינה ואדם וחווה הרי חמש נפש חיה אלא כך היה בורא אותן תחלה היה בורא נפשותן ואחר כך היה בורא להן גופות וכיון שברא גופות לחמש נשאר נפש חיה למינה והיה בין השמשות וקדש היום ולא ברא להם גופות והם הן המזיקין הללו והדא הוא דכתיב אשר ברא אלהים לעשות:

אמר ר' יהודה ב"ר שלום כשם שברא את הכל לא היה יכול לבראות את אלו בשעה קלה אלא בא ללמד לבריות שאם היה אדם בא בדרך והיה בידו כלום או עוסק בדבר וקדש עליו היום משליך אותו מיד שהרי הקדוש ברוך הוא עד עכשיו היה בורא והולך ובשביל שקדש היום לא ברא שנאמר אשר ברא אלהים לעשות

אות ה

ה ואת הבהמה למינה כל מעשה בראשית נצטוו להדבק במיניהם שנאמר ויעש אלהים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינהו מלמד שנצטוו שלא להדבק אלא במיניהם

אות ו

ו אמר ר' תנחום אף על פי שכתוב כי בו שבת מכל מלאכתו ממלאכת עולמו שבת אבל לא שבת ממעשיהם של צדיקים ולא ממעשיהם של רשעים אלא פועל עם אלו ועם אלו פועל עם אלו ומראה להם מעין דוגמא שלהם ופועל עם אלו ומראה להם מעין דוגמא שלהם ילמדנו כי תשא

אות ז

ז ויצר ה' אלהים את האדם מזגו במדת הרחמים ובמדת הדין

אות ח

ח עפר מן האדמה אמר ר' יהודה בן פזי נטל הקדוש ברוך הוא עפר ממקום המזבח וברא את האדם נאמר כאן אדמה ונאמר להלן (שמות כ כא) מזבח אדמה ילמדנו רבינו אם בחוקתי

אות ט

ט ויקח יי אלהים את האדם אמר ר' אמי הקדוש ברוך הוא נתאוה שכשם שיש לו דירה בעליונים למעלה כך יהיה לו למטה שכן הוא אומר לאדם הראשון אם זכית כשם שאני מלך בעליונים כך אעשה אותך מלך בתחתונים שנאמר ויקח יי אלהים את האדם ואין קיחה אלא עלוי שנאמר (בראשית יב טו) ותקח האשה בית פרעה ותלקח אסתר (אסתר ב ח) לא עשה כן אלא חטא מיד סלק שכינתו שנאמר (בראשית ג ח) וישמעו את קול יי אלהים מתהלך בגן עד שבאו ישראל וחזר לשכון ביניהם ילמדנו אם בחוקתי

אות י

י לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם (תהלים סו ה) אמר ר' יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה אתה מביאם עלינו בא וראה כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם מן היום הראשון ברא מלאך המות שנאמר וחשך על פני תהום זה מלאך המות ואדם נברא ביום הששי ועלילה נתלה בו שהוא מביא המיתה לעולם שנאמר כי ביום אכלך ממנו מות תמות משל לאחד שהיה מבקש לגרש את אשתו וכו' ילמדנו וישב יעקב

אות יא

יא ויקרא האדם שמות כשברא הקדוש ברוך הוא אדם הראשון העביר לפניו כל הבריות דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו דור דור ופרנסיו דור דור ומלכיו שנאמר גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו וגו' (שם קלט טז) ונתן בו הקדוש ברוך הוא בינה וקרא שבעים שמות לכל בריותיו שנאמר ויקרא האדם שמות שם אין כתיב כאן אלא שמות

אות יב

יב בא וראה כמה קשה לשון הרע וכו' בזאת תהיה תורת המצורע וכן את מוצא בנחש הקדמוני על שספר לשון הרע על בוראו לפיכך נצטרע ומה אמר והייתם כאלהים וגו' אמר ר' הונא הסלעין שהן על הנחש היא צרעתו ולא עוד אלא כל בעלי מומין מתרפאין לעתיד לבא ונחש אינו מתרפא באדם כתיב אז ידלג כאיל פסח וגו' אז תפקחנה עיני עורים וגו' (ישעיה

לה (ה) ובחיה ובבהמה כתיב זאב וטלה ירעו כאחד וגו' (שם סח כה) אבל הנחש עפר לחמו שאינו מתרפא לעולם הבא לפי שהוא הוריד הבריות למיתה ומי גרם לו שספר לשון הרע ואמר והייתם כאלהים וגו

אות יג

יג ויחי למך שתים ושמונים שנה ומאת שנה ויולד בן מהו ויולד בן שממנו נברא העולם

אות יד

יד בא וראה כמה דברים של קלקלה עשה היין הרג בכורו של עולם בזה את הצנוע הרג שני אסטרטיגין החריב מסיון של מלך הרג מלכים ערבב סעודתן של מלכים הרג בכורו של עולם זה אדם הראשון דאמר ר' אבין יין מסכה לו חוה לאדם הראשון ושתה שנאמר ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וגו' מהו ותרא זה יין שנאמר אל תרא יין כי יתאדם (משלי כג לא) כיון ששתה גרם לו ולתולדותיו מיתה ביזה את הצנוע זה נח הרג שני אסטרטיגין אלו שני בני אהרן החריב מסיון של מלך זה בית המקדש הרג מלכים זה בלשצר ערבב סעודתן של מלכים זה אחשוורוש

אות טו

טו ויאמר ה' אלהים אל הנחש אמר ר' אליעזר מאי דכתיב לא יגורך רע אין שמו של הקדוש ברוך נזכר על הרעה אלא על הטובה תדע לך כשברך אדם וחוה הזכיר שמו עליהם שנאמר ויברך אותם אלהים וגו' (בראשית א כח) וכשקללן לא הזכיר שמו עליהן ושלשה דברים הזכיר שמו עליהן אף על פי שהן לרעה על המסית ועל העובר דברי חכמים ועל העושה פטרונו בשר ודם על המסית זה הנחש שהסית את האשה אמר לה הקדוש ברוך הוא ברא עולמות אף אתם תבראו עולמות כמותו שכל אומן שונא את בעל אומנותו ולפי שהסית אותה וספר לשון הרע לפיכך הזכיר שמו עליו שנאמר ויאמר ה' אלהים אל הנחש וגו' ועל העובר על דברי חכמים שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו' העומד לשרת שם את ה' אלהים (דברים יז יב) ועל העושה פטרונו בשר ודם דכתיב ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן יי יסיר לבו (ירמיה יז ה) אימתי בזמן שמיי יסיר לבו ילמדנו אשה כי תזריע

אות טז

טז כשחטא אדם הראשון התחיל הקדוש ברוך הוא להשיח עמו מי הגיד לך וגו' הניח לאדם והתחיל להשיח עם האשה ויאמר יי אל האשה וגו' הניח האשה ובא לו אצל הנחש ולא נכנס עמו בדברים אלא מיד נתן לו אפופסין כי עשית זאת ארור אתה וגו' חזר אצל האשה ואמר לה הרבה ארבה עצבונך וגו' וכשחזר אצל אדם הראשון לא חייבו עד שנתן לו רמז לעשות תשובה מנין אמר ר' ברכיה דכתיב עד שובך ואין [שובך] אלא תשובה שנאמר שובה ישראל וגו' (הושע יד ב) וכיון שלא עשה תשובה טרדו מגן עדן הדא הוא דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה (תהלים ה ה) ילמדנו רבינו אשה כי תזריע

אות יז

יז אמר ר' מאיר שלשה נכנסו לדין ויצאו ארבעה מחויבין ואלו הן אדם וחוה ונחש והארץ עמהם ועל כל אחד ואחד נגזר עשר גזירות נגזר על הנחש עשר גזירות ואלו הן נסתם פיו ויש אומרים חתך את לשונו שלא יהא משיח דאמר ר' יהושע דסכנין הנחש הראשון היה מוכיח בני אדם וכיון שספר לשון הרע על בוראו מה עשה לו הקדוש ברוך הוא קצץ את רגליו וחתך את לשונו ונקצצו ידיו ורגליו מאכלו עפר עורו

נפשט ממנו והיא קשה לו מן הכל ואיבה אשית ושהוא מוליד לשבע שנים ושהוא מקפיד והכל מתברכין והוא עומד בקללתו שנאמר ונחש עפר לחמו (ישעיה סה כו) עשירית והשבתי חיה רעה מן הארץ (ויקרא כו) ועל האדם נגזר עשר גזרות ואלו הן נקנסה עליו מיתה ושיאכל פתו בצער ושיאכל טוב ומוציא רע ושיהיו בניו גולים ממקום למקום ושתשלוט בו רמה ותולעה ונמסרו לו בהמה חיה ועוף שיעצור בהם והם מורדים בו ושיהא מסור לחיה רעה שימות בה ושיהיו ימיו קצרים ושיהא דינו מוכן לעתיד לבא:

ועשר גזרות על חוה ואלו הן דם נדה דם בתולים צער ההריון צער לידה ושיהא בעלה מקנא לה ושיהא שולט בה ושתהיה אסורה בבית ושתהיה מכוסה ושתהיה מזקנת במהרה עשירית אם היא כשרה בעלה קוברה:

ועל הארץ נגזר עשר גזרות ואלו הן שתהא שותה מאליה שנאמר ואד יעלה מן הארץ וגו' (בראשית ב ו) ושתלקה בשדפון ושיהיו בה אילני סרק ושיהיה בה קוץ ודרדר ושנעשו בה טרשים וקרקים ושיהיו בה הרים וגבעות ושלא תהא מכסה על הרוגיה ושיהא זורע הרבה ומוציא קמעא שנאמר בזעת אפך תאכל לחם (שם ב יט) עשירית שתהא עתידה להבלות שנאמר והארץ כבגד תבלה (ישעיה נא ו) וכנגד ארבעים גזרות הללו נגזר מלקות ארבעים

אות יח

יח הן האדם היה אין הן אלא מיתה שנאמר הן קרבו ימיך למות זה שאמר הכתוב לבד זה מצאתי וגו' אשר עשה אלהים את האדם ישר וגו' (קהלת ז כט) לא ברא הקדוש ברוך הוא את האדם בעולמו אלא כדי שיהא צדיק וישר הדא הוא דכתיב הן האדם היה כאחד ממנו

אות יט

יט וקין היה עובד אדמה שלשה נזקקו לאדמה ונעשו חולין ואלו הן קין נח ועזיה קין דכתיב וקין היה עובד אדמה וכתוב ביה נע ונד תהיה בארץ וכו' אמר ר' לוי כל מי שנאמר בו היה סופו ותחלתו כשר אמרו לו והרי קין דכתיב ביה וקין היה עובד אדמה אמר ליה אף הוא מתוקן היה לפורענות

אות כ

כ ויהי מקץ ימים יש מקץ שהוא שנה ויש מקץ שהוא ימים ויש מקץ שהוא שנתים ויש מקץ שהוא ארבעים שנה ויהי מקץ ימים ויבא קין אמרו חכמים שבן ארבעים שנה היה קין והבל ויבא קין מפרי האדמה מן המותר ממאכלו ורבנין אמרי זרע פשתן הביא והבל הביא גם הוא מבכורת צאנו לכך נאמר צמר ופשתים

אות כא

כא קול דמי אחיך צועקים אלי אמר לפניו רבונו של עולם וכי יש דלטורין לפניך שמלשינים אבי ואמי הרי הן בארץ ואינן יודעין שהרגתיו ואתה בשמים מנין אתה יודע אמר לו שוטה שבעולם כל העולם כולו אני סובל ואיני יודע מה עשית אמר לפניו הואיל וכל העולם אתה סובל עוני אי אתה יכול לסבול גדול עוני מנשוא אמר לו הקדוש ברוך הוא הואיל והודית ועשית תשובה צא וגלה מן המקום שנאמר ויצא קין מלפני יי וגו

אות כב

כב וישם יי לקין אות יש אומרים שבת נטל לפניו כתיב הכא אות וכתוב התם כי אות היא וגו' (שמות לא יג) וכשם שלימד שבת זכות על אדם הראשון כך למד זכות על קין

אות כג

כג ויאמר לו יי לכן כל הורג קין וגו' אמר לו ארבע משפחות היו עתידין לצאת מהבל אחיך ובטלתם מן העולם כך תפתח הארץ את פיה ותבלע לך ארבע משפחות ואלו הן חנוך ועירד ומחויאל ומתושאל וכיצד נהרג קין נעשה מלאך המות שלשים ומאת שנה והיה נע ונד בקללה למך בן בנו היה שביעי לדורות וסומא היה כשהיה יוצא לצוד היה בנו אוחז בידו וכשהיה רואה קרן חיה היה אומר חיה אני רואה והיה מותח את הקשת כנגדה והורגה וכשראה קרנו של קין בין שני הרים ולא ראה לקין אמר לו קרן חיה אני רואה משך בקשת כנגדה והרגו וכשהלכו לקחת אותה אמר לו התינוק זקני הוא טפח שתי ידיו בחרטה ונגע בראש התינוק והרגו בשוגג שנאמר ויאמר למך לנשיו וגו' כי איש הרגתי וגו' נשארו שלשתם במקום אחד קין הרוג והתינוק הרוג ולמך סומא באותה שעה פתחה הארץ את פיה ובלעה ארבעה משפחות חנוך עירד מחויאל ומתושאל ונעשה למך מלאך המות לקיים מה שנאמר כי שבעתים יוקם קין ולמך שבעים ושבעה

אות כד

כד המה הגבורים מלמד שהיו מורדין חמה ולבנה ועושין כשפים עליהם הדא הוא דכתיב המה היו במורדי אור (איוב כד יג) דבר אחר המה הגבורים שהיו קשים ומורדים בבוראם ויאמרו לאל סורו ממנו וגו' (איוב כא יד) ולמה היו מורדים שהיו זורעים שנה אחת ועושה מזון לארבעים שנה אמר הקדוש ברוך הוא עוד כל ימי הארץ זרע וקציר שיהיו מולידים וקוברים

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת נח

אות כה

כה את האלהים התהלך נח מלמד שהיה הקדוש ברוך הוא סומכו שלא ישתקע במעשה דור המבול משל למלך שהיה לו בן והיה הולך בשליחות אביו והיה לפניו דרך משוקעת בטיט והיה המלך סומכו שלא ישתקע בטיט אבל באברהם כתיב התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז א) (ובאברהם) [ובאבות] כתיב אשר התהלכו אבתי לפני וגו' (שם מח יז) שהיו מריחין בשכינה והיו מקדימין והולכין לפניו לעשות רצונו: וירא אלהים את הארץ והנה נשחנתה מלמד שהיו מדביקין מטותיהן זה לזה ומחליפין נשותיהן זה לזה

אות כו

כו ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים וגו' (ויקרא ח לה) אמר להם משה שמרו אבילות שבעת ימים [כדרך ששימר הקב"ה] עד שלא הביא המבול ומנין שנתאבל דכתיב ויתעצב אל לבו (בראשית ו י) ואין ויתעצב אלא לשון אבילות דכתיב ואל תעצבו כי חדות יי מעוזכם (נחמיה ח י) באותה שעה שמר שבעת ימי אבילות עד שלא הביא המבול שנאמר ויהי לשבעת הימים

אות כז

כז מאדם עד בהמה אוי לרשעים ואוי לדיבוקיהם אשריהם הצדיקים ואשרי דיבוקיהם אוי לרשעים ולדיבוקיהם דכתיב וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה (בראשית ז כג)

אות כח

כח אמר ר' שמעון בן לקיש חלון אחד עשה נח במדור העליון ומי שהיה מביט בה היה רואה מסוף העולם ועד סופו

אות כט

כט וילכו אחורנית שהיו מהלכין לאחוריהן ויכסו את ערות אביהם שהיה ביאתן כדרך הליכתן מה פרע להם הקדוש ברוך הוא נתן לשם הטלית וליפת קבורה בארץ ישראל שנאמר אתן לגוג מקום שם קבר (יחזקאל לט יא) ולשם מה פרע לו כשנכנסו בני אהרן להקריב ותצא אש מלפני יי ותאכל אותם (ויקרא ט כד) אותם ולא בגדיהם שריפת נשמה וגוף קיים הרי בצדיקים ברשעים מנין שנאמר כשעלה סנחרב מלך אשור לירושלים וחיילותיו נשרפו גופם ולא בגדיהם שהיו מבני בניו של שם שנאמר בני שם עילם ואשור (בראשית י כב) וכתיב שם עילם ואשור (דברי הימים א א יז)

אות ל

ל חם בא על אשתו ונתעברה מן כנען לפיכך נתקלל ר' נחמיה אומר כנען ראה והגיד לאביו ואביו לאחיו לפיכך חזרה הקללה לעיקרה

אות לא

לא ארבעה חסידים היו שם בדור הפלגה שם ועבר ונח ואברהם שם ועבר ואברהם הטמינו עצמן אשור פירש מהם שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור (בראשית י יא) אל תקרי מן הארץ ההיא אלא מן העצה ההיא הלך ובנה נינוה לפיכך חמל עליה בימי יונה ולא הפכה אבל נח עמד ומסר עצמו על קדושת השם והיה מוחה בהם ולא קבלו ממנו

אות לב

לב ועתה לא יבצר וגו' פשט להם הקדוש ברוך הוא יד ימינו לעשות תשובה ואמרו לא יבצר מהם אפילו אותם אנשים נבצרין מן העולם אין עושין תשובה

אות לג

לג על כן קרא שמה בבל כי שם בבל יי שפת כל הארץ שבראשונה היו מדברים בלשון הקדש ובו בלשון נברא העולם

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת לך

אות לד

לד זה שאמר הכתוב ולא אחד עשה ושאר רוח לו וגו' (מלאכי ב טו) אמר רבי שמעון בן לקיש ולא אחד עשה זה אברהם שהיה יחידי בעולם במעשיו והפרישו הקדוש ברוך הוא מעבודה זרה שנאמר כי אחד קראתיו (ישעיה נא ב) ושאר רוח לו בנים ובני בנים שנתן לו הקדוש ברוך הוא שנאמר (שם) ואברכהו וארבהו מאי כי אחד קראתיו אמר הקדוש ברוך הוא אני יחיד בעולמי ואתה יחיד בעולמך וטוב לו ליחיד להלך עם יחיד אלא צא מחרן שלא תהא כאנשי חרן מלמד שאנשי חרן רעים וחטאים גדולים היו וקבצם אברהם כמה פעמים ויסרם והיה אומר להם לא שמעתם מה עלתה לדור המבול שהיה לפניכם שלא היה להם לב להבין והיו מקשין ערפם וממרים דברו ואלמלא לא אמר הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם בשבועה כדי הייתם להביא מבול עליכם וכשראה הקדוש ברוך הוא שלא קבלו ממנו אמר אין נאה לצדיק זה לישב בין רשעים הללו מיד אמר לו צאו מהם שלא תהא דומה להם שנאמר ויאמר יי אל אברם לך מארצך וגו' (בראשית יב א) א"ר שמעון אפילו ערובי תבשילין שמר אברהם אבינו אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה מדקדק במצות ואתה יושב בין עובדי עבודה זרה צא מביניהם שנאמר לך מארצך את מוצא שתרח אבי אברהם היה עושה צלמים ועובד אותם אמר לו הקדוש ברוך הוא בן מאה תלד בן כשר ור' לוי אמר לך לך נסיון ראשון ונסיון אחרון כשם שהיה בנסיון ראשון כך היה בנסיון אחרון בנסיון ראשון נאמר לו לך מארצך ובנסיון אחרון נאמר לו לך אל ארץ המוריה:

אל הארץ אשר אראך לא אמר לו למקום פלוני נסיון בתוך נסיון יש אדם שהולך ואינו יודע לאיזה מקום הולך

אות לה

לה ואברכה מברכה אמר לו עתיד אני להעמיד מבני בניך שבט שמברך את ישראל אמר לפניו ומי מברך לאותו שבט אמר לו אני אברך לאותו שבט שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם (במדבר ו כו

אות לו

לו וילך אברהם כאשר דבר אליו יי מלמד שהלך בדרכי קונו יותר ממה שצוהו קונו

אות לז

לז ויעבר אברם בארץ עד עכשיו נתבקש להם זכות הארץ שנאמר ויעבר אברם בארץ מלמד שהיה מסבב ומעיין במתנה שהנחילו הקדוש ברוך הוא:

עד מקום שכם עד מקום ראשי הגבולין:

והכנעני אז בארץ מלמד שהיה הכנעני רואה את אברהם ואומר ראו זקן זה הולך בארץ ודומה כמשוגע וכיון ששמע כך אמר לו הקדוש ברוך הוא התהלך בארץ והיה מחרק את שיניו ואמר אם אני אראהו בתוכה מיד אני הורגו

אות לח

לח ואתו ביתו לרבות עבדים וכתלים ועמודים ועל דבר כל דבר

אות לט

לט ויכו את כל שדה העמלקי ולכמה דורות נולד עמלק אלא על שם העתיד

אות מ

מ וישמע אברם כי נשבה אחיו וכי אחיו היה אלא ענותנותו של אברהם אחר אותה מריבה דכתיב ויהי ריב בין רועי וגו' (בראשית יג ז) קורא אותו אחיו דכתיב כי אנשים אחים אנחנו דבר אחר וישמע אברם כי נשבה אחיו וכי אחיו היה אלא שהיו קלסטרין שלו דומין לאברהם וכיון ששבו אותו היו סבורין שכן אברהם הוא

אות מא

מא ויחלק עליהם לילה ר' בנימין אמר הלילה נחלק מאליו רבנן אמרין יוצרו חלקו אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אתה עשית הרג בשונאי מחצי הלילה עד הבוקר חיך אני יורד והורג בשונאי בניך מחצי הלילה עד הבוקר הדא הוא דכתיב ויהי בחצי הלילה (שמות יב כט) אמר ר' יהושע דסכנין סימן נתן הקדוש ברוך הוא שכל מה שאירע לו יארע לבניו באברהם כתיב לך לך וגו' בבניו כתיב ואומר אעלה אתכם וגו' (שמות ג) באברהם כתיב אשר בחרת באברם (נחמיה ט ז) בבניו כתיב ובך בחר יי (דברים יד ב) באברהם כתיב ואעשך לגוי גדול בבניו כתיב ומי גוי גדול (שם ד ח) באברהם כתיב אחד היה אברהם (יחזקאל לג כד) ובבניו כתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (דה"א יז כא) באברהם כתיב ויהי רעב בארץ (בראשית יב י) בבניו כתיב ותרעב הארץ (שם מא נה) באברהם כשירד למצרים נזדווגו לו המצרים שנאמר ויראו אותה שרי פרעה וגו' בבניו כתיב הבה נתחכמה לו (שמות א י) וכן בכל הענינים

אות מב

מב אשר מגן צריך בידיך מהו מגן מנגנא עשה הקדוש ברוך הוא ומסרו בידיך

אות מג

מג וקראת את שמו יצחק את מוצא שהקדוש ברוך הוא קרא שמות לישראל נתן בן לאברהם ואמר לו וקראת את שמו יצחק בגימטריא מאתים ועשר שעשו ישראל במצרים דמשנולד יצחק התחיל הקדוש ברוך הוא מונה [השעבוד] ושמונה ימי מילה שהוא התחיל במילה תחלה ילמדנו אלה שמות

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת וירא

אות מד

מד זה שאמר הכתוב אז יגלה אֶזְנֵן אֲנָשִׁים וְגו' (איוב לג טז) זה אברהם שגלה לו הקדוש ברוך הוא שעבוד מלכיות וגלה לו את הקץ שנאמר קחה לי עגלה משולשת וְגו' (בראשית טו ט) ובמוסרם יחתום (איוב לג טז) שחתם הקדוש ברוך הוא בבשרו ברית מילה דכתיב ואתנה בריתי ביני וביניך וְגו' (בראשית יז ב) וקבל צווי של הקדוש ברוך הוא והלך ומל עצמו שנאמר נימול אברהם (שם כו) רבן גמליאל אומר לא מלו אלא רפאל ולאחר שמלו בא הקדוש ברוך הוא לבקרו שנאמר וירא אליו יי וְגו' (שם יח א)

אות מה

מה והנה שלשה אנשים והנה דמותם כבני מלכים וירא וירץ לקראתם למה רץ שראה רגליהם צליות באש ורגלי מלאכי השרת ניכוות אלא להראות לאברהם כדי שידעו אם מסרב אם מהבהב מיד וירא וירץ לקראתם

אות מו

מו וירא וירץ לקראתם אמר לו הקדוש ברוך הוא בשכר שלש ריצות שרצת אני ארוץ לפני בניך שלש ריצות בשעת מתן תורה ואלו הן שלש ריצות וירא וירץ לקראתם ואל הבקר רץ אברהם וימהר לעשות אותו והיכן פרע לו בסיני דכתיב יי מסיני בא וְגו' (דברים לג ב)

אות מז

מז יוקח נא מעט מים ורחצו כל מה שעשה אברהם למלאכים פרע לו הקדוש ברוך הוא לבניו אמר לו אתה אמרת יוקח נא אני אתן לבניך מצות פסח ויקחו להם איש שה לבית אבות וְגו' (שמות יב ג) נא אל תאכלו ממנו נא (שם ט) מעט אני מגרש שונאי בניך מעט מעט

אות מח

מח ויי אמר המכסה אני וְגו' אמר ר' לוי למה גלה הקדוש ברוך הוא לאברהם מפני שהיה אברהם מהרהר על דור המבול ועל דור הפלגה אפשר שלא היה בהם עשרים צדיקים או עשרה צדיקים שיתלה להם זכותם לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא גולה אני לו שלא יהא אומר אף בסדום היו צדיקים ולא הספיק לומר מיד ויי אמר המכסה אני מאברהם כיון שאמר לו כל אותו ענין מה השיבו ויגש אברהם ויאמר

אות מט

מט כי ידעתיו למען אשר יצוה מהיכן למד אברהם את התורה ר' שמעון בן יוחאי אומר נעשו כליותיו כשני כדים של מים והיו נובעין תורה שנאמר אף לילות יסרוני כליותי (תהלים טז ז) ר' לוי אמר מעצמו למד את התורה שנאמר מדרכיו ישבע סוג לב וְגו' (משלי יד יד) הדא הוא דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה

אות נ

נ אמר ר' ברכיה בא וראה ענותנותו של הקדוש ברוך הוא בנוהג שבעולם שני בני אדם עומדין ומשיחין בקשו להפרד הקטן נוטל רשות מן הגדול והקדוש ברוך הוא כשדבר עם אברהם ובקש להפרד ממנו הוא נטל רשות מאברהם שנאמר וילך יי כאשר כלה לדבר עם אברהם וגו

אות נא

נא וירא לוט וירץ לקראתם מתלא אמרי קרב לגבי דהנא ואדהן ולפי שנתחבר לוט עם אברהם למד הכנסת אורחים

אות נב

נב עתה נרע לך מהם מה שאנו רוצים לעשות באותם אנשים נרע לך לשון מטונף הוא

אות נג

נג את פני יי וישלחנו יי לשחתה יי שני פעמים למה אמר הקדוש ברוך הוא אני שפרעתי מעוברי עבירות ואני הוא שעתיד לשלם שכר טוב לגודר עצמו מן העבירה

אות נד

נד אמר ר' שמעון בן לקיש המוליר הזה בקש אדם להוציא ממנו חמין מוציא צנון מוציא כך כשבקש הקדוש ברוך הוא להוציא מן השמים לחם הוציא הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכשבקש להחריב סדום ויי המטיר על סדום ועל עמורה אש וגו

אות נה

נה אמר ר' לוי כשהתקופות נכנסות מתיבשות העשבים ומפריחות האילנות כך יבשו העשבים כי עצור עצר יי בעד כל רחם וגו' ופרחו האילנות זו שרה ויי פקד את שרה הדא הוא דכתיב (יחזקאל יז כד) הובשתי עץ לח זו אשתו של אבימלך והפרחתי עץ יבש זו שרה

אות נו

נו כשקרא המלאך מן השמים לאברהם ואמר לו אל תשלח ידך אל הנער אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם לחנם אמרת לי קח נא את בנך את יחידך אמר לו לאו אלא להודיעך בעולם שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' (בראשית יח ט) אמר ר' שמעון אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שאני מעלה עליך כאלו אמרתי לך שתשחוט את נפשך לפני ולא עכבת הדא הוא דכתיב ולא חשכת את בנך את יחידך (שם כב טז) ואין יחידך אלא נפשך שנאמר מיד כלב יחידתי (תהלים כב כא) ילמדנו שלח לך

אות נז

נז ויהיו חיי שרה זה שאמר הכתוב נוטה שמים ויוסד ארץ מפני שיצר רוח אדם בקרבו ללמדך שאין העולם נברא אלא בעבור האדם וכשם ששם קץ לעמידת שמים וארץ שנאמר כי השמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה (ישעיה נא ו) כך כשהוא יוצר רוח אדם בקרבו יוצר לו ימיו ושנותיו וכן אמר דוד גלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו ימים יוצרו (תהלים קלט טז) מאי ימים יוצרו אמר דוד גלמי וצורתו טרם הבראו ראו עיניך ולא אני לבדי אלא כל בני אדם על ספרך כולם יכתבו שנבראו ושעתידין להבראות ימים יוצרו לאדם ולא ישלוט באחד מהם ולא יוכל להוסיף על אחד מהם שבשעה שהוא נותן רוח באדם אומר לו כך וכך יהיו מספר ימין ואם תעשה הישר והטוב בעיני אוסיף על ימין שנאמר יראת יי תוסיף ימים (משלי י כז) ואם תעשה הרע בעיני אקצר את ימין שנאמר ושנות רשעים תקצורנה (שם) וכן מצינו שנמנו שנותיהם של צדיקים להודיען זמן שקבע להם הקדוש ברוך הוא לימי חייהם וכן הוא אומר בשרה ויהיו חיי שרה וגו'

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת תולדות

אות נח

נח כשנולד עשו וראו אותו באדרת שער לא היו יודעים מה שם יקראו לו באו בני אדם וקראו שמו עשו אבל יעקב הקדוש ברוך הוא קרא לו שם שנאמר ויקרא שמו יעקב ארבע אותיות בו כנגד ארבע עטרות שבניו מעטרים להקדוש ברוך הוא י' כנגד עשרת הדברות ע' כנגד שבעים זקנים ק' כנגד מאה אמה שבהיכל שבנו לבוראן שנאמר והיכל מאה אמה (יחזקאל מא טו) ב' כנגד שני לוחות ילמדנו אלה שמות

אות נט

נט ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו מהו אוחזת שאין מלכות יעקב מתחלת עד שתכלה מלכות עשו ילמדנו בו ישב יעקב

אות ס

ס ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו כשהיה בא עשו מן החוץ היה אביו שאלו היכן היית היום ואומר לו בבית המדרש לא כך וכך היא הלכה מכך וכך לא כך איסורו לא כך התירו ואומר לאביו (ולאמו) אבי המלח מהו שתתעשר והיה תמה יצחק ואומר ראה כמה בני מדקדק במצוות ומתוך דברים אלו היה צדו בפיו ו אהבו

אות סא

סא לעולם יתן אדם מקום לשעה שנאמר לך עמי בא בחדריך וגו' חבי כמעט רגע עד יעבור זעם (ישעיה כו כ) ואף אבות העולם נתנו מקום לשעה והחניפו למי שהשעה עומדת לו אברהם ניטפל לשרה ואמר למען ייטב לי בעבורך (בראשית יב יג) יצחק החניף לעשיו שנאמר ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ואף יעקב ליוסף שנאמר ויקרא לבנו ליוסף (שם מז כט)

אות סב

סב ורבקה אוהבת את יעקב למה היתה אוהבת אותו לפי שנאמר לה ורב יעבוד צעיר

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת ויצא

אות סג

סג דבר אחר והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם היו המלאכים משבחים להקדוש ברוך הוא ואומרים ברוך יי אלהי ישראל ולא היו יודעין מי הוא ישראל כיון שבא יעקב לבית אל עלו המלאכים שלוהו למרום ואמרו להם למלאכי השרת אתם מבקשים לראות האיש שאנו משבחים שמו של הקדוש ברוך הוא על שמו רדו וראו הנה אותו האיש והיו המלאכים יורדין ורואין את דמותו ואומרים בודאי זו הצורה וזה הדמות חקוקה בכסא הכבוד וענו כולם ואמרו ברוך יי אלהי ישראל

אות סד

סד והנה יי נצב עליו ויאמר וגו' אמר ר' שמעון בן לקיש האבות הן הן המרכבה שנאמר ויעל אלהים מעל אברהם (בראשית יז כב) והנה יי נצב עליו (שם כח ג) מאי דכתיב אשרי שאל יעקב בעזרו (תהלים קמו ה) אל יעקב ולא אל יצחק ולא אל אברהם אמר ר' סימון אין המלך עומד על שדהו לא כשהיא נחרשת ולא כשהיא נזרעת ולא כשהיא נקצרת אלא כשהיא עומדת כרי כן אברהם עדר וחרש שנאמר קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה (בראשית יג יז) יצחק זרע שנאמר ויזרע יצחק בארץ ההיא (שם כו יב) ולא עמד עליהם המלך בא יעקב שהוא כרי של תבואה שנאמר קדש ישראל ליי ראשית תבואתה (ירמיה ב ג) מיד עמד עליו שנאמר והנה יי עליו הוי שאל יעקב בעזרו

אות סה

סה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק לקדושים אשר בארץ המה (תהלים טז ג) אימתי הן קדושים בשעה שנתנין בארץ שכל זמן שהם בחיים אין הקדוש ברוך הוא מיחד שמו עליהם שנאמר הן בקדושי לא יאמין (איוב טו טו) והרי מצינו שיחד שמו על יצחק שנאמר ואלהי יצחק (בראשית כח יג) רבנן אמרין רואה את עפרו כאלו הוא צבור על גבי המזבח ור' ברכיה אמר הואיל ונתיסר בעיניו הרי הוא כאלו מת שהוא גנוז בתוך הבית ילמדנו רבינו

אות סו

סו כמה ברכות מתפלל אדם בכל יום כך שנו רבותינו בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה אמר ר' שמואל ב"ר נחמן כנגד שמונה עשרה חליות שבשדרה וכנגד שמונה עשרה פעמים שהאבות כתובים בתורה הראשון והאלהים פקוד יפקוד אתכם וגו' (שם נ כד) והאחרון זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם וגו' (דברים לד ד) ואם יאמר לך אדם תשעה עשר הן שהרי כתיב אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק אמור לו אינו מן המניין שאין יעקב עמהם ילמדנו בתולדת יצחק ובוירא

אות סז

סז וירא והנה באר בשדה באר זו תורה שכתוב בה באר מים חיים בשדה זה בית המקדש דכתיב ציון שדה תחרש (ירמיה כו יח) שלשה עדרי צאן אלו הסנהדרין שיושבין בלשכת הגזית רובצים עליהם אלו ישראל שהיו רובצים שם ולומדים תורה כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים שמשם התורה יוצא ורווחת לכל ישראל והאבן גדולה על פי הבאר אלו שנים עשר שבטים שנקראו אבן שנאמר משם רועה אבן ישראל (בראשית מט כד) ונאספו שמה כל העדרים אלו ארבע מלכיות וגללו את האבן וגו' אלו הגליות והשקו את הצאן שהשקו לישראל כוס תמרורים ועתיד הקדוש ברוך הוא להשקותם לאומות העולם כוס יין של חמה שנאמר כי כוס ביד יי ויין חמר מלא מסך וגו' (תהלים עה ט) והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה שעתידין אומות העולם להושיבן לבית המקדש שנאמר והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' (ישעיה סו כו)

אות סח

סח לא יחיה באותה שעה נגזרה על רחל מיתה לולי בנימן שהיה בבטנה

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת וישלח

אות סט

סט ויהי לי שור וחמור וכי לא היה לו אלא שור אחד וחמור אחד מן הדורון שלו אתה יודע מה היה לו אלא שהצדיקים ממעטין עצמן והרשעים מרוממין עצמן שכן עשו אומר יש לי רב (בראשית לג ט)

אות ע

ע ושמתי את זרעך כחול הים למה נמשלו ישראל כחול הים אמר ר' מנחמא לומר לך מה החול הזה אתה עושה בו גומא בערב ובשחר מוצא שכבר נתמלאת כך הם ישראל כל אלפים שחסרו בימי דוד נתמלאו בימי שלמה שנאמר יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים לרוב (מלכים א ד כ) וכן בכל דור ודור

אות עא

עא אהבתי אתכם אמר יי (מלאכי א ב) אמרו לו במה אהבתנו אמר להם הלא אח עשו ליעקב ואוהב ליעקב בנוהג שבעולם אדם יש לו שני בנים אחד בכור ואחד פשוט מי נוטל הרבה הבכור ועשו יצא תחלה שנאמר ויצא הראשון אדמוני וגו' (בראשית כה כה) והיה ראוי ליטול שני חלקים ולא עשיתי כן אלא יעקב נטל שני חלקים ועשו חלק אחד שיעקב אוכל בעולם הזה ולעולם הבא וכן אומר עשו ליעקב נסעה ונלכה ואלכה לנגדך (שם לג יב) אמר לו עשו נהלך שנינו בעולם אמר לו יעקב טול אתה עולמך ועבור שנאמר יעבור נא אדוני לפני עבדו (שם יד) אמר ר' אחא כיון שעשו שלום יעקב עם עשו אמר עשו ליעקב מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי אמר לו יעקב מה עשיתי לך שאתה רודפני אמר לו עשו את בכורתי לקחת ואף ברכתי הוספת לך אמר לו יעקב מכל הברכות שברכני אבי לא הגיעני דבר אמר לו ומי לך כל המחנה הזה אמר לו גיע עפי שיגעתי עם לבן הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותרד שנתי מעיני ומה הגיעני מן הברכות

אבא אמר לי ויתן לך האלהים מטל השמים וגו' (בראשית כז כח) איה דגן ויין ושמן שבא לידי כששמע עשו דבריו אמר בלבו לפיכך לא הגיעוהו מפני שנטלן במרמה ואני הברכות שברכני אבא באו לידי מפני שנטלתי אותם ברצון ואינו מניחו עד שיעשה לי דיהכסיס דרש ר' אחא אמר לו יעקב מה צורך לדיהכסיס זה הברכות שהיה עתיד לברכני כבר ברכך ומה שהיה עתיד לברכך ברכני אלו ואלו יהיו שלך הדא הוא דכתיב קח נא את ברכתי הרי הן נתונות לך אמר לו עשו איני מבקש ממך אלא מה שברכני אבא שיהיה שלי ומה שברכך שיהיה שלך אמר לו אי אפשר אמר לו עשו איני מניחך ולא הניחו זה את זה עד שעשו דיהכסיס וחתם זה בדיהכסיס של זה וזה בשל זה אמר ר' אחא לולי דיהכסיס שעשה עשו ליעקב היה נוחל עשו עם יעקב לעתיד לבא וכשהגיד עשו לאנשי ביתו כל המעשה אמרו לו לא יפה עשית שלקחת הברכות שברכות יעקב הם מהעולם הבא וברכותיך הן מן העולם הזה אלא לך ובקש ממנו שיחזרו הברכות כבראשונה ותהיו שותפין זה בזה בא עשו ואמר ליעקב אחי נקרע הדיכסיס שעשינו בינינו ונהיה שותפין כבראשונה שנאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך נסעה ונלכה בארץ למלחמה ולשלום ואלכה לנגדך לעולם הבא אמר לו יעקב כן כבר מצאתי חן בעיני בוראי שנאמר למה זה אמצא חן אמר לו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי אמר לו רואה אני שיסורין עתידין לבא על בני מעם בניך אלא שמשכרתך עד שיבא משיח שהוא עתיד לצאת מחלצי והוא יקבל המלכות מיד המלך שעתיד לעמוד שנאמר יעבור נא אדוני לפני עבדו

אות עב

עב וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו אמר ר' אלעזר מפני שטר חוב של גלות שלא רצה להיות בכלל כי גר יהיה זרעך ר' יהושע אמר מפני הבושה וילך אל ארץ זו מלכות רומי רבתי שבנאה צפו בן אליפז בן עשו ובא עליו תירטט מארץ אלישע ונלחם בו והרגו ושמע עשו הרשע הריגת נכדו ובא לנחמו לפיכך הניח ארץ מולדתו הדא הוא דכתיב וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו ילמדנו וישב יעקב

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת וישב

אות עג

עג וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו ר' ישמעאל אומר נקרא בן זקונים על שם ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו (בראשית מז יב) בן זקנותו של אביו

אות עד

עד וישבו לאכל לחם אמר ר' יהודה ישיבה אחת שישב השבטים בעצה למכור את יוסף כלכלה את העולם שבע שנים בשני רעבון אם עבירותיהם כלכלה והעמידה את העולם זכיותיהן על אחת כמה וכמה וכן את מוצא במעשה העגל וכו' בויאמר יי סלחתי כדברך (במדבר יד כ

אות עה

עה ויהי איש מצליח לא היה צריך לומר אלא צדיק מהו מצליח שוה כד"א (שמואל ב יט יח) וצלחו את הירדן אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שויתה אתה מה שלא שויה אדם הראשון חייך שאין קרבן יחיד דוחה שבת אלא קרבן בניך שנאמר ביום השביעי אלישמע בן עמיהוד (במדבר ז מח

אות עו

עו ויהי כדברה אל יוסף יום יום אמר ר' יהודה בר שלום יום יום שנים עשר חדש היתה מתגרה בו ואין יום יום אלא שנים עשר חדש שנאמר מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר וכו' (אסתר ג ז

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת ויחי

אות עז

עז כל מי שאינו מסתכל באשה אין יצר הרע שולט בו שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין אל תקרי עלי עין אלא עולי עין שלא רצה ליהנות מאשה שאינה שלו לפיכך זכה למלכות ומעשה בר' מתיא בן חרש וסימא את עיניו כיון שראה הקדוש ברוך הוא שעשה כך צוה לשטן שלא יהא לו רשות עוד להסיתו ושלח רפאל ורפא אותו

אות עח

עח בנות צעדה עלי שור [כתיב] נתן נתן להם אחוזת נחלה (במדבר כז ז) מלמד שנטלו בנות צלפחד בעבר הירדן ובארץ כנען דכתיב נתן נתן ואף יעקב אבינו ראה שנטולות בכאן ובכאן שנאמר בנות צעדה עלי שור זה הירדן שנעשה למשה כחומה מלהיכנס לארץ ואמר לו בנותיך נוטלות כאן וכאן ילמדנו פנחס

אות עט

עט כל אלה שבטי ישראל שנים עשר על סדורו של עולם שתיים עשרה שעות ביום שתיים עשרה שעות בלילה שנים עשר חדשים בשנה שנים עשר מזלות והמזלות מתנהגות עם החדשים כל ימות השנה לכך שנים עשר שבטים אבל להלן (בראשית יז כ) שנים עשר נשיאים כמא דאת אמר (משלי כה ד) נשיאים ורוח וגשם אין אמר ר' יוחנן וכי שנים עשר שבטים היו והלא כבר נאמר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי הרי ארבעה עשר אלא כשלוי נמנה עמהן אינן נמנין עמהן אפרים ומנשה אלא שבט אחד דכתיב לבני יוסף לאפרים אלישמע וגו' (במדבר א י) לבני מנשה גמליאל וגו' (שם ז נד) וכשאין לוי נמנה עמהן הם נמנים עמהם הוי כל שבטי ישראל שנים עשר לא פחות ולא יותר

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת אחרי

קוריוסיס אמר אם יהא אדם עשיר יהא הקוריוסיס עושה דינו ואם לאו הרי ההגמון ואם היה עני אין אדם סופנו אבל האלהים אינו כן אלא הוא עושה הדין לעני כמו להעשיר (העשיר) למה שביה נעשת לעני תדע לך שכן מה סולו לרוכב בערבות וגו' ומה אחריו אבי יתומים וגו' ור' אחא אמר ביה שמו שהוא מלא את

העולם הזה ומשפיע את העולם הבא והוא רוכב סוסו ומשפיע לפניו ולאחריו ורבינו אומ' (לג) לגבור מיסב על הדרגש וקלובקרין תחת זרועו והיו הכל סבורין [שמנשא] את זרועו ולא היתה אלא קמוצה תחת זרועו כך האלהים כל העולם עומד במאמרו והוא סובלו והוא מלא את השמים ואת הארץ שנאמר הלא את השמים וגו' וכן הוא אומר מעונה אלהי קדם וגו' העולם טפילה למקום לא המקום טפל לעולם וכן הוא אומר ויאמר ה' הנה מקום אתי וגו' וכי יש צור למעלה אלא אמר האלהים למשה כשיהיו בני חוטאים יהיו נסמכין על הצדיקים שבהם ואם אין להם צדיקים על החסידים ואם אין להם חסידים על הנביאים ואם אין נביאים יהיו נסמכין עלי שכן הוא אומר ונצבת על הצור ואין צור אלא אלהים שנאמר הצור תמים פעלו לפיכך אמר לו אם הקריבו קרבן לא יהיו מקריבין בכל מקום שהם מבקשין אלא היכן שאני משרה שכינתי איש איש מבית ישראל אשר ישחט וגו' ואל פתח אהל מועד וגו':

דבר אחר איש איש מבית ישראל זה הוא שאמר הכתוב כבוד אלהים הסתר דבר וגו' מהו כבוד אלהים הסתר דבר אלא ראה היאך האלהים מחבב לישראל אמר להם למה אתם מבקשין להיות מפורסמין לפני האומות להיות שוחטין במחנה או חוץ למחנה או בהר או בכל מקום אחר אם מבקשים אתם לקרב לי קרבן הרי בית המקדש למה שלא יראו אתכם אומות העולם מקריבין קומץ סולת ויהיו בוסרין ואומרין אלו לאלו קומץ סולת הוא קרבנו לפיכך כבוד אלהים הסתר דבר וגו':

דבר אחר כבוד אלהים הסתר דבר הרי את למד מן אומות העולם מי שהוא שוחט חוץ מן המקלון יהא נהרג אמר האלהים לישראל כל מי שהוא שוחט מחוץ לאהל מועד יהא נחשב לו כאלו אדם הרג שכן הוא אומר דם יחשב (דם) וגו' ומה היא מיתתו בהיכרת ונכרת האיש ההוא מקרב עמו:

דבר אחר איש איש מבית ישראל זהו שאמר הכתוב לך מנגד לאיש כסיל וגו' מהו לך מנגד לאיש כסיל אלא בנוהג שבעולם מלך בשר ודם אינו מעמיד איקונין שלו בעיר אלא במדינה למה שלא יטול אדם אבן ויזרק באיקונין אבל במדינה אינו יכול למה שכל מי שהוא עושה אפילו באצבעו ואומר זה הוא המלך נהרג לפיכך אמר לך מנגד לאיש כסיל ואל פתח אהל מועד [וגו'] אמר האלהים בניי היו זהירין שלא תשחטו לא בעיר ולא בהר אלא בירושלם למה שכל מי שישחט בהר החיה אוכלתו תדע לך שכן ששתי פרשיות נאמרו כאן איש איש מבית ישראל אשר ישחט ונאמר כאן איש איש מבני ישראל אשר יצוד וגו' ומה הן שתי פרשיות הללו אמר הקדוש ברוך הוא אם שחטת שור כשב ועז אל תכסה דמן למה שהן מקחך וברשותך ואלו שהן ברשותו אם שחטת כסה דמן למה שלא יהא הורגיך וקטיגוריך ומה אם אלו שאין להן לא ברית אבות ולא דבר בעולם אמר האלהים כסה דמן על אחת כמה כל מי

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת עקב

תורה יש בהם להמית ולהחיות אמר הקדוש ברוך הוא למשה אתה שברת עשה תחתיהם פסל לך:

דבר אחר למה שברן לטובתן של ישראל משל למלך ששלח שליח לקדש לו אשה וליתן לה כתובתה והלך ומצאה שקלקלה והיה השליח פקח אמר השליח אם אני נותן לה כתובתה היא נדונת כאשת איש מה עשה נטל הכתובה וקרעה אמר אם יאמר המלך אני הורגה שזינתה עלי אומר לו עד עכשיו לא נטלה כתובתה ואת מקטרגה כאשת איש כך עשה משה כיון שנטל הלוחות ירד ומצאן שעשו אותו המעשה עמד ושברן אמר מוטב שידונו שוגגין ואל ידונו מזידים ואם יאמר לי הקדוש ברוך הוא אני הורגם שעבדו

עבודה זרה שאמרתי לא יהיה לך אלהים אחרים ואמרתי זובח לאלהים יחרם אומר אני לו עד עכשיו לא קבלו אותה והם נידונים כשוגגים לכך שיברן:

דבר אחר למה שנים שיהיו עדים שאין עד אחד נאמן שנאמר ועד אחד לא יענה וגו' אלא על פי שנים לכך נקראו לוחות העדות:

פסל לך וגו' כראשונים מה הראשונים בלהבי אש הדא הוא דכתיב קול ה' חוצב להבות אש אף השניים בהר מתוך להבת אש [יכול] כשם שנתנו הראשונים בפומבי כך נתנו השניים בפומבי [כדכתיב בהראשונים] וכל העם רואים אמר לו הקדוש ברוך הוא ואיש לא יעלה עמך הראשונים כיון שנתנו בפרהסיא שלטה בהם העין השניים נתנו בהצנע לא שלטה בהם העין יפה היא הצניעות וקשה היא העין תשעים ותשעה מתים בעין ואחד בידי שמים והצנע לכת עם אלהיך אם תצניע עצמך אלהיך עמך:

ואפן וארד מן ההר פניתי כל אותם דיוקאות ואשים את הלוחות בארון [וגו'] כאשר צוני יי:

ובני ישראל נסעו מבארות וגו' מבאר של צרה [כמו שנאמר] ויעלני מבור שאון וגו':

שם מת אהרן ויקבר שם הרי כבר נאמר ויעלו [אהרן] אל הר ההר ואומר במוסרה [שם מת אהרן וגו'] מכאן את למד שחזרו לאחוריהם שבע מסעות:

משם נסעו הגודגדה ומן הגודגדה יטבתה ארץ נחלי מים מכאן את למד שהמים מקדמים לפניהם לכל מקום שהם הולכים באו לאלים וקדמו אותם המים שנאמר ויבאו אלימה ובאלים שתים עשרה עינות מים וגו':

בעת ההיא הבדיל יי את שבט הלוי מלמד שבקשו ישראל לחזור לאחוריהם ועמדו כנגדם שבט לוי והרגו מהם שבעה משפחות והם הרגו משבט לוי ארבעה משפחות ואימתי חזרו למנינם בימי דוד ושלמה והם לחברוני וגו' וכן עמד שבט לוי כנגדם כשאמר משה מי ליי אלי וגו' אמר הקדוש ברוך הוא לשבט הלוי אתם דבקתם אחרי אף אני עושה שתהיו חלקי ואני חלקכם שנאמר אני חלקך ונחלתך:

דבר אחר בעת ההיא אמר יי אלי פסל לך זה שאמר הכתוב כי מעולם שברתי עולך איזה עול ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן ר' יהודה אומר עולו של מלאך המות שנאמר והמכתב מכתב אלהים הוא חרות [אל תקרא חרות] אלא חירות ממלאך המות ר' נחמיה אומר חירות מן המלכות רבנן אמרי חירות מן היסורים שעשה אותם אלהות כמלאכי השרת הדא הוא דכתיב אני אמרתי אלהים אתם וגו' ולא עשו אלא לאחר מ' יום עשו אותו המעשה ואמרו אלה אלהיך ישראל אם כן אכן כאדם תמותון ותאמרו לא אעבור שלא אעבור על מצותיך ושלא אשתעבד (ל) אלהים אחרים

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת פקודי

לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא [אין הקדוש ברוך הוא מונע מן הצדיק דיגמטורין שלו אם היה אדם צדיק הוא מעמיד בנו צדיק ואם לאו בנו בן בנו סופו להעמיד צדיק שנאמר ושרש צדיקים בל ימוט אפשר שימוט צדיק לכך לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא כיצד שאם היה אדם צדיק אני מושב את בנו על כסא מלכותו שנאמר וישב שלמה על כסא יי וגו' וכן כשהיה יעקב צדיק הושבתי בנו יוסף על כסא מלכות קוזמקרטור שנאמר ויוסף הוא השליט הוי לא יגרע צדיק עיניו למה ואת מלכים לכסא בשביל להושיב בניהם על כסא מלכות ואין זה לשון עינו אלא דיגמטורין כאדם שאומר הראיני דוגמא של חטיין:

דבר אחר לא יגרע אין הקדוש ברוך הוא מזיז עיניו מן הצדיקים אפילו שעה אחת שנאמר עיני יי אל צדיקים אם נכשל בדבר מיד הקדוש ברוך הוא מיסרו למה בשביל להושיבו בטח לעתיד לבוא ואת מלכים לכסא:

דבר אחר לא יגרע מצדיק זו ארץ ישראל שאין הקדוש ברוך הוא מזיז עיניו ממנה שנאמר תמיד עיני יי אלהיך בה וגו' מה הוא תמיד שאלה מטרונה את רבי יוסה בר חלפתא אמרה לו כתיב תמיד עיני יי אלהיך בה אי אפשר שאין הקדוש ברוך הוא מזיז עיניו ממנה אם באתי אני להביט בשפחותי הנאמנות אינם יכולים לעמוד מן הסרחון שאני מוצאת להם ובארץ הקדוש ברוך הוא מביט בה תמיד שנאמר תמיד עיני יי אלהיך בה אמר לה לפיכך את מוצא בני ארץ ישראל מיוסרים לוקים במכות מה שאין כן בחוצה לארץ בכל דבריהם לוקים ומתיסרים אבל לעתיד לבוא כשיבא הקדוש ברוך הוא כל הארצות רועדות (בארץ) [וארץ] ישראל אינה ניזוקת שנאמר המביט לארץ ותרעד למה הדבר דומה למלך שעלה לביתו כיון שכל השפחות רואות אותו הם בורחות ממנו ואיזו עומדת לפניו בקלות ראש אותה שהיא מניקה בנו כך בני ארץ ישראל בני בעליהן (הונין) [חונין] עליה שהיא של אברהם אביהם שנאמר ברוך אברם לאל עליון אע"פ [שהם] מיוסרין בעולם הזה אלא כשיגלה הקב"ה לעתיד לבא להביט בכל הארצות כולם רועדות וארץ ישראל אינה ניזוקת הוי תמיד עיני יי אלהיך בה:

דבר אחר לא יגרע מצדיק עיניו אין הקדוש ברוך הוא מונע מצדיקים תאותם וכן את מוצא אברהם נתאוה לראות ארץ ישראל בשעה שאמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת

בתי מדרשות חלק א – מדרש ילמדנו פרשת קדושים

מצרים וכמעשה ארץ כנען אמר להן האלהים בניי אם מבקשין אתם לירש את הארץ הזאת שמרו עצמכם מן העריות ומכל דבר של קלקלה והיו טהורים וקדושים ואתם יושבין לבטח שנאמר ונטעתים על אדמתם וגו':

ונטעתם כ' פ' ב' ר' ת' ב' א' זה שאמר הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה וגו' בוא וראה היאך האלהים שוקד לזכות את ישראל לעולם שכשם שהוא מזהיר על המילה כך הוא מזהיר על האילן ר' יוסי אומר כשם שיש ערלה באילן כך יש ערלה לבשר ולארץ יש לבשר שמונת ימים שנאמר וביום השמיני וגו' תדע לך כמה היא חביבה לפני האלהים שהיא דוחה את השבת יש לאילן שלש שנים בשביל מה בשביל זכות שלשת אבות בזכות אברהם שנתחד תחלה לשמו של אלהים שכשם שבשנה הרביעית קדש הלולים לה' כך בנו של יעקב רביעי קודש לאלהים שנאמר קדש ישראל לה' ראשית תבואתו זה יהודה ובשנה החמישית תאכלו את פריו אלו ישראל שהיו מאכל לאומות העולם שנאמר אכלי עמי הוי בשביל האבות נתנו מצות ערלה לאילן אמר ר' יוסי בשביל התורה שנקראת עץ חיים עץ חיים היא וגו' אמר האלהים אם שמרתם מצות ערלה כך אני מעלה עליכם כאלו קיימתם כל המצות שבתורה שנקראת עץ חיים ובזכותה אתם נכנסין לארץ וכי תבואו אל הארץ ונטעתם:

דבר אחר ונטעתם כיבד האלהים אילני ארץ ישראל כשם שכיבד את התורה כיצד נתנה התורה בחדש השלישי ונתנה לדור הרביעי שכן הוא אומר ודור רביעי ישובו הנה בשביל כך תהא קודש הלולים לרביעית ובשביל שנכתבה בחמשה ספרים נתנה בחמישית למאכל שאכלו פיריה של תורה שנאמר טוב

פריי מחרוץ ומפז וגו' לכך נאמר ובשנה החמשית תאכלו את פריו אמר האלהים לישראל אם שמרתן מצות ערלה אתם נכנסין לארץ בזכותה:

וכי תבואו אל הארץ וגו' וערלתם ערלתו זהו שאמר הכתוב היחברך כסא הוות וגו' ר' יהודה בירבי סימון ורבותינו ר' יהודה בירבי סימון אמר כסא שהוא מביא הוות לעולם חברוך מה כתיב בעסקו של מכשף וחבר חבר אמרו לו ישראל רבוני הן מכעיסין אותך ואת נותן להן שלוח בעולם היחברך כסא הוות כאדם שהוא אומר לחבירו מה לך להוט אחר פלוני שמא כשפים עשה לך ורבותינו אומרים כסא שהוא מביא הוות לעולם נעשה חבירך את נוטל עולם והן נוטלים עולם והרי שוה היחברך כסא הוות יוצר עמל עלי חוק יושבין ובודין מיני צערים על בניך היאך לשעבדן הורגין את צדיקך ר' עקיבא וחביריו ר' חנניה בן תרדיון וחביריו יוצר עמל כעלי חוק הורגין אותן ומצערין בהן כמו חייבי כרת כאלו שהן חוטאין ועוברין על גזירותיך יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו ושביין ונעשין חבורות חבורות ואגודות אגודות על בניך היאך לאבדן מן העולם כענין שנאמר ויקבצו בני בנימין ויהיו לאגודה אחת ולמה הם רודפין אותנו כל כך שאנו עושין גזירותיך אמר להם האלהים חייכם שאני משמידן ועושה בהן מדת הדין אמר ר' פנחס הכהן בן חמא והיה ביום ההוא אבקש להשמיד את כל הגוים וכי יש דבר חוץ מידו של אלהים שהוא אומר אבקש אלא אמר ר' פנחס בן חמא כשאפתח פנקסא שלהם ולא אמצא להם זכות לפני אותה השעה אני נפרע מהם אבקש להשמיד ולמה אני נפרע מהם בשביל ששיעבדו אתכם וכל כך למה בשביל מילה וערלה וכי תבואו וגו'

בתי מדרשות חלק א – מדרש כתפוח בעצי היער

אות א

א כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים (שיר השירים ב ג) זה משה רבינו עליו השלום בשעה שנגלה לו הקדוש ברוך הוא בחורב אמר לו לך והוציא את עמי בני ישראל ממצרים כי צעקתם באה אלי וגם זכרת את הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לי לאברהם עבדי שנאמר (בראשית טו יד) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי אמר משה רבינו עליו השלום לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים (שמות ג יא) אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה אמרת מי אנכי והשפלת עצמך חייך אני מכבדך שנאמר (משלי כט כג) ושפל רוח יתמוך כבוד ואני אתן את כל השרים בידך ואני אעלה אותך לשמים ותראה כסא כבודי ואראה לך את כל המלאכים שבשמים

אות ב

ב באותה שעה צוה הקדוש ברוך למ"ט ש"ה ואמר לו לך והביא את משה עבדי לשמים וקח עמך מלאכים חמשה עשר אלף מימינו וחמשה עשר אלף משמאלו בשמחה בשירים בתופים ובמחולות ותאמרו שירה לפני משה עבדי אמר מ"ט לפני הקדוש ברוך הוא אינו יכול משה לעלות אל המלאכים מפני שיש במלאכים שרי אש והוא בשר ודם אחר כך צוה הקדוש ברוך הוא למ"ט ואמר לו לך הפוך את בשרו ללפידי אש וכוחו ככח גבריאל בא מ"ט אצל משה כשראהו משה מיד נתירא אמר לו מי אתה אמר לו אני חנוך בן ירד אבי אביך שלחני הקדוש ברוך הוא להעלותך אצל כסא כבודו אמר משה למ"ט אני בשר ודם ואיני

יכול להביט במלאכים ואחר כך עמד והפך את בשרו ללפידי אש ועיניו לגלגלי מרכבה וכוחו ככח המלאכים ולשונו לשלהבת והעלה את משה לשמים ועמו המלאכים חמשה עשר אלף מימינו וחמשה עשר אלף משמאלו ומ"ט ומשה באמצע

אות ג

ג הלך משה לרקיע ראשון שהוא דומה ליום ראשון בשבת וראה המים עומדים שורות שורות והרקיע כולו חלונות כל חלון וחלון שם המלאכים עומדים על המים למעלה בגדולתו של הקדוש ברוך הוא שאל משה למ"ט אמר ליה מה הם אלו החלונות אמר לו אלו החלונות חלונות תפלה חלונות בקשה חלונות בכיה חלונות שמחה חלונות שובע חלונות רעב חלונות עושר חלונות עניות חלונות מלחמה חלונות שלום חלונות הריון חלונות לידה וראה החלונות עד אין חקר ואין מספר

אות ד

ד הלך משה לרקיע שני שהוא דומה ליום שני בשבת וראה שם מלאך אחד ושמו נוריאל והוא שלש מאות פרסאות וחמשים רבוא מלאכים עומדים לפניו כולם מאש ומים ופניהם כלפי מעלה ואומרים שירה לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים קמה ג) גדול ה' ומהולל מאד שאל משה למ"ט ואמר לו מה הם אלו המלאכים אמר לו אלו המלאכים הממונים על העץ ועל הרוח ועל הגשמים והולכים ועושים רצון קונם וחוזרים למקומם ומשבחים להקדוש ברוך הוא אמר משה למ"ט למה הם עומדים ופניהם למעלה כלפי הקדוש ברוך הוא אמר לו מ"ט מיום שבראם הקדוש ברוך הוא כך הם לא זזו ממקומם

אות ה

ה הלך משה לרקיע שלישי שהוא דומה ליום שלישי בשבת וראה שם מלאך אחד ושמו נוריאל וגובהו מהלך חמש מאות שנה ויש לו שבעים אלף ראש וכל ראש וראש יש לו שבעים אלף פה וכל פה ופה יש לו שבעים אלף לשון וכל לשון ולשון יש לו שבעים אלף דיבור ועמו עומדים שבעים אלף רבוא מלאכים וכולם מאש לבנה וכולם משבחים לפני הקדוש ברוך הוא שאל משה למ"ט ואמר לו מה הם אלו המלאכים ומה שמם אמר לו שמם אראלים הממונים על העשבים ועל האילנות ועל הפירות והדגן כולם הולכים לעשות רצון קונם וחוזרים למקומם

אות ו

ו הלך משה לרקיע רביעי שהוא דומה ליום רביעי בשבת וראה לשם בית המקדש בנוי עמודיו מאש אדום וראה שם המלאכים נכנסים ומשבחים להקדוש ברוך הוא כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קג כ) ברכו ה' (כל) מלאכיו גבורי כח שאל משה למ"ט ואמר לו מה הם אלו המלאכים הממונים על כל ארץ ועל השמש ועל הירח ועל הכוכבים ועל המזלות ועל עשרים וששה גלגלים וכולם אומרים שירה וראה בו כוכבים גדולים וכל כוכב מלא כל הארץ שם האחד נוגה ושם השני מאדים אחד על

גב [השמש] ואחד על גב הירח שאל משה למ"ט אמר לו מה הם עומדים זה על זה אמר לו זה על גבי השמש בקיץ שיקרר העולם מחמימותו ואחרת שהיא על גב הירח בחורף שיחמם העולם מקרירות

אות ז

ז הלך משה לרקיע חמישי שהוא דומה ליום חמישי בשבת וראה לשם מלאכים חציים מאש וחציים משלג שלג למעלה ואש למטה והקדוש ברוך הוא משים שלום ביניהם ואין אחד מכבה חברו שנאמר (איוב כה ב) עושה שלום במרומיו וכולם משבחים לפני הקדוש ברוך הוא אמר משה למ"ט מה הם אלו עושים אמר לו מיום שבראם הקדוש ברוך הוא כך הם אמר לו מה שמם אמר ליה אראלים שמם הנקראים אישים שנאמר (משלי ח ד) אליכם אישים אקרא

אות ח

ח הלך משה לרקיע ששי שהוא דומה ליום ששי בשבת וראה שם מלאך אחד ושמו אוריאל אורכו כמהלך חמש מאות שנה והוא צורתו כולו ברוך ועומדים עמו אלף אלפי ריבי רבבות מלאכים וכולם משבחים לפני מי שאמר והיה העולם שנאמר (תהלים יט ב) השמים מספרים כבוד אל אמר לו אלו המלאכים הנקראים עירין וקדישין

אות ט

ט הלך משה לרקיע שביעי שהוא דומה ליום שבת וראה שם שני מלאכים קשורין בשלשלאות של אש שחורה ואדומה וכל אחד ואחד מהלך חמש מאות שנה שאל משה למ"ט אמר לו מה הם אלו ומה שמם אמר לו שמם אף וחימה ובראם הקדוש ברוך הוא מששת ימי בראשית לעשות רצון בוראם אמר משה למ"ט אני מפחד מאלו המלאכים ולא אוכל לראות פניהם ומיד עמד מ"ט וחבק את משה ואמר לו משה משה אוהב ה' עבד ה' אל תירא ואל תחת מהם מיד נתקררה דעתו של משה ואחר כך ראה מלאך אחד משונה בצורתו מכל המלאכים וגובהו מהלך חמש מאות שנה והוא חגור במתניו בשני מקומות מכף רגלו ועד קדקדו מלא עינים של אש וכל מי שרואה אותו נופל על פניו מרוב הפחד שאל משה למ"ט ואמר לו מי הוא זה אמר לו סמאל הלוקח נפשות אמר לו משה להיכן הוא יורד אמר לו ליטול נשמתו של איוב הצדיק אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שלא תמסרני ביד זה המלאך

אות י

י וראה המלאכים עומדים לפני הקדוש ברוך הוא ויש לכל אחד ואחד שש כנפים בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף בשתים יכסה פניו כדי שלא יראו פני שכינה ובשתים מכסים גויותיהם ובשתים מעופפים ומשמים לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו וכל כנף וכנף מהלך חמש מאות שנה ורוחבו מסוף העולם ועד סופו שאל משה למ"ט

ואמר לו מה שמם אמר לו שרפים עומדים ממעל וראה ארבעה מלאכים נושאים כסא הכבוד אמר משה למ"ט מה שמם אמר לו חיות הקודש

אות יא

יא ואחר כך ראה משה מלאך אחד שמו זגזגא"ל והוא מלמד תורה לנשמות בשבעים לשון והכל אומרים הלכה למשה מסיני שנאמר (דניאל ז י) דינא יתיב וספרין פתיחו ואין דיין אלא זגזגא"ל שהוא שר של תורה וחכמה ויש לו קרני הכבוד וישב משה לפניו ולמד כל עשר סודות אחר כך אמר לפני הקדוש ברוך הוא לא ארד מכאן עד שתתן לי מתנה טובה אמר לו הקדוש ברוך הוא נתתי לך את התורה שיהיו קוראים אותה על שמך שנאמר (מלאכי ג כב) זכרו תורת משה עבדי

אות יב

יב ומנין שעלה משה למרום שנאמר (תהלים מז ו) עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר ואין אלהים אלא משה שנאמר אלהים תרגום דאלהים דינא ואין דיין אלא משה שנאמר (שמות יח יב) וישב משה לשפוט את העם לכך נאמר (שיר השירים ב ג) כתפוח בעצי היער

אות יג

יג אחר כך יצאתה בת קול ואמרה למשה משה אתה באת וראית כסא כבודי כך תזכה ותראה שני פרדסים אחד של גן עדן ואחד של גיהנם

אות יד

יג אחר כך שלח הקדוש ברוך הוא לגבריאל ואמר לו לך עם משה ופתח את הגיהנם בא משה ופתח גבריאל את גיהנם וראה משה אש בוערת אמר משה לגבריאל לא אוכל לבוא אל גיהנם מפני האש אמר לו יש אש אחרת יותר מזה ולא יזיק אש של גיהנם כשנכנס משה לגיהנם ברחו גיהנם מפני משה בא נסרגיאל שר של גיהנם ואמר למשה מי אתה אמר לו אני משה בן עמרם אמר לו זה אינו מקומך אלא מקומך בגן עדן אמר לו באתי לראות גדולתו של הקדוש ברוך הוא אמר הקדוש ברוך הוא לנסרגיאל שר של גיהנם לך עם משה והראה לו את הגיהנם וכיצד הם הרשעים בתוכה אחר כך הלך משה אחר נסרגיאל ובאו לתחילת גיהנם ראה משה בני אדם תלויים בעיניהם ותלויים באזניהם ובידיהם וברגליהם ובלשונם והנשים תלויות בדדיהם ובשעריהם וברגליהם בשלשלאות של אש אמר משה לנסרגיאל מפני מה הם תלויים בעיניהם אמר לו מפני שהביטו באשת איש ובממון חבריהם ברעה ותלויים באזניהם מפני ששומעים דברים בטלים ודברי הבלים ומסיר אזנו משמוע דברי תורה והתלויים בלשונם הם המספרים לשון הרע ומרגילים לשונם על דברים בטלים ותלויים ברגליהם מפני שהולכים ברכילות חבירו ולא הולך לדבר מצוה ולא לבית הכנסת להתפלל לבוראו ותלויים בידיהם מפני שגוזלים ממון חבריהם ובידיהם וההורג את חבירו והנשים תלויות בדדיהם מפני שהם מעלים דדיהם ומניקים את בניהם ויראו הבחורים ויבאו לידי הרהור עבירה:

ואחר כך צעקה גיהנם צעקה גדולה ומרה ואמרה לנסרגיאל תן לי שאני רעב אמר לה מה אתן לך אמרה לו תן לי נשמות הצדיקים אמר לה לא יתן לך הקדוש ברוך הוא נשמות הצדיקים:

יד אחר כך ירד משה למקום אחר וראה שני רשעים תלויים ראשיהם למטה ורגליהם למעלה ומכף רגליהם ועד קדקדיהם כולם דבוקים בתולעים שחורים כל תולע ותולע חמש מאות פרסה וצועקים הרשעים מפניהם ואומרים תן לנו מות ונמות שנאמר (איוב ג כא) המחכים למות ואיננו שאל משה לנסרגיאל מה מעשיהם של אלו אמר לו ששבעו שבועת שקר והמחללים שבתות ומועדים והמבזים תלמידי חכמים והמענים יתומים ואלמנות והמעידים עדות שקר לכך מסר אותם הקדוש ברוך הוא לתולעים אמר משה לנסרגיאל מה שם המקום הזה אמר לו עלוקה

אות טו

טו והלך משה למקום אחר וראה שני רשעים נופלים ושני עקרבים דבוקים בהם כל עקרב ועקרב יש לו שבעים אלף ראש וכל ראש וראש יש לו שבעים אלף פה וכל פה ופה יש לו שבעים אלף ראש ולענה וכל אלו העקרבים נופחים גופם ונמקו עיניהם מפחד העקרבים שנאמר (שם יא כ) ועיני רשעים (תכלנה) תכלינה שאל משה לנסרגיאל מה מעשיהם של אלו אמר לו הם האוכלים ממון ישראל והמלבין פני חברו ברבים והמטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים והמוסרים בני ישראל או ממונם ביד גוים והכופר בתורת משה רבינו עליו השלום והאומר לא ברא הקדוש ברוך הוא את העולם כל אלו מסרם הקדוש ברוך הוא לעקרבים אמר משה לנסרגיאל מה שם המקום הזה אמר לו טיט היון

אות טז

טז והביט משה וראה שיני רשעים מטבורם ולמעלה בטיט ומלאכי חבלה עומדים עליהם ומכים אותם בשלשלאות של אש ומכים אותם באבנים של אש ומשברים את שיניהם מן הבקר ועד הערב ובערב מאריכים את שיניהם וביום שוברים אותם שנאמר (תהלים ג ח) שיני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבת וצועקים הרשעים האלו בכל יום ויום שאל משה לנסרגיאל ואמר לו מה מעשיהם של אלו ואמר לו הם האוכלים נבלות וטרפות ותבשילי גוים והמשומדים והנותן כספו בנשך ומרבית לישראל והכותב שמות בקמיע בשביל גוים והעושה רמיה במאזנים ובמשקל וגונב ממון ישראל והאוכל ביום הכפורים והאוכל חלב ודם ושקצים ורמשים ולא הזהיר עצמו מאלו לכך מסר אותם הקדוש ברוך הוא ביד מלאכי חבלה

אות יז

יז וראה רשעים אחרים חציים מאש וחציים משלג שלג למעלה ואש למטה בלילה יבא האש במקום השלג וביום יבא השלג במקום האש שאל משה לנסרגיאל אמר לו מפני מה הם חציים בתוך האש וחציים בתוך השלג אמר לו מפני שמניחים דרך הטוב והולכים בדרך הרע

אות יח

יח ואמר נסרגיאל למשה לך וראה את הרשעים כיצד הם בגיהנם וכיצד שורפים אותם אמר לו לא אוכל ללכת אמר לו תניח אור השכינה לפניך ואל תירא כי לא ישלוט בך אש של גיהנם שנאמר (תהלים כג ד) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע הלך משה וראה רשעים חציים מאש וחציים משלג ותולעים יורדים בגופם ועולים ועמוד אש בצואריהם ומכים אותם מלאכי חבלה ואין להם מנוחה ועליהם הכתוב אומר (ישעיהו סו כד) כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה שאל משה לנסרגיאל ואמר לו מה מעשיהם של אלו אמר לו הבא על אשת איש והבא על הנדה והבא על אחותו והבא על הזכור והעובד עבודת אלילים והשופך דמים שלא כהוגן והמקלל אביו או אמו או רבו והאומר אני אלוה כנמרוד כפרעה וכנבוכדנצר וחירם מלך צור וכיוצא באלו שאל משה לנסרגיאל מה שם המקום הזה אמר לו טיט היון:

וראה רשעים שהם גונבים השלג ומשימים תחת אציליהם כשנכנסים לגיהנם וזה שאמרו רבותינו ז"ל רשעים על פתח של גיהנם אינם חוזרים בתשובה

אות יט

יט אחר כך עלה משה מגיהנם ואמר יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתציל עמך ישראל מן המקום הזה אמר הקדוש ברוך הוא למשה משה אין לפני משוא פנים ולא מקח שוחד כל שיעשה טוב יהיה בגן עדן וכל שיעשה רע יהיה בגיהנם שנאמר (ירמיה יז י) אני יי חוקר לב בוהן כליות

אות כ

כ אחר כך נשא משה את עיניו וראה את גבריאל והשתחוה משה ויצא אמר הקדוש ברוך הוא לגבריאל לך עם משה והראה לו את גן עדן בא משה ונכנס לגן עדן באו שני מלאכים לפניו ואמרו לו הגיע זמנך שבאת לכאן אמר לא הגיע זמני אלא באתי לראות מתן שכרן של צדיקים בגן עדן פתחו ואמרו אשרך משה על שזכית לבא לכאן אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו שככה בגימטריא משה כשנכנס משה לגן עדן וראה מלאך אחד שהיה יושב תחת עץ החיים ושמו שמיאל שר של גן עדן ובא משה אצלו אמר לו מי אתה אמר לו אני משה בן עמרם אמר לו למה באת לכאן אמר לו באתי שאראה מתן שכרן של צדיקים בגן עדן אמר הקדוש ברוך הוא לשמיאל לך עם משה והראה לו את גן עדן אחר כך תפס ביד משה והוליכו לפניו והביט משה וראה שבעים כסאות קבועות זה עם זה כולם מאבן טובה ומרגליות טובות ורגליהם מפז ומזהב נופך ספיר ויהלום וכל כסא וכסא ששים מלאכי השרת משרתים אותו ויש ביניהם כסא אחת גדולה מכולם ומאה עשרים מלאכים משמשים אותו שאל משה לשמיאל זה הכסא למי הוא אמר לו לאברהם אביך בא משה אצל אברהם אמר לו הגיע זמנך שבאת לכאן אמר לו לאו אלא באתי שאראה מתן שכרם של צדיקים בגן עדן פתח אברהם ואמר הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו בא אצל יצחק וכך השיבו בא אצל יעקב וכך השיבו שאל משה לשמיאל ואמר לו כמה אורכה של גן עדן אמר לו אין חקר ואין מספר לגן עדן ולכסאות שבו וכל כסא וכסא ששים מלאכי השרת משמשים אותו ואין זה דומה לזה ויש מהם כסאות של כסף ויש מהם של מרגליות אמר לו כסא של מרגליות למי הוא אמר לו לתלמידי חכמים המצטערים עצמם בתורה וכסא של כדכד למי הוא אמר לו לצדיקים גמורים וכסא של זהב למי הוא אמר לו לבעלי תשובה וכסא של כסף למי הוא ואמר לו לגרי צדק והכסא של

נחושת למי הוא אמר לו למי שהוא רשע ואביו צדיק או למי שהוא צדיק ואביו רשע כי בזכות הבן יתן לו הקדוש ברוך הוא גן עדן כמו תרח שנתן לו הקדוש ברוך הוא גן עדן בזכות אברהם והושיבו על כסא של נחושת שנאמר (בראשית טו טו) ואתה תבוא אל אבותיך בשלום וראה מעין אחד של מים חיים יוצא מתחת עץ החיים ועולה ונחלק לארבעה חלקים ובא מתחת כסא הכבוד וכלם סובבים הגן עדן מתחלתו ועד סופו ותחת כל כסא וכסא הולכים ארבע נחלים אחד של דבש והשני של חלב והשלישי של יין והרביעי של אפרסמונא דכיא וכלם הולכים מתחת רגלי הצדיקים היושבים על הכסאות וכו' וכשראה משה רבינו כל המחמדות וכל הטובות הללו שמח שמחה גדולה ואמר משה מה רב טובך אשר צפנת ליראך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם (תהלים לא כ) יצא (משם) משה רבינו והלך משם באותה שעה יצאה בת קול ואמר למשה רבינו עליו השלום משה עבד ה' נאמן ביתו כמו שראית שכן של צדיקים שצפון להם לעתיד לבוא כך תזכה ותראה לחיי העולם הבא אתה וכל הצדיקים בבנין בית המקדש בביאת מלך המשיח לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו (גדולת משה

בתי מדרשות חלק א – מדרש שני כתובים

פרק א

בראשית ברא אלהים וגו' (בראשית א א) להגיד כח מעשה בראשית לבריות ולהודיעם אי אפשר אלא שסתם הכתוב מכאן אמרו אין דורשין בעריות לשלשה ולא במעשה בראשית לשנים ולא במרכבה ליחיד אלא אם היה חכם ומבין מדעתו כל המסתכל בארבעה דברים ראיתי לו כאלו נהפכה שליטתו על פניו ולא יצא ולא ראה את העולם לידע מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור וכל שלא חס על כבוד קונו ראיתי לו שלא בא לעולם:

מפני מה לא יאמר אדם מה למעלה משל למי שהיה שותה יין במשתה מים מתוך הקנקן ונמצא יין זה תלוי באויר כך ברא הקדוש ברוך הוא את העולם ותלאו ברוח שנאמר (עמוס ד יג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח אפשר לא ברא הקדוש ברוך הוא בעולמו אלא רוח בלבד והלא את הכל ברא שנאמר (ירמיה י טז) כי יוצר הכל הוא אלא מה תלמוד לומר יוצר הרים ובורא רוח אלא כך אמר לו הקדוש ברוך הוא לאדם זה בני רצונך לדעת עולמי האיך עמד למוד מרוחך ומגופך שכל זמן שהרוח בגוף הרוח סובלתו יצאתה הרוח מן הגוף אחרים סובלים אותו שנאמר (תהלים קמו ד) תצא רוחו ישוב לאדמתו וגו' לכך לא יאמר אדם מה למעלה:

ומפני מה לא יאמר אדם מה למטה משל למלך שהיה לו ביב של בורסקי ובנה על גבו פלטורין אם יאמר אדם לחברו כמה נאה ומשובחת פלטורין אלו אלא שהיא עומדת על גבי ביב של בורסקי לא נמצא מבזה פלטורין של מלך כך ברא הקדוש ברוך הוא את העולם ורקעו על המים שנאמר (תהלים קלו ו) לרוקע הארץ על המים למטה מן המים אי אתה יודע מה הוא ודבר שאין אתה יודע מה הוא אי אתה רשאי לדרשו ולחקרו לכך לא יאמר אדם מה למטה:

ומפני מה לא יאמר אדם מה לפנים ר' שמעון בן גמליאל אומר משל למלך שבנה פלטורין ושכללה והיה מקומה של פלטורין לשעבר מקום אשפתות וגלי אבנים משבנה המלך פלטורין ושכללה אינו רוצה

שיזכירו לפניו תחלת פלטורין לשעבר כך היה העולם מתחלה תהו ובהו משברא הקדוש ברוך הוא את העולם ושכללו אינו רוצה שיזכירו לפניו תחלת ברייתו של עולם לכך לא יאמר אדם מה לפנים:

ומפני מה לא יאמר אדם מה לאחור משל למלך שחשב בלבו ואינו רוצה לאמרו בפיו אם יאמר אדם לחברו יודע אני מה בלבו של מלך אין שבחו של מלך בכך כך ברא הקדוש ברוך הוא יום נקם ונתנו בלבו שנאמר (ישעיה סג ד) כי יום נקם בלבי וגו' ואם יאמר אדם לחברו יודע אני אימתי תדון אימתי הקץ בא אימתי משיח בא אימתי גאולה באה נתקצרו ימיו שכבר בקשו (אח) אחרים לימוד (ימוד) על הקץ ונטלו נשמתן לכך לא יאמר אדם מה לאחור:

שאלו המינין את ר' שמלאי אמרו לו כמה אלהות בראו את העולם אמר להם אני ואתם נשאל לימים ראשונים שנאמר (דברים ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים וגו' אשר בראו אין כתיב אלא ברא אלהים

פרק ב

... ארנון בסיני בירדן... משכיל...:

שאל כתוב אחד (תהלים יט ח) תורת יי תמימה וכתוב זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג כב) את מוצא בכל דבר שאדם עושה אין לו בו יתרון אבל בשעה שאדם עוסק בתורה יש לו בה יתרון שלשה דברים נתן משה נפשו עליהם ונקראו לשמו על התורה ועל הדינין ועל ישראל:

נתן נפשו על הדינין ונקראו על שמו שנאמר (דברים טז יח) שפטים ושטרים נתן לך שפטים ושטרים נתן בכל שעריך אין כתיב כאן אלא נתן לך והרי אינן אלא של מקום שנאמר (שם א יז) כי המשפט לאלהים הוא אלא שנתן משה נפשו עליהם ונקראו לשמו:

נתן נפשו על ישראל ונקראו לשמו שנאמר (במדבר יא טו) ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך אתה נתת נפשך עליהן אני קורא אותן על שמך שנאמר (שמות לב ז) וידבר יי אל משה לך רד כי שחת עמך והלא אינן אלא עמו של מקום שנאמר (דברים ט כט) והם עמך אלא שמשו נתן נפשו עליהם ונקראו לשמו:

נתן נפשו על התורה שנאמר (שמות לד כח) ויהי שם עם יי ארבעים יום אמר לו המקום חייך איני קורא אותה אלא לשמך שנאמר (מלאכי ג כב) זכרו תורת משה עבדי והלא התורה של מקום היא שנאמר (תהלים יט ח) תורת יי תמימה אלא שנתן משה נפשו עליה ונקראת לשמו שנאמר (משלי יד כג) בכל עצב יהיה מותר:

שאל תורה אחת יהיה לאזרח ולגר וגו' (שמות יב מט) וכתוב (דברים יד ג) לא תאכל כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה את מוצא הקדוש ברוך הוא מחבב את הגרים ומצוה עליהם בכל מקום וכאן הוא אומר ליתן את הנבלה לגר ר' בניא בשם ר' נחמן בארבעים ושמונה מקומות הזהיר הקדוש ברוך הוא על הגרים וצוה עליהם בארבעים ושמונה מקומות על עבודה זרה אמר ר' אנטוכיה בשם ר' יהודה בר סימון אמר הקדוש ברוך הוא אני מחזיר על העובד עבודה זרה וזה פירש ממנה ובא לו להתגייר לכך אני מזהיר עליו כנגד עבודה זרה עד איכן עד עכשיו שיע משכיל להימן האזרחי (תהלים פח א) וכן קורא ממזרח עיט (ישעיה מו יא) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננו אין הכתוב מדבר בגר שנתגייר אלא בגר שהוא

(מבח) מבחון את מוצא באותו שהוא ספק טומנים להתגייר לכך נאמר לגר אשר בשעריך הולך ובא על שעריך:

את מוצא ארבעה גרים אחד מוקש ללוי [שנאמר] (דברים כו יב) ונתת ללוי לגר ליתום ולא למנה אחד מוקש לעני שנאמר (ויקרא יט י) לעני ולגר תעזוב אותם ואחד מוקש לבהמה שנאמר (שמות כ י) ובהמתך וגרך אשר בשעריך ואחד מוקש לשפחה שנאמר (שם כג יב) וינפש בן אמתך והגר למה שאלו ארבעה הגרים מתגיירים כולם לשם דבר אחר ולפיכך הוא מקיש כל אחד ואחד מהם לאותו הדבר שנתגייר בשבילו אמר הקדוש ברוך הוא אין חביב לפני אלא באותו המתגייר בשמי הקדוש כשם שבכל השבטים אין חביב לפני אלא שבט לוי כך בכל הגרים אין חביב לפני כמותך לפיכך הוא (מקי) מקישו לאברהם שנאמר (ויקרא כד כב) כגר כאזרח:

שאל שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד (ישעיה ו ב) וכתוב ארבעה פנים לאחת וארבעה כנפים (יחזקאל א ו) את מוצא ישעיהו ראה כיון שהיה בית המקדש קיים והיו ישראל בתוכו וראה אותם שש כנפים אבל יחזקאל משחרב וגלו ישראל מתוכו הוא ראה אותם ארבע ולמה ראה ישעיהו שש לכל שרף ושרף בשמים יכסה פניו כדי שלא יביט בשכינה שנאמר (שמות לג כ) כי לא יראני האדם אפילו המלאכים ודמות פניהם פני אדם (יחזקאל א י) וכף רגליהם ככף רגל עגל) בשמים יכסה רגליו (א) אלו כף רגליהם שלא יזכירו עונות אבותיכם שנאמר וכף רגליהם ככף רגל עגל ובשמים יעופף במה שהן מקלסין למקום הרי שש אבל משחרב בית המקדש באו לקלס לפני הקדוש ברוך הוא תופס בהם ואומר ביתי חרב וגלו בני ואתם מבקשים לקלס לפני לכך יחזקאל ראה ארבעה וישעיהו שש:

שאל דבר צוה לאלף דור (תהלים קה ח) וכתוב (שמות כ ו) ועשה חסד לאלפים אתה מוצא לעושה את התורה והמצוה מאהבה מעצמו ועשה חסד לאלפים לאהבי שהוא עושה מאהבה אבל העושה מיראה לאלף דור לכך נאמר (דברים טז ט) ולשמרי מצותי לאלף דור:

שאל אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב (תהלים קיז יא) וכתוב (שם קא ו) עיני בנאמני ארץ אם יש נאמנים בארץ האיך כל אדם כוזב את מוצא נאמנים

פרק ג

... וכולם ברשות:

שאל והשיגוך של ברכות (דברים כח) חסיר ושל קללות (שם כח מה) מלא למה של ברכות כתוב והשיגך מלמד שתבא ברכה ותשיג לכל אחד ואחד בפני עצמו ושל קללות מלא שיהיו כל ישראל משתתפין בה שלא תשיג לאחד מהם:

שאל כתוב (שמות כג יט) ראשית בכורי אדמתך וגו' וכתוב אחד אומר (דברים יד כא) לא תאכלו כל נבלה וגו' וכתוב אחר אומר ראשית וגו' (שמות לד כו) ולמה כתוב בתורה שלש פעמים לא תבשל גדי בחלב אמו אלא למדונו רבותנו אחד כנגד עומר ואחד כנגד הנשואים ואחד כנגד בשר בחלב שלא יבשל אחד מישראל בשר בחלב הראשון העומר שלא יקריב אחד מישראל עומר אלא שעורים רטבות לא יהיה חלב שלא יגרום לזרע שילקה באותה השנה:

שדי לא מצאנוהו שגיא כח (איוב לז כג) אמרו רבותנו מצאנו אותה השעה שסידר הקדוש ברוך הוא קרבנות לישראל מה כתיב (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם וגו' וכתוב (שם א יד) ואם מן העוף ואם אין לו עוף יביא אפילו קומץ של סולת מעלה אני עליו כאלו נפש הוא מקריב לפני שנאמר (שם ב א) ונפש כי תקריב הוי שדי לא מצאנוהו שגיא כח:

דבר אחר שדי לא מצאנוהו וגו' ואל תאמר בקרבנות אלא אפ' בשעת התוכחות אין הקדוש ברוך הוא בא בכח על בריותיו רצונך לידע בשעה שבא הקדוש ברוך הוא להתוכח עם ישראל ואומר להן לכו ונוכחה יאמר יי וגו' (ישעיה א יח) מה נאמר אחריו אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו:

שלח לחמך על פני המים (קהלת יא א) באברהם הכתוב מדבר אמר ר' אלעזר בשם ר' סמי הרבה

פרק ד

כתוב אחד אומר בנתיו (בראשית לז לה) וכתוב אחד אומר ואת דינה בתו (שם מו טו) אלא ללמדך שבנותיו של יעקב נשי בניו היו וכל זרעו של יעקב נשאו אחיות ואת שאר בשרם כדי שלא יתחתנו בעמי הארץ לפיכך נקראו זרע אמת (ירמיה ב כא)

בתי מדרשות חלק א – משנת מסכת כלה

פרק א

הקורא פסוק משיר השירים ועשאו כמן זמר וכן הקורא פסוק מדברי תורה בבית המשתאות שלא בזמנו מביא מבול לעולם מפני שהתורה חוגרת שק עומדת לפני הקדוש ברוך הוא ואומרת רבוננו של עולם עשאוני בניך ככינור שמנגנים בו גוים אמר לה בתי אם לאו בתי מה יעשו בניי בשעה שהן שמחים אמרה לפניו רבוננו של עולם אם תלמידי חכמים הם יעסקו במדרש בהלכות ואגדות ואם עמי הארץ הם יקראו של פסח בפסח של עצרת בעצרת ושל חג בחג העיד ר' אליעזר ב"ר יהושע בן חנניה כל הקורא פסוק בזמנו מביא גאולה לעולם:

ד

המשגיר כוס ברכה לאשה שלא מדעת בעלה חייב מיתה למה מפני שדעתו רבה עליה רבי אומר מפני שיצר הרע רבה עליו וכן בני חבורה ששגרו כוס ברכה לאשה שלא מדעת בעלה הרי הם חייבים מיתה מפני מה מפני שדעתן רבה עליה רבי אומר מפני שיצר הרע רבה על שניהם המרצה מעות לאשה מידו לידה או מידה לידו בשביל להסתכל בה [אן] אפילו נגע באצבע קטנה שבידה אפילו הוא גדול כמשה רבינו שקיבל תורה מסיני מיד ליד עליו הכתוב אומר (משלי טז ה) יד ליד לא ינקה לא ינקה מדינה של גהינם:

ה

וכן הוא אומר (במדבר לא נ) ונקרב את קרבן יי וגו' אצעדה זו בלורית צמיד אלו השירים עגיל זה טיפוס של בית הדדים כומז זה טיפוס של בית הרחם לכפר על נפשותינו לפני יי (שם) (לפני) לפי שזנו עיניהם מן העבירה אמר משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו לא נפקד ממנו איש וכפרה זו

למה אמרו לו ידי עבירה יצאנו ידי הרהור לא יצאנו טבעת למה מכאן אמרו חכמים כל הנוגע באצבע קטנה של אשה כאלו נוגע באותו מקום:

ו

המסתכל באצבע האשה כאלו מסתכל בבית הרחם והמסתכל בבית הרחם בצדיה כאלו בא עליה והמסתכל בעקבה של אשה הוויין לו בנים בעלי מומין חגרין וסומין חרשין ואלמים ממעי אמם ר' אליעזר אומר מפני שתובעה למטה ואינה נתבעת לו ר' יהושע אומר מפני שאומרת לו בשעת בעילה אנוסה אני ר' שמעון אומר מפני טהרת ספק ר' עקיבא אומר מפני שהן מספרין בשנאת חנם ר' נחמיה אומר מפני שנאת חנם ביניהם אשתו מפלת נפלים ומריבה רבה בתוך ביתו ובניו מתים כשהם קטנים

פרק ב

א

ר' נהוראי אומר כל המבייש את חברו לסוף הוא מתבייש ולא עוד אלא שמלאכי השרת טורדין אותו ודוחפין אותו ומראין את קלונו לכל באי העולם ואחרים אומרים כל מי שיש בו בושת פנים לא במהרה הוא חוטא שנאמר (שמות כ כ) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו:

ב

אמר ר' יוחנן בן דהביי ארבעה דברים שחו לי מלאכי השרת ואלו הן חגרין וסומין אלמים וחרשין חגרין מפני מה הוויין מפני שהם הופכים את שולחנם סומין מפני מה הוויין מפני שהם מסתכלים באותו מקום אלמים מפני מה מפני שהם נושקין אותו מקום חרשין מפני מה מפני שהם מספרים בשעת תשמיש וחכמים אומרים אין הלכה כיוחנן בן דהביי אלא כל מה שירצה אדם לעשות לאשתו יעשה אינה דומה אלא לבשר הבא מבית הטבח הרוצה לאכלו במלח אוכלו במלח הרוצה לאכלו צלי אוכלו צלי והרוצה לאוכלו על גבי גחלים אוכלו על גבי גחלים ועוד אינה דומה אלא לדג הבא מבית הצייד הרוצה וגו':

ג

שאלו את אימה שלום אשתו של ר' אליעזר אחותו של ר' גמליאל אמרו לה מפני מה בניך יפים ומזורזין בתורה אמרו לה בשעת תשמיש מהו אצלך אמרה להן אינו מדבר עמי לא במשמרת הראשונה ולא במשמרת האחרונה אלא באמצעית מגלה טפח ומכסה טפח ודומה למי שקפחו שד אמרתי לו מה טעם אמר לי כדי שלא תעלה על לבי דעת אשה אחרת ונמצאו בניי באין לידי ממזירות:

ד

ארבעה ממזרים ואינם ממזרים ואלו הן בני נדה בני נידוי בני אמה בני שנואה בני אנוסה בני מפותה בני גרושת הלב בני תמורה בני שכרות ויש אומרים אף בני ישינה ובני חצופה והבועל ארוסתו בלא כתובה

בבית חמיו ויתקין היוצא מבית הכסא ומשמש יהיו לו בנים מזוהמין ויתקין מפני מה מפני ששד של בית הכסא נלווה עמו וכמה ישהה וישמש שיעור חצי מיל:

ה

המשמש מטתו מעומד אוחזתו אחילו כיוצא בו האוכל בשר שור בלילי רביעי ובלילי חמישי וישן בלבנה אחזתו אחילו ואיזה הוא אחילו זו היא אש של עצמות ומה היא תקנתו קמח של עדשים ויין כל הרפואות אדם עושה אותם כשהוא רעב וזו אדם עושה אותם כשהוא שבע כל הרפואות אדם עושה אותם עד שירד במטה וזו אחת רגלו בארץ ואחת רגלו במטה כל הרפואות אין אדם עושה אותם אלא שלש פעמים בלבד וזו אדם עושה והולך עד שיתרפא:

ו

המשמש מטתו שכור סופו נעקר שניהם [שכורים] סופן נעקרין הקיז דם [ושימש] יהיו לו בני בוהקים הקיזו שניהם ושימשו יהיו להם בנים בעלי ראתן אימתו בזמן שלא טעמו כלום:

ז

הרגיל בקצח אינו חושש בבני מעיים ר' שמעון בן גמליאל אומר קצח אחד מסמני מות הוא והישן במזרה גרנות דמו בראשו לא אמרו אלא זה ביפה וזה בשאינו יפה האוכל משקל דינר של כסף קצח לבו נעקר ארבעים אגוזים לבו נעקר ארבעים בצים לבו נעקר רביעית דבש לבו נעקר:

ח

המשמש מטתו לאור הנר הוויין לו בנים נכפין מיושב אחזהו דדריא היא מלמעלן והוא מלמטן אוחזתו דדריא אלרייא ואיזו היא אלרייא זו גובה שומנה ומה תקנתו ירוקים של קוצים הוא מלמעלן והיא מלמטן זו היא דרכן של בני אדם שניהן כאחת זה הוא דרך עיקש:

ט

עז פנים ר' אליעזר אומר ממזר ר' יהודה אומר בן הנדה ר' עקיבא אומר ממזר ובן הנדה פעם אחת היו זקנים יושבים ועברו שני תינוקות לפניהם אחד גילה ראשו ואחד כיסה ראשו זה שגילה ראשו ר' אליעזר אומר ממזר ר' יהודה אומר בן הנדה ר' עקיבא אומר ממזר ובן הנדה אמרו לו עקיבא היאך מלאך לבך לעבור על דברי חבריך אמר להם אני אקיימן הלך ר' עקיבא אצל אמו של אותו התינוק ומצאה שהיא מוכרת בשוק סיטונות אמר לה בתי אם תאמר לי דבר שאני אומר לך אני מביאך לחיי העולם הבא אמרה לו רבי השבעה לי והשבע לה ר' עקיבא בפיו וביטל בלבו אמר לה בנך זה מה טיבו אמרה לו כשנכנסתי לבית חופתי נדה הייתי ופירש ממני בעלי ובא עלי שושביני והיה לי הבן הזה נמצא התינוק ממזר וכן נדה אמר לה אני לעצמי איני יכול לקרב אותך לחיי העולם הבא ולא למלט אותך מדינה של גהינם אלא בואי ואמרי כן לפני רבותינו ואני והן מקרבין אותך לחיי העולם הבא למחר נכנסה אצלו לבית המדרש ושאלה ר' אליעזר על בנה ואמרה לו כשם שאמרה לר' עקיבא אמרו גדול היה ר' עקיבא שהכחיש את רבותינו

באותה שעה אמרו ברוך יי אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב ואלקי ר' עקיבא שגילה סוד לעקיבא בן יוסף

פרק ג

א

ר' אחי ב"ר ישעיהו אומר כל הצופה בנשים סוף בא לידי עבירה וכל המפנה את עצמו מן העבירה ולא יצאת ממנו שכבת זרע לחנם אפילו ישראל הוא ראוי להעלות עולה ככהן גדול על גבי המזבח שנאמר (שמות כד ה) וישלח את נערי בני ישראל וגו' וכל ששם עצמו עצל מן העבירה ולא עשאה ניזון מזיו שכינה כמלאכי השרת שנאמר (שם יא) ויחזו את האלקים:

ב

וחכמים אומרים כל המוציא שכבת זרע לבטלה כאילו שופך נפשות הרבה שנאמר (ישעיה נז ה) סוחטי הילדים וגו' אל תהי קורא כן אלא שוחטי הילדים וגו':

ג

ר' אליעזר ב"ר יעקב אומר כל המוציא שכבת זרע לבטלה כאילו עבד עבודה זרה שנאמר (ישעיה שם) הנחמים באלים תחת כל עץ רענן וכל המחליף בדברו כאלו עובד עבודה זרה שנאמר (בראשית כז יב) אולי מושני אבי וגו' ואין תעתוע אלא עבודה זרה שנאמר (ירמיה נא יח) הבל המה וגו':

ד

דבר אחר הנחמים באלים מכאן אמרו אין אדם רשאי להושיט יד לאמה שלש ידות הן ושלשתן לקציצה יד לעין תקצץ מפני שהיא מסמא את העין יד לסחורה תקצץ מפני שמביאה אותו לידי שפיכות דמים יד לאמה תקצץ מפני שמחמתו ומוציא שכבת זרעו לבטלה דבר אחר הנחמים כל המקשה את עצמו הרי זה משומד דבר אחר הנחמים כל המחמם את עצמו חשוב כבהמה מה בהמה אינה מקפדת ועושה אף [הוא] אינו מקפיד ועושה מה בהמה עומדת לשחיטה ואין לה חלק לעולם הבא כך הוא אין לו חלק לעולם הבא ועליו אמר שלמה בן דוד בחכמתו (קהלת ג כא) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה זו רוחן של צדיקים שאין מחממין את עצמן ואין מוציאים שכבת זרע שלהן לבטלה ורוח הבהמה זו נשמתן של רשעים שהן מחממין את עצמן ומוציאים שכבת זרען להבטלה דבר אחר הנחמים וגו' כל המחמם את עצמו חייב מיתה שנאמר (בראשית לח ז) ויהי ער בכור יהודה וגו' קטנים מקבלים פני שכינה שנאמר (תהלים כב לא) זרע יעבדנו וגו' בעון מה הם מתים ר' אליעזר אומר בעון ביטול נדרים שנאמר (שמות כז ד) דברים ה יא) לא תשא את שם וגו' וכן הוא אומר (ירמיה ב ל) לשוא הכיתי את בניכם וגו' ר' יהושע אומר בעון ביטול תורה שנאמר (הושע ד ו) ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני ר' עקיבא אומר כל שאינו עושק בתורה גורם עניות לבניו מה יעשה אדם ויתקיים לו בנים יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו ומה הן חפצי שמים ר' אליעזר אומר יבזבז מעותיו לעניים שנאמר (תהלים קיב ט) פזר נתן לאביונים וגו'

בתי מדרשות חלק א – סדר רבה דבראשית

אות א

א לך ה' הגדולה זו מעשה בראשית שנאמר בראשית ברא אלהים אל תקרי בראשית אלא ברא שית וכן אתה מוצא שבראשית ששה אותיות שבהם נבראו שמים וארץ שנאמר כי ביה ה' צור עולמים יה שנים ה' ארבעה הם הרי ששה הא למדת שבאלו ו' אותיות ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ ושמא תאמר שמים וארץ בלבד נבראו העולם הזה והעולם הבא לכך נאמר בראשית ברא אלהים

אות ב

ב ד"א בראשית מהו בראשית באות אחת ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם באות ה"י ברא שמים וארץ העה"ז והעה"ב וחתמה בטבעת אהיה אשר אהיה ומפני מה חתמה בחותמיה שאלו לא חתמה בחותמיה אין כל בריה יכולה לדרוש באותיותיה מפני שלהבת אש וכל מי שהוא בא לדרוש באותיותיה היה מתמלא כל העולם כולו אש לפיכך סתם אותיותיה דכתיב כבכורה בראשיתה ראיתי את אבותיכם מלמד שלא נברא העולם אלא בשביל אברהם

אות ג

ג ד"א בראשית אין בראשית אלא שש מדות של מעשה אומן ואלו הן בניית רקימות אמיצות שרשות ישיבות תמיכות אמר הקדוש ברוך הוא בראשית בניתי רקמתי אמצתי שרשתי ישבתי תמכתי את השמים ואת הארץ

אות ד

ד ד"א בראשית כתוב אחד אומר בראשיתה ראיתי אבותיכם וכתוב בראשית ברא אלהים לגזירה שוה מלמד שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בשביל ישראל שאין ראשית האמור כאן אלא ישראל שנאמר קדש ישראל לה' ראשית

אות ה

ה ד"א בראשית אל תקרי בראשית אלא ברא שת מלמד שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בשביל שלשה שנקרא ראשית אלו הן תורה ישראל ויראה תורה מנין דכתיב ה' קנני ראשית דרכו ואין דרכו אלא תורה שנאמר דרכיה דרכי נועם אלו תורה נביאים וכתובים וכל נתיבותיה שלום אלו מדרש הלכות ואגדות ומנין שישראל נקראו ראשית שנאמר קדש ישראל לה' ראשית ומנין שהיראה נקראת ראשית [שנאמר] ראשית חכמה יראת ה' מכאן (שבגדולה) [שגדולה] יראה לפני הקב"ה יותר מכל חכמה ובינה שבהן ברא

הקב"ה את העולם שנאמר הן יראת ה' חכמה ואין הן אלא אחת שכן בלשון יון קורין לאחת הינה ומנין שברא הקב"ה את העולם בחכמה ובינה שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה ושמה תאמרו שמים וארץ בלבד נבראו באלו שש אותיות והעה"ז והעה"ב י"ח אלף עולמות נבראו בהם שנאמר כי ביה ה' צור עולמים ומה תלמוד להודיע שברא הקב"ה י"ח אלף עולמות העה"ז והעה"ב שבהם צור עולמים צור עולם לא נאמר אלא צור עולמים ומנין שיש י"ח אלף עולמות שנאמר ושם הער מיום ה' שמה מלמד שהתחיל באמצעיתם שנאמר סביב י"ח אלף ושם הער וגו' מלמד שמיום שהתחיל וברא הקב"ה את העולם ותקן מעשה בראשית קבע הקב"ה שמה של ירושלם ושמה של ארץ ישראל להשרות שכינתו בתוכו ואחר כך נתעלה וישב ברומו של עולם שנאמר רומה על השמים אלהים

אות ו

ו ד"א כי ביה ה' צור עולמים מלמד שבי"ב (שי"ב) ארצות ברא הקב"ה י"ב שבטים וארץ וירושלים באמצעיתם שנאמר יצב גבולות עמים וגו'

אות ז

ז ד"א שאין צור כיוצא בו שיצר עולמו עליונים ותחתונים ברא קצ"ו אלפים עולמים ברוח פיו וברוח שפתיו שנאמר בדבר ה' שמים נעשו ומנין שברא הב"ה קצ"ו אלפים עולמים שנאמר צור עולמים עולמים בגימטריא קצ"ו קצ"ו אלפים עולמים ברא הקב"ה למענו שנאמר כל פעל ה' למענהו

אות ח

ח ד"א צור עולמים שהוא דומה לצור שסובל את כל עמודי הבית אף הקב"ה סובל אותן קצ"ו אלפים עולמים תחת זרועו לכך נאמר כי ביה ה' צור עולמים העה"ז והעה"ב וכל מדות שבהם וכולם חתומים בטבעת אהיה אשר אהיה העה"ז חתם באהיה א"ה מלמטה י"ה מלמעלה אבל כסא הכבוד חתם בטבעת יה ידוד יה זה שכינה ו"ה זה ומפני מה חתמו בחותמו שאלמלא לא חתמו בחותמו אין כל בריה יכולה לעמוד להשתמש באותיותיה מפני שלהבת אש שיורדת מלפני הקב"ה לשרוף את העולם שבשעה שאדם דורש באותיותיו של הקב"ה אותן של אש שעומדות כנגד כתרו של הקב"ה פורחות משעה לשעה מעונה לעונה מרגע לרגע וכיון שהן שומעות קול המדרש הדורש יורדות לשרוף את העולם כולו מפני שאומרות זו לזו מה טיבן של זה שמשתמשות ברזי אותיות של שם המפורש לפיכך חתם אותיותיה מששת ימי בראשית חתמו בחותם אהיה אשר אהיה וכל אדם שהוא בא לדרוש באותיותיה מיד יורדות אותן האותיות של אש עומדות כנגד כתרו של גבורה ומבקשת לשרוף את העולם בשביל כך חתמו הב"ה בעולמו בחותמו כדי שיהיו עומדות ועושות עמהם מלחמה אותם אותיות שבאהיה אשר אהיה ואינן מניחות אותן לשרוף את העולם ואלו הן האותיות של אש שהן עומדות ופורחות בכנפי להבה כנגד כתרו של גבורה ואלו הן ת"א צ"ץ שצב"ץ טטרינ"י די"ה ה"ו דח"ד ור"ך עטר"ת י"ה געו"ט אט"א ופרישי"א אלו ארבעים ושלוש אותיות של אש שפורחות בכנפי להבה ועומדות כנגד כתרו של גבורה

אות ט

ט ד"א בראשית בראשונה ברא שמים וארץ וכוונן מעונות והכין תהומות והתקין שבעה מעינות למעלה וכנגדן יסד שבעה תהומות למטה נטה שמים למעלה וכנגדו יסד ארץ למטה נטה זבול למעלה יסד אדמה למטה נטה שחקים למעלה כנגדו יסד חרבה למטה (נטה זבול למעלה כנגדו יסד תבל למטה) נטה מעון למעלה כנגדו יסד ארקא למטה נטה מכון למעלה כנגדו יסד תבל למטה נטה ערבות למעלה כנגדו יסד חלד למטה כונן כסא כבודו למעלה ומכבודו למטה זה מעשה יום ראשון

אות י

י ביום שני פלג את המים מהם לקח למעלה ומהם למטה והמים שלקח למטה כונן שבעה מעונות וכסא הכבוד ומחיצתן של מלאכים והמים שנתן למעלה כונן עליהם שבעה תהומות וכל מדות שבהן ובעת הרקיע על פני המים בין המים העליונים ובין המים התחתונים ומפני מה הפרישן הקב"ה שהמים העליונים זכרים והתחתונים נקבות וכשבקשו להשתמש זה בזה בקשו להחריב את העולם באותו שעה היו המים עולים להרים ויורדים לגבעות המים היו רצים אחר הנקבות עד שגער בהם הקב"ה שנאמר מגערתך ינוסון וגו' ומנין ששם להם לכל אחד ואחד גבול בפני עצמו שנאמר גבול שמת בל יעבורון ואין בין מים העליונים למים התחתונים אלא ג' אצבעות בלבד וכפת הרקיע מוקפת ביניהם (בניהם) כדי להבדילם זה מזה

אות יא

יא בשלישי אסף את המים למקום אחד וגלה את היבשה וקרא לה ארץ והוצא ממנה עצים ועשבים וכל מיני זרעים ועץ פרי עושה פרי וכל מיני דשאים וכל מיני אילנות וכל מיני נטיעות בין שעושין פירות בין שאין עושין פירות

אות יב

יב ברביעי ברא חמה ולבנה כימה וכסיל כוכבים ומזלות ובו ביום תלאם ברקיע להבדיל בין היום ובין הלילה נתן שמש לאור עולם וירח וכוכבים למשול בלילה והתקין שבעה כוכבים ברקיע שחושבים בהם את השנים וחדוש לבנה ועבור שנים ועתים ורגעים

אות יג

יג בחמישי ברא לוייתן וכל מיני דגים וכל מיני עופות בין של יבשה וכל מיני שקצים ורמשים בין של ים בין של יבשה

אות יד

יד בששי ברא תהומות בהררי אלף ושאר כל מיני בהמה ושבע מיני חיה ושקצים ורמשים שנאמר תוצא הארץ נפש חיה למינה וגו' ולבסוף ברא אדם למשול בכל והלל וזמרה נטע בפיהם ושיר ותשבחות בגרונם דבר דברו והכן צבאם וכל אחד ואחד מהם צוה על עבודתו שר בראש כולם וגו' ובין השמשות נבראו עשרה ואלו הן פי האתון פי הבאר הקשת והמן והמטה והשמיר והכתב והמכתב והלוחות וי"א אף המזיקין ועמוד הענן וי"א פי הארץ וקבורתו של משה ומערה שעמד בה משה ואליהו ור' יאשיה אומר משום אביו אף האיל והפרדה ובגדו של אדם הראשון ור' יהודה אומר אף הצבת בצבת העשויה והלא יכול לעשות לה דפוס הא לאו בריה הות אלא מעשה

אות טו

טו בשביעי ישב הקב"ה על כסא שמחה והעביר לפניו שר של מים בשמחה גדולה שר של נהרות בשמחה גדולה (שר של לבנה בשמחה גדולה) שר של הרים בשמחה גדולה שר של גבעות בשמחה גדולה שר של תהומות בשמחה גדולה שר של מדברות בשמחה גדולה שר של חמה בשמחה גדולה שר של לבנה בשמחה גדולה שר של כימה בשמחה גדולה שר של כסיל בשמחה גדולה שר של דשאים בשמחה גדולה שר של גן עדן בשמחה גדולה שר של גיהנם בשמחה גדולה שר של אילנות בשמחה גדולה שר של רמשים בשמחה גדולה שר של חיות בשמחה גדולה שר של בהמות בשמחה גדולה שר של דגים בשמחה גדולה שר של חגבים בשמחה גדולה שר של עופות בשמחה גדולה שר של מלאכים בשמחה גדולה שר של רקיע ורקיע בשמחה גדולה שר של גודוד וגדוד בשמחה גדולה שר של חיות הקדש בשמחה גדולה שר של כרובי הכבוד בשמחה גדולה שר של אופנים ושאר כל שר ושר נכבד ונורא ונערץ והיו כולם עומדים בשמחה גדולה במעין של שמחה ומשמחים ומרקדים ומרננים ומקלסים לפניו בכל מיני קלוס וכל מיני זמר שבח והלל והיו מלאכי השרת פותחים את פיהם ואומרים יהי כבוד ה' לעולם וכולם עונים אחריהם ישמח ה' במעשיו והיה רקיע ערבובת מלא שמחה וקול הדר ועוז ותוקף וגבורה וגאווה ותפארת וגדולה תהלה ורנה שירה וצהלה נצח ויושר כבוד והודאות באותה שעה שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה ותפארת במקדשו הוד והדר נגד שבת עוז ותפארת נגד וינפש באותה שעה הביא הקב"ה שרה של שבת והושיבה על כסא הכבוד והביא לפניו שירה כל שר ושר של כל רקיע ורקיע ושל כל תהום ותהום והיו מרקדין ומשמחין לפניו ואומרים שבת הוא לה' ושאר כל השרים הגדולים אומרים לה' הוא שבת ואף אדם הראשון העלה אותו הקב"ה לשמי מרומים לשמים העליונים לשוב ולשמוח בשמחתה של שבת

אות טז

טז עשה הקב"ה חנוכה של שמים וארץ והכל שמחים בה ואף אדם הראשון שיש ושמח בשמחתה של שבת באותה שעה כשראה אדה"ר שבחה של שבת יקר ורבותה של שבת שמחתה וגדולתה של שבת שהכל היו שמחים בה והיא היתה תחלה וראש כל השמחות מיד פתחו פיהם ואמר מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה לשבת אתה אומר מזמור ולי מזמור שאני אלוה השבת עד שעמדה השבת על רגליה ונפלה על פניה ואמרה טוב להודות לה' וכל סדרי בראשית השיבו ולזמר לשמך עליון

אות יז

יז אורכו של עולם מהלך ת"ק שנה ורחבו של עולם ת"ק שנה ועביו ת"ק שנה ויש אומרים עגול הוא וים חוזר לעולם כמין כפה וים הגדול וכל העולם כולו עומד על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם ואותו עמוד וכל העולם כולו עומד על סנפיר אחד של לויתן ולויתן שוכן בתוך המים התחתונים כדג קטן בתוך המים והמים התחתונים על מי בראשית כמעין על שפת הים אוקינוס עומדים על מים הבוכים כמעין קטן על שפת הים ולמה נקראים מים הבוכים מלמד שבשעה שפלג הקב"ה את המים מהם לקח למטה ומהם לקח למעלה המים שלקח למעלה היו שמחים ואומרים אשרינו שיש לנו להיות קרובים אצל בוראינו ולהיות סמוכים תחת כסא כבודו והיו מעופפים בשמחה רבה ונותנים בכל יום קלוס ושבח ומכתירין הדר ותהלה ליוצר בראשית ליוצר עולם שנאמר מקהלות מים רבים וגו' ואותו המים שלקח למעלה למטה היו צועקים ובוכים ואומרים אוי לנו שלא זכינו לעלות לרקיע להיות קרובים לבוראינו ולקלס עם חברינו אלא אנו נתונים למטה לתוך התהום הששי כנגד שערי צלמות ושערי גיהנם להסתכל בכל יום ויום במשפטן של רשעים ולבסוף העזו פניהם ובקעו תהומות והיו מתגברין ועולין על סדר המקום מקום העבים מבקשים לעלות למרום עד שגער בהם המקום וכבשם תחת רגליו והורידן למקומן שנאמר הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה לפיכך נקראו מים הבוכים

אות יח

יח והמים הבוכים תלויים ועומדים למעלה מן הארץ התחתונה והארץ רוקע על המים הזדונים על עמוד חשמל ועמוד חשמל על אוצרות שלג ואוצרות שלג על הרי ברד והרי ברד על תהום ותהום למה הוא דומה לשלשה ראשי שור שנאמר תהום אל תהום קורא לקול צנורך וגו' ותהום על תהו ותהו למה הוא דומה לקו ירוק ומקיף את כל העולם כולו וממנו יצא חשך ותהו על תהו ובהו דומה לאבנים מפולמות שמהם יצאו מים ומים על הרים והרים על רוח ורוח תלוי בסערה ותלוי בכפה של ארץ התחתונה וארץ התחתונה תלויה בסערה וקשורה בכפת חרבה וחרבה תלויה בכפה יבשה ויבשה תלויה וקשורה בכפת ארקא וארקא תלויה בסערא וקשורה בכפת תבל ותבל תלוי בסערה וקשורה בכפת חלד וחלד תלוי וקשור בכפת וילון תלוי בסערא וקשור בכפת רקיע וקיע תלוי בסערה וקשור בכפת שחקים ושחקים תלוי בסערה וקשור בכפת זבול וזבול במעון ומעון במכון ומכון תלוי בסערה וקשור בכפת ערבות תלוי בסערה וקשור בזרועו של הקב"ה שנאמר ומתחת זרועות עולם אמר ר' ישמעאל שתי זרועות למה אחת סובלת את העליונים ואחת סובלת את התחתונים מלמד שבשבעה מעונות וכל אשר בהם תלויים בזרועו של הב"ה של שמאל לכך נאמר ומתחת זרועות עולם

אות יט

יט ואחורי הארץ התחתונה מקיפים אש ומים ואחורי אש ומים מקיפים רעש ורעדה אחורי רעש ורעדה מקיפים ברקים ורעמים אחורי ברקים ורעמים זיקים וזועות אחורי זיקים וזועות דמות חיות מקיפים רצוא ושוב אחורי רצוא ושוב אומרים קול המולה אחרי אומרים קול המולה קול דממה דקה אחרי קול דממה דקה אומרים קדוש ואחרי כל אלו שם חיות הקדש והאופנים וכסא הכבוד ורגלי השכינה מוקפין על גבי ראשיהם שנאמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ וגו' כשם ששכינתו למעלה כך שכינתו למטה

שנאמר ותהלתו מלאה הארץ ועוד השמים כסאי והארץ הדום רגלי וגו' ואלף אלפים ורבו רבבות של מלאכי השרת עומדים סביבות רגלי השכינה ומקלסים אותו בכל שבח וכל מיני קלום שנאמר ותהלתו מלאה הארץ

אות כ

כ ומקיפים מקום של רגלי השכינה י"ח אלפים עולמות ד' אלפים ות"ק לרוח צפון ד' אלפים ות"ק לרוח דרום ד' אלפים ות"ק לרוח מזרח ד' אלפים ות"ק לרוח מערב שנאמר סביב שמנה עשר אלף ד' אלפים ות"ק של רוח צפון מלאים תהלה וכבוד וגילה וגאון ושל רוח מזרח מלאים קדושה וטהרה עוז וצדקה נצח וגבורה של רוח מערב מלאים פארות ועטרה וכתר מלכות וקול דממה דקה

אות כא

כא אחורי י"ח אלף עולמות הללו מקיפים חומות אש ומים ואחורי אש ומים מקיפים הרים הרים של ברד אחורי הרים של ברד גבעות גבעות של שלג אחורי גבעות של שלג כותלי סופה אחורי כותלי סופה כנפי סערה אחורי כנפי סערה מקיפים כרובים מעופפים אחורי כרובים מעופפים כנפי רוח אחורי כנפי רוח מקיפים אלף אלפים מחנות אחורי אלף אלפים מחנות רכב רבותים אחורי רכב רבותים משוררי שירות אחורי משוררי שירות תוקעי בשופרות אחרי תוקעי בשופרות מריעי בחצוצרות אחרי מריעי בחצוצרות ממתקי נעימות אחורי ממתקי נעימות מסלסלי תושבחות אחורי מסלסלי תושבחות אומרים קדוש ואומרים ברוך שנאמר ותהלתו מלאה הארץ

אות כב

כב אחורי כל [אלו] מקיפין טיט היין מכאן ואילך תהום ותהו וחשך עד אין חקר ועד אין מספר ואין שיעור ואין סוף שנאמר ישת חשך סתרו ובכל יום ויום הקב"ה רוכב על כרוב ושט בכולן וכשהוא חוזר רוכב על כנפי רוח שנאמר וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח עד כאן יש לך רשות לדבר מכאן ואילך כנותן אצבע בעין לפיכך כתוב בספר בן סירא במופלא ממך אל תדרוש ובמכסה ממך אל תחקור וגו'

אות כג

כג בא וראה שלא כמדת הקב"ה בשר ודם מדת (הקב"ה) מלך בשר ודם משגר שליח ממדינה למדינה (שצריך) [צריך] לשגר שליח אחריו להחזיר שליחותו אבל הב"ה אינו כן שנאמר והנה האיש וגו' אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמור עשיתי כאשר צויתני ואומר התשלח ברכים וילכו ויאמרו לך הננו יבאו ויאמרו לך לא נאמר שכל מה שמצטוין הולכים ועושים ואומרים עשינו (שליחות) [שליחותך] כענין שנאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה

אות כד

כד זה תהום התחתון של ארץ התחתונה למעלה מן הארץ העליונה התחתונה תהום למעלה מן תהום תהו למעלה מתהו בהו למעלה מן בהו ים למעלה מים מים למעלה מן מים אדמה ועל אדמה גדולתו וגבורתו חרבו כחו ותפארתו ותקפו של יוצר בראשית שנאמר אל תראי אדמה גילי ושמחי [כי הגדיל ה' לעשות

אות כה

כה זה תהום השני למעלה מן אדמה תהום למעלה מן תהום תהו למעלה מתהו בהו למעלה מן בהו ים למעלה מן ים מים למעלה מן מים חרבה

אות כו

כו זה תהום שלישי למעלה מחרבה תהום למעלה מן תהום תהו למעלה מן בהו ים למעלה מן ים מים למעלה מן מים ארקא

אות כז

כז זה תהום החמישי ועל ארקא שאול ואבדון ובאר שחת וטיט היון ושערי מות ושערי גהינם ושערי צלמות תחתיה וגהינם ורשעים בהם ומלאכי חבלה ממונים עליהם ושם חשך עביו כחומה של עיר ודיניהם של רשעים מתוקנים שם שנאמר ורשעים [בחשך] ידמו

אות כח

כח מדור העליון שאול גובהו מהלך שלש מאות שנה ורחבו שלש מאות מאות שנה ועביו שלש מאות שנה מדור השני אבדון גבהו שלש מאות שנה ורחבו שלש מאות שנה מדור השלישי באר שחת גבהו שלש מאות שנה ורחבו שלש מאות ועביו שלש מאות שנה מדור הרביעי טיט היון גבהו שלש מאות שנה ורחבו שלש מאות שנה מדור ה' שערי מות גבהו מהלך שלש מאות שנה ורחבו שלש מאות שנה מדור ששי שערי צלמות גבהו שלש מאות שנה ורחבו שלש מאות ועביו שלש מאות שנה מדור שביעי גהינם גובהו מהלך שלש מאות שנה ורחבו שלש מאות שנה ועביו שלש מאות שנה נמצאו הליכות של גהינם שיש אלפים ושלש מאות שנה והאש גהינם חזק הוא אחד מן ששים שערי צלמות והאש שבשערי צלמות אחד מש' מן שערי מות ושבשערי מות אחד מס' שבטיט היון ושבטיט היון אחד מס' שבאר שחת ושבאר שחת אחד מס' שבאבדון ושבאבדון אחד מס' שבשאול ושאול חציה אש וחציה ברד ורשעים שבתוכה כשהם יוצאים מן האש לוחץ אותם ברד וכשיוצאים מן הברד דולק אותם האש ומלאכי חבלה שממונים עליהם משמרין את נשמתן בגופן שנאמר כי תולעתם לא תמות וגו' רחמנא ליצלן שאול כלה והם אינם כלים שנאמר וצורם לבלות שאול מזבול לו ואין זבול אלא בית המקדש שנאמר בנה בניתי בית זבול לך וכל כך למה מפני שפשוטו את ידיהם בזבול שנאמר וירדו במ ישרים לבקר ואין ישרים אלא מלאכי

השרת ובכל יום ויום יורד עליהם מלאך המות בחימה גדולה ובקצף גדול וטורד אותם מן האש לברד ומברד לאש כרועה שטורד צאנו מהר להר ומגבעה לגבעה שנאמר כצאן לשאול שתו מות וגו' אל תהי אומר שתו אלא שתי אחת באש ואחר כך יורדים עליהם מלאכי חבלה ודנין אותן בשאול התחתונה י"ב חדש ואחר י"ב [חדש] מורידין אותן לאבדון ודנין אותן י"ב חדש וכן בכל מדור ומדור עד שיהיו כקטם שנאמר ועשותם רשעים כי יהיו אפר וגו' ויראו אותן כל הצדיקים ויאמרו לפניו רבונו של עולם דיין לאלו משיב הקב"ה ואומר לצדיקים לא די להם לאלו שעדיין לא שבעה נפשי מהם מפני שחרבו את ביתי ושרפו את היכלי והגלו את בני לבין האומות העולם ועל אותה השעה הוא אומר לא ישוב חרון אף ה' עד השיבו ועד הקימו לאחר י"ב חדש מורידין אותן לארקא ומעמידין אותו תחת הנהר של אש שיוצא מתחת כסא הכבוד הנה סערת ה' יצאה וגו' והיורד לארקא שוב אינו עולה שנאמר כדנא תימרון להון אלהייה דשמיא וארקא וגו'

אות כט

כט אמרו חכמים שבארץ שבע מיני גהינם ברא הקב"ה מששת ימי בראשית בשביל רשעים גמורים שעוברים על התורה ועל המצוות ומכעיסין להקב"ה בכל יום ויום וכופרים בעולם הבא ומודין בעולם הזה ובכל גהינם וגהינם יש בו שבעה מדורות וכל מדור ומדור יש בו שבעה נהרות של אש ושבעה נהרות של ברד וכל אחד ואחד רחבו אלף אמה ועמקו אלף אמה וארכו שלש מאות אמה וכל אחד מושכין ויוצאין זה אחר זה וכל רשע ורשע עוברין בהם ונשרפין במקומן וארבעים אלף מלאכי חבלה ממונים עליהם חוזרין ומחייין אותן ומעמידין אותן על רגליהם ומודיעים להם כל מעשיהם ואומרים להם עכשיו עברו לפנינו בנהרי אש בנהרי ברד בנהרי לפידים בנהרי שלג על שעברתם על דברי תורה ומצוות שנתן בסיני ואתם לא יראתם מן האש של גהינם ומן דינה של אבדון עכשיו בואו ותנו חשבון על מעשיכם

אות ל

ל ולא עוד אלא שבכל מדור ומדור יש בו שבעה אלפים חור וכל חור וחור יש בו שבעה אלפים סדקים וכל סדק וסדק יש בו שבעה אלפים עקרבים וכל עקרב יש בו שלש מאות חוליות וכל חוליא וחוליא יש בה שבעה אלפים כדי מרה תלויין ומושיכין ויוצאין הימנה שבעה נהרות של סם המות ואדם הנוגע בהם נבקע וכל אבר ואבר שבו נופלים מתוך גופו וכריסו נבקעת ונופלת על פניו ויהיו מלאכי חבלה עומדין ונוטלין כל אבר ואבר שחטא בו יבאו מלאכי חבלה ונפרעין ממנו

אות לא

לא כל המדות הללו שבגיהנם למי מזונות למינים ולמשומדים ולאפיקורסים ולמומרים ולכופרים בתורה ולכופרים בתחיית המתים ולאשר נתנו חתיתם בארץ החיים ולאשר פשטו ידיהם בזבול ולאשר החטיאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט וחביריו כולם יורדין לגיהנם מעל כנפיהם והם נדונין לדורי דורין שנאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'

אות לב

לב זה תהום החמישי למעלה מן ארקא תהום למעלה מן תהום בהו למעלה מן בהו ים למעלה מים מים למעלה ממים תבל ועל תבל הרים גבעות וכל יושביהם שנאמר הרים רעשו וכל הגבעות התמוגגו וי"א מיני בריות יש בתבל יש מהם שראשו דומה לאדם וגופו לאריה ויש מהם שראשו דומה לשור וגופו לאדם ויש מהם להיפך ויש מהם דומה לנחש וגופו לאדם ויש מהם שיש לו ארבע ידים וארבע רגלים וגוף אחד וכרס אחת (ושתי רגלים) וכשהם יושבין דומין לשני בני אדם וכשהם הולכים דומין לאדם אחד ולא עוד אלא בשעה שהם אוכלים ושותים עושים מריבה זה עם זה ואומרים זה לזה אכלת יותר ממני ועל תבין עתיד הקב"ה לישב ומקים את פגרי המתים של אותם בני אדם מן העפר שהם עושים את עצמם כאלו טמונים בעפר ומחיה אותם ומעמידן על רגליהם ומודיע להם נסים וגבורות ונוראות עצומות כדי שיהיו מכירין בהקב"ה שהוא מחיה המתים ואחר כך יושב הב"ה ומחלק להם חלק ושכר טוב לפי מעשיהם ומנחיל אותם מכסא הכבוד שלו שנאמר מקימי מעפר וגו' וכסא כבוד ינחילם

אות לג

לג זה תהום הששי למעלה מן תבל תהום תהו למעלה מתהו בהו למעלה מן בהו ים למעלה מים חלד ועל חלד אדם ובהמה וחיות השדה ועוף השמים ודגי הים וכל מיני שקצים ורמשים ותורה ומצות ומעשים טובים ויראת שמים שנאמר שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד

אות לד

לד למעלה מן חלד וילון שהוא נכנס ערבית ויוצא שחרית ומחדש בכל יום מעשה בראשית וילון אינו משמש כלום שנאמר כדוק שמים ולמה וילון דומה לפרגוד של משי שמכסין אותו ובשעה שהוא יוצא מעבירין אותו כך וילון בשעה שיעלה עמוד השחר ותצא חמה לשמש עולה ומכסה פני רקיע ראשון מפני שהגלגל חמה (ותכניס) [וכשתכניס] חמה מעבירין אותו כדי שתעלה לבנה כוכבים וכל מזלות לשמש בעולם

אות לה

לה למעלה מן וילון שמים שנאמר השמים מספרים כבוד אל למעלה מן חלד מוצב סולם גדול וראשו מגיע השמימה ושיעור של סולם מהלך ת"ק שנה ושלוש מאות וששים אמות יש בו וכל אחד ב' אלפים פרסאות ות"ק פרסאות ות"ק פרסאות ארכה ות"ת אלפים פרסאות רחבה ומלאכים קדושים ושרים נכבדים ממונים עליו ואלה שמותם של שרים הממונים עליו אקצציאל אדמהאל חרבהאל יבשקאל ארקיאל חבלאל תלדאל וכולן על שמם של אדמה וכל מלאך כשהוא יורד ועולה אינן עולין ואינן יורדין אלא ברשותו בזמן שהכתר בא מפני מטטרון

אות לו

לו למעלה מן שמים ים ולמעלה מן ים מים וחומות חזקות של אש מקיפות לכולם וסולם גדול נצב בשמים ומגיע לרקיע ומלאכים קדושים ושרים נכבדים ממונים עליו ואלה שמותם אל לאל אליאל אלבוס בליעואל בלעי בצלאל ועדריאל ולמודיאל והם ממונים על שערי צפון שרים ממונים עליהם ואלה שמותם דודגיאל דרכיאל המון חנאל וחננאל ועל שערי מזרח שרים ממונים עליהם ואלה שמותם אוליבן סוקיאלן וזנהאל זנחאל ובחטמיאל וטרפיאל וטרפליאל והם על שערי שמים ממונים

אות לז

לז למעלה מן שמים רקיע שקבועים בו חמה ולבנה כימה וכסיל כוכבים מזלות מושלים וכל תהום ותהום יורד על הארץ התחתונה וסולם גדול מוצב ברקיע וראשו מגיע לשחקים ומלאכים קדושים ושרים נכבדים ממונים עליו ואלה שמותם דרוגיאל דרביאל ודרכיאל יבשגיאל זדוניאל וחגנאל קניאל והם ממונים על מעשה רקיע על שערי רקיע על שערי צפון שרים ממונים ואלה שמותם בלאה בהיאל וכלביאל לוליאל לואליאל ויקריאל ועל שערי רוח מזרח ממונים ואלה שמותם קוריאל פדאל שרניאל ענאל עניאל עלאל והם ממונים על מעשה רקיע

אות לח

לח למעלה מן רקיע שחקים שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים לעתיד לבא שנאמר ויצאו [צ"ל ויצו] שחקים ממעל ומנין ששחקים נקראו שמים שנאמר ודלתי שמים פתח ומנין שרחיים טוחנות מן לצדיקים שנאמר וימטר עליהם מן לאכול ושם ירושלים ובית המקדש עומדים ותלויים בשלשלאות של אש בין שחקים לזבול וזיוון הולך ומבהיקין בגלגלי חמה ומלאכי צבאות מחנות כתות לתוכו (של הקב"ה) שנאמר הרעפו שמים ממעל ושחקים יזלו וגו' תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה ואין צדק אלא ירושלים ובהמ"ק שנאמר צדק ילין בה וסולם מוצב בשחקים וראשו מגיע לזבול ומלאכים קדושים ושרים נכבדים ממונים עליו ואלה שמותם זבדאל ונהאל וררזאל זכה טמאל טוריאל וטפירואל טואל ורטאל חסדיאל ורחמיאל והם ממונים על מעשה שחקים ועל שערי שחקים של רוח צפון שרים ממונים עליהם ואלה שמותם פריה צדקיאל קנאל שנחתיאל שמעיאל ועל שערי מזרח שרים ממונים ואלה שמותם צדקיאל קדושה תורניאל תרעיאל תורת עמאל ועל שערי מערב ממונים ואלה שמותם טוריאל קמואל הריאל מלטיאל פלטיאל

אות לט

לט למעלה משחקים זבול שבו שבעה היכלות של אש בגוים ושבעה מחנות של מלאכים עומדים ושבעה מזבחות של אש בנוים ושבעה כתות של גדודי נכונות ועומדות ומיכאל שר הגדול עומד בראשם הכהן הגדול ולבוש בגדי כהונה גדולה ומקריב קרבן של אש על מזבח ה' ומקטיר קטורת על מזבח הקטורת ומעלה תמר של להבה על מזבח העולה שנאמר בנה בניתי בית זבול לך ומנין שזבול נקרא שמים שנאמר הבט משמים וראה מזבול קדשך וכולם בזבול ומגיע למעון ומלאכים קדושים ממונים עליו ואלה שמותם

גדוריאל נוריאל גנביאל פלהאל פרקיאל פלטיאל והם ממונים על זבול ועל שערי צפון רחומיאל חניאל כתיאל שרפיאל ססיאל סריאל ועל שערי רוח דרום שרים ממונים ואלה שמותם שוריאל מחניאל גדיאל קושיאל עננאל ועל שערי מזרח שרים ממונים ואלה שמותם טרפיליאל בהליאל רננאל רמאל קלה כסה טרגון ועל שערי רוח מערב שרים ממונים ואלה שמותם לוחקנה אסות קסושוותה ליפקוש סומכוס ילהליהל והם ממונים על שערי זבול

אות מ

מ למעלה מזבול מעון שנאמר מעונה אלהי קדם שבו כתות של מלאכים מחנות מחנות של משרתים חבורות חבורות של צבאות דגלים דגלים של גדולי [אולי צ"ל גדודי או דגלי] אש מערכות מערכות של להבה שהן אומרות שירות ביום שבחות בשחר תהלות בצהרים זמירות בערב כיון שרואין שהגיע הלילה פוסקין שירה מתוך פיהם ודוממין במקומן שנאמר יומם יצוה וגו' אמרו כת ראשונה שאמרה שירה וקדוש ותהלה עדין לא שנתה שכל אחת ואחת אומרת שירה וקדוש לעולם חומ"ת גע"ץ שירה רבה רקיע שהוא מתחיל שירה וקדושה בראש כל מלאכי השרת בכל יום ומניין שמעון נקרא שמים שנאמר השקיפה ממעון קדשך מן השמים וסלם במעון נצב וראשו מגיע למכון ומלאכים קדושים שרים ונכבדים ממונים עליו ואלה שמותם מחניאל מערכיאל מלטיאל מצמצמיאל מעוניאל מחקקיאל מצנוגיאל מצפציאל והם ממונים עליהם על שערי מעון של רוח צפון שרים ממונים ואלה שמותם אהיאל אניאל אגיאל חזקיאל תפליאל קרניאל אנקל דחקיאל מרגכיאל שתניאל מתניאלו על שערי רוח דרום שרים ממונים ואלה שמותם שמיאל ברקיאל רעשיאל הדריאל ומרביאל ומלכיאל ויחוק רבה ועל שערי מערב שרים ממונים ואלה שמותם צורתק שם קדוש ונורא טיטפא פליפלי שר השם והם ממונים על מעשה מעון

אות מא

מא למעלה מן מעון מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברוך ואוצרות טל ואוצרות מטר ואוצרות הרוח ואוצרות ברקים ואוצרות רעמים ואוצרות זיקים גשמי רצון ברכה ונדבה ועליות אגלים ועליות רביבים ומערות של אש נהרות של להבה ונחלי אפרסמון טהור שהם מתוקנים ועומדים מששת ימי בראשית לצדיקים לעתיד לבא וקדרים של שופה ושל שיערה ומערה של קיטור ותלתותיה' של אש וכל האומר כל המדות הללו אין עיקר ברייתן אלא מן השמים ומנין שמכון נקרא שמים שנאמר ואתה תשמע השמים מכון שבתך וסלם במכון נצב וראשו מגיע לערבות ומלאכים קדושים ושרים נכבדים ממונים עליו ואלה שמותם אמניאל ואפפאל וארדיאל ובקבקאל וגדוריאל וגחליאל וגמריאל וגחציאל וסמכיאל והם ממונים על מעשה מכון

אות מב

מב למעלה ממכון ערבות שבו אוצרות צדק ואוצרות צדקה ואוצרות משפט ואוצרות חיים ואוצרות רחמים ואוצרות תשובה ואוצרות תפלה ואוצרות ברכה ואוצרות טללים ונשמות של צדיקים ואוצרות

רוח חיים ואוצרות שלום ואוצרות אמונה ואוצרות טללי חיים וטללי אפרסמון שעתיד הקב"ה להחיות בו המתים

אות מג

מג והכרובים והאופנים וחיות הקדש וגלגלי מרכבה ושרפי להבה וגדודי אוכלה וגדודי צבא וגדודי מערכה וענני אש וענני נחל וענני לפיד וענני קול וענני כבוד וכסא אבן ספיר וכסא הכבוד והקב"ה יושב למעלה מכולם בהיכלו כמראה ברקים (בהיכלו) ואור כמראה הלפידים וחשך וענן וערפל סביביו שנאמר ישת חשך סתרו וגו' וכל רקיע ורקיע מהלך ת"ק שנה רחבו מהלך ת"ק שנה ומרקיע לרקיע ת"ק שנה

אות מד

מד למעלה מערבות רקיע רגלי החיות ועוביין כנגד כולן ולמעלה מהם ירכי החיות ועוביין כנגד כולן ולמעלה מהם עגבי החיות ועוביין כנגד כולן ולמעלה מהם צוארי החיות ועוביין כנגד כולן ולמעלה מהם ראשי החיות ועוביין כנגד כולן ולמעלה מהם קרני החיות ועוביין כנגד כולם וכל אבר ואבר שבחיות כנגד שבעה תהומות וכנגד שבעה תהומות מעונות וכנגד בנתיים וכנגד מן הארץ ועד לרקיע וכנגד מן לרקיע לשחקים ושיעור גובהן של חיות אחד ועשרים וחמשת אלפים חלקים משיעור של הקב"ה לכך נאמר רם על כל גוים ה

אות מה

מה למעלה מחיות הקדש כיפי הקדש נתונות בראשי החיות גבוהות אלף אלפים רבוא מדה כנגד שרים הגדולים ולמעלה מהם קרני החיות יוצאות מכפי החיות גבוהות אלף אלפים ריבוא מדה כנגד צבאות ומשרתי אל ולמעלה מהם כמראה נוגה נתון על קרני החיות שנאמר ודמות על ראשי החיה רקיע ולמעלה מהן רקיע כעין הקרח הנורא נתון על קרני החיות שנאמר ודמות על ראשי החיה רקיע ולמעלה מהם כמראה נוגה נתון על קרח הנורא וגובהו אלף אלפים רבוא מדה כנגד שרפי להבה וכרובי הדר ולמעלה מהם אבן ספיר נתון על מראה הנוגה וגובהו אלף אלפים רבוא מדה כנגד מדה עיזוז ולמעלה מהם כסא הכבוד על כסא אבן ספיר גובהו אלף אלפים מדה ופרוש על כסא הכבוד בגד של מיני מאורות שאין כיוצא בו ומחמדים כלם שהיו חמה ולבנה כימה וכסיל ומזלות דומין לפניו כזיו הנר לפני האור השמש וכל בריה ובריה ומזלותיהן ומעשה ידיהם (כך) שעושיין חקוקין עליו והב"ה חוקר בהם ובמזל שלהם ובכל מעשה שעושיין שלש פעמים בכל יום ויום שנאמר כי רם ה' ושפל יראה וכתוב המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ למה נאמר בשמים ולמה נאמר בארץ אלא מלמד שהקב"ה רואה בשמים ובארץ מזלותיהן ובארץ גופן וכל מעשיהם שעושיין בארץ ועוד שאין כל בריה מתה והולכת מן העולם עד שנופל שרו תחלה מלמעלה שנאמר והיה ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום זה שר שלהם במרום ועל מלכי האדמה באדמה זה גופן של בריות

אות מו

מו למעלה מכולם הקב"ה יושב על כסא רם ונשא ומקיפין לו זהב ספיר ברקת מפני מראית העין וכל העולם כולו תלוי בזרועו של אדון ואין יגיעה ובזרועו שהיא סובלת את העליונים ואת התחתונים שנאמר ומתחת זרועות עולם וארבעה נהרות של אש מושכין ויוצאין מזיעתן של תחת רגלי הכסא הכבוד נגד ארבעה רוחות העולם ועושים ים גדול של אש וים הגדול מוקף סביבות כסאו ונהרות של להבה מקיפין את ים של אש ועננים גדולים מקיפין את נהרות של להבה ועבי קל מקיפין את העננים הגדולים ואבני אלגביש מקיפין את אבני ברד ושרי אלים ושרי אראלים ושרי מלאכים ושרי גדודים ושר צבאות ומלאכי אש ומלאכי לפיד ומלאכי גחל ואראלי זוהר וטפשירי להב וברורי בזק וחשמלי שרהבת וחילי ערבות ממונים על שערי ערבות רקיע ועל נהרות דינור ועל ים של אש סובב לכסא הכבוד תת"ק וששת אלפים רבבות מלאכי השרת עומדים מימין כסאו וכנגדו משמאל כסאו ונהרות אש מוקפין ועוברין בניהם ושרים גדולים ממונים ועל [צ"ל על] כל צבא וצבא שמימין ומשמאל ומלמדין אותן לומר שירה וזמרה לפני כסא כבודו של מלך מלכי המלכים הקב"ה

אות מז

מז אמר ר' ישמעאל כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת שהמלאכים מבקשים לומר שירה תחלה ועושים כמו הרים של אש וגבעות של להבה ואומר להם הקב"ה החרישו עד שאשמע תחלה שירות ותשבחות תפלות ונעים זמירות ישראל דכתיב בן יחד כוכבי בוקר אלו ישראל ויריעו כל בני אלהים אלו מלאכי השרת וכל מלאכי השרת וכל מלאכי הרקיע כששומעין קול שירות ותשבחות שאומרין ישראל למטה מיד הם פותחים בקול רם ואומרים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וכשיגיע זמן של מלאכים לומר [שירה] וזמרה שמועא"ל המלאך השר הגדול הנכבד והנורא עומד על חלוני רקיע התחתון לשמוע ולהקשיב קול שירות ותשבחות וזמירות העולות מן בתי כנסיות ובתי מדרשות ומשמיע לבני רקיע וחיות הקודש וכיון שהוא שומע ומשמיע לכל רקיע ורקיע מיד יורדן כמה כתות מחנות מחנות וחיילים חיילים של מלאכים לתוך נהרי אש ונהרי להבה וטובלין עצמן שבעה פעמים ובדקין עצמן באש שלש מאות וששים וחמשה פעמים לפי שהם ממונים למלאכת עולם ויורדים בכל יום לשום שלום בעולם וכיון שהגיע זמן שירה עולין לרקיע ומטהרין עצמן באש וכי מלאכים צריכים טבילה אלא מפני ריחן של בני ילוד אשה שהם בעלי טומאה וזיבות לפיכך מטבילין עצמן באש והולכים כמלאכי ערבות רקיע ואחר כך קורא זה לזה ואומר זה לזה ועולין מנהרי אש ברשות זה לזה ועושין עצמן כאור וכברקים של זוהר ועולים בסולם של אש עד שמגיעין אצל חיילי ערבות אצל חשמל טוהר אצל חיות הקודש אצל גלגלי מרכבה אצל כסא כבוד רם ונשא מיד עומדין באימה ופחד וביראה וענוה ומכסין פניהם עם כנפיהם לבל יסתכלו בדמות אלהים השוכן במרכבה ועומדים כתות כתות של אלפי אלפים ורבי רבבות וצבאי צבאות בלא מספר לפני כסא הכבוד ובאותה שעה יושב הקב"ה על כסא הכבוד מלא כל העולם שנאמר מלא כל הארץ כבודו אף חיות הקדש מתכוונות ומתקדשות וכל אחת ואחת אלף אלפים כתרים של מיני אור בראשיהם ומלובשים לבושי אש ומתעטפים פניהם בבזק והקב"ה פוריע פניו מפני חיות הקודש ואופני הדר וכרובי הוד וחיות הקודש מתקדשים ומטהרים ומתלבשים ומתעטפים יותר מפני שהמרכבה על פניהם וכסא הכבוד על רום ראשם ושכינה למעלה מהם ונהרי אש עוברים ביניהם לפיכך הם מתכוונים ומזדהרים ומזקקים באור שבעתים וכולם עומדים בטהרה ובקדושה ואומרין שירה והלל וזמרה ושבח

וקלוס וצהלה בקול [א'] בדיבור א' בדעת א' ובנעימה א' ולא זה בלבד אלא שנופלים מהם ממלאכי השרת אלף אלפים רבבות נהרי אש דינור ונשרפין מפני מה שכל מי שקודם או מאוחר בשירה מיד נשרף ואף חיות הקודש אין בהם מוקדם או מאוחר מפני שקומתן כאחת ונעימתן כאחת ונטיעתן כאחת וזיוותן כאחת ומתכוונות בארבעה רגלי הכסא רגל זה כנגד זה אופן זה כנגד זה חיה זו כנגד זו כרוב זה כנגד זה ונעימות זו כנגד זו והן פותחים פיהם בשירה בקדושה ובטהרה ובקול דממה דקה שנאמר אחר הרעש וגו' קול דממה דקה ומנשאין את המרכבה בקול שירות ותשבחות באותה שעה קדושים מתקדשים טהורים מקלסין עירין מרוממים גלגלים מפארים חיות ומלאכים מזמרים ונחלקים בשלש כתות של אלף אלפים וריבי רבבות ואומרים קדוש קדוש קדוש כת אחת אומרת קדוש ונופלות על פניה וכת אחת אומרת קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וחיות הקודש מתחת כסא הכבוד עונות אחריהם ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו מפני שהשכינה בכל מקום (ולעתים) [ולעתיד] לבא השכינה חוזרת למקומה לבית קדשי הקדשים ואומר בכי"מ [ר"ת ברוך כבוד ה' ממקומו] יהי שמו מבורך לעולם ועד ולעולמי עולמים מי כמוך טוטרסי"י ה' אלהי ישראל בעל גבורות לך טוטרסי"י אלהי ישראל יהללו כסא כבודך לך יתנו גאות ורבות ועוז ותפארת לך יאמצו ויחזקו לך ישבחו לך יחדשו לך ירננו לך ישמחו לך יברכו לך ירוממו לך יפארו לך ינשאו לך יגדלו לך יקדשו לך יקלסו טוטרסי"י ה' אלקי ישראל משרתיך יכתירו לך כתרים וישירו לך שיר חדש וימליכוך לנצח נצחים לעולם ועד טוטרסי"י ה' אלהי ישראל חכם הרזים ואדון (והסתרים) הסתרים אמן כי אין זולתך ה' אלהי ישראל ובך אני בוטח מיום היותי על האדמה כי אין כמוך ואין כערכך ואין מבלעדיך ואין לך שני ואין דומה לך כי אתה לך לבדך יחיד ומיוחד ושליט בעולמך ואין לבדך במעלה ומטה ברום ובתחת בעומקה ובגובה בשמים ובארץ בימים ובתהומות בים ובחרבה באש באור ובחשך בגלוי ובנסתר בחיים ובמות ברוחות וברקיע ובשחקים ובמלאכים ובגדודים בעירין ובצבאות ובחיילות בחיות ובאופנים באילים בעליונים ובתחתונים בראשית ובאחרית בתחלה ובסוף לפנים ולאחור יחיד אתה לבדך ואין בלתך ואין מבלעדיך כי כל העולם כולו תלוי בזרועך כי הכל בדברך והכל שלך וכל העולם מודים ומהללים לשמך כי אתה אדון הכל ומלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור ובכן עמדתי לחלות פניך ולשבח שם תהלתך באימה ופחד ובזאת בטוח לבי כי לא פניתי לאל אחד ולא כרעתי לאל נכר כי שמך אייחד לעולם ולפניך אתפלל ואשתחוה כל ימי עודי עד בא חליפתי שאתה בוראי וגואלי ודורשי חסדי וחסני טהורי יחידי כבודי משגבי ומנוסי וקדושי מלכי ואלהי שם תפארתך אזכיר לעולם באימה אחלה פניך כי ראה אהגה [אולי צ"ל אראה] ברעש אל אלוה אל שדי אל רם ונשא אלוה ברוך בעולמך ומתגאה בסוד אלי בקודש אזורי עוז המתנשא בדברות קודש אמן אמן אמן נצח נצח נצח סלה סלה

בתי מדרשות חלק א – פרק צדקות

פרק א

לעולם יכניס אדם תלמיד חכם לתוך ביתו ויאכילהו וישקיהו שהרי השונמית מת בנה והתפלל אלישע והחיה את בנה מי גרם לו להחיות את בנה מפני שקבלתו לתוך ביתה הא למדת שכל מי שהוא מכניס תלמיד חכם לתוך ביתו מאכילו ומשקו ומהנהו מנכסיו כאלו נדבק בשכינה:

ה דבר אחר גדולה פרוסה שעליה נדחו שתי אומות מן העולם שנאמר לא יבא עמוני וגו' מפני מה על דבר וגו' וכי מה היו ישראל צריכין להם והלא כל אותן ארבעים שנה שהיו במדבר היתה הבאר עולה והמן יורד והשליז מצוי וענני כבוד מקיפין עליהם אלא אמרה התורה על דבר אשר לא קדמו אתכם וגו':

ו שימוש תורה יתר מלימודה שכן מצינו ביהושע שנאמר ויען יהושע בן נון תלמידו של משה אין כתיב כאן אלא משרת משה ומה שירות היה משרתו היה נוטל את הדלוי ואת הבלנרים ומוליכן לפניו לבית המרחץ:

ז דבר אחר משרת משה מה שירות היה משרתו היה משכים בכל יום ובורר את הגס הגס שבמן ואומר זה לרבי משה זה לרבינו משה:

ח דבר אחר גדול שמושה יתר מלימודה שכן מצינו באלישע שנאמר ויען אחד מעבדי מלך ישראל וגו' אשר למד אין כתיב כאן אלא אשר יצק מים על ידי אליהו הא למדתה שגדול שימושה יתר מלימודה:

ט יששכר החמשי לשבטים היה והקריב שני למלך שנאמר ביום השני וגו' ומפני מה [מפני] שהיה בן תורה שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה בישראל מלמד שהיו הם שואלים אותם דבר והיו משיבים להם הלכה כהלכה למשה מסיני:

י ראשיהם מאתים וגו' מלמד שמאתים סנהדריות היו מעמידין [כולן משבט] יששכר בלבד מי גרם לו ליששכר להיות כן זבולון אחיו שנאמר זבולון לחוף ימים ישכון וגו' מלמד שהיה עוסק בפרגמטיא שלו ומאכיל את יששכר ומנין שהיה יששכר אוכל משתי נחלות שנאמר יששכר חמור גרם וגו' מהו חמור גרם שכתוב חמורו של זבולון גרם ליששכר להיות בן תורה:

יא לפיכך בא משה והקדים ברכתו של זבולון ליששכר אמר שמח זבולון וגו' ויש אומרים אהליו של יששכר קודם לאהליו של זבולון:

יב אמר ר' חונא כל הרואה חלום ומתירא ממנו מה יעשה ישכים ויעסוק בתורה אם רגיל לשנות פרק אחד ישנה שנים אם רגיל לקרות דף אחד יקרא שנים אם אינו יודע לקרות ולא לשנות יעשה עצמו כגבאי צדקה וכפרנסי ציבור ויחיה:

יג אלו היה כתוב ארור אשר לא ילמד את התורה הזאת לא היתה תקומה לשונאי ישראל אלא אשר לא יקים וגו' ולא נאמר עץ חיים היא ללומדים בה אלא למחזיקים בה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה וגו' סליק פרקא

פרק ב

א גדולים מעשיו של מלך מלכי המלכים ברוך הוא שאין להם סוף ואין להם חקר מה אם ירצה אדם לחשוב במדותיו של הקדוש ברוך הוא שהוא דן בה דין אינו יכול לחשוב והוא הדבר קל וחומר אם מחיה אחר אלו המדות מת שעל ידי [כך מביא את] עצמו על אחת כמה וכמה שאינו יכול לומר מסוף העולם ועד סופו גמר מדת כל [הימים שהם] מסוף העולם ועד סופו גמר מדת כל הנהרות [שהם] מסוף העולם ועד סופו גמר מדת כל מסוף העולם ועד סופו והלא הדברים קל וחומר מה אם דברים שהם ברשותו (רשותו) של אדם כך על אחת כמה וכמה דברים שאינם ברשותו של אדם:

ב וחסד לאומים חטאת חסד שעשה אברהם אבינו חטאת הוא לאומות העולם אמר הקדוש ברוך הוא לאומות העולם לא היה אחד מכם שבנה מזבח לשמי עד שבא אברהם ובנה מזבח לשמי שנאמר ויבן שם אברהם וגו' דבר אחר וחסד לאומים חטאת חסד שעשה אבינו יצחק היא עמדה לבניו במדבר שנאמר כה אמר יי מצא חן במדבר וגו' דבר אחר וחסד לאומים חטאת חסד שעשה ליעקב אבינו עמדה לפניו במצרים שנאמר וארד להצילו וגו' דבר אחר וחסד לאומים חטאת חסד שעשה בן הדד היא היתה חובה לאחזיהו בן אחאב בן הדד כשחלה שלח מלאכים אצל אלישע האחיה מחלי זה ואחזיהו נופל בסוסטרה שלו שלח לשאול בבעל זבוב אלהי עקרון מיד נטלה המלכות משומרון (ונטלה) [ונתנה] לדמשק שנאמר כה אמר יי כאשר יציל הרועה מפי הארי וגו' דבר אחר חסד לאומים חטאת חסד שעשו אנשי נינוה היא היתה תוכחה לישראל אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל כלום יש בכם לעשות תשובה לפני כדרך שעשו אנשי נינוה כמה שנאמר ויתכסו שקים וגו' ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה וגו' סליק פרק צדקות

בתי מדרשות חלק א – פרקי היכלות רבתי

פרק א

אות א

א אמר ר' ישמעאל מה הפרש שירות שהיה אומר מי שבקש להסתכל בצפיית המרכבה לירד בשלום ולעלות בשלום

אות ב

ב גדולה מכולם להכנס ולהכניסו ולהביאו לחדרי היכל הרקיע להעמידו לפני כסא כבודו ולידע כל מה שהוא עתיד להיות בעולם למי משפילין ולמי מגביהין למי מרפין למי מגבירין למי מרוששין למי מעשירין למי ממיתין למי מחיין למי נוטלין ממנו ירושה למי נותנין לו ירושה למי מנחילין לו תורה למי נותנים חכמה

אות ג

ג גדולה מכולם שהוא צופה בכל מעשה בני אדם יודע ומכיר בו נאף אדם יודע ומכיר בו רצח נפש יודע ומכיר בו נחשד על המה יודע ומכיר בו גדולה מכולם שמכיר בכל מיני כשפים

אות ד

ד גדולה מכולם שכל המגביה ידו עליו ומכהו מלבישין אותו צרעת ומעטרים אותו בהרת גדולה מכולם שכל המספר עליו לשון הרע מטילין ומשליכין אותו על מכות צמחים וחבורות ופצעים שירד מהם שתין לח

אות ה

ה גדולה מכולם שכל המגביה ידו שהוא מובדל מכל בני אדם ונבהל בכל מיני בני אדם בכל מדותיו ונכבד על העליונים ועל התחתונים וכל מי שהוא נכשל בו הכשלות גדולות ורעות טפלות עליו מן שמים וכל מי ששולח בו יד בית דין של מעלה שולחין בו יד

פרק ב

אות א

א גדולה מכולם שכל הבריות לפניו ככסף לפני צורף אי זהו כסף פסול ואי זהו כסף טהור ואף הוא צופה במשפחה כמה גרים יש כמה פצוע דכא יש כמה כרות שפכה יש כמה בני נדה כמה עבדים כמה ערלים

אות ב

ב גדולה מכולם שכל המעיז פניו בו מכהין מאור גלגל עיניו גדולה מכולם שכל הבוזה אינו עוזב לא שורש ולא ענף אף לא יורש גדולה מכולם שכל המספר בגנותו מביאים עליו כלה ומהומה ואין חומלין

אות ג

ג גדולה מכולם שתוקעים ומריעים ואחר כך מנדין ושבים מנדין ומחרימין שלשה פעמים בכל יום ויום מיום שנתנה רשות לכשרים ולענוים לעלובים לנבונים ולישרים ולחסידים לבחורים ולפרושים לצדיקים ולתמימים לירד ולעלות במרכבה לומר יהא בנדוי דטעצ"ש ה' אלהי ישראל לו ולכסא כבודו ולכתר ראשו לבית דין של מעלה ולבית דין של מטה ולכל צבא מרום ולכל משרתיו מי שעומד לפניו חושש במרכבה ועוזב אותן

אות ד

ד אמר ר' ישמעאל כך היו שונין בצפיית המרכבה החושש במרכבה אין לו רשות לעמוד אלא מפני שלש מדות הללו מפני מלך מפני כהן גדול ומפני סנהדרין בזמן שיש ביניהם נשיא אבל אם אין ביניהם נשיא אפילו מפני הסנהדרין לא יעמוד ואם עמד דמו בראשו מפני שמקצר ימיו וממעט שנותיו

אות ה

ה אמר ר' ישמעאל מה הפרש שירות שאדם משורר ויורד למרכבה פותח תחלת שבח וראשית שירה תחלת גילה וראשית רנה משוררים השרים המשרתים בכל יום לה' אלהי ישראל על כסא כבודו הם מתנשאים גלגול כסא כבודו רנן רנן מושב הריע הריע פלא כלי חמדה פלא ופלא תשמיח תשמיח מלך שעליך בשמחת חתן בבית חופתו ישמח ויגיל כל זרע יעקב וכשבאתי לחסות תחת כנפיו בשמחת לבב ששמח בך ושיחתך עם שיחת יוצרך ועם מלכך שנאמר (ישעיה ה ג) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו

פרק ג

אות א

א משבח ושירה של כל יום ויום מגילה ורנה של שבח מההיגיון היוצא מפי המשרתים ומהגיון המתגבר מפי קדושים הם אש וגבעות להבה נצברות ונגנזות נתיבות בכל יום ויום כדבר שנאמר (שם) קדוש קדוש קדוש ה' ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו

אות ב

ב מה לך אתה נבהל עבד נאמן מה לך אתה מרתיע משרת ואהוב אומר לפניך והדריא"ל ה' אלהי ישראל אם אני לא מרתיע מי הוא שירתיע אם אני לא אבהל מי הוא שיבהל שאני הוא שנקרא לו לגבורה שש שעות בכל יום ואלף פעמים סוחבין אותי על רכיבותי עד שאני לכסא כבודו והנה הקול משיב ואומר (יחזקאל א כה) ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם הללו שעושין לך דברים הללו אין כלימה על דבריהם ואין סותר על שיחתם משרתי הדרו רואים פני הדור יושב בחדרי היכל דממה יבא ואמר קדושה טהר שנאמר (ישעיה ה ג) קדוש קדוש קדוש ה' וגו

אות ג

ג מלך נסין מלך גבורה מלך נפלאות מלך פרישות כסאך מעופף משעה שתקעת יתד אריגת המסכת ששכלול העולם וסלסולו עומד עליו ששם רבות מדות עד אין קץ ועדן לא הניח רגליו על הקרקע ערבות אלא כעוף מעופף ועומד תחתיו גאה גאים קשורי כתרים וכל מלאכי ראשי מדות שבראת חבושים עומדים תחת כסא הכבוד והיו מנטלים בעוז תוקף וגבורה ואף הם לא הניחו רגליהם על קרקע ערבות אלא כעוף מעופפים ועומדים תחתיו

אות ד

ד ושלושה פעמים בכל יום כסא כבודך משתטח לפניך והדריא"ל ה' אלהי ישראל ושב בה מלך מפואר שמשמך חביב עלי ואינו כבד עלי כדבר שנאמר (שם) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו

אות ה

ה גאווה מופלא ושררה משונה גאווה של דוממה ושררה של זהיוה שמלאך הפנים מתנהג בה בכל יום שלשה פעמים בבית דין של מעלה כשהוא הולך ובא על ערבות רקיע שעל הכרובים ושעל ראשי האופנים ושעל ראשי החיות

פרק ד

אות א

א וכיון שרואין כל מי שבמרום כשהוא הולך ובא עד הרקיע שעל ראשי הכרובים ושעל ראשי האופנים ושעל ראשי חיות הקדש מרתייעין ומתבהלין ומתעלפין ונופלין על פניהם ולאחוריהם במאה ושמונים וחמשת אלפים רבבות פרסאות אין כל בריה יכולה ליגע באותו המקום מפני זוחלי אשות שמעוררים ויוצאים מפי האופנים ומפי חיות הקודש ומפי הכרובים שפותחים פיהם לומר קדוש קדוש קדוש בשעה שישראל אומרים קדוש קדוש קדוש ה' וגו'

אות ב

ב מדה של גבורה מדה של רתת מדה של זיע מדה של קול מדה של חלחלה מדה של חלוק של והדריא"ל ה' אלהי ישראל שמעוטר ובא על כסא כבודו

אות ג

ג וחקוק ומלא כלו מבפנים ומן החיצון ה' ה' ועיני כל בריה אינה יכולה להסתכל לא עיני בשר ודם ולא עיני משרתיו והמסתכל בו והמציץ בו והרואה אותו אוחזתו מחזיות לגלגלי עיניו וגלגלי עיניו מפלטיין ומוציאין לפידי אש והם מלהטין והם שורפין אותו האש והיוצא מפי אדם והמסתכל הוא מלהטת אותו והוא שורפת אותו מפני מה מפני דת עינים של והדריא"ל ה' אלהי ישראל שמעוטר ובא על כסא כבודו

אות ד

ד וערב ומתוק יפיו במראה יופי זיו הדר עיני חיות כדבר שנאמר (שם) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

אות ה

ה מי כמלכנו בכל גאה תופש מי כיוצרנו מי כמלכנו מי כאלהינו ומי כמהו בקשר כתרם מי בששה קולות משוררים לפניו משרתי ומדות נושאי כסא כבודו הכרובים והאופנים וחיות הקדש שבכל קול שלמעלה משל חבירו ראשונה משלפניו

פרק ה

אות א

א קול ראשון כל השומע אותו מיד מתענה ומשתטח קול השני כל המאזין לו מיד תועה ושוב אינו חוזר קול השלישי כל המאזין לו מיד נשברה גלגלת ראשו ומתנקרין בו בראש צלעותיו קול החמישי כל השומע אותו מיד נשפך כקיתון ושברת מדרתו בכרכיו להיות כמים כדבר שנאמר (שם) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

אות ב

ב מי כאלהינו מי כמלכנו מי כיוצרנו חמה מפליט ומוציא כתר ראשה (נ"ב סוד כימה) כימה וכסיל וכוכב הנוגה צוררין ויוציאין מחלוק שלו מזלות וכוכבים שמעורר ובא על כסא כבודו אור גדול היה מפליט בין עיניו כי מלך גבורות ומלך נפלאות ומלך פרישות כדבר שנאמר (שם) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

אות ג

ג אמר ר' ישמעאל כל השירות הללו שמע ר' עקיבא כשירד למרכבה ותפש ולמד לפני כסא כבודו שהיו משוררין לפניו משרתיו

אות ד

ד אמר ר' ישמעאל אותו היום חמישי בשבת היה כשבאה שמועה קשה מרומי לומר תפשו מאבירי ישראל ארבעה אנשים ר' שמעון בן גמליאל ר' ישמעאל בן אלישע ור' אלעזר ור' יהודה בן בבא ושמונים אלפים תלמידים מירושלים פדיון שלהם

אות ה

ה וכיון שראה ר' נחוניא בן הקנה גזרה זו עמד והורידם למרכבה שר הפנים אמר לי עשרה נתנו ונתנו לסמא"ל הרשע שרה של רומי לומר לך והכחד מישראל כל נתח טוב ירך וכתף להשלים וגונב איש ומכרו וגו' (שמות כא טז) לפי שעמדה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה לפניו רבונו של עולם כתבת בתורתך וגונב איש ומכרו וגו' ובני ישראל שגנבו את יוסף אחיהם ומכרוהו מה בא עליהם מיד נתנה רשות לסמא"ל להכחיד עשרה גבורים תחתיהם להשלים הגזרה ושמורה לו להנקם כשיגיע עת יפקד ה' על צבא המרום במרום ואחר כך על מלכי האדמה באדמה (ישעיה כד סד) שהוא נשחט ומוטל הוא וכל שרי מלכות שבמרום כגדיים וכבשים של יום הכפורים

פרק ו

אות א

א אמר ר' ישמעאל כל ההתראות הללו וכל התנאים הללו כי התרו והתנו בו בסמא"ל והוא אמר קבלתי עלי ויכחדו עשרה אבירים הללו

אות ב

ב אמר ר' ישמעאל מה עשה והדריא"ל ה' אלהי ישראל לא הפסיק לו לסופר כתוב גזרות ומכות גדולות שנתמלא על סמא"ל הרשע שקבל עליו כל התנאים הללו אלא נטל הוא בעצמו ניר וכתב עליו ליום נקמה שעתיד ושמור לרומי הרשעה תעלה ענן אחת ותשמור למעלה מרומי ותוריד שחין לח על האדם ועל הבהמה ועל הכסף ועל הזהב ועל כלי מתכות שלשה חדשים ואחר כך תעלה ענן אחרת ותראה את

חברתה ותעמוד במקומה ששה חדשים ותוריד נגע צרעת ספחת בהרת על רומי עד שיאמר אדם הי לך רומי וכל אשר בה בפרוטה ויאמר אינה מתבקשת

אות ג

ג אמר ר' ישמעאל סח לי סגסגא"ל שר הפנים ידידי שב בחיקי ואגיד לך מה תהא על ישראל ישבתי בחיקו והיה מסתכל בי ובכה והיו הדמעות נופלות מעיניו ונופלות על פני אמרתי לו הדר זיו מרום למה תבכה אמר לי ידידי בא ואכניסך ואודיעך מה גנוז לישראל עם קדש תפשני והכניסני בחדרי חדרים ולגנזי גנזים ולאצרות של הפנקסים ופתח והראני כמה צרות כתובות צוררות משונות זו מזו אמרתי לו הללו למי אמר לי לישראל אמרתי לו ויכולין לעמוד בהם אמר לי למחר בא ואודיעך צרות משונות מאלה למחר הכניסני לחדרי חדרים והראני צרות משונות מהראשונות אשר לחרב ולרעב ולשבתי אמרתי לו הדר זיו ישראל בלבד חטאו אמר לי בכל יום מתחדשות צרות רבות עליהם מאלה וכשנכנסים לבתי כנסיות ועונין אמן יהא שמיה רבא אין אנו מניחים אותם לצאת מחדרי חדרים

אות ד

ד בשעה שירדתי מלפניו שמעתי קול מדבר בלשון ארמי וכך היה אומר מקדשא צדיו"תא ובתולן ועולמין לבזה ובני מלכא לקטלא ודירותיה דמלכא תנטר ארמלתא ומדבחא לאסתאבו ופתורה דמתקנן יבזוניה בעלי דבבא וירושלים ליגרש וארעא דישראל לזיע

אות ה

ה כיון ששמעתי את הקול החזק נבעתי ונדמתי ונפלתי לאחורי עד שבא הדרניא"ל השר ונתן בי כח ונשמה והעמידני על רגלי ואמר לי ידיד מה עלתה לך אמרתי הדר זיו מרום שמא אין להם תקנה לישראל אמר לי ידידי בא ואכניסך לגנזי נחמות וגנזי ישועות הכניסני לגנזי ישועות גנזי נחמות וראיתי כתות של מלאכי השרת יושבין ואורגין בגדי ישועה עושין כתרי חיים וקובעין בהם אבנים טובות ומרגליות ומרקחים כל מיני בשמים וממתקין יינות לצדיקים וראיתי כתר אחד משונה וחמה ולבנה ושנים עשר מזלות קבועים בו אמרתי לו הדר זיו מרום כתרים הללו למי אמר לי לדוד מלך ישראל אמרתי לו הדר זיו מרום הראני את כבודו של דוד אמר לי המתן ידידי שעות עד שיבוא דוד מלך ישראל בכאן ותראה בגדולתו

פרק ז

אות א

א תפשני והושיבני בחיקו אמר לי מה אתה רואה אמרתי לו אני רואה שבעה ברקים שהם רצים כאחד אמר לי בני כבוש עיניך שלא תזעזע שיצאו לקראת דוד מיד רגשו כל אופנים ושרפים וחיות הקדש ואוצרות שלג וענני כבוד ומזלות וכוכבים ומלאכי השרת ולהוטי זבול ואומרים למנצח מזמור לדוד השמים מספרים וגו' (תהלים יט א) ושמעתי קול רעש הבא מעדן ואומר ימלוך ה' לעולם (שם קמו) ודוד

מלך ישראל בראש וכל מלכי בית דוד אחריו וכל אחד ואחד כתרו בראשו וכתרו של דוד מובהק ומשובח מכל הכתרים וזיוו הולך מסוף העולם ועד סופו

אות ב

ב כיון שעלה דוד לבית המקדש שברקיע מוכן לו כסא של אש שהוא ארבעים פרסאות גובה כפלים ארכו וכפלים רחבו כיון שבא דוד וישב לו על הכסא שמוכן לו כנגד כסא קונו וכל מלכי בית דוד יושבין לפניו וכל מלכי ישראל יושבין מאחריו מיד עמד דוד ואמר שירות ותשבחות שלא שמען אדם מעולם וכיון שפתח דוד ואמר ימלוך ה' לעולם (שם) פתח מטטרו"ן וכל פמליא שלו קדוש קדוש קדוש ה' צבאות והחיות משבחות ואומרות ברוך כבוד ה' ממקומו (יחזקאל ג' יב) ורקיעים אומרים ימלוך ה' לעולם (תהלים קמו) והארץ אומרת ה' מלך ה' מלך וכל מלכי בית דוד והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט

אות ג

ג אמר ר' ישמעאל כשבאתי והודעתי זו מלפני כסא הכבוד שמחו כל החברים ועשו יום משתה ושמחה ולא עוד אלא שאמרו הנשיאים בשמחתן הביאו לפנינו מיני זמר ונשתה בהם הואיל ועתיד הדריא"ל ה' אלהי ישראל לעשות נקמה ונפלאות ופלא פלאות ברומי הרשעה ונגילה בשמחת כנור ועוגב

אות ד

ד אמר ר' ישמעאל מה עשו בית דין של מעלה באותה שעה צוו למלאכי חבלה וירדו ועשו על לופינוס קיסר ונחרצה ולא נשתייר בכל שריד ופליט ורפה אשת נעוריו וכל אמהותיו ופלגשיו היו טרופין ומוטלין לפניו כל בניו ובני ביתו וכל מחמדי עיניו

אות ה

ה מה עשו לאותו רשע ניולוהו ונבלוהו במתיו מפני שהיו מוטלין לפניו וכיון שהיה שולח ידו כל בריה ליטול אחד ממתיו של לופינוס קיסר להניחו על מטתו לקברו היה התהום בולעו שהיה מושך יד ופולטו והיו מוטלין לפניו ולא עוד אלא שסרחו ונבאשו בכל היכל מלכותו והיו מתבייש בפני שרי המלכיות שהיו נכנסין לפניו

פרק ח

אות א

א אמר ר' ישמעאל סח לי סורי"א שר הפנים ידידי אומר לך כל בושה וכל כלימה של אותו רשע למה על רבי חנינא בן תרדיון שהגיע יומו להורגו אמר לו מרי קיסר חזור בך על אותו חכם שלא יהרג אמר ימות הוא וכל בני ביתו ורומי תספה עמו ובדבר הזה איני חוזר

אות ב

ב אמר ר' ישמעאל סח לי סורי"א שר הפנים ידידי אל תעצב במדה זאת שאתה נפטר בה לבית עולמך שכבר מלא והדריא"ל ה' אלהי ישראל שחוק על אותו רשע ואמר הדר גאון שאני שרוי בו וכסא כבוד שסלסלו לו בין שאיני עוזב משנברא ועדי עד שאני מטעימו טעם אור וגחלי אש כרובים ואופנים וחיות הקדש ושרפים לאותו רשע בגהנם על ידי רבי חנינא בן תרדיון

אות ג

ג שח לי סורי"א שר הפנים ידידי אומר לך מה עשה הדר טהור זיו הדר אוריה"ם ה' אלהי ישראל ואית דאמרי אוהיה"ם ה' אלהי ישראל באותה שעה צוני וירדתי ודחפתי את לופינוס קיסר מהיכלו שהיה ישן בו בלילה והולכתי אותו בבית להקת חזירים וכלבים והכנסתי את רבי חנינא בן תרדיון והולכתי אותו בהיכלו של לופינוס קיסר למחר באו ההורגים על שנצטוו על ר' חנינא בן תרדיון לומר נפלאות יושב ועושה בבית המדרש ויושב ומלמד תורה לאבירי ישראל התיזו את ראשו ונדמה להם לופינוס קיסר כר' חנינא בן תרדיון וחתכו את ראשו

אות ד

ד ר' חנינא בן תרדיון קשר כתר מלכותו ומלך על רומי כצורת פניו של לופינוס קיסר ששה חדשים והרג ששת אלפים הגמונים אלף לחדש והעמידו בצורת ר' חנינא בן תרדיון לופינוס קיסר לפני רומי ונטלוהו והשליכוהו באש והמיתוהו ואחר החיותן של מעלה תפשוהו והטילוהו באש ובמדה זו לכל עשרה חכמי ישראל

אות ה

ה מפני שהכרוז יוצא מערבות רקיע מכריז ואומר בבית דין של מעלה מחשבה שחשבה רומי הרשעה על אבירי ישראל לאבדם והדריא"ל ה' אלהי ישראל היה מסכים ואף על פי כן אחרי הרהור שרומי הרשעה מחשבת הרי היא כאלו עשאוה

פרק ט

אות א

א אמר רבי ישמעאל סח לי סורי"א שר הפנים ידידי אומר לך שבחו של מלך וכסאו לך נאמר כסא כבודך על כרובי מעלה רוממת ואופני שבעה נושאים אותן ובריות כפור וקיטור ובריות דליקה מעוטרת בגאווה ובזהיון ועיני שדי נשואות בהם והיו מושכות תחתיו כאילות תחת המחרישה והיה נטוי על ראשיהם כעוז תוקף וגבורה כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

אות ב

ב תתהדר תתנשא תתרומם מלך מפואר מעל כסא רם ונשא נורא ומבוהל אתה שוכן בחדרי היכל גאווה מבוהלין ומזיעין ערבות הדום רגליך בקול רנה ורעש וזמרה וההמון אומרים שירה כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

אות ג

ג עירי גבורה ומפעמי שכינה ומכת יושר קול מגדלי שירה וגערה לקול משרתים לקול אבירים לקול משוררים כחך ערב ונעימה קדושה שוכן בהגיון להבה הם מנשאים גלגלי כסא כבוד רנה רנן מושב עליון הריע הרעיונות יפ"ב מאמר ה

אות ד

ד עטורי פאר וכתרי כתרם מרנני עליון בשיר גילה רוממו אתם לאדו להבה כי בשכינה שכינה חדר חדרי חדרים אתם חונים הפליא את שמכם משם משרתיו הבדיל אתכם משרי המרכבה המזכיר שם אחד מכם אש לטהטות אותם להבה סובבת מקפת גחלי זיו מנתזות כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו

אות ה

ה מבטלי גזירה ומעירי שבועה מעבירי אימה משיבי קנאה מזכירי אהבה מסדרי דיעות לפני הדר גאון היכל מה לכם שאתם מרננים ופעמים לכם שאתם נוראים ופעמים לכם שאתם מבוהלים אמרו כשאופני מרכבה מהדירין ועומדין בבהלה וכשזוהר מרכבה מלא דין אנו שמחים שמחה רבה כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו

פרקי

אות א

א פנים נאים פנים הדורים של יופי פנים של להבה פני ה' אלהי ישראל כשהוא יושב על כסא כבודו וסלסולו מתייא במושב הדר יופי ואז מיופי גבורת הדא מעלה מהדר חתנים וכלות בבית חופתן המסתכל בו מיד נבקע המציץ ביפיו משתפך כקיתון המשרתים אותו ביום לא ישרתוהו מחר והמשרתים אותו למחר אינם משרתים לו היום כי תשש כחו והושחרו פניהם תעלה לבן ונחשכו עיניהם אחר הדר יופי הדר של מלכם שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו

אות ב

ב משרתים אהובים ונאים משרתים קלים מטהרים העומדים על אבן כסא הכבוד והנצבים על גלגל המרכבה כשאבן כסא הכבוד מחזר עליהם כסא גלגל המרכבה מחיצתן העומדים לימין חוזרים ועומדים לשמאל העומדים לפני חוזרין ועומדין לאחור והעומדים לאחור חוזרין ועומדין לפני הרואה את זה אומר זה הוא והרואה את זה אומר זה הוא קלסתר פניו של זה דומה לזה אשרי המלך שאלו משרתיו אשרי משרתיו שזהו מלכם אשרי עין הנזונת והמסתכלת באור המופלא הזה ראה מופלא ומשונה עד מאד כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו

אות ג

ג נהרי ששון נהרי שמחה נהרי גילה נהרי אהבה נהרי דעות נהרי רצון משתפכין ויוצאין לפניו מלפני כסא הכבוד ומתגברין והולכין בשער נתיבות ערבות רקיע מקול נגינות כנורות חיותיו מקול רנה מפי אופניו מקול זמירות צלצול כרוביו ומתגבר קול ויוצאין ברעש בשעה שישראל אומרים לפניו קדוש קדוש קדוש וגו

אות ד

ד כקול מים רבים כרעש נהרות רגלי תרשיש שרוח דרומית עוררות בהם כקול שירה של כסא הכבוד שמזכיר ומשבח למלך מפואר המון רעש גדול הרבה ואין עוזבין בו קולות בכסא הכבוד לעזרו ולחזקו כשהוא מזמרו ומקלסו לאביר יעקב כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

אות ה

ה לי שמים וארץ ויורדי מרכבה אם כרובים תגידו זה אמרו לכלימה אני עושה בתפלת שחרית ובתפלת המנחה בכל יום בכל שעה שישראל אומרים קדוש קדוש קדוש ה' ולמדו אותן ואמרו להם שאו עיניכם לרקיע כנגד בית תפלתכם בשעה שאתם אומרים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

פרק יא

אות א

א אין לי הנאה בבית עולמי שבראתי אלא בשעה שענייכם נשואות לעיני ועיני נשואות לעיניכם בשעה שאתם אומרים לפני קדוש קדוש קדוש כי הקול הוא היוצא מפיכם לפני כריח ניחוח

אות ב

ב והעידו להם מה עדות אתם רואים מה אני עושה לקלסתר פניו של יעקב אביכם שהיא חקוקה על כסא כבודי כי בשעה שאתם אומרים לפני קדוש קדוש קדוש כורע אני עליה ומנשקה ומחבבה ומגפפה וידי על זרועותי בשעה שאתם אומרים לפני קדוש קדוש קדוש ה' וגו'

אות ג

ג מי לא יהדר למלך מהודר מי לא ישבח למלך משובח מי לא יקדש למלך מקודש שבכל יום ויום נפלאות וגבורות באות ומתרגשות לפניו משונות זו מזו כי מקבל עפעפי אפריותיו ששורר ויוצא מפייהם באותו השם שם הנכנס באזנים ויוצא בפה ומשתכח מהלב שאינו הגון לו כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו'

אות ד

ד במקום שמזכירין אותן מאיר ומזריח מזהיר ומכסיף ועורר פטדה ויהלום ספיר נפך וברקת ושיש טהור כי מופלא ומשונה גדול שם שנברא בו שמים וארץ ונבלמו ונתלו בו כל סדרי בראשית כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' וגו' התגבהו בעלי רוממה התגברו בעלי גבורה התגאו התגאו בעלי גאווה התנשאו התנשאו בעלי זהיון כי למלכו של עולם בלבד ולכל משרתיו רוממה גבורה וגאווה וזהיון כי למשרתי גאווה נאה להתגאות ולמנטלי כסאו ראוי להתגבר

פרק יב

אות א

א מכסא כבודו ומעלה מאה ושמונים אלפים ומאת אלפים רבבות פרסאות גבהו מזרוע ימין ועד שמאלו שבעים ושבעה רבבות פרסאות וזרועותיו כפולים על שכמו זרוע ימין קניססיקי"ה שמו שמאל מתקיהאססי"ה שמו כפות ידיו ארבעת אלפים רבבות פרסאות כל אחד ואחד כף ימין הורז"ה שמו ושל שמאל היא חששי"ה שמו למה נקרא שמו האל הגדול הגבור והנורא אמר מטטרו"ן עד כאן ראיתי רום ידידי"ה דמאריה עלמא שלום מה דודך מדוד וגו' (שיר השירים ט ה) דודי צח וגו' כל הפרשה כולה עד בנות ירושלם

אות ב

ב כי כמה גבורים הם מנטלים כסא הכבוד של מלך גבור טעונים ועומדים יום ולילה ערב ובקר וצהריים בחרדה גדולה באימה ברתת בזיעה וביראה

אות ג

ג וכי כמה כח יש בכם משרתי אלהינו שאתם משמיעין לו זכרון שמ ברום עולם אין חקר ואין מספר בקול בתקף גזרת שמים עליכם יורדי מרכבה ואם לא תגידו ותאמרו מה ששמעתם ותעידו מה שראיתם על פנים

אות ד

ד פנים של רוממה פנים של גבורה פנים של גאווה פנים של זהיון שמתנשאות מתנטלות מתרגשות ומתגדלות הפנים מתגהות ומתגברות שלש פעמים בכל יום ויום במרום ואין בני אדם יודעים ומכירים בהם כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו

פרק יג

אות א

א כשמלאך הפנים נכנס לסלסל ולסדר לכסא כבודו ולהכין מושב לאביר יעקב אלף אלף כתרים קושר לאופני הוד לכל אחד ואחד מהם בראשו אלף אלף פעמים כורע ונופל ומשתטח לפני כל אחד ואחד מהן שני אלפים כתרים קושר לכרובי כבוד לכל אחד ואחד מהן בראשו ושני אלפים פעמים כורע ונופל ומשתטח לפני כל אחד ואחד מהן שלשת פעמים אלפים כתרים קושר לחיות הקדש לכל אחד ואחד מהן בראשה ושלשת אלפים פעמים כורע ונופל ומשתטח לפני כל אחת ואחת מהן ששה אלפים כתרים קושר לנוגה אור לו ולשמונת אלפים אלפי אלפים ורוב ריבי רבבות כתרים ששה אלפים פעמים כורע ונופל ומשתטח לכל אחד מהן שנים עשר אלפים כתרים קושר לבזק לו ולששה עשר אלף אלפי אלפי אלפים רוב רובי ריבי רבבות רבבות כתרים שנים עשר אלפים פעמים כורע ונופל ומשתטח לפני כל אחד ואחד מהן

אות ב

ב בבקשה מכם מדות נושאי כסא הכבוד בלב שלם ובנפש חפצה ויגדילו גילה ורנה שירה וזמרה לפני כסא כבודו של טוטרוסיא"י נבו"ב מרתצע"ן ואית דאמרי נדי"ב מתרצע"ן ה' אלהי ישראל ופותח לבו בשעת תפלת בניו וידרש וימצא להם ליורדי מרכבה בשעה שהן עומדין לפני כסא כבודו

אות ג

ג בכל יום ויום בהגיע עלות השחר מלך הדור יושב ומברך לחיות לכם חיות אני אומר לכם בריות אני משמיע חיות חיות נושאות כסא כבודי בלב שלם ובנפש חפצה תתברך שעה שיצירתי אתכם ותתרומום המזל שיצירתי אתכם בו יאיר אור אותו יום שעליכם במחשבה על לבבי שאתם כלי חמדה שתקנתי ושיכללתי אתכם בו כי החרישו לי קול יצורי שבראתי ואשמע ואאזין לתפלת בני

אות ד

ד בכל יום ויום בהגיע תפלת המנחה מלך הדור יושב ומרומם לחיות עד שלא יכלה דבר מפיו חיות הקודש יוצאות מתחת כסא הכבוד ופיהם מלא רנה בכנפיהם מלא גילה ידיהם מנגנות ורגליהם מרקדות ומקיפות וסובבות את מלכם אחת מימינו ואחת משמאלו אחת מלפניו ואחת מאחוריו ומגפפות ומנשקות אותו ומפרעות פניהם הן מפרעות ומלך הכבוד מכסה פניו והיה ערבות רקיע מתבקע מפני מלך הדר זיו יופי תואר חמדת חמלת תאות זוהר הנזר שבה מראה פניהם כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות

פרק יד

אות א

א מבטלי גזרה מפירי שבועה מעבירי חימה משיבי קנאה מזכירי אהבה אהבתו של אברהם אבינו לפני מלכם כשהיו רואין אותו שהוא כועס על בניו מה הן עושין מחבטין כתריהן ומתירין את מתניהן ומכים על ראשם ונופלים על פניהם ואומרים התר התר יוצר בראשית סלה סלה אביר יעקב מחול מחול קדוש ישראל כי אדיר מלכים אתה

אות ב

מלך נורא מלך מבוהל מלך יקר ונכבד למה לך איבה עם זרע אברהם למה לך קנאה עם זרע יצחק למה לך תחרות עם זרע יעקב כי קנין שמים וארץ קראת אותם ויוצאות קרנות מתחת כסא כבודו פמיליות פמיליות ותוקעות ומריעות ומברכות

אות ג

ג ברוכים אתם מלמדי זכות על בני שבח לכם מסלסלי אבות וכל צבא מרום כבוד וגדולה עשו להם אדר"ו אט"ה סע"ן עוד"י פצ"ת ה' אלהי ישראל היו נקראין הרי הוא אומר (ד"ה א כט יא) לך ה' הגדולה והגבורה

וגו' ואומר (תהלים קד כד) מה רבו מעשיך ה' וגו' לכך נאמר תתהדר תתרום ותתנשא מלך מפואר תתברך ותתקדש טוטרסיא"י ה' אלהי ישראל

אות ד

ד שהוא נקרא טוטרסיא"י טוטרסיה"ה טוטרותי"ה טוטרסיה"ה טוטרסיא"ל טוטרסיה"ג טוטרסיה"ך טוטרסיה"ף טוטרסיה"ץ טוטרסיה"ש טוטרסיה"ב טוטרסיה"ן טוטרסיה"ס טוטרסיה"ע טוטרסיה"ק טוטרסיה"ת צורט"ג והדריא"ל אשריליא"י (וסימן דהדא הלכתא למגרס אילון שמהתא דברכתא מטורסיא"י ועד טוטרסיה"ת ניגרוס הדא מסורתא יה אחל גך פץ שבנ"ס עק"ת

פרק טו

אות א

א אמר רבי ישמעאל כיון שראה ר' נחוניא בן הקנה את רומי הרשעה שנטל עצה על אבירי ישראל לאבד אותם עמד וגילה סודו של עולם מדה שהוא דומה למי שהוא ראוי להסתכל במלך וכסא בהדרו ויופיו וחיות הקדש בכרובי גבורה ובאופני שכינה כבזק מבוהל בחשמל נורא ברגיון שמוקף סביב לכסא בגישרין ובשלהביות שמתגברות ועולות בין גשר לגשר ובאבק עשן ובריח זו שהיה מעלה כל אבק גחליו שהיה מחופה ומכסה את כל חדרי היכל ערבות רקיע בערפלי גחליו וסורי"א שר הפנים עבד טוטרסיא"ל ה' גאה

אות ב

ב למה דומה זו לאדם שיש לו סולם בתוך ביתו לכל מי שנקי ומנוער מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים וחלול השם ועזות פנים ואיבת חנם וכל עשה ולא תעשה שומר

אות ג

ג אמר ר' ישמעאל אמר לי ר' נחוניא בן הקנה בן גאים אשריו ואשרי נפשו שכל מי שנקי ומנוער משמונה מדות חללו שטוטרסיא"ל ה' וסורי"א עבדו מואס בהם

אות ד

ד יורד ומסתכל בגאווה נפלאה ושררה משונה גאווה של רוממה ושררה של זיהיון שהן מתרגשות לפני כסא כבודו פעמים בכל יום ויום במרום מיום שנברא העולם ועד עכשיו לשבח שטוטרסיא"ל ה' מתנהג בה במרום

פרק טז

אות א

א אמר רבי ישמעאל כיון ששמעו אזני התראה הזאת תשש כחי אמרתי לו רבי אם כן אין לדבר סוף שאין לך אדם שהנשמה בו שנקי ומנוער משמונה מדות הללו אמר לי בן גאים ואם לאו עמוד והביא לפני כל גבורי חבורה וכל אדירי שיבה ואומר לפנייהם הרזים הסתורין הכבושין נפלאות ועריגת המסכת ששכלול העולם וסלסולו עומד עליה ושפוד שמים וארץ שכל כנפי ארץ ותבל וכנפי רקיעי מרום קשורין תפורין ומחוברין תלוין ועומדין בו ונתיב סולם מרום שראשו אחד בארץ וראשו אחד על רגל ימין כסא כבוד

אות ב

ב אמר רבי ישמעאל מיד עמדתי והקהלתי את כל סנהדרין הגדולה וקטנה למבוי הגדול השלישי אשר בבית ה' ואני יושב על ספסל של שיש טהור שנתן לי אלישע אבי מחפץ יולדתי שהכניסה לו בכתובתה

אות ג

ג ובא רבן שמעון בן גמליאל ורבי אליעזר הגדול ורבי אלעזר בן דמה ור' אליעזר בן שמוע ור' יוחנן בן דהבאי וחנוניה בן חכינאי ויונתן בן עוזיאל ור' עקיבא ור' יהודה בן בבא באנו וישבנו לפניו והיו כל המון חבירים עומדין על רגליהן כי היו רואין כוביות של אש ולפידי אור שמפסיקין ביניהם ובינינו ור' נחוניא בן הקנה יושב ומסדר לפנייהם את כל דברי מרכבה ירידה ועליה היאך יורד מי שיורד והיאך יעלה מי שיעלה

אות ד

ד וכיון שהיה אדם מבקש לירד למרכבה היה קורא אותו לסורי"ה שר הפנים ומשביעו מאה ושנים עשר פעמים בטוטרסויא"י ה' שהיה נקרא טוטרסויא"י צורט"ק טוטרסויא"ל טופג"ר אשרויליא"י זבודיא"ל וזהרריא"ל טנדא"ל שוק"ד הוזיא"ל דהיבורי"ן ואדירירי"ן ה' אלהי ישראל

אות ה

ה שלא יוסיף על מאה ושנים עשר פעמים ולא יגרע מהם או מוסיף או גורע דמו בראשו אלא פיו יוצא שמות ואצבעות ידיו מאה ושנים עשר יספרו מיד יורד ושולט במרכבה

פרק יז

אות א

א אמר רבי ישמעאל כך אמר ר' נחוניא בן הקנה בשבעה היכלות יושב טוטרסויא"י ה' אלהי ישראל חדר בתוך חדר ובפתח כל היכל והיכל שומרי הסף שמונה ארבעה מימין המשקוף וארבעה לשמאל המשקוף

אות ב

ב אלה שמותם של שומרי פתח היכל הראשון דהביא"ל וקשריא"ל גהוריא"ל ובזתיא"ל טופהיא"ל ודהריא"ל מתקיא"ל ושויא"ל ואית דאמרי שיביא"ל

אות ג

א אלה שמותם של שומרי פתח היכל השני טגריא"ל ומתפיא"ל סרהיא"ל וערפיא"ל שהרריא"ל וסטריא"ל רגעיא"ל וסהיביא"ל

אות ד

ד אלה שמותם של שומרי הפתח היכל השלישי שבוריא"ל ורצוציא"ל שלמיא"ל סבליא"ל וזההיא"ל הדריא"ל ובזריא"ל

אות ה

ה אלה שמותם של שומרי פתח היכל הרביעי פחדיא"ל וגבורתיא"ל כזויא"ל ושכיניא"ל ושתקיא"ל וערביא"ל וכפיא"ל וענפיא"ל

אות ו

ו אלה שמותם של שומרי פתח החמישי תחיא"ל ועוזיא"ל גטיא"ל גטהיא"ל וסעפריא"ל גרפיא"ל וגריא"ל דריא"ל ופלטריא"ל

אות ז

ז אלה שמותם של שומרי פתח היכל הששי רומיא"ל וקצמיא"ל גהגהיא"ל וארסברסביא"ל עגרומיא"ל ופרציא"ל ומחקיא"ל ותופריא"ל

אות ח

ח ובפתח היכל השביעי זקופין ועומדין כל הגבורים עריצים עזים וקפויים נוראים ומבוהלים גבוהים מהרים ולטושים מגבעות קשתותם דרוכות והן בפנים חרבות לטושות והן בידיהם וברקים טורדין ויוצאין מגלגלי עיניהם וכוביות אש מחוטמם ולפידי גחלים מפיהם וכובעים ושריונות הן מעוטרין ורמחים וחניתות תלויות להם בזרועותם

פרק יח

אות א

א סוסייהם סוסי חשך סוסי צלמות סוסי אפילה סוסי אש סוסי דם סוסי ברד סוסי ברזל סוסי ערפל סוסי שרוכבים עליהם העומדים על אבוסי אש ומלאים גחלי רתמים ואוכלים גחלים מתוך אבוסייהם כשיעור ארבעים סאה בפה אחד לשיעור פה כל סוס וסוס שלשה כשיעור פתח מאבוסי של קיסריה

אות ב

ב ונהרי אש בצד אבוסייהם והיו שותים כל סוסייהם כשיעור אמת המים שיש בנחל קדרון שמוציאה ומחזקת כל מימי גשמים של ירושלים והיה שם ענן למעלה מראשם מזלף דם למעלה מראשם שלהם ושל סוסייהם וזהו סימן ומידה של שומרי פתח היכל השביעי וסוס כל פתח ופתח כל היכל והיכל

אות ג

ג והיו עולין כל בעלי יורדי המרכבה ואינם נזוקים אף שהיו רואים כל היכל זה ויורדים בשלום ובאים ועומדין ומעידין ראיה נוראה ומבוהלה ומה שאין בו בכל היכל של מלכי בשר ודם מברכין ומשבחין ומקלסין ומפארין ומרוממין ומהדרין ונותנין כבוד ותפארת וגדולה לטוטרס"א ה' אלהי ישראל ששמה ביורדי מרכבה והיה יושב ומצפה לכל אחד ואחד מישראל אימתי ירד בגאווה מופלאה ושררה משונה בגאווה של רוממה ושררה של זיהיון שמתרגשות לפני כסא הכבוד שלשה פעמים בכל יום במרום ומשנברא העולם ועד עכשיו לשבח

אות ד

ד מלך ישר מלך נאמן מלך אהוב מלך נחמד מלך סומך מלך עלוב מלך עניו מלך צדיק מלך חסיד מלך קדוש מלך טהור מלך ברוך מלך גאה מלך גבור מלך חנון מלך רחום מלך מלכי המלכים

אות ה

ואדון הכתרים מחמד ומצפה טוטרס"א ה' אלהי ישראל במדה שמצפה לגאולה ולעת ישועה ששמורה להם לישראל אחר חרבן הבית השני האחרון ואימתי ירד היורד למרכבה מתי יראה בגאות מרום מתי ישמע קץ ישועה מתי יראה עין לא ראתה מתי יעלה ויגיד לזרע אברהם אוהבו

פרק יט

אות א

א אמר ר' ישמעאל כשאתה בא ועומד על פתח היכל הראשון טול שני חותמות בשתי ידיך אחד של טוטרס"א ה' ואחד של סורי"א שר הפנים של טוטרס"א ה' הראה אותו לעומדים לימין ושל סורי"א הראה אותו לעומדים לשמאל מיד בהביא"ל השר שהוא ראש פתח היכל הראשון ופקיד על היכל ראשון ועומד לימין המשקוף וטופהיא"ל שר העומד לשמאל המשקוף עמו מיד תופסין אותך ומשלימין ומזהירין עליך לטגריא"ל השר שהוא ראש פתח היכל השני ועומד מימין המשקוף ומתפיא"ל השר העומד לשמאל המשקוף עמו

אות ב

ב והראה אותם שתי חותמות אחד של אדריהרו"ן ה' ואחד של אוהזיי"א שר הפנים של אדריהרו"ן הראה אותו לעומדים לימין ושל אוהזיי"א שר הפנים הראה אותו לעומדין לשמאל מיד תופסין אותך אחד מימינך ואחד משמאלך עד שמוליכין ומוסרין אותך ומשלימין אותך ומזהירין עליך לשבוריא"ל השר שהוא ראש פתח היכל השלישי ועומד לימין המשקוף ורצוציא"ל השר העומד לשמאל עמו

אות ג

ג והראה אותם שתי חותמות אחד של צורת"ק ה' ואחד של דהביו"ן שר הפנים של צורת"ק ה' הראה אותו לעומדין לימין ושל דהביו"ן שר הפנים הראה אותו לעומדין לשמאל מיד תופסין אותך אחד מימינך ואחד משמאלך ומוליכין לפניך שני שרים מלפניך ושני שרים מאחריך ומשלימין אותך עד שמוליכין אותך ומזהירין עליך לפחדיא"ל השר שהוא ראש פתח היכל הרביעי ועומד לימין המשקוף וגבורתיא"ל השר העומד לשמאל המשקוף עמו

אות ד

ד והראה אותם שני חותמות אחד של זבודיא"ל ה' ואחד של מרגיויא"ל שר הפנים של זבודיא"ל הראה לאותן העומדין לימין ושל מרגיויא"ל שר הפנים הראה לאותן העומדין לשמאל מיד תופסין אותך אחד מימינך ואחד משמאלך עד שמוליכין אותך ומוסרין אותך ומשלימין אותך ומזהירין עליך לתחיא"ל השר שהוא ראש פתח היכל החמישי ועומד לימין המשקוף ועוזיא"ל השר העומד לשמאל המשקוף עמו

אות ה

ה והראה אותם שני חותמות אחד של טוטרביא"ל ה' ואחד של זהפניריא"י שר הפנים של טוטרביא"ל ה' הראה אותו לעומדין לימין ושל זהפניריא"י שר הפנים הראה אותם לעומדים לשמאל מיד תופסין אותך שלשה שרים מלפניך ושלשה שרים מאחריך וכו

אות ו

ו מפני ששומרי היכל הששי היו משחיתין ביורדי מרכבה ולא ביורדי מרכבה שלא ברשות והיו מצוין עליהן ומכין אותן ושורפים אותם ומעמידים אחרים במקומיהם ואף אחרים העומדים תחתיהם כך היא מדתם אינם מתיראים ומעלים ללב לומר למה אנו נשרפים וכי מה הנאה יש לנו שאנו משחיתין ביורדי מרכבה ולא ביורדי מרכבה שלא ברשות ועדיין כך היא מדתם של שומרי פתח היכל הששי

פרק כ

אות א

א אמר ר' ישמעאל אמרו לי כל חבורה בן גאים אתה מושל באור של תורה כרבי נחוניא בן הקנה ראה אם החזרתו וישב אצלנו מצפיה שהיה מציץ ויאמר לנו מה הוא מיורדי המרכבה ולא ביורדי מרכבה שהן פוגעין בהן שומרי היכל הששי ולא היו נוגעין ביורדי מרכבה כל עיקר מה הפרש בין אלו לאלו

אות ב

ב אמר רבי ישמעאל מיד נטלתי מטלית של מילת פרח בה ונתתי אותה לרבי עקיבה ורבי עקיבה נתנה לעבד שלנו לומר לך והעמד מטלית זו אצל אשה שטבלה ולא עלתה לה טבילה והטבילה שאם תבוא אותה האשה ותאמר מדת וסתה לפני חבורה בידוע שאחד אוסר ורוב מתירין אמרו לאותה אשה געני בה במטלית זו בראש אצבע צרדה של יד ואל תדרכי ראש האצבע עליה אלא כאדם שנוטל עצה מגלגל עיניו שנפלה מדחה אותה ברמיזה

אות ג

ג הלכו ועשו כן והניחו את המטלית לפני רבי ישמעאל נעץ בה מורביא של הדס מלאה פלייטון ששרו באפלסמון נקי והניחוהו על ארכובותיו של רבי נחוניא בן הקנה מיד פטרוהו מלפני כסא הכבוד שהיה יושב ורואה בגאווה מופלאה ושררה משונה בגאווה של רוממה ושררה של זיהיון שמתרגשות לפני כסא הכבוד שלשה פעמים בכל יום ויום במרכבה משנברא העולם ועד עתה לשבח

אות ד

ד ובקשנו ממנו מי הוא מירודי מרכבה ולא מירודי מרכבה אמר לנו אלו בני אדם שהיו לוקחין אותם יורדי מרכבה ומעמידין אותם למעלה מהם ומושיבין אותם לפניהם ואומרין להם צפו וראו והאזינו וכתבו כל מה שאני אומר וכל מה שאנו שומעין מלפני כסא כבוד ואותם בני אדם אינם הגונים לכך לפיכך היו פוגעין בהן שומרי פתח היכל הששי היו זהירין שתבררו לכם בני אדם כשרים והן מחברים הבדוקין

אות ה

ה כשאתה בא ועומד על פתח היכל הששי והראה שלשה חותמות של שומרי פתח היכל ששי לקצפיא"ל השר שחרבו שלופה בידו וטורדין ויוצאין ממנה ברקים והיה מעורכה על כל מי שאינו ראוי להסתכל במלך וכסא ואין כל בריה שממחה בידו וחרבו שלופה צווחת ואומרת חבל ושמד במשקוף של ימין

אות ו

ו ואחד של דומיא"ל וכי דומיא"ל שמו והלא אביר גהידריה"ם שמו למה נקרא שמו דומיא"ל אמר רבי ישמעאל כך אמר ר' נחוניא בן הקנה בכל יום ויום בת קול יוצאת מערבות רקיע ומכריז ואומר בית דין של מעלה כך אומרים טעו"ם ובר מנצ"ה זפוכי גש"ש געש"ת ה' אלהי ישראל קרא אותו דומיא"ל על שמי ומה שאני רואה מחריש כך דומיא"ל רשות שלי משקוף של ימין והוא אתו קצפיא"ל השר ואין לו עליו לא איבה ולא שנאה ולא קנאה ולא תחרות אלא אלו לכבודי ואלו לכבודי

פרק כא

אות א

א זהרריא"ל ופעלי פעליו שני חותמות הללו הראה מי שהוא לקצפיא"ל וברוני"ה הראה לדומיא"ל השר שר ישר ועלוב מיד היה קצפיא"ל השר דורך קשתו ועטש ומביא לך רוח סערה ומושיב אותך בקרון של נוגה ומתקיע לפניך כשיעור שמונת אלפים רבבות קרנים ושלשה אלפים רבבות שופרות וארבעת אלפים רבבות חצוצרות ודומיא"ל השר תופס דורך והולך לפניך

אות ב

ב ומה דורן אמר רבי ישמעאל כך אמר רבי נחוניא בן הקנה רבי דורן זה שהיה דומיא"ל השר תופס לפני קורין של אותו אדם שזוכה ויורד למרכבה לא דורן של כסף או של זהב אלא שזוכין לאותו אדם ולא היו שואלין אותו לא בהיכל ראשון

ולא בהיכל שני ולא בהיכל שלישי ולא בהיכל רביעי ולא בהיכל חמישי ולא בהיכל ששי ולא בהיכל שביעי אלא הוא מראה להם חותמו ועוזבין אותו ונכנס

אות ג

ג ובפתח היכל ששי דומיא"ל השר שומר הסף של ימין של פתח היכל ששי היושב על ספסל של יתוק טהור שבו זיו מאורות רקיע כבריתו של עולם אדסטא"ן ואיר"ן אדסטא"ר וכפינ"ו שמנו"ש עכשנ"ה ה' אלהי ישראל ודומיא"ל השר מקבל אותו בסבר פנים יפות ומושיבו על ספסל של יתוק טהור ויושב אצלו על ימינו

אות ד

ד והוא היה אומר שתים לפניך אני מעיד ומתרה אין היורד למרכבה אלא מי שיש בו שני מדות הללו מי שקרא ושנה תורה נביאים וכתובים ושונה משניות הלכות ואגדות ופתרון הלכות אסור והיתר ומי שקיים כל תורה כולה ושומר כל האזהרות וכל חוקים ומשפטים ותורות שנאמרו למשה בסיני

פרק כב

אות א

א ואם אמר יש בי שתי מדות הללו מיד היה דומיא"ל השר נזקק לו גבריא"ל הסופר וכותב לו את הנייר בסיקרא של קרון של אותו אדם לומר כך וכך תורתו של פלוני וכך וכך מעשיו ומבקש ליכנס לפני כסא הכבוד

אות ב

ב וכיון שהיו רואין אותו שומר פתח היכל השביעי לדומיא"ל וגבריא"ל וקצפיא"ל שהם באים לפני קרון של אותו אדם שזוכה ויורד למרכבה מכסיף פניהם ויושבים שהיו זעופים מתירים הקשתות הדרוכות ומחזירין החרבות הלטושות אל פדנן אף על פי כן צריך להראות להם בחותם גדול וכתר נורא של אע"ר סוב"ר מצוגיי"ה ובעשפט"ש ה' אלהי ישראל והיו נכנסין כבודו והיו מוציאין לפניו כל מיני זמר ושירה והיו מזמרין ובאין לפניו עד שמעלין אותו ומושיבין אותו אצל הכרובים ואצל האופנים ואצל חיות הקודש והוא רואה נפלאות וגבורה גאווה וגדולה וקדושה וטהרה אימה וענוה וישרות באותו שעה

אות ג

ג אמר רבי ישמעאל שמו כל החברים מדה זאת לאדם שיש לו סולם בתוך ביתו שעולה ויורד בו ואין כל בריה שממחה בידו ברוך אתה ה' אל חכם הרזים ואדון הסתרים אמן אמן

אות ד

ד אמר רבי ישמעאל זעף לי רבי שמעון בן גמליאל אמר לי כמעט רגע כגפננו זה פטריא"י ה' אלהי ישראל מפני מה היה לך שגגת זדון עמנו כסבור אחרי שיונתן בן עוזיאל אדם קטן מישראל הוא מה אם סתם ובא ועמד על פתח היכל שביעי

אות ה

ה אמר רבי ישמעאל מיד הלכתי וכעסתי כנגד נחוניא בן הקנה לאמר נשיא כעס למה לי חיים אמר לי בן גאים אם לזו מה כבודי עליכם שמתי בפיכם תורה נביאים וכתובים משנה ומדרש הלכות ואגדות ופיסקי הלכות אסור והיתר אלמלא סתרי תורה שגנזתי מכם כלום באתם ונראתם לפני יודע אני על מה באת לא באת אלא על שומרי היכל השביעי

פרק כג

אות א

א לך אמור לנשיא לכל שומרי ששה פתחי היכלות יש רשות להזכיר את שמותם וליגע בהם אבל שומרי פתח היכל השביעי ממשמע שלהם מבוהל אדם היכן יוכל ליגע בהם לפי שכל אחד ואחד מהם שמו נקרא על שם מלכו של עולם ולא פרשתי אותם עכשיו שאתם אומרים לי פרוש בואו ועמדו על רגליכם כל אחד מכם כששמו יוצא מפי כרעו ותפלו על פניכם מיד באו כל גבורי חבורה וכל אדירי ישיבה ועמדו על רגליהם לפני רבי נחוניא בן הקנה והסופרים כותבים והם נופלים

אות ב

ב אלה שמותם של שומרי פתח היכל השביעי הפרש של עליה חורפניא"ל זהפטריא"י ה' אלהי ישראל שר ונכבד ונחמד ונורא אבירזהיא"י כבפא"ל ה' שר ונחמד נכבד ונורא אטרגיא"ל ה' חטרוגיא"ל בנגא"ל ה' ה"ש שר ונכבד ונחמד ונורא ומבוהל ויקר ומפואר ועוז ואדיר ואמיץ ענפיא"ל ה' שר נחמד ויקר ומבוהל ויקר ומפואר ועוז ואדיר ואמיץ ששמו נזכר לפני כסא כבודו שלשה פעמים בכל יום ויום במרום מיום שנברא העולם ועד עכשיו לשבח מפני מה שטבעת של חותם שמים וחותרם הארץ מסורה בידו

אות ג

ג וכיון שהיו כל מי שבמרום רואין אותו כורעים ונופלים על פניהם ומשתטחין לפני מה שאין כן במרום ואם תאמר לפני שר הפנים משתחויים אלא חוץ מן העומדים לפני כסא הכבוד שאין משתחויים לו לשר הפנים ולפני ענפיא"ל ה' השר הם משתחויים ברצון וברשות אטרט"ס רבי הגדול אפימיא"ל שמ"ה ברצ"ע ה' אלהי ישראל

אות ד

ד אלה שמותם של פתח היכל שביעי של ירידה שאלו שהפרשתו שמותם של טופיא"ל ולביא"ל עליה טרפיא"ל ה' שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא אבירזהא"י ה' דלקוקיא"ל ה' שר נכבד ונחמד ונורא שהיה נקרא לבבפיא"ל ה' יקריא"ל ה' שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא אטריגיא"ל ה' ישישיא"ל ה' שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא בנאנ"א ה' טרפיא"ל ה' שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא זוהליא"ל ה' ענפיא"ל ענפיא"ל ה' שר נכבד ונחמד ונורא שהיה נקרא שופסיא"ל ה' חזק ישר ואמיץ

אות ה

ה ולמה נקרא שמו ענפיא"ל מפני ענף כתרי כתרים שהיה מונח בראשו חופה ומתכסה את כל חדרי היכל ערבות רקיע כיוצר בראשית מה יוצר בראשית כתוב מקרא עליו כסה שמים הודו (חבקוק ג ג) אף ענפיא"ל השר עבד שנקרא על שם רבו כך ולמה חביב מכל שומרי ששה פתחי היכלות מפני שפותח פתח היכל השביעי ומאתים תשעים ושש פנים יש בכל חיות הקדש נגד פתח היכל השביעי

פרק כד

אות א

א גדולה מכלם חמש מאות ושתיים עשרה עינים יש בארבע חיות נגד פתח היכל השביעי פנים של צורת אדם פנים של ששה עשר פנים יש בכל חיה וחיה נגד פתח היכל השביעי

אות ב

ב וכיון שהיה אותו אדם מבקש לירד במרכבה היה ענפיא"ל השר פותח דלתות היכל השביעי והיה אותו אדם נכנס ועומד על מפתן פתח היכל השביעי וחיות הקדש נושאות בו חמש מאות ושתיים עשרה עינים וכל עין ועין מעיני חיות הקדש פקועה כשיעור כברה גדולה של נוצרים ומראה עיניהם כברקים ירוצצו חוץ מעיני כרובי הגבורה ואופני השכינה שהם דומים לפידי אור ושלחביות גחלי רתמים

אות ג

ג והיה אותו אדם זיע ומזדעזע ומרתיע ומתבהל ונבהל ומתעלף ונופל לאחוריו והיה סומכו ענפיא"ל השר הוא וששים ושלושה שומרי שבעה פתחי היכלות והיו כולם עוזרין אותו ואומרים אל תירא בן זרע אהוב הכנס וראה מלך ביופיו ואין אתה נשחת ואין אתה נשרף

אות ד

ד מלך אביר מלך אדיר מלך אדון מלך ברוך מלך בחור מלך ברוק מלך גדול מלך גבור מלך גאוה מלך דעת מלך דגול מלך דורש מלך הדור מלך הוד מלך הון מלך ועד מלך ותיק מלך ועד מלך זוכר מלך זכאי מלך זהר מלך חי מלך חנון מלך חסיד מלך טוב מלך טהור מלך ישר מלך יקר מלך ישועה מלך כביר מלך כתר מלך כבוד מלך לב מלך לקיח מלך לוחט מלך מבין מלך מורישי מלך מעשיר מלך נאה מלך נאמן מלך נצח מלך סוד מלך שכל מלך עלוב מלך עוזר מלך עניו מלך פאר מלך פלט מלך פודה מלך צדיק מלך צהלה מלך צח מלך קדוש מלך קרוב מלך קלוס מלך רנה מלך רחום מלך רך מלך שומע מלך שוקט מלך שאנן מלך תאר מלך תם מלך תומך ברוך הוא

אות ה

ה והם נותנין בו כח מיד תוקעין קרן ממעל לו לרקיע אשר על ראשם וגו' (יחזקאל א כה) וחיות הקדש מכסים פניהם וכרובים ואופנים מחזירין פניהם והוא עומד נפנה ועומד לפני כסא כבודו

פרק כה

אות א

א כיון שעומד לפני כסא כבודו פותח ואומר שירה שכסא כבוד משורר בכל יום ויום תהלה ושירה וזמרה ברכה ושבח והלל וקלוס תודה והודיות נצוח נגון הגיון גילה צהלה שמחה וששון רננות נועם ענוה גאווה נוה אמת צדק ויושר סגולה פאר ועוז עלוץ ועלוז ועלוי ונחת ומנוחה ונחמה ושלוחה והשקט ושלום שאנן בטח וטובה וחיבה וחמלה חן וחסד ויופי תואר חמדה הדר חמלת זיו זוהר זכות זורח הופע עיטור נוגה אור ענף סגוף פלאות וישע רוקח ממולח מאור אדירות עצירות עריצות כח גובה ויקר חזק ממשלה ואמיץ ורצוי רוממה וזהיון עזוז וגבורה וחוג קדושה וטהרה ונקיון גאווה גדולה ומלכות הוד כבוד ותפארת לההרריא"ל ה' אלהי ישראל מלך מפואר ומעוטר ברקמי שיר המעוטר בתפארת המהודר בהוד וכבוד והדר עטרת גאווה כתר נוראות ששמו ערב לו וזכרו מתוק וכתר הדר לו הודו נאה והיכלו מהדר לו ומשרתיו מנעמיים לו וישרים עזוזו ונפלאותיו מלך מלכי המלכים ואלהי האלהים ואדוני האדונים הנשגב בקשרי מלכות המוקף בענני נוגה גיד שבענף כסה שמים הודו (חבקוק ג ג) וכבודו הופיע ממרום מפיו נתבערו תהומות מתוארו נתזו שחקים וכל עצים ישמחו בדברו וירננו דשאים בשמחתו

אות ב

ב בם מלך אהוב ונחמד ונקה וגאה ומתגאה על גאים ומתגבר על כל יצורים פאר למלכים ותהלה לבחורים ענוה לעלובים ערב בפי כל קוראיו מתוק למיחלי שמו טוב בכל דרכיו ישר בכל מעשיו זך בעצה ובדעת ברור בבינה ובעלילה דיין בכל הנשמה ועד בכל דבר ושופט בכל דבר אביר בחכמה ובכל רז אדיר בקדושה ובטהרה

אות ג

ג מלך אמת ויחיד מלך זך במעשיו ומכלכל יצוריו מלך חי וקיים מלך ממית ומחיה מלך יוצר כל ברכה ומכין כל טובה מלך ברוך מלך יחיד ונכבד ואדיר וישיש עוזר ועניו קדוש וטהור צדיק אמת וישר נאמן וחזק מלך מובהק שהוא חילול על כל קשרי גאווה ומתוקן על עמודי פאר בחדרי היכל צופה במסתרים ורואה במעמקים ומביט במחשכים ובכל מקום שהוא שם ולא להשיב על דברו וחפצו לא להסיר ואין מקום לנוס ממנו ולא לסתר להחבא מפניו

אות ד

ד תמלוך לעולמים מלך רחום וחנון סולחן ומחלן מגלגל ומעביר תתהדר בכל שיר תתרום על כסא כבודך תתיקר על כל חמדתך תתקלס בכל רננות תשתבח בכל התשבחות תתהלל בכל התהלות תתגדל לעולמים תתקדש לעולמי עד טוטרסיא"י ה' אלהי ישראל ה' מי כמוך טוטרסיא"י ה' אלהי ישראל בעל גבורות לך טוטרסיא"י ה' אלהי ישראל יהלל כסא כבודך לך יתנו גאות ורבות עוז ותפארת לך יחזקו לך יאמצו לך יחדשו לך ירננו לך ישיחו לך יברכו לך ישבחו לך ירוממו לך יפארו לך ינשאו לך יגדלו לך יהדרו לך יהללו לך יקלסו לך יקדשו לך טוטרסיא"י ה' אלהי ישראל משרתיך יכתירו כתרים לך וישירו לך שיר

חדש וימליכוך לנצח נצחים ותקרא אחד לעולם ועד כי אתה ה' אלהי ישראל גבור חיל ורב להושיע אל חכם לממשלתך חכם למלכותך ברוך אתה ה' חכם הרזים ואדון הסתרים אמן ואמן

פרק כו

אות א

א וארא כעין חשמל (יחזקאל א כז) זה נזקק ובורר אם ראוי לירד במרכבה אם לאו אם ראוי לירד במרכבה כיון שאומר לו הכנס ואינו נכנס חוזרין ואומרין לו הכנס ומיד נכנס היו משבחין אותו בודאי לומר זה מירדתי מרכבה אבל אם אינו ראוי לירד במרכבה כיון שאומרם לו הכנס והוא נכנס מיד מטילין עליו אלפים מגזרי ברזל

אות ב

ב מפני ששומרי פתח היכל ששי היו עושים כמי שמטילים עליו אלף אלפי גלי מים ואין שם אפילו טפה אחת אם אמר מים הללו מה טיבן מיד רצין אחריו בסקילה ואומרין ריקה שמא מזרעו של מנשקי העגל שאין אתה ראוי לראות במלך וכסאו לא זז משם עד שמטילין עליו אלף אלפים מגזרי ברזל

אות ג

ג אתה פועל גבורות מחדש חדשות בריותיו מחדש בכל יום ויום משרתיו מאש זריז ומזהיר בתוך רבבות זונח שנאה וקנאה איבה ותחרות מרחיק כעס מפיר קצף מריבה כל חי וטוב כרובי כבודך אש ומתגאה על כרובי אש על השרפים שרפי להב סביבות כסאך עומדים זה לזה משמיעים סולו לרוכב בערבות רוב ברכה ושבח וקלוס שיר ותודה והודיות פאר לחש ענוה וחסד לאביר לאמיץ לאדיר לברור לבחור לבחון לגבור לגאה לגבוה בפיהם שירה וזמרה בלשונם רננות תנומה אין להם לא לילה ולא יום אלא כאור נוגה זמרה והלל

אות ד

ה אתה הוא אדון הגדול הגבור והנורא הברוך הגבור הדגול ההדור הותיק הזכאי החסין הטהור הישר הכביר הלבוב המחיה הנחמד חסיד העניו הפודה הצח הקדוש הרחמן השומר התומך ארך אפים ורב חסד ואמת אתה הוא אדון אלהי האלהים ואדוני האדונים אתה הוא גדול לך מגדילים כל בעלי גדולה אתה הוא גבור לך מגבירין כל בעלי גבורה אתה הוא נורא לך מיראין כל בעלי יראה אתה הוא צדיק לך מצדיקין כל בעלי צדקה אתה הוא חסיד לך מיחלין כל בעלי חסידות אתה הוא קדוש לך מקדישין כל בעלי קדושה אתה הוא נאמן לך מאמינים כל בעלי אמונה

פרק כז

אות א

א אתה הוא שגלית סודך למשה ולא כסית ממנו כל גבורתך בזמן שהדיבור יוצא מפִיך היו הרמים מזדעזעין ועומדים בבהלה והיו כולם נשרפים בלהבי אש אתה הוא בוחן כליות ולבבות ובוחר אמונים אתה דר בלהבת צורה בלהבי אש צר כשלהבת אש אתה הוא גבור גאה על כל גאים ומתגאה על הכל משפיל גאים ומגביה שפלים ברוך הוא

אות ב

ב גאה בבריות אדם דמות אדם בכסאך קבעת פני אדם להם ויד אדם תחת כנפיהם (יחזקאל י ח) רצים כאדם ועמלים כאדם כורעים ומשתחיים בשירה ואימתך מלך עליהם

אות ג

ג גאה בבהמות שור דמות שור בכסאך קבעת פני שור להן רצין כשור עמלין כשור עומדין על עמדם כשור ואימתך קדוש עליהם

אות ד

ד גאה בחיות ארי דמות ארי בכסאך קבעת פני ארי להם שאגתם כארי אימתם כארי זרוע עוזם כארי אימתך נורא עליהם

אות ה

ה גאה בעופות נשר דמות נשר בכסאך קבעת פני נשר להם קלין כנשר ועופפין כנשר נסין כנשר ואימתך טהור עליהם וכולם משלשין קדושתך בקדושה משולשת כדבר שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו

פרק כח

אות א

א האדרת והאמונה לחי העולמים הבינה והברכה לחי העולמים הגדולה והגבורה לחי העולמים הדעת והדבור לחי העולמים ההוד וההדר לחי העולמים הועד והותיקות לחי העולמים הזכות והזכרון לחי העולמים החן והחסד לחי העולמים הטהרה והטוב לחי העולמים היקר והישועה לחי העולמים הכתר והכבוד לחי העולמים הלקח והלבוב לחי העולמים המלכות והממשלה לחי העולמים הנוי והנצח לחי העולמים הסוד והשכל לחי העולמים העז והענוה לחי העולמים הפאר והפלא לחי העולמים הצהלה והצדקה לחי העולמים הקלוס והקדושה לחי העולמים הרננות והרחמים לחי העולמים השקט והשאנן לחי העולמים התהלה והתפארת לחי העולמים

אות ב

ב מי יוכל להגיד אחת מאלף אלפי אלפים וריבי רבבות גבורתיך מלך מלכי המלכים ברוך הוא שהחיות נצבות ועומדות לפניך דממה דקה הן אש הלוכן אש דכורא והן מתיראין אש מאש שמא ישרפו בלהבי אש סבבתן לך הקפתן לך אצלם צפונים בקרבך הוגים בסוד ושכל עזורי עוז עטופי הוד עין לא תשור איה חנייתך כי מלך וקדוש אתה שיכול לדעת את מעשיך ולחקור את גבורתיך כמה שאין יכול לראות אלף בית גימל וכן כולם מטטרו"ן שנקרא שמו על שמונה שמות מרגיאו"ל שמו גיותיא"ל שמו זיותיא"ל שמו אחיהיא"ל שמו כיויא"ל שמו יהויא"ל אוזיהא"ל אוזיהא"ל סגסגא"ל סגדיא"ל שמו סגנסיירי"ה סגנסגא"ל שמו ומתוך אהבה סגנסויל"ה שהיו אוהבים אותם במרום היו קוראים אותם במחנות קדושים מטטרו"ן עבד ה' ארך אפים וגדל חסד ברוך חכם הרזים ואדון האדונים והסתרים אמן אמן סלה סלה

אות ג

ה אמר ר' ישמעאל כך אמר ר' עקיבא משום ר' אליעזר הגדול מיום שנתנה תורה עד שנבנה הבית האחרון תורה נתנה הדרה יקרה גדולתה וכבודה ותפארתה אימתה פחדה ויראתה עשרה גאותה וגאונה עוזה ועוזה וכבודה לא נתנו עד שנבנה בית אחרון לא שרתה בה שכינה

פרק כט

אות א

א עמדו ישראל לשפוך תרעומת לפני אביהם שבשמים לומר צרות הרבה הפלת עלינו טורח גדול ומשאוי גדול אמרת לנו בנו לי בית אף על פי שאתם בונים עסקו בתורה זו תשובת עבדיו

אות ב

ב כי בטלה גדולה היתה לכם מן הגליות והייתי מתאוה מתי אשמע דברי תורה מפיהם כי אתם לא עשיתם יפה שלקחתם מכבודי וכעסתי עליכם ועמדתי ועשיתי על עירי ועל ביתי ועל בני כלה ואני לא עשיתי יפה שעמדתי לנגדכם וחתמתי עליכם גזר דין בודאי שהיה עומדת לעולם ולעולמי עולמים ותהא לי תחרות מדה שאין להם ארך או שתים או עשר או שלשים אם בגבורות עד מאה והלכה לה אלא שאתם הוכחתם אותי אתם יפה עשיתם קבלתי עלי תוכחתם

אות ג

ג כי ערבה עלי אנחות ישראל וכסתה אותו תאוה נתחננו באזני דבריכם ומתקבלים אמרי פיהם אתם עסקו בבית בחירתי ותורה מפיהם לא תמוש בעל נפלאות אני בעל פרישות אני בעל פלא ונסים אני נקרא בעל גבורות לפני מתרגשות נסים ותמהין לפני כסאי מי הקדימני ולא שלמתי מי קראני ולא עניתיו אמרו לפני משאלותי

אות ד

ד בתי גנזי ובתי אוצרותי ואין כל דבר חסר בהם אמרו משאלותיכם ותאות נפשיכם מיד תעשה כי אין עת כעת הזה ששהה נפשי עד שראיתי אתכם ואין זמן כזמן הזה שדבקה אהבתכם בלבי

אות ה

ה אני יודע מה אתם מבקשים ולבי הכיר מה אתם מתאווים תורה מרובה אתם מבקשים והמון למודים רוב שמועות לשאול הלכה אתם מצפים ולהמקרב אתם מחמדין להרבות תורה להפלאות תושיה גבעות גבעות להפליא תלמוד בחוצות ופלפול ברחובות להרבות תורה כחול הים והלכות כעפרות תבל

פרק ל

אות א

א להושיב ישיבות בשערי לפרש מהם אסור והתר לטמא בהן את הטמא ולטהר בהן את הטהור להכשיר בהן את הכשר ולפסול בהן את הפסול להכיר בהן את החיים להורות לנדות מה יעשו לקשור קשרים בראשיכם ועטרות מלכות לכוף מלכים להשתחות לכם ולזקק רוזנים להשתטח לפניכם להפקיע שמכם בכל כיפה וזכרכם בכרכי הים להאיר פניכם כזריחת היום ובין עיניכם ככוכב הנוגה ואם תזכו לחותם זה להשתמש בכתר עם הארץ לא יהיה בכם וכסיל וטפש לא ימצא בכם

אות ב

ב אתם שמחים ומשרתי עצבים שרז זה אחד מן הרזים היוצאים מבית גנזי קול ישיבת שלכם כעגלי מרכבה לא בעמל לא ביגיעה אלא בשם חותם זה ובזכרון כתר נורא התאווה תאוה לכם והדאגה דאגה לכם רבים מתו מאנחותיכם ויוצא נשמתם על שמע קולכם

אות ג

ג עושר וממון מתגבר עליכם גדולי עולם ידבקו בכם משפחה שאתם נושאים ממנה וחסות מכל צדדיה המתברך בכם מבורך המשתבח בכם משובח מצדיקי רבים נקרין מזכי בריות קורין אתכם קביעות חדשים מכם יצא ועבור שנים מערמת חכמתכם

אות ד

ד על ידיכם נשיאים נשמעים על פיכם אבות בית דין עומדים ראשי גליות אתם מעמידין שופטי עיירות מרשות שלכם תקנות עולם מכם תצא ואין מי חולק עליה מלחמה רבה נלחמו עמי משרתי קטיגור גדול מלאכי השרת זה תשובה שלו

אות ה

ה רז זה אל יצא מבית גנזיך וסתר ערמה מאוצרותיך אל השם בשמרם פארי אל תראה תרמה בני אדם מדברותינו מגיע מדורותינו בתורה במדה שאין יגעין ובאין מן הדורות ואילך יקימוה בעמל ובתשנוק גדול זהו כבודך וזהו תפארתך כשהן משבחין וסודרין לפניך קורין בלבב שלם לך מתחננים בנפש חפצה יעמוד בידינו מה שקרינו ותקיים בידינו מה ששנינו יתפשו כל מה שישמעו אזנינו יחזק לבבינו נתיבות תלמוד ששמעו מפי הרב אבל אם רז זה יצא לפניך נשוו קטן כגדול וכסיל כחכם זה תשובת עבדיו

פרק לא

אות א

א אל משרתי אל עבדי אל תטריחו לפני בדבר זה רז יוצא מבית גנזי וסתר ערמה מאוצרותי לעם אהוב אני מגלה אותם להם גנוז מימות עולם ומימי בראשית להם מתוקן ולא עלה על לבי לתנותם לכל הדורות הללו מימות עולם ועד עכשיו לדור זה היה שמור להשתמר בו עד סוף כל הדורות כי מרעה אל רעה יצאו ואותי לא ידעו (ירמיה ט ב) שנשמטו מלבן הגליות והיו דברי תורה קשים כנחשת וכברזל להם ראוי להשתמש בו להביא תורה כמים בקרבכם וכשמן בעצמותיכם כך היו ישראל שחרה אפי בו והכתיו ורגזו הרים והיתה נבלתם כסוחה בארץ חוצות (ישעיה ה כה)

אות ב

ב במה ארצנו במה אנחמנו או מה מדה טובה בבית גנזי ואנחמנו כי צפיתי וראיתי כסף וזהב עמי כסף וזהב בעולם אבנים טובות ומרגליות עמי אבנים טובות ומרגליות בעולם אבל מה חסר העולם רז זה וסתר זה שאינו בעולם מדה של גאווה שיתגאו בו בני

אות ג

ג אמר ר' עקיבא שמעתי קול יוצא מתחת כסא הכבוד אומר ומה היה אומר לקחתיו אחזתיו פקדתיו זה חנוך בן ירד ששמו מטטרו"ן ונטלתי אותו מבני אדם ועשיתי לו כסא כנגד כסאי וכמה שיעור של אותו כסא אלף אלפי רבבות פרסאות של אש ומסרתי שבעים מלאכים כנגד שבעים אומות ופקדתי בידו כל פמליא של מעלה וכל פמליא של מטה וסדרתי לו כל סדרי בראשית ושמתי שמו אדנ"י הקטן ששמו בגימטריא שבעים ואחד ונתתי לו חכמה ובינה יותר מכל המלאכים ועשיתי לו גדולה יותר מכל מלאכי השרת

אות ד

ד אמר ר' עקיבא בכל יום ויום מלאך אחד עומד באמצע הרקיע ופותח ואומר ה' מלך וכל צבא מרום עונין אחריו עד שמגיע לברכו כיון שמגיע לברכו חיה אחת יש ששמה ישראל וחקוק על מצחה עמי לי עומד באמצע הרקיע ואומרת ברכו את ה' המבורך וכל שרי מעלה עונין אחריה ברוך ה' המבורך לעולם ועד עד שלא יגמור דבריו רועשים ורועדים האופנים ומרעידים את כל העולם ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו ואותה חיה עומדת באמצע הרקיע עד שרועדים כל שרי מעלה וטפסרים וגדודים וכל המחנות וכל אחד ואחד בעמדו ואומר לחיה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו ד)

אות ה

ה אמר ר' ישמעאל כך אמר ר' עקיבא משום ר' אליעזר הגדול לא קבלו עליהם אבותינו לשום אבן על אבן בהיכל עד שכפו למלכו של עולם וכל משרתיו ונזקקו להם וגילה להם סודה של תורה היאך יעשוהו והיאך ישתמשו בו מיד הופיע רוח הקדש ממבוי הגדול אשר בבית ה' שלא ירדה ולא שרתה שכינה בבית קדשי הקדשים מפני הגזרה וכיון שראו את הכסא הכבוד שנתסלסל ועמד בין האולם והמזבח שאף על פי שער בנוי

פרק לב

אות א

א לא בנו אלא צורת אבן שהם צורות עומדות לשכלל עליהם האולם והמזבח וכל הבית כולו וכיון שראו אבותינו את כסא הכבוד שסלסול מתוכו ועומד בין האולם ולמזבח ולמלכו של עולם מיד נפלו על פניהם ועל אותה שעה אמר (חגי ב ט) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

אות ב

ב שמקדש הראשון לא נזקקתי לי ולבני בקול זה ולכל משרתי ולכסאי והלואי בני למה אתם נופלים על פניכם עמדו ושבו לפני כסאי במדה שאתם יושבים בישיבה ותפשו כתר וקבלו חותם ולמדו חותם ולמדו ספר תורה זה היאך תדרשוהו והיאך תשמשו בו כי היא מעלין נתיבות לבבכם

אות ג

ג היו צופין לבבכם בתורה מיד נענה זרובבל בן שאלתיאל בארבעה וארבעה לחדש השביעי לחדש החגים ועמד על רגליו כתורגמן והיה מפרש שמות כתורגמן

אות ד

ד ויאמר זרובבל בהל לכי עלי איה צור עולמים ויענני מדלתות שמים ויאמר אלי אתה הוא זרובבל ואומר אני ויען וידבר אלי כאשר ידבר איש אל רעהו וידבר אלי דברי נכחים הרבה מאד

אות ה

ה ואומר לי מי אתה אדנ"י ויאמר אלי אני מטטרו"ן שר צבא ה' וישם שמי כשמו ויראני איש כתינוק יפה ומיופה ויאמר אלי מטטרו"ן זהו משיח ה' וזה נולד לבית דוד ויצפנהו ה' להיות נגיד על ישראל וזהו מנחם בן עמיאל וזהו נולד בבית נבוכדנצר וישארו רוח וישימהו בננוה עיר הדמים היא רומי עד עת קץ

פרק לג

אות א

א ואשאל מה אותות שיעשה מנחם בן עמיאל ויאמר אלי מטטרו"ן ומיכאל שנה קודם שבוע אחת משגר הקדוש ברוך הוא שליח לישראל בבטח בשלוח בדיצה בעליצה ובעליזה הוא דור עני שאין לו זכות אלא עומדין ומתריזין כנגדם ומבזין אותם בשוקים וברחובות שקורין לסטים ומשומדים ואומרים עליו דברים שאין האוזן יכולה לשמוע

אות ב

ב באותו שעה אמר כך הקדוש ברוך הוא עדין לא שעבדו שעבודין הן מבקשין יותר מיד הקדוש ברוך הוא כועס וחובש למשיח שמנה שנים מצומצמות כנגד שמונת ימי מילה מה תנוק זה שמנה ימים שלא נימול אינו ראוי לבא בקהל אף אותם שנים שמשיח נחבש הקדוש ברוך ה ב באותו שעה אמר כך הקדוש ברוך הוא עדין לא שעבדו שעבודין הן מבקשין יותר מיד הקדוש ברוך הוא כועס וחובש למשיח שמנה שנים מצומצמות כנגד שמונת ימי מילה מה תנוק זה שמנה ימים שלא נימול אינו ראוי לבא בקהל אף אותם שנים שמשיח נחבש הקדוש ברוך הוא מסתיר פניו ממנו

אות ג

ג שוב נותן הקדוש ברוך הוא פתחון פה לישראל עליו ביותר ואומר זה לזה תדעו שאותו אדם תועה היה והיה מרעה את ישראל כלום חבש פרעה את משה ששליח זה חבשוהו

אות ד

ד בשנה הראשונה שהוא נחבש היו מכריזין עליו בכל עיירות ישראל ומתכנסין עליו גבורי תורה וגבורי פרנסה וקושרין עליו קנונטיא ומחבלין עליו את מראהו שנאמר (ישעיה נב יד) כן משחת מאיש מראהו ואין רבים עליו אלא ישני עפר שנאמר (דניאל יב ב) ורבים מישני עפר יקיצו והיו מתי עולם אומרים זה לזה שמא עבר סברנו ובטל יוצא בת קול ואומר אל תראו ובזכותו אתם עומדים

אות ה

ה ובאותן שנים שנחבש נאספין גבורי תורה שבעיר ובטלים אנשי אמונה ופוסקין מעיירות חכמה ועומד דור ריקן ולא ראשי ישיבות להגן לכם ולא רעים נאמנים וחסידים לבטל הגזרה וננעלים שחקים ונסגרים שערי פרנסה כל אלו שבע שנים אבל שנה האחרונה שהמשיח יוצא מבית האסורין דור הולך ונופל בקבר בחייו מפני גזרות שנגזרו עליהם והרבה מתים בלא שנותם בשעבוד

פרק לד

אות א

א גזירה ראשונה זו עקירת הרים מי שיש לו בן הבן כופר באביו מי שיש לו שדה כופר בה גזירה הראשונה זו אדום הרשעה שהיא עתידה למלוך על ישראל תשעה חדשים שנאמר (שמואל א ג ד) נשבעתי לבית עלי מלמד שנשבע הקדוש ברוך הוא שתמלוך אדום הרשעה בקץ האחרון מכיפה לכיפה וצריך אתה ללמד מה היא גזרתם כופלין אם על גבורי תורה על אחד עשר כל מי שנותן עשרה דנרי כסף מבקשין ממנו עשרה דנרי זהב וכל מי שאין לו חותכין מבשרו עשרה דנרי בשר וגוזרין שלא ימלו את בניהם ושלא ישמרו את הנדה והמזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא חותכין את ראשו

אות ב

ב גזירה שלישית או כיון איספוד שאינם צריכים לעשות מלחמה אלא ממראיהן הכל מתים שבעה עינים יש להם שתים ככל אדם ואחד בראשו ואחד בפדחתו ואחד בין כתיפיו ואחד בלבו ואחד בטבורו שנאמר (זכריה ג ט) כי הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים באותו שעה צועקים ישראל ואומרים בקול אחד אשרי מי שלא נברא אשרי דורות הראשונים שלא ראו כזאת וכל כך למה בשביל גבורי תורה שלא האמינו מתחילה ולא זכרו ה

אות ג

ג גזירה הראשונה מכל הגזרות זו מלכות גוג ומגוג שכל תורה ומצות אינו מבקשים אלא לאותו שעה שכל אחד ואחד מישראל נשלטין בו חמש מאות ושמונה עשר אלף שנה שנאמר (תהלים ב ב) יתיצבו מלכי ארץ בגימטריא הכי הוי

אות ד

ד ואף הקדוש ברוך הוא אינו שו"ק ממקומו באותה שעה מקיפין את העולם מארבע רוחותיו וכל אחד ואחד מישראל אין לו לברוח שנאמר (שם קלט ח) אנה אלך מרוחך זהו שאמרו אוי לדור שמישיח נגלה בו

אות ה

ה ועומד הקדוש ברוך הוא להוציא המשיח הוא בעצמו מבית האסורין שנאמר (חבקוק ג יג) יצאת לישע עמך וכתוב (קהלת ד יד) מבית אסורים יצא למלוך אלא כיון שיצא מבית האסורים ומסתכל בכל החיילות שנאספו עליו היה מזדעזע ואומר מי יוכל לעמוד בכל החיילות האלו באותו שעה מכניס חיילות מישראל ובא לבבל ומבקש רחמים וכל ישראל מבזין חברין חוזרין ממנו ואומרים הוי שנחבש שמנה שנים בבית האסורין הוא אומר שליח אני ועכשיו כשהוציאוהו מבית האסורין עומד ומבקש רחמים באותו בזיון שמבזין אותו הקדוש ברוך הוא עונה אותו שנאמר (תהלים כז) ידעתי כי הושיע ה' משיחו והכל נופלים תחתיו שנאמר (שם ט) המה כרעו ונפלו

פרק לה

אות א

א ואחר כך הקדוש ברוך הוא מושיבו בחיקו ומחבקהו ומנשקהו ומכהין זיוו מכיפה לכיפה וגבורי תורה כלו ישראל אומרים זה לזה כמה תעינו סבלי עונינו ואני לא ידענו שנאמר (ישעיה נג ו) כלנו כצאן תעינו ואחר כך מנחמו לו ולאבליו שנאמר (נז יח) דרכיו ראיתי וארפאהו ולקרא שנת רצון לה' ועל ידי זכריה נאמר (זכריה יד א) הנה יום בא לה

אות ב

ב דבר אחר הנה יום בא כנגד מי אמרו לא אמרו אלא כנגד אותו שבוע שהמשיח בא בו שהוא מוטמן ובא כל אותן הדורות ונפלה עליהם תרדמה ושנתקע מהם משיח וכשהקדוש ברוך הוא רוצה בו מרעיש ארבע פנות העולם ובא ומבטיח את ישראל ואומר להם כבר גאלה ומתקבצים אנשים ונשים וטף ומבקשים רחמים גדולים שנאמר (ישעיה נד ז) ברגע קטן עזבתך

אות ג

ג וחוזרין בתשובה באותו שעה ש"ש רבוא מישראל ומקבצים כל אומות העולם ומבקשים לחזור בתשובה כשרואין את ישראל שהם הולכים לבתי כנסיות ובתי מדרשות ומבקשים רחמים בקול רם ורואין כמי שאינם רואים ולא שומעים יראו גוים ויבשו (מיכה ז טז)

אות ד

ד יושבין ודואגין ואומרין ודאי יש גאולה לישראל ואנו הלעגנו עליהם שנאמר (שם שם יז) ילחכו עפר כנחש וכו' ראוי למקרא לומר יצאו ממנו מה תלמוד לומר ממש הם מתיראין מקולו של משיח באותו שעה ששומעין קולו כשהוא עומד בגלגל המרכבה של הקדוש ברוך הוא אומרים העולם חס ושלום שזה ילוד אשה שאינו מכשיל בקולו

אות ה

ה וחוזרין אומות העולם בתשובה מיד עומד שרו של משיח משתבח לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו רבונו של עולם אם יש לך יסורין גדולים מאלו יסרני ואחד מאומות העולם לא יראו ולא יתענגו מהטובה הצפונה לישראל אמר לו הקדוש ברוך הוא אפרים משיח צדקי גם אני כך רוצה לעשות אלא חסתי על כבודך מיד נוטל הקדוש ברוך הוא שני קולרין של ברזל ומניחן על כתפו של משיח ואומר לו אחד לעון דורך ואחד שלא אומות העולם באותו שעה חוזרין ישראל לדעת אחרת ומבזין למשיח ואומרים אוי לנו שתעינו אחר משוגע זה אמר להם הקדוש ברוך הוא משוגע אתם קורין אותו עכשיו תראו את האור שלו שהיה מהלכת סביבותיו שנאמר (תהלים נג) וסביביו נשערה מאד וכל שהאמין בו אינו נמחק מספר החיים שנאמר (דניאל יב א) ובעת ההיא ימלט עמך

פרק לו

אות א

א בשנה האחרונה יסורין קשין וגזרות רבות ושעבוד הכבד וחלאים רבים והעולם משתנה וטעם הכל נתן והיו ביוקר וליוצא ולבא אין שלום (זכריה ח י) ובעלי אמנה נאספין ומיד משיח נגלה

אות ב

ב ובשעה שהמשיח יעלה מבית האסורין מתעסק על אומות העולם לכל עם ואומרים לו מפני מה אתה רוצה לעקור שבעים אומות מפני אומה אחת כל רעות שיש בעמך גנבים יש בעמנו גנבים יש בעמך שופכי דמים יש בעמנו שופכי דמים יש בעמך מגלה עריות יש בעמנו מגלה עריות יש בעמך

אות ג

ג באותו שעה משתתק ואין לו תשובה למשיח ואפילו מיכאל שר הגדול משתתק ואין לו תשובה שנאמר (איוב לב יז) הוחלתי כי לא ידברו מיד מתגלגלין רחמיו של הקדוש ברוך הוא על משיח ועונה אותו ביום צרה אמר להם שוטים שבעולם אחר בני מהרהרין אתם כלום יש בכם קורין קריאת שמע שחרית כבני על אותו שעה אומר (ישעיה נז יב) אני אגיד צדקתך אל תקרי מעשיך אלא אותן מעשיך

אות ד

ד מי שמע כזאת מי ראה כאלה וכו' בתחילה היה דעתו של הקדוש ברוך הוא להתענות את ישראל במדבר ששה חדשים מניסן ועד תשרי כיון שנסתכל בצערו של משיח כל השנים הללו מיד פתאם יבא אל היכלו (מלאכי ג א)

אות ה

ה דבר אחר מפני שישראל אומרים שבאותו הדור אפשר עולם כמנהגו נוהג ויש גאולה בשנה זו והם אינם יודעים שפתאם יבא

פרק לז

אות א

א דבר אחר כי הנה יום בא לימות המשיח מתגייירין אומות העולם ובאין עם ישראל ומקימין מצות סוכה ומילה ותפלין וצצית ונכנסים ויוצאים עם ישראל ארבעים שנה שנאמר ומולך עולם גוים רבים ולאחר ארבעים שנה בא גוג ומגוג על ישראל הוא וכל מלכי מזרח ומערב ומדינת גמר וכל אגפיה שנאמר (יחזקאל לח ו) גמר וכל אגפיה וכו' וכיון שרואים הגרים שמתגייירים לגוג ומגוג וכל חילו שבאו עמהן משאילין ואומרים להם להיכן אתם הולכין אמר להם (תהלים ב ב) על ה' ועל משיחו מיד מנתקין ציציותיהם בקרקע ובוטלין מזוזותיהן והולכין עמהן על ישראל שנאמר (שם ג) ננתקה את מוסרותימו באותו שעה יושב הקדוש ברוך הוא

ושוחק וכל איש מישראל מקיפין לו תשע אלפים וחמש מאות חרבות שנאמר (שם א) רגשו גוים בגימטריא הכי הוי

אות ב

ב הנה יום בא לה' אותו היום שבא גוג ומגוג על ישראל מרגיז ארץ ושמים ורעש גדול באדמת ישראל ועולים ללכוד ירושלם שנאמר (זכריה יד ב) ואספתי את כל הגוים אל ירושלם באותו שעה עושה מלחמה בגוג ומגוג ויוצאין עמו שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם דוד באמצע אדם שת אנוש ומתושלח ומימינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן משמאלו שמנה נסיכי אדם שאול ושמואל עמוס וצפניה ואליהו ומלכי צדק וישי וחזקיהו באותו שעה מתקררת דעתן של מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא שבשעה שדורך הקדוש ברוך הוא את רומי לא דורכה אלא לבדה שנאמר (ישעיה סג ג) פורה דרכתני לבדי אומרים מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם מאיזה מקום אתה בא אמר להם ממרום אומרים לו מדוע אדום ללבושיך (שם ב) היה הוא אומר לפניו רבוננו של עולם כלום יש מלך שהולך למלחמה ואין פרשים עמו מפני מה לא בקשתנו ללכת עמך אומר להם גת קטנה היתה ולא נצטרכתם לי אף על פי כן לא נתקררה דעתן אומר להם המתינו מעט יש לי גת גדולה אחרת ואתם נצרכתם לי שנאמר (זכריה יד ה) ונסתם גיא הרי כי יגיע גי הרים וגו

אות ג

ג וכיון שבא גוג ומגוג על ישראל הקדוש ברוך הוא יוצא בכל מיני פורעניות להלחם עמו ויוצאין מלאכי השרת שנאמר (יחזקאל לח כב) ונשפטתי אתו בדבר ובדם והקדוש ברוך הוא מכה אותם הכאה גדולה וכלם נופלים מפניו שנאמר (זכריה יד יב) וזאת תהיה המגפה וגו' ואין צריכים ישראל לחטוב עצים אלא מאספקנין שלהם ומכלים שלהם ולאחר גוג ומגוג ישבו ישראל לבטח שנאמר (שם יא) וישבו בה וחרם לא יהיה עוד ונאמר (ישעיה מט ז) גואל ישראל קדושו

פרק לח

אות א

א דבר אחר כה אמר ה' גואל ישראל קדושו כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד ישראל שהבדילן הקדוש ברוך הוא משבעים אומות שנאמר (ירמיה ב ג) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה ובעונותינו שרבו נפלו לעמקי ארץ נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל (עמוס ה ב) ומי עתיד להגביה משיח שהוא מלביש כל אויביו בשת וכלימה ובזמן שרואין אומות העולם כורעין ומשתחוין לו שנאמר (ישעיה מט ז) מלכים יראו וקמו

אות ב

ב וצריך אתה ללמד משיח כשהוא מגלה כבשר ודם הוא מגלה או כמלאך הוא מגלה כבר מפורש על ידי דניאל וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה הוא (דניאל ז יג) מלמד שמוסרין לו חמש מאות רבוא גלגלי אור ועמו חיות הקודש שרפים וכרובים וכיון שרואין אותו אומות העולם באותו שעה אומרים זה לזה שמא

זהו שאומרים עליו משיח הוא והוא אומר להם אני הוא משיח שכולם נופלים תחת כפות רגליו שנאמר (תהלים פט כד) וכתותי מפניו צריו ומשנאיו אגוף וכתותי מפניו צריו אלו הפרסיים שהוא משקין רוחן של ישראל כבשר בתוך הקדרה ומשנאיו אגוף אלו מלכי אדום הרשעה שעתיד הקדוש ברוך הוא להשיב גמולם בראשם שנאמר (דברים לב מא) אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם

אות ג

ג יושב בשמים ישחק (תהלים ב ד) מה משיח על הרמאות שעתיד משיח לעשות להם לאומות העולם בשעה שרואין אותו מתביישין ואומרים מה נעשה והוא אומר להם ממי אתם מתיראין לכו אצל עבודה זרה שלהם והיא מצלת אתכם מיד כל אחד ואחד הולך אצל יראתו והם נופלות מיד אומר זה לזה לשוא ולריק יגענו כל אותם השנים חוזרים ובאים אצל משיח ואומרים ראתן שלהם אין ממש בהם אומר להם אל תיראו אין לכם אלהות קשים מאלו והם חמה ולבנה מיד הולכים להם אצל חמה ולבנה ורואין אותן שכבה אורן שנאמר (ישעיה כד כג) וחפרה הלבנה ובושה החמה וחוזרין אצל משיח ואומרים לו חמה ולבנה כבה אורן שנאמר (תהלים מו ו) המו גוים מטו ממלכות

אות ד

ד מיד אומר זה לזה עכשיו מה תקנה יש לנו באו ונקריב דורן למשיח אולי ירצה לנו מיד מביאין דורן ובאין אצלו שנאמר (שם עב י) שבא וסבא אשכר יקריבו אומר להם מה אני ומה מלכותי לכו והגישו להקדוש ברוך הוא אומרים לו וכי הקדוש ברוך הוא מקבל שוחד והלא הוא מחזיר על מי שמקבל שוחד מפני מה עברתם על ציווי וקבלתם שוחד

אות ה

ה אומרים לו עכשיו מה תקנה יש לנו אומר להם יש תקנה וגהינם שמה אומרים לו היאך הוא והיאך הוא דומה אומר להם מתנות טובות יש בה אש וגפרית חשך ואפלה אומרים לו אין רחמים בדיןך והלא מעוטה ידיך של הקדוש ברוך הוא אומר להם אף אני בשליחות דן אתכם אומר להם במדה שעשיתם לבני כך אני עושה לכם באותה שעה קורא לו שר של גהינם אומר לו אפרים משיח צדקי דייך שיחה עמהם מיד אוחז משיח בארבע כנפות הארץ ומנערן בתוך גהינם כאדם שמנער כסותו מן העפר שנאמר (איוב לח יג) לאחוז בכנפי הארץ וגו

פרק לט

אות א

א וארבעים שנה קודם שיבא משיח בן דוד ששמו מנחם בן עמיאל יבא נחמיה בן חושיאל איש לאפרים בן יוסף ויעמוד בירושלם ויתקבצו אליו כל ישראל שם יקבץ איש וביתו ויקריבו בני ישראל קרבן ויערב לה' ויתיחסו בני ישראל למשפחותם ולאחר ארבעים שנה לנחמיה בן חושיאל יעלה שידויי מלך פרס וידקור את נחמיה בן חושיאל בירושלם ויספדוהו כל ישראל בהספד גדול ובכי ואחר כך תבא אשת נתן הנביא בן דוד חפצי בה והאותות האלה מגיעות בחדש אב בששה לחדש ידקור שידויי מלך פרס את

נחמיה בירושלם ויגע לישראל על אבל ויצר להם מאד ויפוצו למדבר ירושלם למלאות לאבל נחמיה אחד וארבעים יום תהיה נבלתו מושלכת בשערי ירושלם ואדם ובהמה וחיה ועופות לא יוכלו ליגע בו ולאחר ארבעים יום קוברו הקדוש ברוך הוא בקברות בית יהודה

אות ב

ב ואני זרובבל הוספתי לשאול מטטרו"ן ומיכאל"ל שר צבא ה' על אודות ברית עם קדושים ויאמר אלי העגל הזה שם ירבץ וכלה סעיפיה (ישעיה כז י) והכרך הזה היה עיר ננוה עיר הדמים היה רומי רבתי ואמרתי לו אדוני עד מתי קץ הפלאות (דניאל יב ו) וידבקני ויאחז בידי ויביאני אל בית החרף ויראני שם אבן שיש לה פנים כמראה הבתולה אשר לא ידעה איש ויפה עד למאד ויאמר אל זרובבל מה אתה רואה ואומר לו אני רואה צלם שיש ודמות פניה כאשה יפה ויען ויאמר אלי האיש המדבר בי ויאמר הצלם הזה אשת בליעל היה ובשעה שידע הבליעל את הצלם ותהר ותלד זה ארמילוס והוא יהיה לראש לכל עבודה זרה ויהיה כל חתוך מצד אחד כי חציו מן האבן וחציו מן הבליעל וחציו שמן האבן יהיה חתום כמראה אבן

אות ג

ג והדבר הזה היה בנביאות ה' אל זרובבל ותצר לי נפשי מאד ואקום ואלך ראש המים ומועד שם לה' אלהי ישראל והוא אלהי כל בשר וישלח מלאכו ועוד תפלה בפי והפסק לא הפסקתי וראיתי כי הוא מדבר עמי כל הדברים הראשונים ואכרע ואשתחוה לה' ויען ויאמר אלי שאל לך קודם אלך מעמך ואוסיף לשאול אותנו על משיח ה' ואמרתי לו מתי יבא ישראל ויען ויאמר אלי חי ה' אשר שלחני אשר שמני על ישראל ועתה אגיד לך מעשה ה' כי האל הקדוש אמרם לי לך והודיע את זרובבל עבדי את אשר ישאל

אות ד

ד ויאמר גשה נא אלי ואדבר לך דבר אלהים דע כי מנחם בן עמיאל יבא בארבעה עשר בניסן ויעמד על בקעתי ויען ויאמר מנחם בן עמיאל לזקנים אני הוא משיח ה' אשר שלחני לבשר אתכם

פרק מ

אות א

א ויביטו הזקנים כי הוא נבזה ולבוש בלויים יבזו אותו כאשר בזתה את הזקנים כי הוא נבזה ותבער בו חמתו ויסר בגדיו מעליו וילבש בגדי נקם תלבושת ויבא עמו אליהו הנביא וילכו לירושלם ויחיה את נחמיה בן חושיאל הנקבר בשערי ירושלם וילכו אל עדת ישראל ויראוהו בני ישראל כי נחמיה עמו ויאמינו במנחם בן עמיאל דבר מטטרו"ן ומיכאל שר צבא ה' באמת אפרים לא יקנא את יהודה (ישעיה יא ג) ועצת שלום תהיה ביניהם (זכריה ו יג) ובשבעה ועשרים לחדש הראשון חרבות ירושלם שמונה מאות ותשעים שנה תשועה לה

אות ב

ב ויצא מנחם בן עמיאל בגימט' ארמילוס וילך הוא ונחמיה בן חושיאל ואליהו הנביא בן אלעזר בן אהרן הכהן ויעמדו ביחד על הים הגדול ויעשו ויעלו את הפגרים אשר נפלו בידי אויביהם ויעל גלי הים וישליכם אל נחל הסוטר כי יהיה משפט לרשעים ושמחה לצדיקים ובחדש השני הנזכר תעלה עדת קרח אשר פצתה האדמה ובלעה אותם ובדבר זה נענה והיה מפתח שמות כתורגמן אחד ואחד בשמו שם כתר שם חותם

אות ג

ג אמר ר' ישמעאל כך אמר ר' עקיבא משום ר' אליעזר הגדול המזקק עצמו בסוד תורה יכבס בגדיו ושמלותיו ויעלה טבילה חמורה מספק חוצץ קרי וישב שנים עשר יום בחדר או בעליה אל יצא ואל יבא ואל יאכל ואל ישתה אלא מערב עד ערב שיאכל לחמו לחם נקי וישתה מים ואל יטעום כל מיני ירק

אות ד

ד ויקבע שר תורה זה בתפלה שלש פעמים בכל יום ויום ולאחר תפלה שיתפלל אותו מראשו ועד סופו ואחר כך ישב וישנה אותן שלשה ימים ימי תעניתו מבקר עד ערב ולא ידום וכל שעה שמסיימו יעמוד על רגליו וישביע במלאכים ומלכם ויקרא שתיים עשרה פעמים בכל שר ואחר כך ישביענו בחותם של כל אחד מהם ואלה שמותם שקדהוזיא"ה ה' השר נהברדיואל"ו ה' השר אבירגהורידיא"י ה' השר יש אומרים גהודידיה"ו ה' השר פליטרי"ה ה' השר הרמון והובדי"א ה' השר אזבוהדא"י ה' השר טוטרוסיא"י ה' השר אשרוויליא"י ה' השר זבודיא"ל ה' השר מרגזיא"ל ה' השר רהדביוכו"ן ה' השר ואדירירו"ן ה' השר וישבע אותם שתיים עשרה פעמים בשם יופיא"ל הדר במרום מלכו ובשם סרביא"ל שהוא משרי המרכבה ובשם שהדריא"ל הנקרא לגבורה שש שעות ביום שהוא שר אהוב ובשם חסדיא"ל שר אהוב ויחזור וישביע אותן ארבע שרים האחרונים בחותם גדול וכתר נורא בשם אזבוג"ה שהוא חותם גדול ובשם צורט"ק שהוא כתר נורא ושם קדוש יצא לכל מדת תורה שהוא מבקש למקרא ולמשנה ולצפיית המרכבה ממנה טהרה יצאו מצער ומסגוף גדול כי תלמוד הוא בידנו ומסורת עתיקים שמסרו והניחו לדורות להשתמש בו צנועים ומי שראוי נענה מהם אמר ר' ישמעאל דבר זה נעשה על ידי ר' אליעזר ונענה ולא האמינו ונעשה על ידי ר' עקיבא ולא האמינו וחזר ונעשה על ידי ולא האמנתי עד שהבאתי כס אל אחד והושוה כמוני והורידו ר' עקיבא לחוצה לארץ מרשות בית דין ונתעכב עד שנעשה על ידי רבים שלא קרו ולא שנו והושוו אחריהם ונעשו תלמידי חכמים בו לקיים עדותן ובית דינו של נשיא לומר אף דבר זה ר' אליעזר וחכמים שמא דורות ארץ ישראל מפסיקין על ידינו ולא האמינו עד שהורידו ר' עקיבא לבבל אמר ר' ישמעאל שאלה אחת שאלתי את ר' נחוניא בן הקנה על חותם כך למדתי אותה משום ר' נחוניא בן הקנה רבי צורת"ק דכ"ע גינ"ת ער"ך נזי"ר שורטי"ן זהו חותם גדול שבו נחתמו שמים וארץ אזבוג"ה אבגדה"ו זחוזי"ה זוהלי"ה זהו כתר נורא שמשביעין אותן לכל שרי חכמה

אות ה

ה ובכלותו שנים עשר יום יצא לכל מדות תורה שיבקש למקרא או למשנה או לצפיית המרכבה כי במדה טהרה הוא יוצא ומצער ומסגוף גדול כי תלמוד הוא בידנו ותקנת הראשונים ומסורת עתיקים שכתבו

והניחו הדורות להשתמש בו צנועים ומי שראוי נענה בהם אמר ר' ישמעאל מה יפתח אדם קודם שיתפלל שר של תורה זה כיון שעומד יאמר תתהדר תתרום תתנשא וכו' כדכתיב בפרק ראשון וישביע ויאמר מי לא ירומם אותך מלך נורא ומבוהל על כל משרתיך ברתת ובזיע משרתים אותך בבהלה וברעדה מתבהלים בגזירה בפה אחד ששמך נורא מוציאין מפני אימה ויראה שעומדין מלפניך אין מוקדם ואין מאוחר וכל המעכב את חכם בשמך בשיעור כמה של שער נדחף ומשלהבה מדחפת אותן שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וגו' וזאת הקבלה ישביע השרים האחרונים יופיא"ל סרכיא"ל שהדריא"ל חסדיא"ל בחותם גדול וכתר נורא אך לא יוציא בפה אלא שיכתוב בלשון שבועה וזהו חותם צורט"ק דר"ע גינ"ת ער"ך נזי"ר שורטי"ן יודי"ה וזהו כתר נורא אזבוג"ה אבזדה"ו זו"ה וזי"ה זו"ה צי"ה וקודם שיכתוב חותם גדול תפלל תפלתו אל אמת תתקדש לנצח נצחים בראת בתבונה ארץ יסדה תם ספר פרקי היכלות

בתי מדרשות חלק א – שלש פסיקות

פרק א

קשת גבורים חתים ונכשלים אזרו חיל (שמואל א ב ד) וישראל דלים ושפלים ונכשלים אזרו חיל הקדוש ברוך הוא מאזרן בחילו הגדול מלמעלה:

דבר אחר יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שהוא משביע רעבים ומרעיב השבעים מתיש כחן של גבורים ומחזק כחן של חלשים הדא הוא דכתיב קשת גבורים חתים ונכשלים אזרו חיל:

שבעים בלחם נשכרו (שם שם ה) מי שהיו שבעים בלחם נשכרו לבני אדם שישביעום לחם ורעבים שהיו מושכרין בשביל פת לחם פרנסתן חדלו מטרחם:

דבר אחר שבעים בלחם זו פננה שהיתה שבעה בבנים ורעבים חדלו זו חנה עד עקרה ילדה שבעה עקרה זו הנה ילדה שבעה בגימטריא שמואל:

דבר אחר ילדה שבעה שלשה בנים ושתי בנות ושמואל שקול כשנים הדא הוא דכתיב (תהלים צט ו) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו וכתוב (שמואל א ב כא) כי פקד ה' את חנה ותלד שלשה בנים ושתי בנות ויגדל הנער שמואל עם ה' והיו לפננה עשרה בנים דכתיב (שם א ח) הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים שיש לפננה אמר ר' נחמיה אשרי מי שבטח בהקדוש ברוך הוא בא וראה שעשרה בנים היו לפננה וכשהיתה חנה ילדה בן אחד קוברת שנים מבניה ילדה שני קברה פננה עוד שנים מבניה ילדה שלישי קברה עוד שנים מבניה ילדה רביעי קברה עוד שנים מבניה כיון שנתעברה חנה בחמישי באת פננה ופרעה ראשה ונשתטחה אל רגלי חנה הצדקת אמרה לה בבקשה ממך התפללי על השנים הנשארים שיחיו וכן עשתה הצדקת חנה עמדה לפני הקדוש ברוך ונשתטחה לפניו בתפלה וחיו ונקראו על שמה הדא הוא דכתיב עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה ה' ממית ומחיה:

ה' ממית ומחיה יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שהוא ממית לרשעים ומחיה לצדיקים לעולם הבא:

דבר אחר ממית לגוף ומחיה לנפש ה' ממית לאומות העולם ומחיה לישראל:

דבר אחר ה' ממית ומחיה ממית לרשעים ביום הזכרון שהם נכתבין למיתה ומחיה לצדיקים בו ביום שהן נכתבין ונחתמין לחיי העולם הבא:

מוריד שאול ויעל אלו הבינונים שהן יורדים לגיהנם ומצפצפין ועולין והם תלויים מהיום שהוא עד יום הכפורים והמלאך צווח ביום הזה ואומר (ישעיה ו יג) ועוד בה עשירה ושה והיתה לבער התקינו עצמכם לתשובה כבר המתין הקדוש ברוך הוא עליכם יומים ועוד בה עשירה אם אתם שבים לפניו הוא מבער חטאתיכם כאדם המבער חמץ מרשותו הדא הוא דכתיב (שם) ושה והיתה לבער ואפילו היו כאלה וכאלון אני משליך חטאתיכם הדא הוא דכתיב (שם) אשר בשלכת מצבת במ באותה שעה אתם עומדים לפני ביום הכפורים מוקדשים דכתיב (שם) מצבת במ זרע קודש מצבתה:

ה' מוריש ומעשיר מטרונה אחת שאלה את ר' יוסי אמרה לו לכמה ימים ברא הקדוש ברוך הוא עולמו אמר לה לשלשה ימים אמרה לו ומאותה שעה ועד היום מהו עושה אמר לה מעלה לזה ומוריד ומשפיל לזה דכתיב (תהלים עה ח) כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים הדא הוא דכתיב ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם:

דבר אחר ה' ממית למי שאין לו בנים אמרה חנה מי שאין לו בנים כאלו הוא מת ואני המיתני והחייני ופקדני בבנים:

מוריד שאול ויעל אלו בני קרח שהן עתידין לעלות:

ה' מוריש ומעשיר היתה חנה מספרת גבורתו של הקדוש ברוך הוא משפיל השפיל יוסף במכירתו והרימו למלוכה השפיל דוד לפני אבשלום בנו והחזירו למלכותו ועכשיו אנו שפלים בגלות והקדוש ברוך הוא מרומם קרן עמו:

מוריד שאול במתים ויעל בתחיית המתים:

מקים מעפר דל אלו בני הגולה שהם דלים בעולם הזה ויש להם שכר טוב לעולם הבא אצל הנדיבים:

וכסא כבוד ינחילם ותחת כסא כבודו ינחילם בעולם הבא למה כי לה' מצוקי ארץ לו מוסדות ארץ:

רגלי חסידיו ישמור אותם מלהלכד ברשתו של יצר הרע ורשעים בחשך ידמו אלו המינים:

ה' יחתו מריביו עליו מריבו כתיב כגון נמרוד ופרעה וסיסרא ונבוכדנצר והמלכיות יחתו וכן יעשה לעתיד לבא לגוג ומגוג ועל מריביו של הקדוש ברוך הוא בשמים ירעם ויאבדו דכתיב (תהלים ב ט) תרועם בשבט ברזל וגו':

ה' ידין אפסי ארץ לרשעים ויתן עז למלכו יפרסם תורתן של צדיקים בפני הכל:

וירים קרן משיחו זה המלך המשיח מהרה יגלה בימינו אמר ר' חנה במה שיגלה המשיח תתרום קרן של ישראל שגידען הקדוש ברוך הוא דכתיב (איכה ב ג) גדע בחרי אף כל קרן ישראל וכתוב (תהלים עה יא) וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק באותה שעה בא משה רבינו שנטל קרנות של הוד מידו של הקדוש ברוך הוא הדא הוא דכתיב (חבקוק ג ד) ונוגה כאור תהיה קרנים מידו לו ושם חביון עוזו ונותן למלך המשיח הוד והדר תשוה עליו באותה שעה פניהם של ישראל מבהיקים כאור החמה דכתיב (שופטים ה לא) ואהביו כצאת השמש בגבורתו מיד כל האומות הולכין ואורן הדא הוא דכתיב (ישעיה ט ג) והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך כן יהי רצון

פרק ב

ויהי אחר הדברים (בראשית כב א) זה שאמר הכתוב (תהלים יא ה) ה' צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו יתברך שמו של הקדוש ברוך להוא שבחר בעבדיו והוא מנסה להן והם עומדים בצדקן אמר ר' יונתן הפשתני הזה אינו כותש אלא על פשתן יפה מי שהיתה משבחת אבל כשהיא רעה היא מתקרסמת כך הקדוש ברוך הוא אינו מנסה אלא הצדיק הוי ה' צדיק יבחן לפיכך כיון שהיה אברהם הולך וקורא בשמו של הקדוש ברוך הוא ומדריך העולם בדרך ישרה אמר הקדוש ברוך הוא זה הוא ראוי לנסיון הדא הוא דכתיב (בראשית שם) והאלהים נסה את אברהם

פרק ג

שמע שמעתי אפרים וגו' (ירמיה לא יח) וקודם שהגלתי לא הייתי יודעת צער השעבוד כעגל שלא לומד ולא עלה עליה עול החזירני בתשובה שלימה ואני חוזרת בתשובה לפניך כי אתה מקבל השבים ואין אתה חפץ במיתתן לכך נאמר (ירמיה שם) שמע שמעתי:

כי אחרי שובי נחמתי אמרה כנסת ישראל אני מצטערת על מה שעשיתי בעצמי ומה גרמו עונתי לי מרוב הפורענות ואומרת אוי לי שגמלתי לעצמי רעה ושחייבתי עצמי גלות ושעבוד מלכות רבון העולמים אני יודעת שלא גרם לי כל הפורענות הזאת אלא רוע מעשי וגודל חטאי ורוב זדוני לפיכך נחמתי עליהן וספקתי על ירך מרוב צערי אוי לי ששמעתי חרפת עון שעשיתי בימי נעורי לכך נאמר כי אחרי שובי:

דבר אחר כי אחרי שובי נחמתי התחרטתי על כל תועבותי ואחרי הודעי התבוננתי בעצמי שמעלתי:

הבן יקיר לי אפרים אמרה כנסת ישראל רבון כל העולמים כל ימי הייתי חביבה לפניך והיית מקרבני כבן חביב על אביו נשאתני במדבר על כנפי נשרים הולכתי בעמוד הענן יומם ועמוד אש לילה נתת לי תורה נהגתי בכבוד ותפארת רוממת קרני בין האומות עשית נקמה באויבי וכן אמר לה הקדוש ברוך הוא הלא הנהגתי עמך כאב מרחם ואת לפני כבן יחיד ואהוב וחביב שיש לו געגועין על אביו לכך נאמר הבן יקיר לי אפרים נהפך לבי לרחם עליו מפני שהוא בני יחידי כמי שאין לו אלא בן אחד והוא עושה רצונו:

דבר אחר אמר הקדוש ברוך הוא דיו לבני מה שדברתי עמו בהר סיני ושהכתרתי אותו במצותי ובשעה שהוא עוסק בתורתו אני זוכר מה שאמר לפני נעשה ונשמע וכן אני זוכר זאת בעת צרותיו וכן אמרתי על ידי משה בתורתו (ויקרא כו מה) וזכרתי להם ברית ראשונים לפיכך אני מקרבהו ונותן לו רחמים שכן כתבתי בתורתו (דברים לג) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמיך ושב וגו' לפיכך הוא אומר רחם ארחמנו נאם ה

בתי מדרשות חלק ב - תוספתא בתרגום ריש ספר דניאל - ארמית

והוה בתלתינ שנין לזמן דאשכח חלקיה כהנא רבא ספרא דאורייתא בבית מקדשא בעזרתא תחות אולמא דהיכלא ברביעאה דתמוז בפלגות ליליא ביומי יאשיה בר אמון מלך שבטא דבית יהודה אשכח חלקיה כהנא רבא ית פתגמי ספרא דאורייתא ויהבה לשפן ספרא וקרא שפן ספרא למלכא יאשיה וכד שמע מלכא יאשיה ית פתגמי ספרא דאורייתא דהכדין כתיב בגויה יגלי יי יתך וית מלכך דתקים עלך לעם דלא ידעת את ואבהתך ותפלח תמן לעממיא פלחי טעותא אעא ואבנא בה שעתא ההיא בזע מלכא ית לבושוהי ואזל ותבר רשע לבא דישראל ואתיבינון לפתגמי דאורייתא מן קדם דלא תתמסרת קרתא דירושלם ביד נבוכדנצר כשדאי דהוא משבח בטעותיה וכן אמר הלא דא היא קרתא דירושלם דאלהא

עילאה דאמרין לית כותיה מסוף עלמא ועד סופיה עתידא לאתמסרא בידי ואנא אחריב יתה ואחריב בית מקדשא ואגלי עמא די בה למדינת טעותי ובתר כן אסיק לשמי מרומא ואחריב מדורין עלאין ואגיה קרבה עם קדישי עליונין ואשוי כורסי מלכותי עיל מן כרוביא דהכדין כתיב אעלה על במתי עב אדמה לעליון בה שעתא ההיא מתובה יתיה רוח דקודשא קרת יתיה ואמרת ליה רשיעא דמרד עלאי מכל עלמא כוליה וכמה חילוותרך וכמה אית חילא בידך וכמה יומי שני חיך דאת אמר אסק לשמי שמיא ואחריב מדורין עלאין ואגיה קרבה עם קדישי עליונין ואשוי כורסי מלכותי עיל מן כרוביא והלא מן ארעא לשמיא מהלך חמש מאה שנין וסומכיה דוילון מהלך חמש מאה שנין ומן רקיע לשחקים מהלך חמש מאה שנין וסומכיה דשחקים מהלך חמש מאה שנין ומן שחקים לזבול מהלך חמש מאה שנין וסומכיה דזבול מהלך חמש מאה שנין ומן זבול למעון מהלך חמש מאה שנין וסומכיה דמעון מהלך חמש מאה שנין ומן מעון למכון מהלך חמש מאה שנין וסומכי דמכון מהלך חמש מאה שנין ומן מכון לערבות מהלך חמש מאה שנין וסומכי דערבות מהלך חמש מאה שנין וכל קביל שבעא רקיעין סומכוותרן ובתר כן מתחזו פרסת רגלי חיותא דאינון דמן כרום ארעא לרום שמיא וכל קביל שבעא רקיעין וסומכיותהון וכן רכוביהון וכן מעיהון וכן גדפיהון וכן פומהון וכן רישיהון וכן קרניהון וכן אינון דמן כרום ארעא לרום שמיא וכל קביל שבעא רקיעין וסומכוותרהון ובתר כן מתגלי כורסיא דמלך מלכיא בריך הוא יהא שמיא רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא דאינון דמן כרום ארעא לרום שמיא ומהדרין לכורסיא דמלך מלכיא בריך הוא אלף [אלפי] אלפין וריבי רבוון מלאכי רוחא ומלאכי אשתא ומלאכי רוגזא דאינון דמן כרום ארעא לרום שמיא ובתר כן מתחזן תמני מאה רקיעין דלעילא די ממונה עליהו מטטרון שרא רבא דאם לא רחמנותא דאלהא עלאה מתקלי ארעא כוליה בנורא ואת אמרת אסק לשמי שמיא ואחריב מדורין עלאין ואגיה קרבה עם קדישי עליונין כען אנא איחות יתך לשבעא מדורין תתאין ואלין שמהתהון שאול באר שחת גיהנום דומה ארקא טיט היון ואבדון לעולם אתר דשמשא וסהרא לא דנח לתמן ופרסת רגלי בני אנשא לא משתמע ביה ותהי נפשך משתלהבא בגו גיהנם עד דימטי דינא רבא דהכדין כתיב (ישעיה יד טו) אך אל שאול תורד אל ירکتני בור בה שעתא ההיא אשתלחו עלוהי מלאכין אכזראין חבילו ואחיתו יתיה לאבדון עולם אתר דסנחרב מלכא דאתור שרי תמן והוון תרויהון מהלכין בחשוכא ענה סנחרב מלכא ואמר לנבוכדנצר מן אנת עני נבוכדנצר ואמר ליה אנא נבוכדנצר כשדאי דמרדית באלהא דיהודאי ואחרבית קרתא דירושלם ואגלית עמא דבה למדינת טעותי עני סנחרב ואמר לנבוכדנצר רשיעא בר רשיעא בר בריה דנמרוד רשיעא הלא בעינך חזיתא ולא באודנך שמעתא מה דעבד עמי אלהא דיהודאי דאשרי ואסיק יתיה לקרתא דיהודאי וידאי לא אושיטית בגוה ונפק חד מן שלוחוהי ואוקיד ית משריתי בנורא ולא אשתאר לי מדעם אלא אנא בלחודוי ואנת מה עיטך לות יהודאי ענא נבוכדנצר ואמר ליה כען אם ישבוק יתי אלהא דיהודאי איזל ואבני יתיה באבנין טבן ומרגלין עני סנחרב ואמר ליה רשיעא שטיא די בעלמא הלא שמעת מה דמתלין יהודאי למימר מן דלא תקין במעלי שבתא מא יכול בשבתא בה בשעתא ההיא אשתלחו עלוהי מלאכין אכזראין חבילו ואחיתו יתיה לאבדון דהכדין כתיב ומפרש:

ויהי בשלשים שנה בפלגות ליליא בתר מעלני סיהרא ביומי יאשיה בר אמון מלך שבטא דבית יהודה בתמוז בחמשא לירחא אמר נביא ואנא בגו בני גלותא על נהר כבר אתפתחו שמיא וחזיתא בחיזו נבואה די שרת עלי חיזו יקר שכינתא דיי

בתי מדרשות חלק ב – ברייתא דמזלות

א

שנים עשר והסדירן ברקיע הן וצבאותיהן וגדודיהן וחילותיהן ואלו הן טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים:

אלו שנים עשר מזלות הסדורים ברקיע ומשמשין בשנים עשר חדשי השנה שנים עשר מזלות אלו אורן מבהיק ביום ובלילה כל אחד ואחד במקום שהוא עומד ואינן נראין לעין ביום מפני כחה וגבורתה של גלגל חמה וכולם נראין בלילה חוץ מאותו מזל שהחמה יושבת עליו לפני החמה בשעת זריחתה מדת מזל אחד: כאיזצד ששה מהן מכוסין וששה מהן מגולין עלה כוכב מזה שקע כוכב מזה עלה מזל כולו הוא וצבאיו גדודיו וחילותיו שקע מזל כולו הוא וצבאיו גדודיו וחילותיו:

ב

וזה הוא סדר עלייתן טלה ומאזנים בזמן שהטלה עלה מן המזרח מאזנים שקע במערב עלה כוכב מטלה שקע כוכב ממאזנים עלה טלה כולו הוא וצבאיו וגדודיו וחילותיו שקע מאזנים כולו הוא וצבאיו וגדודיו וחילותיו ובזמן שמאזנים עלה מן המזרח טלה שקע במערב בזמן שהשור עלה מן המזרח עקרב שקע במערב עלה כוכב משור שקע כוכב מעקרב עלה שור כולו הוא וצבאיו גדודיו וחילותיו שקע עקרב כולו הוא וצבאיו גדודיו וחילותיו ובזמן שעקרב עלה מן המזרח שור שקע במערב:

תאומים וקשת כך הן עולין וכך הן שוקעין וכך כל המזלות כולם עלה כוכב מן המזרח שקע כוכב שביעי במערב:

כולם יוצאים במספר ונכנסים במספר הא כאיזצד עולין מן המזרח במספר ושוקעין במערב במספר וכן הוא אומר שאו מרום עיניכם וגו' ואין אחד מהן שנה את סדרו ואינו נכנס בתחומו של חברו:

מזל המשמש בשעת הזרע אינו משמש בשעת הקציר והמשמש בשעת הקציר אינו משמש בשעת הזרע והמשמש בשעת ימות החורף אינו משמש בשעת ימות הקיץ והמשמש בימות הקיץ אינו משמש בימות החורף והמשמש בימות החום אינו משמש בימות הקור [והמשמש בימות הקור אינו משמש בימות החום]:

ג

וזה הוא סדר תשמישן חצי מאזנים עקרב וחצי קשת אלו משמשין בימות הזרע ששים ואחד יום הן וצבאותיהן גדודיהן וחילותיהן:

חצי קשת גדי וחצי דלי אלו משמשין בימות החורף ששים ואחד יום הן וצבאותיהן גדודיהן וחילותיהן ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר הוא והמלך ישב בבית החרף וגו':

חצי דלי דגים וחצי טלה אלו משמשין בימות הקור ששים ואחד יום הן וצבאותיהן גדודיהן וחילותיהן:

חצי טלה שור וחצי תאומים אלו משמשין בימות הקציר ששים ואחד יום הן וצבאותיהן גדודיהן וחילותיהן וכן הוא אומר והבאתם את עומר הוי אומר אימתי זמן הבאת העומר בששה עשר בניסן וכן הוא אומר והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר:

חצי תאומים סרטן וחצי ארי אלו המשמשין בימות הקיץ ששים ואחד יום הן וצבאותיהן גדודיהן וחילותיהן:

חצי ארי בתולה וחצי מאזנים אלו משמשין בימות החום ששים ואחד יום הן וצבאותיהן גדודיהן וחילותיהן:

נמצאתה אומר משעת הזרע ועד שעת הקציר החמה מהלכת ששה מזלות מחצי טלה ועד חצי מאזנים שהם מאה ושמונים חלק והחלק אחד משלושים במזל:

ד

וחכמים אומרים הרקיע עשוי כקובעת [גלגל] קבוע והמזלות חוזרין [בו] וחכמי הגוים אומרים המזלות קבועין בו והגלגל חוזר תשובה השיבו חכמים על דבריהם עגלה בצפון ועקרב בדרום מעולם לא נראת עגלה בדרום ולא עקרב בצפון עגלה אינה זזה ממקומה אלא חוזרת כמין גלגל:

חכמי הגוים אומרים מקום העגלה מוכיח שהמזלות קבועין והגלגל חוזר כמין טורטן אמרו חכמי הגוים שעגלה היא משור:

ה

אילו שנים עשר מזלות ברא [המלך קדוש ברוך הוא] הסדירן ברקיע להודיע כוחו לבאי העולם ולהודיע כח גבורותיו לקיים מה שנאמר השמים מספרים וגו' ואומר כי אראה שמין וגו' ואומר עשה ארץ וגו' ואומר לקול תתנו וגו' ואומות העולם שהן משתחווים לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים מה נאמר בהן נבער וגו' הבל וגו' כדנה וגו' אבל ישראל אינו כן אלא עובדין הן ומשתחווין לאדון הכל בורא [שמים וארץ] שנאמר לא כאלה חלק יעקב וגו' וגו' וכשם שהשמים והארץ מעשי ידיו של הקדוש ברוך הוא ושמו [ומעשיו] מעידין עליו שהוא מושל בעולמו שלם [כך הוא] משתבח על ידן שנאמר וידו שמים וגו' מושל בגבורתו וגו':

ו

חמשה דברים חביבין לפני המלך קדוש ברוך הוא יותר ממעשה שמים וארץ ואלו הן ישראל והמילה ובית המקדש וירושלם וישוב ארץ ישראל ישראל מנין דכתיב כה אמר יי גואלך וגו' מלמד שיצירתן של ישראל חביבה לפני המלך קדוש ברוך הוא יותר ממעשה שמים וארץ ואומר כה אמר יי נותן שמש לאור יומם וגו' אם ימושו וגו' מלמד שחייב הכתוב יצירתן של ישראל יותר ממעשה שמים וארץ:

והמילה מנין שנאמר כה אמר יי אם לא בריתי וגו' מלמד שחיבב המלך קדוש ברוך הוא את המילה יותר מבריאת שמים וארץ:

בית המקדש מנין כשברא הקדוש ברוך הוא שמים ושמי שמים כאלו לא בראן אלא באצבעו שנאמר כי אראה שמ"ך וגו' כשהוא בא אצל בית המקדש מה הוא אומר מקדש יי כוננו יד"ך כביכול בשתי ידיו מלמד שחיבב המלך קדוש ברוך הוא את המקדש יותר מבריאת שמים וארץ:

ירושלם מנין כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו כאלו לא בראו אלא במאמר שנאמר אף ידי יסדה ארץ וגו' וכשהוא בא אצל בנינה של ירושלם מה הוא אומר הנה אנכי מרביץ בפוך וגו' ושמתי וגו':

ישוב ארץ ישראל מנין שנאמר אני יי עשה כל אלה ואחריו מה הוא אומר מקים דבר עבדו וגו' מלמד שכולן חביבין לפני המלך הקדוש ברוך הוא יותר ממעשה שמים וארץ:

ז

שבעה שמשין ברא הקדוש ברוך הוא והסדין ברקיע שיהוא רצין בי"ב מזלות אלו ואלו הן חמה ונוגה וכוכב חמה לבנה שבת צדק מאדים וסימנן חנ"ך לשצ"ם ואלו שבעה שמשין שני מאורות חמה ולבנה וחמשה כוכבים הסובבים את הרקיע ומשמשין לשנים עשר מזלות כל אחד ואחד כחשבון סידורן:

שבעה שמשין אלו לא כאורו של זה אורו של זה ולא כהילוכו של זה הילוכו של זה ולא ביתו של זה ביתו של זה ולא מעונו של זה מעונו של זה ולא גבולו של זה גבולו של זה ולא מקום גבהו של זה גבהו של זה ולא מקום שפיליה של זה שפילתו של זה ולא כמלאכתו של זה מלאכתו של זה ולא כאור החמה אור הלבנה ולא כאור חמה ולבנה אורן של חמשה כוכבים:

אור הלבנה פעמים נכסה ופעמים נגלה ואור החמה והכוכבים אינן נכסין לעולם:

ח

לא כהילוכו של זה הילוכו של זה חמה מהלך את המזל [שלישים יום וחמש שעות ורביע נמצא גומר לשנים עשר מזלות לשלש מאות ששים וחמשה ורביע יום שהם שנים עשר חדשי חמה:

לבנה מהלכת את המזל לשני ימים ושלוש שעות ושליש חסר מה שהוא נמצאת גומרת לשנים עשר מזלות לשבעה ועשרים יום וארבע שעות חסר שתות משתים עשרה ליום:

שבת מהלך את המזל לשתי שנים ומחצה נמצא גומר לשנים עשר מזלות לשלשים שנה:

צדק מהלך את המזל לשנים עשר חדש נמצא גומר לשנים עשר מזלות לשתיים עשרה שנה:

מאדים מהלך את המזל לארבעים וחמשה יום נמצא גומר את כל המזלות לחמש מאות וארבעים יום ופע' (ופעמים) שעושה במזל חמשים יום ששים יום ופעמים שהוא עושה במזל ששה חדשים:

כוכב הנוגה מהלכת את המזל לחמשה ועשרים יום נמצאת גומרת את כל המזלות לשלש מאות יום פעמים שהיא מקדמת ופעמים שהיא מאחרת:

כוכב חמה אינו מתרחק מן החמה אלא מדת מזל אחד בין לפניו ובין לאחוריו ויש אומרים שני מזלות:

חמה ולבנה הילוכן קבוע אבל חמשה כוכבין אלו אין הילוכן קבוע חמה ולבנה אלא פעמים שהן מהלכין הילוך גדול והן מקדימין את הילוכן ופעמים שהן מהלכין הילוך קטן ומאחרין את הילוכן פעמים שהן רצין לפנייהם ופעמים שהן חוזרין לאחוריהן ופעמים שהן נראין עומדין במקומן ואינן מהלכין לא לפנייהן ולא לאחוריהן:

ואף על פי שחמה ולבנה הילוכן קבוע לא כשבילי חמה שבילי לבנה שבילי חמה קבועין ושבילי לבנה אינן קבועין אלא פעמים שהיא מהלכת את המזל בקצרה ופעמים שהיא מהלכת אותו בארוכה הא כאיצד פעמים שהיא מצפנת את הילוכן הרי בארוכה ופעמים שהיא מדרמת את הילוכה הרי בקצרה ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו:

ט

וזוה הוא סדר מהלכן:

לא כביתו של זה וגו' ביתו של שבתי גדי ודלי וביתו של צדק קשת ודגים ביתו של מאדים טלה ועקרב ביתו של נוגה שור ומאזנים ביתו של כוכב חמה תאומים ובתולה ביתו של חמה ארי ביתה של לבנה סרטן:

נמצאתה אומר חמשה מהן זכרים שנים מהן נקבות ואלו הן חמה וכוכב חמה שבתי וצדק ומאדים אלו זכרים נוגה ולבנה אלו הנקבות:

אבל שנים עשר מזלות אינן כן אלא ששה מהן זכרים וששה מהן נקבות ואלו הן הזכרים טלה תאומים ארי מאזנים קשת דלי ואלו הן הנקבות שור סרטן בתולה עקרב גדי דגים:

חכמי הגוים אומרים שכוכב חמה בזמן שהוא עם הזכר זכר ובזמן שהוא עם הנקבה נקבה:

י

כאיצד סדר בריאתן חכמי הגוים אומרים תחלת בריאת המאורות חמה נברא בארי חמשה עשר חלק ולבנה בסרטן חמשה עשר חלק לדבריהן בחמשה עשר באב נבראו המאורות נמצא חדשה של לבנה של תחילת בריאת המאורות [שני ימים] ורביע ומהלכה של חמה שנים חלק ורביע שבתי בגדי חמשה עשר חלק נמצא רחוק מן החמה מאה וחמשים חלק נמצא סטוריגמוס שלו אחר חמשה וארבעים יום כשחמה מגיע לתחילת מאזנים צדק בקשת חמשה עשר חלק רחוק מן החמה מאה עשרים חלק עבר סטוריגמוס שלו מאדים בעקרב חמשה עשר חלק רחוק תשעים חלק נוגה במאזנים שלשה חלק רחוק ארבעים ושמונה חלק כוכב חמה בבתולה שבעה חלק רחוק שנים ועשרים חלק אלו כדברי חכמי המצרים והכלדיים הבבליים אומרים חמה נבראת בטלה בחלק ראשון שבתי בגדי בחלק ראשון נמצא רחוק תשעים חלק נמצא סטוריגמוס שלו אחר עשרים יום ומהו סטוריגמוס שלו שהוא מעכב את הילוכו ואינו מהלך לא לפניו ולא לאחוריו ומפני שאפשר לו שיעמוד הוא סובב את רוחב המזל ששה ימים צדק בתחלת קשת רחוק מן החמה מאה עשרים חלק וכשיגיע החמה לעשרים חלק בארי הוא עושה סטוריגמוס שלו מאדים בעקרב בחלק אחד רחוק מאה וחמשים חלק נוגה בשור בחלק ראשון רחוק שלשים חלק כוכב חמה בתאומים בחלק ראשון נמצא רחוק ששים חלק:

אבל חכמים הסכימו על דברי הכלדיים ואמרו תחילת בריאת המאורות חמה ולבנה שניהם נבראו בתחלת טלה בחלק הראשון תחלת לילי יום הרביעי והחלק האמור כאן אחד משלשים במזל:

נמצא אתה אומר לא ביתו של זה ביתו של זה חוץ מן הכלדיים [שהם אומרים חמה ומאדים שניהם שותפין בטלה והוא נקרא ביתו של מאדים וביתו של חמה:

יא

שנים עשר מזלות עשויין ארבעה טריגונין טריגון מזרחי טריגון דרומי טריגון מערבי טריגון צפוני ואלו הן טלה ארי קשת אש שלשה מזלות אלו זכרים והוא טריגון מזרחי שור בתולה גדי עפר שלשה מזלות אלו נקבות וזה הוא טריגון דרומי תאומים מאזנים דלי רוח זכרים וזה הוא טריגון מערבי סרטן עקרב דגים מים נקבות וזה הוא טריגון צפוני חמה וצדק שניהם שותפים בטריגון מזרחי הנולדים ביום של חמה והנולדים בלילה של צדק כוכב הנוגה ולבנה שניהם שותפין בטריגון דרומי הנולדים ביום של נוגה והנולדים בלילה של לבנה שבתאי וכוכב חמה שניהם שותפין בטריגון מערבי היום של שבתאי והלילה של כוכב חמה ונוגה שניהם שותפים בטריגון צפוני היום של כוכב הנוגה והלילה של מאדים נמצאת כוכב הנוגה חולקת בשני טריגון ביום בטריגון דרומי ובטריגון צפוני ביום:

יב

וכיצד סדר מעונתן של שני מאורות חמה ולבנה וחמשה כוכבים חכמי הגוים אומרים הרקיע הוא החלוק לשבע מעלות זו למעלה מזו למעלה והן שבעה מעונות של שבעה כוכבים אלו וזהו סדרן:

מעלה ראשונה הסמוכה לארץ היא המעלה התחתונה שבכולן היא מעונה של לבנה ובה [הלבנה סובבת] את הרקיע גבוהה מן הארץ שבע מאות ושלושים חבלים בחבל השמים כל חבל יש לו מאה וחמישים חבלים בחבל הארץ נמצאו כולן אחד עשר ריבוא ושלושת אלפים שמונה מאות ושמונים בחבל הארץ:

מעלה השנייה היא מעונה של כוכב חמה גבוהה מן מעונה של הלבנה שלש מאות חמישים ושלושה חבל בחבל השמים כל חבל ישנו מאה ששים ואחד בחבל הארץ נמצאו כולן חמש רבוא וששת אלפים שמונה מאות שלשים ושלושה בחבל הארץ:

מעלה שלישית היא מעונה של כוכב הנוגה ובה היא סובבת את הרקיע גבוהה מן מעונה של כוכב חמה חמשים וחמשה חבלים בחבל השמים כל חבל ישנו ארבעים וארבעה חבלים בחבל הארץ נמצאו כולם שני אלפים חמש מאות חמישים ושנים בחבל הארץ:

מעלה הרביעית היא אמצעית של כולם היא מעונה של חמה ובה החמה רץ וסובב את הרקיע לשנים עשר חדש גבוהה מן מעונה של כוכב הנוגה שלש מאות ושמונה עשר חבלים בחבל השמים כל חבל יש בו מאה ושלושים חבל בחבל הארץ נמצאו כולן ארבע רבוא ואלף שלש מאות וארבעים [בחבל הארץ]:

מעלה החמישית היא מעונה של מאדים ובה מאדים רץ וסובב את הרקיע גבוהה מן מעונה [של חמה] שלשים חבלים בחבל השמים כל חבל ישנו מאה ותשעה עשר חבלים בחבל הארץ נמצאו כולן שלשת אלפים חמש מאות ושבעים:

מעלה הששית היא מעונה של צדק גבוהה מן מעונה של מאדים שש מאות ושנים עשר חבלים בחבל השמים כל חבל יש בו מאה ושנים עשר חבל בחבל הארץ נמצאו כולן שש ריבוא ושמונת אלפים חמש מאות ארבעים וארבעה:

מעלה השביעית היא העליונה שבכולן והיא מעונה של שבת ובה שבת מהלך וסובב את הרקיע לשלשים שנה גבוהה מן מעונה של צדק חמש מאות ועשרה חבל בחבל השמים (כ) כל חבל ישנו מאתים ושלשים חבל בחבל הארץ נמצאו כולן אחד עשר ריבוא ושבעת אלפים ושלש מאות חבל בחבל הארץ:

שתימצא אומר מן מעונה של לבנה ועד מעונה של שבת רום אלף שמונה מאות שמונים ואחד חבל בחבל השמים שהן עשרים ושמונה ריבוא ושבעת אלפים וחמש מאות ושמונים ושבעה חבל בחבל הארץ כל חבל הארץ חמישים אמה ארבעים חבל מיל אחד שהן שני אלפים אמה נמצאו כולן שבעת אלפים מאה ושמונים ותשעה מיל ומחצה ואחד משמונה במיל ואחד מעשרים במיל [ואחד מארבעים במיל] שהן הילוך מאה שבעים ותשעה יום ומחצה ואחד מחמשה במיל ואחד מארבעים במיל וזה הוא עוביו של רקיע:

אבל חללו של עולם מן הארץ ועד לרקיע שבע מאות ושלשים חבלים בחבל השמים כל חבל ישנו מאה חמשים וששה חבלים בחבל הארץ נמצאו כולן אחד עשר ריבוא ושלשת אלפים ושמונה מאות ושמונה חבלים בחבל הארץ שהן שני אלפים שמונה מאות ארבעים ושבעה מיל שהן הילוך שבעים ואחד יום ושבעה מיל:

אלו דברי חכמי הגוים אבל חכמים אומרים חלל שבין הארץ לבין הרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה ודברי אלו ואלו נאמרין באמונה:

יג

וזהו סדר גבולן של חמשה כוכבים אלו שבת צדק ומאדים נוגה וכוכב חמה:

טלה צדק ששה חלק נוגה ששה חלק כוכב חמה שמונה חלק מאדים חמשה חלק שבת חמשה חלק הרי שלשים חלק לטלה:

שור נוגה שמונה חלק כוכב חמה ששה חלק צדק חמשה חלק שבת שמונה חלק מאדים שלשה חלק הרי שלשים חלק של שור:

תאומים כוכב חמה ששה חלק צדק ששה חלק נוגה חמשה חלק מאדים שבעה חלק שבת ששה חלק הרי שלשים חלק של תאומים:

סרטן מאדים שבעה חלק נוגה ששה חלק כוכב חמה ששה חלק צדק שבעה חלק שבת ארבעה חלק הרי שלשים חלק של סרטן:

ארי ששה חלק נוגה חמשה חלק שבת שבעה חלק כוכב חמה ששה חלק מאדים ששה חלק הרי שלשים חלק של ארי:

בתולה כוכב חמה שבעה חלק נוגה עשרה חלק צדק ארבעה חלק מאדים שבעה חלק שבת שני חלק הרי שלשים חלק של בתולה:

מאזנים שבת ששה חלק כוכב חמשה חלק צדק שבעה חלק (כוכב) [נוגה] שבעה חלק מאדים שני חלק הרי שלשים חלק של מאזנים:

עקרב מאדים שבעה חלק נוגה ארבעה חלק כוכב חמה שמונה חלק צדק חמשה חלק שבת ששה חלק הרי שלשים חלק לעקרב:

קשת צדק שנים עשר חלק נוגה חמשה חלק כוכב חמה ארבעה חלק שבת חמשה חלק מאדים ארבעה חלק הרי שלשים חלק של קשת:

גדי כוכב חמה שבעה חלק צדק שבעה חלק נוגה שמונה חלק שבת ארבעה חלק מאדים ארבעה חלק הרי שלשים חלק לגדי:

דלי כוכב חמה שבעה חלק נוגה ששה חלק צדק שבעה חלק מאדים חמשה חלק שבת חמשה חלק הרי שלשים חלקים של דלי:

דגים נוגה שנים עשר חלק כוכב חמה שלשה חלק מאדים תשעה חלק שבת שני חלק הרי שלשים חלק לדגים:

זהו סדר גבולן בשנים עשר מזלות:

ושתדע כמה חלק גבול כל אחד ואחד נוטל בשנים עשר מזלות הרי את מתחיל משבת תחלה צדק ומאדים נוגה וכוכב חמה:

שבת טלה חמשה חלק שור חמשה חלק תאומים ששה חלק סרטן ארבעה חלק הרי עשרים חלק:

ארי שבעה חלק בתולה שני חלק מאזנים ששה חלק עקרב ששה חלק הרי אחד ועשרים חלק:

קשת חמשה חלק גדי ארבעה חלק דלי חמשה חלק דגים שני חלק הרי ששה עשר חלק:

נמצא כל גבול שבת חמשים ושבע חלק בשנים עשר מזלות:

צדק טלה ששה חלק שור חמשה חלק תאומים ששה חלק סרטן שבעה חלק הרי ארבעה ועשרים חלק:

ארי ששה חלק בתולה ארבעה חלק מאזנים שבעה חלק עקרב חמשה חלק הרי שנים ועשרים חלק:

קשת שנים עשר חלק גדי שבעה חלק דלי שבעה חלק דגים ארבעה חלק הרי שלשים חלק:

נמצאו כל גבולי צדק שבעים וששה חלק בשנים עשר מזלות:

מאדים טלה חמשה חלק שור שלשה חלק תאומים שבעה חלק סרטן שבעה חלק הרי שנים ועשרים חלק:

ארי ששה חלק בתולה שבעה חלק מאזנים שני חלק עקרב שבעה חלק הרי שנים ועשרים חלק:

קשת ארבעה חלק גדי ארבעה חלק דלי חמשה חלק דגים תשעה חלק הרי שנים ועשרים חלק:

נמצאו כל גבולות מאדים ששים וששה חלק בשנים עשר מזלות:

נוגה טלה ששה חלק שור שמונה חלק תאומים חמשה חלק סרטן ששה חלק הרי חמשה ועשרים חלק:

ארי חמשה חלק בתולה עשרה חלק מאזנים שבעה חלק עקרב ארבעה חלק הרי ששה ועשרים חלק:

קשת חמשה חלק גדי שמונה חלק דלי ששה חלק דגים שנים עשר חלק הרי אחד ושלושים חלק:

נמצאו כל גבול כוכב הנוגה שמונים ושנים חלק בשנים עשר מזלות:

כוכב חמה טלה שמונה חלק שור ששה חלק תאומים ששה חלק סרטן ששה חלק הרי ששה ועשרים חלק:

ארי ששה חלק בתולה שבעה חלק מאזנים שמונה חלק עקרב שמונה חלק הרי תשעה ועשרים חלק:

קשת ארבעה חלק גדי שבעה חלק דלי שבעה חלק דגים שלשה חלק הרי אחד ועשרים חלק:

נמצא כל גבול כוכב חמה שבעים וששה חלק בשנים עשר מזלות:

וכל יגיעה הזו למה אלא ללמד שכשם שהן שמחים בבתיהן כך הן שמחים בגבולן וליתן סימן לשני חייו של אדם שבכל כוכב שימצא בעל המזל שהוא בית חייו של אדם והוא מוטב לנוח כמספר גבוליו של כוכב כך מספר שני חייו של אדם:

כאיזכר בשעה שהולד יוצא לאויר העולם מזל הצומח העולה מן המזרח הוא בית חייו אם היה ביתו של שבתי מזל הצומח מספר שני חייו שבעים ושבע ואם היה ביתו של צדק מזל הצומח מספר שני חייו שבעים ותשע ואם היה ביתו של מאדים מזל הצומח מספר שני חייו שישים ושש ואם היה ביתה של נוגה מזל הצומח מספר שני חייו שמונים ושנים ואם היה ביתו של כוכב חמה מזל הצומח מספר שני חייו שבעים ושש ובלבד שיהיו מטיבים לנוח ואיכן הן מטיבים לנוח כל אחד ואחד בביתו בכל מזל ואם יחולו על אחד מארבעת פרקים אלו שהן מזל הצומח ומזל הרום ומזל הטובל ומזל התחום בבית חלק היפה או בבית גורל היפה:

יד

ולא מקום גבהו של זה גבהו של זה וזה הוא סדר גובהן ושפילתן חמה גבהו טלה ושפילתו מאזנים שבתי גבהו מאזנים ושפילתו טלה צדק גבהו סרטן ושפילתו גדי מאדים גבהו גדי ושפילתו סרטן נוגה גבהו דגים ושפילתו בתולה כוכב חמה גבהו בתולה ושפילתו דגים לבנה גבהו שור ושפילתו עקרב:

נמצאת אומר ארבעה מזלות אלו שהתקופה יושבת בהן הן מקום גבהן ושפילתן של ארבעה כוכבים הללו חמה ושבתי צדק ומאדים ואילו הן טלה ומאזנים סרטן וגדי בתולה ודגים הן מקום גובהן ושפילתן של כוכב חמה ונוגה שור ועקרב ללבנה וזה הוא סדר סימנן שלא תתעה מקום גבהות שלהן למקום שפלות שלהן אתה נותן דיאמטרין שלהן שהן ששה מזלות ויורד למזל שביעי נמצאת אומר מקום גבהו של זה שפילתו של זה מקום שפילתו של זה גבהו של זה:

ולא בשני מזלות בלבד גבהן ושפילתן אלא כל שנים עשר מזלות יש להן שותפות בגבהן ובשפילתן של כל אחד ואחד מהן כיצד מזל אחד שלשים חלק נמצאו שנים עשר מזלות שלש מאות וששים חלק ואתה נותן מה לגובה שפילתן תשעים חלק שפל שפילתן תשעים חלק שפל גובהן תשעים חלק גובה גבהו תשעים חלק שהוא רום רומו וזו היא מלאכתן:

וזה הוא סדרן חמה מעשרים חלק בטלה עד שהוא גומר תשעה עשר חלק בסרטן שהן תשעים חלק זה הוא גובה שפילתו מעשרים חלק בסרטן ועד תשעה עשר חלק במאזנים שהן תשעים חלק זה הוא שפל גובהו שפילתו מעשרים חלק במאזנים ועד תשעה עשר חלק בגדי שהן תשעים חלק זה הוא שפל גובהו מעשרים חלק בגדי עד תשעה עשר חלק בטלה תשעים חלק זה הוא רום רומו של חמה:

שבת מעשרים ואחד חלק במאזנים ועד עשרים בגדי תשעים חלק זה הוא גובה שפילתו מעשרים ואחד חלק בגדי ועד עשרים חלק בטלה שהן תשעים חלק זה הוא שפל שפילתו מעשרים ואחד חלק בטלה ועד עשרים חלק בסרטן זה הוא שפל גובהו מעשרים ואחד חלק בסרטן עד שהוא גומר עשרים חלק במאזנים זה הוא רום רומו של שבת:

צדק משה עשר חלק בסרטן ועד חמשה עשר חלק במאזנים תשעים חלק זה הוא גובה שפילתו משה עשר חלק במאזנים ועד חמשה עשר חלק בגדי זה הוא שפל שפילתו משה עשר חלק בגדי ועד חמשה עשר חלק בטלה תשעים חלק זה הוא שפל גובהו משה עשר חלק בטלה ועד חמשה עשר חלק בסרטן שהן תשעים חלק זה הוא רום רומו של צדק:

מאדים מתשעה ועשרים חלקים בגדי ועד שמונה ועשרים חלק בטלה תשעים חלקים זה הוא גובה שפילתו מתשעה ועשרים חלקים בטלה ועד שמונה ועשרים חלק בסרטן שהן תשעים חלקים זה הוא שפל שפילתו מתשעה ועשרים חלק בסרטן ועד שמונה ועשרים חלקים במאזנים שהן תשעים חלקים זה הוא שפל גובהו מתשעה ועשרים חלק במאזנים ועד שמונה ועשרים חלק בגדי זה הוא רום רומו של מאדים:

נוגה משמונה ועשרים חלקים בדגים ועד שבעה ועשרים חלק בתאומים שהן תשעים חלק זה הוא גובה שפילתו משמונה ועשרים חלק בתאומים ועד שבעה ועשרים חלק בבתולה שהן תשעים חלק זה הוא שפל שפילתו משמונה ועשרים חלק בבתולה ועד שבעה ועשרים חלק מקשת שהן תשעים חלק זה הוא שפל גובהו משמונה ועשרים חלק בקשת עד שבעה ועשרים חלק בדגים שהן תשעים חלק זה הוא רום רומו של נוגה:

ככב חמה משה עשר חלק בבתולה ועד חמשה עשר חלק בקשת שהן תשעים חלק זה הוא גובה שפילתו משה עשר חלק בקשת ועד חמשה עשר חלק בדגים שהן תשעים חלק זה הוא שפל שפילתו משה עשר חלק בדגים ועד חמשה עשר חלק בתאומים שהן תשעים חלק זה הוא שפל גובהו משה עשר חלק בתאומים ועד חמשה עשר חלק בבתולה שהן תשעים חלקים זה הוא רום רומו של ככב חמה:

לבנה מארבעה חלק בשור עד שלשה חלק באריה שהן תשעים חלק זה הוא גובה שפילתו מארבעה באריה ועד שלשה חלק בעקרב שהן תשעים חלק זה הוא שפל שפילתו מארבעה חלק בעקרב ועד שלשה חלק בדלי שהן תשעים חלק זה הוא שפל גובהו מארבעה חלק בדלי עד שלשה חלק בשור שהן תשעים חלק זה הוא רום רומו של לבנה:

גובה ראש התלי מארבעה חלק בתאומים ועד שלשה חלק בקשת זה הוא שפל שפילתו וכשהוא גומר שלשה חלק בתאומים זה הוא גובה גבהו של ראש התלי:

גובה זנבו בארבעה חלקים בקשת וכשהוא ארבעה חלקים בתאומים זה הוא שפל שפילתו וכשהוא גומר שלשה חלקיו בקשת זה הוא גובה גבהו של זנב התלי:

טו שבת ממונה על העניות ועל המסכנות ועל הדוויה ועל החריבה ועל חולי ומכה הטמונה בגוף ועל המיתה:

צדק ממונה על החיים ועל השלום ועל הטובה ועל השלוח ועל ההשקט ועל התורה ועל השמחה ועל העליזה ועל העושר ועל הכבוד ועל השררה:

מאדים ממונה על הדם ועל החרב ועל הרשע ועל הקטטה ועל המריבות ועל החבורות ועל הפצעים ועל המלחמות ועל השנאה וקנאה ואיבה ותחרות ועל המכות ועל הברזל ועל האש ועל המים ועל המפולת: נוגה ממונה על החן והחסד והאהבה ועל התאוה ועל החמדה ועל פרייה ועל וולדי אדם ועל וולדי בהמה ועל פירות הארץ ועל פירות האילן:

כוכב חמה ממונה על החכמה ועל ההשכל ועל הבינה ועל הדעת ועל המדע לפתוח כל פיתוח ולחשוב כל מחשבות בכל מלאכת אומנות ועל הכתב ועל כל לשון:

חמה ממונה על המאור ועל החשך להבדיל בין היום ובין הלילה למנות בו ימים וחדשים ולעשות בו כל מלאכה לפעול בו כל פעולה ולהלך בו כל הילוך וליגלות בו כל גלות מעיר לעיר וממדינה למדינה:

לבנה ממונה על מפתחי שמים וארץ וערב הוא לעולם לרעה ולטובה ואף על פי שהן ממונים על הרעה ועל הטובה אין להן רשות לא להטיב ולא להרע מדעת עצמן אלא הכל בקריאה הכל בצווי הכל במאמר יוצר הכל וכן הוא אומר אל תראו מהם כי לא ירעו וגם היטיב אין אותם:

מנין שהכל בקריאה שנאמר ויקרא רעב על הארץ ונאמר כי הנני קורא לכל משפחות וממלכות צפונה וגו':

ומדת הטובה בקריאה מנין שנאמר וקראתי אל הדגן והרבייתי אותו ולא אתן וגו' ונאמר קול קורא במדבר פנו דרך יי ישרו בערבה מסלה לאלקינו הא למדת שאין להם רשות לא להטיב ולא להרע מדעת עצמן אלא אם כן ניתן להם רשות מלפני אדון הכל:

ואף ישראל לא היו צריכים לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה שנאמר ויי הולך לפניהם יומם וגו' ולא ימיש עמוד הענן יומם וגו' ואף לעולם הבא אין ישראל צריכין לאור החמה ולא לאור הלבנה לא ביום ולא בלילה שנאמר לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך וגו' לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי יי יהיה לך לאור עולם וגו'

מדרשות חלק ב – לקוטי מדרשים מכתב יד

פרשת בראשית

א בראשית בראשית שברא שיתותיו של עולם כמה דאת אמר כי השתות יהרסון (תהלים יא ג):

ב עץ פרי עושה פרי למינו תניא ר' יוסא אומר אילן יש להקדוש ברוך הוא והוא מוגבל לארבע רוחות העולם ובו תלויים שנים עשר גבולי אלכסון ובכולם יש פקידים ונגידים מופקדים להנהיג העולם השפל וישראל שמם קדושים נטלו גוף האילן והאלכסונים הם לרוח מזרחית תשעה לרוח צפונית תשעה לרוח

דרומית תשעה לרוח מערבית תשעה והם שלשים וששה ומשם פורחות הנשמות על אותו האילן דכתיב
אני כברוש רענן ממני פריך נמצא (הושע יד ט) מלמד שהנשמות הם פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא וזה
שנאמר במעשה בראשית עץ פרי עושה פרי למינו אלו הם הנשמות שהם פריו של הקדוש ברוך הוא:

ג דרש ר' נחוניא בן הקנה [אנכי] יי עושה כל (ישעיה מד כד) אני הוא שנטעתי אילן זה וקראתי שמו כל
ורקעתי בו הכל שממנו יוצא לו ולי [ולו] צופים ואליו מחכים ומשם פורחות הנשמות לבדי (היותי) [הייתי]
כשנמעתיו ולא יגדל עליו מלאך לומר אני קדמתיו:

ד ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה לעבדה זו מצות עשה לשמרה זו מצות לא תעשה:

ה לא טוב היות האדם לבדו תני כל מי שאין לו אשה שרוי בלא טובה כו' ובפרקין דר' יוסי מסיים בה בלא
חומה בלא כבוד בלא עושר בלא עטרה בלא רצון בלא חומה שנאמר נקבה תסובב גבר (ירמיה לא כא) בלא
עושר שנאמר אשת חיל מי ימצא וגו' ושלל לא יחסר (משלי לא י יא) בלא עטרה שנאמר אשת חיל עטרת
בעלה (שם יב ד) בלא רצון שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' (שם יח כב)

פרשת בהעלותך

כ ותבער במ אש י' ותאכל בקצה המחנה ר' יהודה אומר אותה האש שירדה מן השמים שקעה בארץ ולא חזרה למקומה
שנאמר ותשקע האש (במדבר יא ב) אלא נכנסה למקום שנתלה בו אבשלום והיכן נתלה אבשלום על פתחה
של גיהנם ולמה לא חתך אבשלום את שערו בעת שנתלה בהם אלא ראה גיהנם תחתיו פתוחה אמר
מוטב לי שאהרג ולא ארד לגיהנם

פרשת בראשית

א בראשית ברא שית שברא שיתותיו של עולם כמה דאת אמר כי השתות יהרסון (תהלים יא ג):

ב עץ פרי עושה פרי למינו תניא ר' יוסא אומר אילן יש להקדוש ברוך הוא והוא מוגבל לארבע רוחות
העולם ובו תלויים שנים עשר גבולי אלכסון ובכולם יש פקידים ונגידים מופקדים להנהיג העולם השפל
וישראל שמם קדושים נטלו גוף האילן והאלכסונים הם לרוח מזרחית תשעה לרוח צפונית תשעה לרוח
דרומית תשעה לרוח מערבית תשעה והם שלשים וששה ומשם פורחות הנשמות על אותו האילן דכתיב
אני כברוש רענן ממני פריך נמצא (הושע יד ט) מלמד שהנשמות הם פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא וזה
שנאמר במעשה בראשית עץ פרי עושה פרי למינו אלו הם הנשמות שהם פריו של הקדוש ברוך הוא:

ג דרש ר' נחוניא בן הקנה [אנכי] יי עושה כל (ישעיה מד כד) אני הוא שנטעתי אילן זה וקראתי שמו כל
ורקעתי בו הכל שממנו יוצא לו ולי [ולו] צופים ואליו מחכים ומשם פורחות הנשמות לבדי (היותי) [הייתי]
כשנמעתיו ולא יגדל עליו מלאך לומר אני קדמתיו:

ד ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה לעבדה זו מצות עשה לשמרה זו מצות לא תעשה:

ה לא טוב היות האדם לבדו תני כל מי שאין לו אשה שרוי בלא טובה כו' ובפרקין דר' יוסי מסיים בה בלא
חומה בלא כבוד בלא עושר בלא עטרה בלא רצון בלא חומה שנאמר נקבה תסובב גבר (ירמיה לא כא) בלא

עושר שנאמר אשת חיל מי ימצא וגו' ושלל לא יחסר (משלי לא י יא) בלא עטרה שנאמר אשת חיל עטרת בעלה (שם יב ד) בלא רצון שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' (שם יח כב)

פרשת וידא

טז ואנכי עפר בא וראה ענותנותו של אברהם אבינו שהבטיחו הקדוש ברוך הוא בכל העולם והוא אומר ואנכי עפר ואפר והיינו דתנן (אבות ה יט) כל מי שיש בו שלשה דברים הללו הרי הוא מתלמידיו של אברהם וכל מי שאין בו שלשה דברים הללו הרי הוא מתלמידיו של בלעם הרשע תלמידיו של אברהם עין טובה ונפש שפלה ורוח נמוכה:

יז פן תספה מגיד שאף לוט היה ראוי לישטף עמהן לולי קדמה זכותו של אברהם:

יח גדולה יראה שכל מי שהוא ירא מוחזק לו שאינו חוטא וכל שאין לו יראת שמים מוחזק לו שאינו מונע עצמו מן החטא וכן הוא אומר ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וברשעים מה הוא אומר (תהלים יד א) אמר נבל בלבו וגו':

יט ושני לאמים ממעיך יפרדו שהיה לכל אחד מהם דת אחד אוהב ואחד שונא האוהב נאמר ואוהב את יעקב (מלאכי א ב) והשונא נאמר ואת עשו שנאתי (שם)

פרשת לך

יב ויעבור אברם בארץ ר' אליעזר אומר כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר אתה מחסי חלקי בארץ החיים (תהלים קמב ו):

יג והכנעני אז בארץ רמז לו שדור שמיני יורש את הארץ אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה הרי שבעה דורות ויהושע מכניס שהוא שמיני:

יד אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' בא וראה עין טובה שהיה באברהם אבינו שהרי בידו ביזת ששה עשר מלכים וכשאמר לו מלך סדום תן לי הנפש והרכוש קח לך לא קיבל עליו אלא נתן לו את הכל שנאמר אם מחוט ועד שרוך נעל:

טו תנא בעשרה לשונות נקראת נבואה ראיה שנאמר (שמואל א ט יא) הרואה צפייה שנאמר (יחזקאל ג יז שם לג ז) צופה נתתיך לבית ישראל משל שנאמר (משלי א א) משלי שלמה מליצה שנאמר (איוב טז כ) מליצי ריעי רוח הקדש שנאמר (תהלים נא יג) ורוח קדשך אל תקח ממני נבואה שנאמר (דברים יח יח) נביא אקים להם חזון שנאמר (ישעי' א א) חזון ישעיהו משא שנאמר (חבקוק א א) המשא אשר חזה חבקוק הטפה שנאמר (עמוס ז טז) ולא תטיף על בית ישחק חידה שנאמר (יחזקאל יז ב) בן אדם חוד חידה

פרשת נח

ו חמשים שנה עשה נח את התבה וסוד גדול ניתן לו עד שידע איזה עץ שהוא צריך לעשות בארץ מאה ועשרים שנה והיה נוטעו מתחלת מאה ועשרים איזה ארז מגביה חמשים אמה:

ז ויהי לשבעת הימים מה ענין של שבעת הימים הללו אמר רב שבעת ימי אבלו להספידו של מתושלח הצדיק שנאמר כי מפני הרעה נאסף הצדיק (ישעיה נז א) ללמדך שאפילו הספידן של צדיקים מעכב את הפורענות חייהם על אחת כמה וכמה:

ז ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה בא וראה במדה שחטאו בה לקו חטאו ברבה שנאמר וירא יי כי רבה רעת האדם בארץ (בראשית ו ה) ומרדו ברבה היא אמונתו ויחודו של הקדוש ברוך הוא שנאמר חדשים לבקרים רבה אמונתך (איכה ג כג) ולקו ברבה שנאמר ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה:

ח ארבעים יום וארבעים לילה ר' שמעון בן יוחאי אומר על שעברו על התורה שעתידה לינתן בארבעים יום וארבעים לילה ר' יוחנן בן זכאי אומר על שקלקלו בטפה שנוצרת לארבעים יום וארבעים לילה:

ט וישלח את היונה מאתו מלמד שכל עופות טהורים במדור של צדיק דרו הדא הוא דכתיב ותבא אליו היונה:

י כל החיה אשר אתך ר' לויטס איש יבנה אומר כל הבריות הבאים לתיבה הפריש זכרים מן הנקבות כשנכנסו:

יא וכוש ילד את נמרוד למה נקרא נמרוד שמרד ביוצרו

בתי מדרשות חלק ב – מדרש אותיות רבי עקיבא השלם

נוסח א – אות א

א

אמר רבי עקיבא אל"ף מהו אלף מלמד שאמרה תורה אמת למד פיך כדי שתזכה לחיי העולם הזה פיך למד אמת כדי שתזכה לחיי העולם הבא מפני מה מפני שהקדוש ברוך הוא נקרא אמת וכסאו מאז יושב עליו באמת ופניו יקדמו חסד ואמת וכל דבריו דברי אמת וכל משפטיו משפטי אמת וכל ארחותיו חסד ואמת:

ומנין שהקדוש ברוך הוא נקרא אמת שנאמר (ירמיה י י) ויי אלקים אמת ומנין שכסאו מאז יושב עליו באמת שנאמר (ישעיה טז ה) והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת ומנין שפניו יקדמו חסד ואמת שנאמר (תהלים פט טו) צדק ומשפט מכון כסאך חסד ואמת יקדמו פניך ומנין שדבריו אמת שנאמר (שם קיט קס) ראש דברך אמת ומנין שמשפטיו משפטי אמת שנאמר (שם יט י) משפטי יי אמת צדקו יחדיו וכל ארחותיו חסד ואמת שנאמר (שם כה י) כל ארחות יי חסד ואמת:

דבר אחר אל"ף אפתח לשון פה ופה לשון אפתח אמר הקדוש ברוך הוא אפתח לשון פה של כל בני בשר ודם כדי שיהיו מקלסין לפני בכל יום וממלכין אותי בארבע רוחות העולם שאלמלא שירה וזמרה שהם אומרים לפני בכל יום לא בראתי את עולמי:

ומנין שלא ברא הקדוש ברוך הוא את העולם אלא בשביל שירה וזמרה שנאמר (תהלים צו ו) הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו הוד והדר לפניו בשמים ועוז ותפארת במקדשו בארץ שמים מכוסים הוד

ותהלתו מלאה הארץ שנאמר (חבקוק ג) כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ ומנין שברא הקדוש ברוך הוא את השמים לענין שירה שנאמר (תהלים יט ב) השמים מספרים כבוד אל ומנין שמיום שברא הקדוש ברוך הוא את הארץ אומרת לפניו שירה שנאמר (ישעיה כד טז) מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק ואין צדיק אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים קמה יז) צדיק יי בכל דרכיו ומנין שאף ימים ונהרות אומרים שירה שנאמר (שם צג ד) מקולות מים רבים ומנין שאף הרים וגבעות אומרים שירה שנאמר (שם קמה יט ג) ההרים וכל גבעות עץ פרי וכל ארזים החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף מלכי ארץ וכל לאומים שרים וכל שופטי ארץ בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו ומנין שכל סדרי בראשית אומרים שירה שנאמר (שם קיג ג) ממזרח שמש עד מבאו וגו' ומנין שאף אדם הראשון פתח פיו בשירה שנאמר (שם צב א ב) מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי ולזמר לשמך עליון טוב להודות ליי בארץ מתוך בני אדם ולזמר לשמך עליון בשמי מרום בתוך מלאכי השרת:

דבר אחר אפתח לשון פה ופה לשון אפתח שאין נאה במאתים [ארבעים] ושמונה אברים שבאדם לומר לפניו שירה אלא בפה ולשון שנאמר (תהלים עא טו) פי יספר צדקתך וגו' שלא נמשלו פה ולשון אלא בים ובגליו כשם שהים מרחיב ופותח כך הפה מרחיב ופותח כשם שהים מלא מרגליות כך הפה מלא מרגליות של עצמות כשם שהים מביע מים כך הפה מביע מים כשם שגל מתוך הים מתגבר ועולה כך הלשון בתוך הפה מתגבר ועולה כשם שהים מטביע ספינה בתוכו כך לשון מרשיע את הבריה בדבור וכשם שהים מצפצף כך הפה מצפצף וכשם שגל הים מרגיש כך לשון מרגיש כשם שגל הים מסעיר ברוח סערה כך לשון של אדם מסעיר ברוח עבירה כשם שהים פולט המים כך הפה פולט מים כשם שגלי הים הורגין את הבריות כך הפה ולשון הרע הורג את הבריות וכשם שהים יש לו שפה מזה ומזה כך לשון יש לו שפה מזה ומזה כשם שהים מבאיש ומסריח כך הפה מבאיש ומסריח כשם שגל הים פעמים זוקף פעמים מוטל כך לשון פעמים זוקפת ופעמים מוטלת כשם שגל הים הכל מתייראין ממנו כך לשונו של אדם הכל מתייראין ממנו מה הים לסוף מימיו מתגרשים רפש וטיט שנאמר (ישעיה נד כ) ויגרשו מימיו רפש וטיט כך הפה סוף דבריו לתהו והבל שנאמר (תהלים יב ד) יכרת יי שפתי חלקות וגו':

דבר אחר אפתח לשון פה ופה לשון אפתח אמר הקדוש ברוך הוא אפתח להם לישראל פה ולשון בדברי תורה כדי שישבחו שמי בכל יום ויום שאם אין ישראל בעולם אין לי שבח וגדולה שאלמלא שירה וזמרה שישראל אומרים לפני בכל יום לא בראתי עולמי אפילו ישראל שכל העולם כלו נברא בשבילן לא בראתי אלא בשביל שירה שנאמר (ישעיה מג כא) עם זו יצרת לי תהלתי יספרו:

דבר אחר אל"ף אם אין אל"ף אין בי"ת אם אין בי"ת אין אל"ף אם אין תורה תמימה אין כל העולם כלו מתקיים אם אין כל העולם כולו מתקיים אין תורה תמימה מתקיימת אם אין גימ"ל אין דלי"ת אם אין דלי"ת אין גימ"ל אם אין גמילות חסדים אין דלים אם אין דלים בעולם אין גמילות חסדים שנאמר (שם סג ז) חסדי ה' אזכיר וגו' ומנין שישראל נקראו דלים שנאמר (תהלים יח כח) אתה עם עני תושיע ועינים רמות תשפיל אל אומות העולם:

דבר אחר אל"ף אמר הקדוש ברוך הוא אמונת לישראל פקדתי ופקדתי לישראל אמונת אין אמונת לישראל אלא תורה שנאמר (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמון ומנין שהפקיד הקדוש ברוך הוא אמונתו לישראל שנאמר (תהלים צח ג) זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל והיו כל ישראל פותחים את פיהם ואומרים שירה לפני הקדוש ברוך הוא באותה שעה שנאמר (ישעיה כה א) ה' אלקי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן אם נאמר אומן למה נאמר אמונה ואם נאמר אמונה למה נאמר אומן אלא

מלמד ששתי אמונות הפקיד הקדוש ברוך הוא לישראל על הר סיני אחד לישראל ואחד למשיח אחד לישראל מנין שנאמר (תהלים צח ג) זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ואחד למשיח מנין שנאמר (ישעיה יא ה) והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו:

דבר אחר אל"ף אמר הקדוש ברוך הוא אמרתי לעמי פארתי ופארתי לעמי אמרתי ואין אמרתי אלא תורה שנאמר (דברים לב ב) יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי ואין לקחי אלא תורה שנאמר (משלי ד ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזובו ומהו אל תעזובו מלמד שבשעת מתן תורה קרא הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר להם בני מקח טוב יש לי בעולם ואני נותן אותה לכם לעד לעולם אם תקבלו את תורתני ותשמרו את מצותי משיבין ואומרים לפניו רבוננו של עולם איזהו מקח טוב שאתה נותן לנו אם נשמור את תורתך משיב הקדוש ברוך הוא ואמר להם זה העולם הבא משיבין ישראל ואומרים רבוננו של עולם הראינו דוגמא של עולם הבא משיב הקדוש ברוך הוא ואמר להם זה שבת שהוא אחד משישים של עולם הבא שכולו שבת שנאמר (שמות כ ח) זכור את יום השבת ומנין שעולם הבא כולו שבת שנאמר (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת שכיון שראה אדם הראשון את השבת פתח את פיו בשבחו של הקדוש ברוך הוא ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון באותה שעה מלאכי השרת יורדין כתות כתות מן השמים (ואומרים טוב וכן השמים) מקצתן היו אוחזים בידיהם כנורות ועוגבות ומקצתן היו בידיהם נבלים ומצלתים וכל כלי שיר ומנגינה לפניו בשיר שנאמר ולזמר לשמך עליון להגיד בבקר חסדך זה עולם הבא שנמשל לבקרים שנאמר (איכה ג כג) חדשים לבקרים ואמונתך בלילות זה העולם הזה שנמשל ללילה שנאמר (תהלים קד כ) תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער וכי כל חיתו יער לא תרמוש אלא בלילה וביום אינה רומשת כלל אלא מלמד שעולם הזה משול כלילה ומלאכי אומות העולם משולים כחיות שהם רומשים ביער בתוך הלילה וכיון שעלה עמוד השחר כשם שכל החיות חוזרות ליערם ולמקומם כך כל מלאכי הארץ ורוזני תבל כיון שבא עליהם עולם הבא ומלכות משיח חוזרים ליערם ולמקומם ויורדין מגדולתן ושבים אל עפרם ואינן באין לעולם הבא שנאמר (זכריה יד ט) והיה ה' למלך על כל הארץ:

דבר אחר אל"ף אמר הקדוש ברוך הוא אצתי לפעול פלא במרום ועומק לאין חקר ואין מספר שנאמר (איוב ט י) עושה גדולות עד אין חקר וגו':

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר במעשה בראשית בשעה שבראם ונפלאות עד אין מספר במעשה אחרית בשעה שיצרום:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעה שנוצר הולד במעי אמו ונפלאות עד אין מספר בשעה שנולד:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעת המבול ונפלאות עד אין מספר בשעת הפלגה:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעת יציאת נשמה ונפלאות עד אין מספר בשעת תחיית המתים:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעת יציאת מצרים ונפלאות עד אין מספר בשעת קריעת ים סוף:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעת עליית הבאר ונפלאות עד אין מספר בשעת ירידת המן:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעה שנהרגו סיחון ועוג ונפלאות עד אין מספר בשעת מתן תורה:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעת מלחמת עמלק ונפלאות עד אין מספר בשעת ירידת המן:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעת מתן תורה ונפלאות עד אין מספר בשעה שנהרגו סיחון ועוג:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בשעת מלחמת סיסרא ונפלאות עד אין מספר במלחמת סנחרב:

דבר אחר עושה גדולות עד אין חקר בעולם הזה ונפלאות עד אין מספר בעולם הבא:

דבר אחר אל"ף מלמד שחמשת אלפים שערי חכמה נפתחו לו למשה בסיני כנגד חמשה חומשי תורה ושמונת אלפים שערי דעה כנגד שמונה נביאים ואחד עשר אלפים שערי בינה כנגד אחד עשר כתובים שנאמר (משלי כא כ) אוצר נחמד ושמן בונה חכם וכסיל אדם יבלענו אוצר זו תורה שנאמר (ישעי' לג ו) יראת ה' היא אוצרו ותורה זו יראה שנאמר (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ואומר (שמות כ כ) ובעבור תהיה יראתו על פניכם וגו' נחמד אלו נביאים שמתנבאים בדברי נחמדים שנאמר (תהלים יט יא) הנחמדים מזהב ומפז רב ושמן אלו כתובים שהם מתשמנין גופו של אדם בדברי נחומים כשמן שנאמר (משלי ג ח) ושקוי לעצמותיך בונה חכם זה משה רבנו עליו השלום שנקרא חכם שנאמר (שם כא כב) עיר גבורים עלה חכם וגו' ואין גבורים אלא מלאכי השרת שנאמר (תהלים קג כ) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח וכסיל אדם יבלענו זה יהושע בן נון שעשה עצמו ככסיל אצל משה רבו:

דבר אחר אל"ף זה הקדוש ברוך הוא שהוא ראשון והוא (אלוף) אחרון והוא אלוף ברוב אלופי מלך וכשם שהאלף ראש לכל האותיות כך הקדוש ברוך הוא ראש לכל המלכים כולם וגם סוף לכל הנדיבים כולן ומנין שהוא ראשון והוא אחרון שנאמר (ישעי' מא ד) אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא ראוי למקרא לומר ואת אחרון אני הוא מה תלמוד לומר את אחרונים אני הוא אלא מלמד שכשמחדש [הקדוש ברוך הוא] את העולם הקדוש ברוך הוא עומד בעצמו ומחדש ומסדר סדרן של אחרונים של עולם הבא סדרן של צדיקים סדרן של חסידים סדרן של ענוים סדרן של נביאים סדרן של מלכים ושל רוזנים ושל נדיבים סדרן של פרנסי הדור סדרן של דור ודור וכל בריה ובריה וכל חיה וחיה וכל עוף ועוף וכל נשמה ונשמה ומוריד חנוך בן ירד ששמו מטטרון ואת ארבע החיות מתחת גלגלי מרכבת כסאו ומעמיד את כסאו לצד אחד ומעלה את קרח ואת עדתו משאול ומתהום רבה ומביאין לפניו כל באי העולם הבא והוא מעמידן על רגליהם והוא מסדר דינו של עצמו לפני הבריות ואומר להם כלום ראיתם אלוה אחר מבלעדי בשמים ממעל או בארץ מתחת או בארבע רוחות העולם העידו בי ותאמרו אמת שנאמר (שם מג י) ואתם עדי נאם ה' ואני אל משיבין ממטרון וחיות הקדש וקרח ועדתו כלם בבת אחת בקול אחד בפה אחד ובדבור אחד ואומרים בפני כל בני העולם הבא לא ראינו כמוך מעולם אלוה בשמים ממעל ולא שרנו כמוך מעולם רשות אחר בארץ מתחת אין מלך כמוך ואין צור בלתך ואין אלקים זולתך אתה ראשון ואתה אחרון ואין אלוה מבלעדיך ואין עוד אלקים שנאמר (תהלים פו ח) אין כמוך באלקים ה' ואין כמעשיך באותה שעה משיב הקדוש ברוך הוא לכל באי עולם ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי (דברים לב ט) מהו אני אני שני פעמים אלא מלמד שאמר להם הקדוש ברוך הוא אני הוא עד שלא נברא העולם ואני הוא משנברא העולם ואין אלקים עמדי לעולם הבא אני אמית ואחיה אני הוא שאמית כל בני אדם וכל הבריות בעולם הזה ואני הוא שאחזיר להם רוח ונשמה ומחיה אותם לעולם הבא ואני הוא שמחצתי אותם בעולם הזה בעורת עינים בחרישת אזנים בחגירות רגלים בבלילות בלפפי [ובלפפי] אצבעותים בפלגות אברים ועצמות אברים ועצמות בערלות שפתים באלמות פה ולשון ואני הוא שמרפא אותם לעולם הבא ואין מידי מציל ליום הדין:

דבר אחר מחצתי ואני ארפא כשם שהאדם נפטר במומו מן העולם הזה כך חוזר במומו לעולם הבא מי שנפטר חגר חוזר חגר נפטר סומא חוזר סומא נפטר חרש חוזר חרש נפטר אלם חוזר אלם נפטר גבן חוזר

גבן נפטר דק חוזר דק או תבלול בעינו או גרב או ילפת או מרוח אשך חוזר כך ואחר כך יושב הקדוש ברוך הוא כרופא ומרפא אותם בפני כל באי העולם שנאמר (ישעיה' נז יט) בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו:

דבר אחר אל"ף מפני מה כותבין אותו באות אחת וקורין אותו בשלש אותיות מפני שהוא נחשב אחד כנגד הקדוש ברוך הוא שנקרא אחד שנאמר (דברים וד) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד הקדוש ברוך הוא נקרא אחד וקריאת שמו אותיות משולשות ומנין שהקדוש ברוך הוא אחד וכל שם ושבח שלו אין קורין לפניו אלא במשולש שנאמר ה' אלקינו ה' אחד הרי שמו משולש ה' ה' אל רחום (שמות לג ו) הרי שמו משולש אלקי האלקים ואדוני האדונים (דברים יז) הרי משולש ומנין שכל שבח אין אומרים לפניו אלא משולש שנאמר (ישעיה' וי) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות הרי משולש גדול ה' ומהולל מאד ולגדלתו אין חקר (תהלים קמה ג) הרי משולש אז ישיר את השירה אשירה לה' הרי משולש וכן שיר השירים שיר אחד השירים תרין הרי שירה משולשת:

במדת האמונה בראתי את העולם ובמדת האמונה אני נוהג עמו ובמדת אמונה אני עתיד לחדשו:

שבעים שמות יש לו להקדוש ברוך הוא בפירוש ושאר שלא בפירוש אין להם חקר ואין להם מספר:

ואילו הן שבפירוש הדיריון ידוד צבאות קק"ק מרומירון ברורדין נעורירון גבירירון כבירירון דורירון סבירורון זהירורון הדידרון ואבידיריון ודירירון פוריריון היסירידון לדורירון טטבירון צטרירון עדירירון דכירירון לדירירון שרירירון תבירירון תפתפירון אפאפירון שפשפירון צפצפירון גפגפירון רפרפירון דפדפירון קפקפורון הפהפירון ופופירון פפפפירון זפזפירון טפטפירון עפעפירון מפמפירון ספספירון נפנפירון לפלפירון ופופירון כפכפירון חפחפירון תבתביב אבאביב קבקביב שבשביב בכבביב צבצביב גבגביב רברביב חרברביב פכפכביב הבהביב עבעביב זבזביב סבסביב חסחסיב טבטביב וסיסיב פפפביב בספסיב פפנביב לבלביב מבמביב נופכביב ממממביב נופנוביב פספסביב צצציב:

אלו שמותיו של הקדוש ברוך הוא שהן יוצאין בכמה כתרים של אש בכמה כתרים של להבה בכמה כתרים של בזק בכמה כתרים של חשמל בכמה כתרים של ברק מלפני כסא הכבוד ועמהם אלף מחנות של שכינה וריבי רבבות צבאות גבורה נוהגין אותן כמלך ברעד ברתת באימה וזיעה בהוד והדר ויראה בפחד בגודל וכבוד ביקר בחוסן וברב רנה ורנן בעמודי אש ובעמודי להבה בברקי אור ובמראה חשמל נותנין להן כבוד ועוז וקוראין לפניהם קדוש קדוש קדוש שנאמר (ישעיה' ג ו) וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש גוללין אותן בכל רקיע ורקיע שבמרום כמבני מלכים אדירים ונכבדים וכשמחזירים אותם אל מקום כסא הכבוד כל חיות שבמרכבה פותחין את פיהם בשבח כבוד שמו של הקדוש ברוך הוא ואומרים ברוך כבוד יי ממקומו אל"ף אמר הקדוש ברוך הוא אברתי לקחתי פקדתי למטטרון עבדי שהוא אחד מכל בני מרומים כולן אברתי בדורו של אדם הראשון וכיון שהסתכלתי בבני דור המבול שהן מקולקלין ובאין סילקתי שכינתי מביניהן ועליתי בקול שופר ובתרועה למרום שנאמר (תהלים מז ו) עלה אלקים בתרועה יי בקול שופר ולקחתי לחנוך בן ירד מביניהם והעליתי בקול שופר ובתרועה למרום להיות לי לעד עם ארבע חיות שבמרכבה לעולם הבא פקדתי על כל גנזים ואוצרות שיש לי בכל רקיע ורקיע ומפתחי של כל אחד ואחד מסרתים בידו ושמתי שר על כל השמים ועשיתי משרת לכסא כבודי היכלי ערבות לפתוח לי דלתותיהן וכסא הכבוד לסלסל ולסדר חיות הקודש לקשור בראשם כתרים ואופני הדר לכתור להם עוז וכבוד כרובי הוד להלבישם הדר ובזיקי זוהר להזכירם זיו זוהר שרפי להבה להתעטפם גאוה וחשמלי אורה להתאזרם נהורא בכל שחר ושחר להכין לי מושב בשבתי על כסאי בכבוד ויקר לרבות כבודי במרום ועוזי

ברזי עליונים וברזי תחתונים רוממתי על כל רום קומתו בתוך כל רמי הקומות שבעים אלפים פרסאות גידלתי כסאו מהוד כסאי והרבתי כבודו מהדר כבודי הפכתי בשרו ללפיד אש וכל עצמות גופו לגחלי אור שמתי מראיו כמראה בזק ואור עפעפיו כאור הבהקתי פניו כאור זיו השמש וזוהר עיניו כזיו כסא הכבוד שמתי לבושו כבוד הוד והדר וכסות מעילו פאר גאוה ועוז כליל כתר מלכות של חמש מאות על חמש מאות פרסאות ונתתי עליו מהודי ומהדרי ומזיו כבודי שעל כסא הכבוד קראתיו בשמי יו"י הקטן שר הפנים ויודע רזים וכל רז ורז גליתי לו באהב וכל סוד וסוד הודעתיו ביושר קבעתי כסאו בפתח היכלי מבחוץ לישב ולעשות דין בכל פמליא שלי שבמרום וכל שר ושר העמדתני לנגדו ליטול ממנו רשות לעשות לו רצוני שבעים שמות נטלתי משמותי וקראתיו בהם לרבות לו כבוד שבעים שרים נתתי לידו לפקוד להם בכל לשון פיקודי דברי להשפיל בדברי גאים עדי ארץ ולהגביה בשיח שפתי שפלים עד מרום להכות מלכים באמרתו ולהכניע רוזנים וזדים בדברותו להסיר מלכים ממלכותם ולהקים רוזנים על ממשלתם שנאמר (דניאל ב כא) והוא מהשנא עדניא וזמניא מהעדה מלכין ומהקם מלכין וגו' ליתן חכמה לכל חכימי עולם ובינה ומדע לנבוני בינה שנאמר (שם) יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה לגלות להם רזי דברי ולהורות להם גזירת דין משפטי שנאמר (ישעיה נה יא) כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי וגו' כי אם אעשה לא נאמר אלא כי אם עשה מלמד שכל דבר ודבר וכל שיח ושיח שהוא יוצא מפי הקדוש ברוך הוא עומד מטטרון ועושה הוא בעצמו ומקיים גזירתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר והצליח את אשר שלחתיו ומצליח לא נאמר אלא והצליח מלמד שכל גזירה וגזירה שהוא יוצא מלפני הקדוש ברוך הוא על אדם כיון שאדם עושה תשובה אין משלחין אותו לפורענות אלא משלחין אותו לאדם אחר שנאמר (משלי יא ח) צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו ולא עוד אלא שבכל יום ויום יושב מטטרון שלש שעות בשמי מרום וכונס את כל הנשמות של עוברין שמתו במעי אמן ושל יונקי שדים שמתו על שדי אמן ושל תינוקות של בית רבן שמתו על חומשי תורה ומביא אותן תחת כסא הכבוד ומושיבן כתות כתות וחבורות חבורות ואגודות אגודות סביבות פניו ומלמדן תורה וחכמה הגדה ושמועה ומסיים להן ספר תורה שנאמר (ישעיה כח ט) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים:

שבעים שמות של מטטרון ואלו הן יהואל יה יופפיאל אפפאל מרגיאל גיוראל טנדואל טטנדיאל טטריאל טבטביאל אוזהיה זהזהיה עבר זבוליאל צפציפאל ספריאל צפציפאל סניגרון סרפופירין מיטטרון סיגרון אדריגון אסטס סקפס סקפוס מיכון מיטון רוח פיסקונית אטטיה אססיה זגזגיה צפציפיה מצמיה מצמיה אבצננים מברגש ברדש מכרכר מצפד תשגש תשבש מטרפיטש פספיצהו בציהי איטמון פיסקון צפציפיה זרח זרחיה אבאביה הבהביה פפטליה רכרכיה חסחסיה טפטפיה תמתמיה צחצחיה ערעריה עלעליה זזרויה ערמיה סבר סוהסיה רזרזיה טחסניה ססרסיה צבצביה קליקליה ההההיה ורוהיה זכזכיה טיטריסיה סוריה זהפנוריה זעזעיה גלרזיה מלכמלפיה עטטריה פרישיה עמקקיה צלצליה צבצביה געיט זעיטיה געיטיה פרישפרישיה שפט שפטיה חסמיה שר שריה גביר גבוריה גורטריה זיוא רבא נער נאמן ידוד הקטן על שם רבו שנאמר (שמות כג כא) כי שמי בקרבו וברכיא נעמיאל סגנזגאל שר החכמה ולמה נקרא שמו סגנזגאל מפני שכל גנזי החכמה מסורין בידו וכולן נפתחו לו למשה בסיני עד שלמדו בארבעים ימים כשהיה עומד בהר תורה בשבעים פנים של שבעים לשון נביאים בשבעים פנים של שבעים לשון כתובים בשבעים פנים של שבעים לשון הלכות בשבעים פנים של שבעים לשון שמועות בשבעים פנים של שבעים לשון הגדה בשבעים פנים של שבעים לשון תוספות בשבעים פנים של שבעים לשון וכיון שכלו עליו סוף ארבעים יום נשתכחו לו כולן בשעה אחת עד שקרא לו הקדוש ברוך הוא ליפיה שרה של תורה שנאמר (תהלים מה ג) יפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כן ברכך אלקים לעולם ונתן לו

למשה במתנה שנאמר (דברים י ד) ויתנם יי אלי ואחר כך נתקיימה לו ושוב לא נשתכחה לו ומנין שנתקיימה לו שנאמר (מלאכי ג כב) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים תורת משה אילו תורה ונביאים וכתובים חקים אלו הלכות ושמועות ומשפטים אלו הגדות ותוספתות וכולן ניתנו למשה בסיני:

אלו תשעים ושנים שמות מעין שם המפורש שבמרכבה שחוקה על כסא הכבוד שנטל הקדוש ברוך הוא משמו המפורש והניחם על שמו של מטטרון בשבעים שמות שלו שקורין בהן מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא מלאכי השרת בשמי מרום ועשרים ושנים חותמות שטבע אצבעו שבו נתחתמו כל סדרי ערבות רקיע ובו מתחתמין פתקי של שרי מלכיות שבמרום במלכות ובממשלה ברכות וגדולה ובו מתחתמין פתקי של מלאך המות ופתקי של כל אומה ומלכות:

אמר מטטרון מלאך שר הפנים מלאך שר התורה מלאך שר החכמה מלאך שר התבונה מלאך שר הכבוד מלאך שר ההיכל מלאך שר המלכים מלאך שר הרוזנים מלאך שר השרים רמים וגבוהים רבים ונכבדים שבשמים ובארץ יי אלקי ישראל הוא עד לי בדבר הזה שכשגליתי רז זה למשה רגשו עלי כל חיילי מרום שבכל רקיע ורקיע ואמרו לי מפני מה אתה מגלה רז זה לבני אדם ילודי אשה בעלי מום בעלי טומאה בעלי דם בעלי זיבה בעלי טיפות סרוחות רז שנבראו בו שמים וארץ ים ויבשה הרים וגבעות נהרות ומעינות גיהנם אש וברד גן עדן ועץ החיים ונוצרו בו אדם ובהמה וחיות השדה ועוף השמים ודגי הים בהמות ולויתן שקצים ורמשים שרצי הים ורמשי מדברות תורה וחכמה דעת ומחשבה בינת עליונים ויראת שמים מפני מה אתה מגלה לבשר ודם:

אמרתי להן מפני שנתן לי רשות המקום ועוד נטלתי רשות מכסא רם ונשא שכל שמות המפורשות מלפניו יוצאין בברקי אש ובבזיקי זהר ובחשמלי להבה ולא נתקררה דעתן עד שנזף בהן הקדוש ברוך הוא והוציאן בנזיפה מלפניו אמר להן אני רציתי אני חשקתי ופקדתי ואני מסרתי למטטרון עבדי בלבד שהוא אחד מכל בני מרום ומטטרון מוציא אותו מן בית גנזים שלי ומסר אותו למשה ומשה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים לאנשי כנסת הגדולה ואנשי כנסת הגדולה לעזרא הסופר ועזרא הסופר להלל הזקן והלל הזקן לרבי אבהו ורבי אבהו לרבי זירא ורבי זירא לאנשי אמונה ובעלי אמונה להזהר בו ולהתרפאות בו את כל החולאים המתרגשות לבא בעולם שנאמר (שמות טו כו) ויאמר אם שמע תשמע לקול יי אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי רפאיך

נוסח א – אות ב

בי

אל תקרי בי אלא בי"ת ומה הוא בית מלמד שכך אמר הקדוש ברוך הוא בניתי יצרתי תכנתי תיכנתי יצרתי בניתי בניתי שני פלטרין שלי אחד מלמעלה ואחד מלמטה יצרתי כל סדרי בראשית תכנתי חיי העולם הבא שנאמר (ישעיה מ יג) מי תכן את רוח ה':

דבר אחר בי בי בינה בכל בית בינה בו אמר הקדוש ברוך הוא בבי בראתי את העולם בבי דנתי את העולם בבי שחתתי את העולם בבי בבלתי את הלשון בעולם בבי ברכתי את האזרח בבי ברכתי את יצחק בבי

ברכתי את יעקב בבי ברכתי את השבטים בבי ברכתי את יוסף בבי ברכתי את ישראל בבי ברכתי את ירושלם בבי ברכתי את ציון בבי ברכתי את בית המקדש בבי ברכתי את העולם הבא:

ומנין שברא את העולם בבי שנאמר בראשית ברא אלקים:

דן את העולם בבי מנין שנאמר (בראשית ו יג) קץ כל בשר בא לפני גש לפני קרוב לפני לא נאמר אלא בא לפני:

שיחת את העולם בבי מנין שנאמר (שם ז יא) ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה:

בלבל את הלשון בעולם בבי מנין שנאמר (שם יא ט) כי שם בלל ה' שפת כל הארץ הפך חלף חילף עירב לא נאמר אלא בלל:

בירך את האזרחי בבי מנין שנאמר (שם כד א) ויי ברך את אברהם בכל לכל טוב לטובה לשבח לא נאמר אלא בכל:

ברך את יצחק בבי מנין שנאמר (שם כד סב) ויצחק בא מבוא:

בירך את יעקב בבי מנין שנאמר (שמות ט ג) בית יעקב בכל מקום אבל אהל יעקב משכנות יעקב שרש יעקב לא נאמר אלא בית יעקב:

בירך את השבטים בבי מנין שנאמר (ישעיה מד א) וישראל בחרתי בו חשקתי חפצתי ורציתי בו לא נאמר אלא בחרתי בו:

בירך את יוסף מנין שנאמר (עובדיה א יח) ובית יוסף להבה מחנות יוסף משכנות יוסף מעונות יוסף לא נאמר אלא ובית יוסף להבה:

בירך את ישראל מנין שנאמר (תהלים קלה יט) בית ישראל ברכו את יי זרע ישראל לא נאמר אלא בית ישראל:

בירך את ירושלים בבי מנין שנאמר (זכריה א יז) ובחר עוד בירושלם חשק חפץ רצה לא נאמר אלא בחר ציון מנין שנאמר (תהלים קב יז) כי בנה ה' ציון יסד כונן לא נאמר שכלל לא נאמר אלא בנה בית המקדש מנין שנאמר (ישעיה נו ז) כי ביתי בית תפלה וגו' אהלי משכני דירתי לא נאמר אלא ביתי עולם הבא מנין שנאמר (שם סה יז) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה יוצר כונן שכלל לא נאמר אלא בונה בורא:

דבר אחר בית מה נשתנה בית מכל האותיות שברא בו הקדוש ברוך הוא כל סדרי בראשית אלא מפני שגלוי וידוע היה לפני הקדוש ברוך הוא ששני פעמים עתיד העולם ליחרב אחד בימי המבול ואחד בסוף ששת אלפים ותשעים ושלוש שנים שבי"ת בגימטריא שנים:

דבר אחר מפני ששתי פעמים עתיד להחריב את בית המקדש:

דבר אחר מפני שאמר הקדוש ברוך הוא עתידני לבראות שני עולמים עולם הזה ועולם הבא:

דבר אחר מפני שעתידני לבראות שני פלטורין שמים וארץ שמים שלי וארץ לבני אדם שנאמר (תהלים קטו טז) השמים שמים ליי והארץ נתן לבני אדם דבר אחר מפני שרמז הקדוש ברוך הוא שעתיד בשר ודם לעבוד שתי רשויות ישראל עובדין בשמו ואומות העולם בשם עבודה זרה:

דבר אחר מפני שעתידין בריות עולם לנהוג שני יצרים יצר רע ויצר טוב:

דבר אחר מפני שכל הבריות שעתידני לבראות אינן אלא אחד זכר ואחד נקבה:

דבר אחר מה תלמוד לומר בראשית בשביל שלשה שנקראו ראשית ואלו הן תורה וישראל ויראה תורה מנין שנאמר (משלי ח כב) יי קנני ראשית דרכו ישראל מנין שנאמר (ירמיה ב ג) קדש ישראל ליי ראשית תבואתה יראה מנין שנאמר (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת יי תורה בשביל ישראל שנאמר (ישעיה מג כב) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו ומנין שעם זו ישראל שנאמר (שמות טו טז) עם זו קנית ישראל בשביל יראה שנאמר (דברים י יב) ועתה ישראל מה יי אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את יי אלקיך:

דבר אחר בי בי בינה לכל בריה בי בינה לכל יצור בי בינה לכל נפש בי בינה לכל נשמה בי בינה לכל רוח שאלמלא בינה אין כל העולם כולו מתקיים אפילו שעה אחת שנאמר (דברים א יג) הבו לכם אנשים חכמים ונבונים באותה שעה אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני הבו עליכם בעלי בינה להיות ראשים עליכם מיד הלך משה והיה מחזיר בכל משכנות של ישראל ובקש בני אדם בעלי בינה ולא מצא שנאמר (שם טו) ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ולא מצא נבונים מכאן אתה למד שגדולה בינה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מן התורה שאפילו אדם קורא תורה נביאים וכתובים ושונה משנה ומדרש הלכות ואגדות שמועות ותוספות מושלות ומעמדות וכל סדרי מדרשות ואין בו בינה אין תורתו שוה כלום שנאמר (ישעיה כט יד) ובינת נבוניו תסתתר:

דבר אחר מפני מה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם בבי בראשית ומסיים לעיני כל ישראל ולכל היד החזקה שכשתדבקם יחד אינן אלא ב"ל וכשהפכת אותם אינו אלא ל"ב אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני אם אתם מקיימים שתי מדות הללו בל ולב מעלה אני עליכם כאלו קיימתם כל התורה כולה מב"י ועד למ"ד

נוסח א – אות ג

גימ"ל ד"ל מה הוא גימל מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא גמלתי יחד מחסדים לדלים לחסדים יחד גמלתי שאלמלא גמילות חסדים שלי אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ומה הוא גמילות חסדים של הקדוש ברוך הוא שהוא עושה עם עולמו בכל יום ויום אלו רוח ונשמה דעת ותבונה חכמה וערמה עצה וגבורה בינה ומחשבה מאירות עינים ושמיעות אזנים והלוך רגלים ומשוש ידים ופתיחת פה ומענה לשון שהוא נותן לכל בריה ובריה שבהם כל העולם כולו מתקיים שנאמר (תהלים לג ה) חסד יי מלאה הארץ רוח ונשמה מנין שנאמר (בראשית ב' ז) ויפח באפיו נשמת חיים וישוב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה (קהלת יב ז) דעה ותבונה מנין שנאמר (משלי ב ה) כי יי יתן חכמה מפיו דעת ותבונה ערמה בינה ומחשבה מנין שנאמר (משלי א ג) לתת לפתאים ערמה לנער דעת ומזמה עצה ותושיה וגבורה מנין שנאמר (שם יט כא) רבות מחשבות בלב איש וגו' מאירת עינים מנין שנאמר (ישעיה לה ה) אז תפקחנה עיני עורים הליכת רגלים מנין שנאמר (שם שם ו) אז ידלג כאיל פסח וגו' מישוש ידים מנין שנאמר (תהלים קלד ב) שאו ידכם קדש וברכו את יי פתיחת פה מנין שנאמר (שמות ד א) מי שם פה לאדם וגו' מענה לשון מנין שנאמר (משלי טז א) לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון:

דבר אחר אלו טל ומטר וגשמי רצון ברכה ונדבה שנתן הקדוש ברוך הוא משמי מרום בעולם בכל שנה ושנה שנאמר (דברים יא יד) ונתתי מטר ארצכם בעתו שאלמלא אין גשמים יורדים לעולם אין כל בריה

יכולה להתקיים שנאמר (ישעיה מה ח) הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק ומהו יזלו צדק מלמד שאלמלא צדקה וגמילות חסדים שנותן הקדוש ברוך הוא משחקים לכל העולם אין העולם מתקיים שנאמר (שם) ושחקים יזלו צדק וכתוב (תהלים עח כג) ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכל:

ומה נשתנה שחקים מכל רקיעי מרומים מפני שכל כחו וגבורתו של הקדוש ברוך הוא אינו [מראה] אלא בשחקים עוזו גאותו שכינתו תורתו מן ירושלים בית המקדש כולם בשחקים עוזו מנין שנאמר (שם סח לה) תנו עוז לאלקים על ישראל גאותו ועוזו בשחקים גאותו בשחקים מנין שנאמר (דברים לג כו) רוכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים שכינתו בשחקים מנין שנאמר (תהלים עח כג) ויצו שחקים ממעל ואין צוה אלא שכינה שנאמר (בראשית ב טז) ויצו יי אלקים וגו' שהקדוש ברוך הוא צוה לשחקים להתקין מיני מאכל מזונות לישראל ומנין שהמן בשחקים והיה טחון ברחיים בשביל צדיקים ובשביל ישראל לעולם הבא שנאמר (תהלים עח כג) וימטר עליהם מן לאכל ודגן שמים נתן למו תורתו בשחקים מנין שנאמר (שם סח לה) ועוזו בשחקים ואין עוז אלא תורה שנאמר (שם כט יא) יי עוז לעמו יתן ירושלים ובית המקדש בשחקים בנויה באבנים טובות ומרגליות באבן ספיר ובאבן כדכד ובכל מיני אבן יקרה מנין שנאמר (ישעיה מה ח) ושחקים יזלו צדק ואין צדק אלא ירושלים שנאמר (שם א כא) צדק ילין בה:

ולמה נקרא שמו שחקים שהן שוחקים מן טל ומטר ודגן לישראל בין בעולם הזה ובין לעולם הבא:

שמונה עשר רבוא מלאכי השרת שכן בשחקים עומדים לפני השכינה שיר ובכל מיני שבח ובכל מיני זמרה לפני השכינה בבית המקדש שבמרום שנאמר (תהלים צו ו) הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו זה בית מקדשו שבשחקי מרום שזיוו מכסה את כל חדרי רקיע מרום שנאמר (חבקוק ג ג) כסה שמים הודו וגו':

דבר אחר שחקים שאלף ושמונה עשר מחנות עומדים לפני השכינה בבית המקדש שבשחקים לומר לפניו קדוש בכל יום ויום וכל מחנה ומחנה אלף ושמונה עשר רבוא מלאכי השרת שכן בשחקים עומדים לפני השכינה בבית המקדש שבשחקים ומרומים את שמו של הקדוש ברוך הוא בכל מיני שבח וזמרה מבקר ועד ערב אומרים לפניו קדוש קדוש ומערב עד בקר אומרים לפניו ברוך כבוד יי ממקומו מפני מה מפני שהשכינה תעלה למרומים בלילה במסתרים שנאמר (ישעיה מה טו) אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע

נוסח א – אות ד

ד"ל אמר הקדוש ברוך הוא דברי לעולם לעולם דברי נצב בשמים שנאמר (תהלים קיט פט) לעולם יי דברך נצב בשמים ואין דברו אלא מלאך הרופא שנאמר (שם ק כ) ישלח דברו וירפאם:

דבר אחר אין דברו אלא לשון נבואה שנאמר (במדבר כו ה) וישם יי דבר בפי בלעם:

דבר אחר אין דברו אלא תורה שנאמר (ישעיה ב ג) כי מציון תצא תורה ודבר וגו':

דבר אחר אין דברו אלא לשון מצוה שנאמר (שם ט ז) דבר שלח יי ביעקב ונפל בישראל ומנין שאין דבר אלא מצוה שנאמר (במדבר טו לא) כי דבר יי בזה ואת מצותו הפר:

דבר אחר דל"ד אמר הקדוש ברוך הוא דברתי להקים דל דל להקים דברתי מפני שכל בני אדם שונאים לדל ואין מי שאוהב לדל אלא אני בלבד ובני אדם מבזים לדל ואין נשמעים דברי חכמת דל שנאמר (קהלת טו טז) וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים ואני בעצמי משגב לדל שנאמר (תהלים ט י) ויהי יי משגב לדך וגו' וכשבא לפני דל בתפלה איני משיבו מלפני ריקם שנאמר (שם עד כא) אל ישוב דך נכלם וגו' ואני מקרב אצלו שכניתי בכל יום ויום שנאמר (שם לד כ) קרוב יי לנשברי לב ואין נשברי לב אלא עניים וכל האוטים אזנו מלשמוע צעקת דל אין הקדוש ברוך הוא עונה לו בשעה שהוא צוח לפניו בקול זעקה ומרה שנאמר (משלי כא יג) אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה ולא עוד אלא שאינו מביט הקדוש ברוך הוא בכל רגע ורגע אלא לדל שנאמר (ישעיה סו ב) ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וערב לפני קול דבריהם יותר מכל בני אדם שנאמר (תהלים סט לד) כי שומע אל אביונים יי ואת אסיריו לא בזה מהו ואת אסיריו אלו בעלי חולה ובעלי מכה שהן דומין בעולם הזה בימי חליים כאלו חבושים בבית האסורים עד שהקדוש ברוך הוא שולח להן רפואה ויתירם שנאמר (שם קז כח) ויצעקו אל יי בצר להם ומנין שהן קרואים אסורים שנאמר (ישעיה מט ט) לאמר לאסורים צאו ולא עוד אלא שהקדוש ברוך הוא מתגולל רחמיו עליהם ומקימם מעפר להושיבם עם נדיבי ארץ ולהנחילם כסא כבוד שנאמר (ש"א ב ח) מקים מעפר דל וגו' להושיב עם נדיבים וכסא כבוד ינחילם ואין נדיבים אלא מלכים שנאמר (תהלים מז י) נדיבי עמים נאספו וגו' ואין עמים אלא ישראל שנאמר (דברים לג ט) עמים הר יקראו ואין הר אלא בית המקדש שנאמר (ישעיה ב ג) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יי וכסא כבוד ינחילם אין כסא אלא ירושלים שנאמר (ירמיה ג יז) בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יי ואין כבוד אלא העולם הבא שנאמר (משלי ג לה) כבוד חכמים ינחלו ואומר (תהלים קמט ה) יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם ואין משכבותם אלא העולם הבא שנאמר (ישעיה נז ב) יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו:

ד"ל מפני מה פניו נתונין כלפי ה"י מפני שכל מי שהוא דל בעולם הזה עשיר הוא לעולם הבא כגון ישראל מפני שהן עסוקין במצות עשיר בעולם הזה דל הוא לעולם הבא אלו אומות העולם שאינן עסוקין במצות ועשירים בעולם הזה לפי שהקדוש ברוך הוא נותן להם שכרם בעולם הזה שנאמר (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו מן העולם הבא ששכר מצוה אחת מן העולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך (ישעיה סד ג) ואומות העולם שאינן עוסקים במצות מקבלים שולחנם בעולם הזה ולמה לפי שהקדוש ברוך הוא אינו מקפח שכר כל בריה כיצד באין אומות העולם ורשעים ועושין מצוה אחת לפניו כדי שישבחו אותם וישמעו בני אדם ויכבדו אותם וכל מה שעושין רשעים אין עושין אלא לכבודם על כן הם עשירים בעולם הזה ועניים לעולם הבא לפי שאין אדם אוכל על שתי שולחנות או בעולם הזה או לעולם הבא ואם יש אדם בישראל שנולד במזל טוב לחיות בעולם הזה ויכיר בוראו בכל לבבו והולך בתומו ובעונה ולא מגיס דעתו על חברו ולא אומר בלבו אני גדול מפלוני ומפלוני ולא יענה לעניים בגבהות הלב ולא יקלל אדם שהוא קטן ויעשה מעשרו לעניים צדקה ולעשירים גמילות חסדים בהלואה ונותן דעתו בכל שעה על בוראו ואומר בשפלות וברוח נמוכה מה אני מה חסדי ומה צדקתי לפני בוראי זה אוכל הפירות בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא וכל מצות שיעשה האדם בעולם הזה ולא יעשה אותם באהבה וביראה אינו מקבל שכר מאותם מצות שיעשה האדם בעולם הבא:

ואם תמה אתה בדבר בא והסתכל בעשו הרשע ובאומות העולם שהן אוכלין מלכות וגדולה בעולם הזה וסופן שנטרדים מן העולם הבא שנאמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ואומר (תהלים ט ז) אבדו גוים מארצו ואומר (ישעיה ב יח) והאלילים כליל יחלוף ואומר (תהלים ט יח) ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלקים אבל ישראל נוחלין חיי העולם הזה וחיי העולם הבא בשביל צדקתן

שבידן שנאמר (ישעיה ס כא) ועמך כולם צדיקים וגו' ואומר (דניאל ז יח) ויקבלון מלכותא קדישי עליונין וגו' ומנין שישראל נקראו עליונין שנאמר (תהלים פב ו) אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם

נוסח א – אות ה ו

הי וא אין ה"י אלא שם המפורש שבו נברא כל העולם שנאמר (בראשית ב א) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם ומנין שאף שמים וארץ שעתידים להתחדש אין נבראים אלא בה"י שנאמר (ישעיה סו כב) כאשר השמים החדשים והארץ החדשה שמים חדשים וארץ חדשה לא נאמר אלא השמים החדשים והארץ החדשה מכאן אתה למד שלא היתה יגיעה מלפני הקדוש ברוך הוא לא במעשה בראשית שבעולם הזה ולא במעשה אחרית של עולם הבא שלא בראן הקדוש ברוך הוא אלא בדבר שאין בו ממש ומה נשתנה ה"י יתיר מכל אותיות כולן שבהם ניתנה תורה לישראל [מפני] שאין בו ממש שכל האותיות כשהאדם מוציאן בפיו הוא מרגיש בהן בשפתתיו ובלשונו ויוצא טיפת רוק מפיו אבל ה"י כשאדם מוציאן מפיו אינו מרגיש בה לא בלשונו ולא בשפתתיו ואינו מוציא בה טיפת רוק מפיו של אדם כל האותיות כולן מקבלות טומאה אבל ה"י אינה מקבלת טומאה מפני מה מפני שכל שמות המפורשות אינם נכתבין אלא בה"י ובה"י נתחתמו שמים וארץ עולם הזה ועולם הבא וימות המשיח:

וכמה הן אותיות שבהן נתחתמו שמים וארץ שתיים עשרה הן כנגד שתיים עשרה שעות היום ושתיים עשרה שעות הלילה ושנים עשר חדשי שנה ושנים עשר מזלות ושנים עשר שבטים ושתיים עשרה ארצות וכולן על שמותם של שבטים שנאמר (דברים לב ח) יצב גבולות עמים למספר בני ישראל ואלו הן שתיים עשרה אותיות שנאמר (שמות ג יד) אהיה אשר אהיה אהיה שלחני עליכם שלש פעמים אהיה הרי שתיים עשרה אותיות:

וכאי זה צד נתחתמו בהן ארבע ארבע לכל רוח ורוח שתי אותיות מלמעלה לכל רוח ושתי אותיות מלמטה לכל רוח א"ה מלמטה י"ה מלמעלה א"ה מלמעלה י"ה מלמטה ורוח רביעית פתוחה ועומדת ואינה חתומה יש זמן שהיא פתוחה ועומדת ואינה חתומה ויש זמן שהיא חתומה ובזמן שהיא חתומה אינה חתומה אלא בי"ה ו"ה י"ה מלמעלה ו"ה מלמטה ומפני מה יש זמן שהיא פתוחה מפני שירד בה הקדוש ברוך הוא לבלבל את הלשון שנאמר (בראשית יא ה) וירד יי לראות את העיר וגו' ובה ירד על הר סיני שנאמר (שמות יט כ) וירד יי על הר סיני וגו' ובה עתיד לירד לירושלים לחדש את העולם שנאמר (זכריה יד ד) ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים ואומר (ישעיה לא ד) כן ירד יי צבאות לצבא על הר ציון וכל אותיות הללו של אש הן ומראיהן כמראה בזק ולהבת אור סביב להן וכל אחת ואחת שיעור קומתו עשרים ואחד אלפים רבבות פרסאות וכלן קשורים כתרים של בזיקי זוהר מפני שהן חקוקין בעט באצבע ידו של הקדוש ברוך הוא ומנין שכל שם ושם שיעורו כל אחד עשרים ואחד אלפים רבבות פרסאות שכן אהיה בגימטריא שיעורו עשרים ואחד ומה הוא שאמר הכתוב (שמות ג יד) אהיה אשר אהיה שאמר הקדוש ברוך הוא אני הייתי ואהיה אני הייתי קודם שבראתי את העולם ואני הוא שבראתי את העולם ואני אהיה לעולם הבא:

דבר אחר אהיה אשר אהיה אמר הקדוש ברוך הוא אני אדון הכל יצרתי הכל יצרתי הכל אדון אני:

דבר אחר אהיה אשר אהיה אמר הקדוש ברוך הוא במדת רחמים בראתי את העולם ובמדת רחמים אני מנהיגו ועתידיני לחדשו במדת רחמים ומנין שבמדת רחמים ברא את העולם שנאמר (תהלים כה ו) זכר רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה ומנין שבמדת רחמים הוא מנהיגו שנאמר (שמות לד ו) ויעבר יי על פניו

וגו' ומנין שבמדת רחמים הוא עתיד לחדשו שנאמר (זכריה א טז) כה אמר יי שבתי לירושלים ברחמים בייתי יבנה בה:

דבר אחר אהיה אשר אהיה אמר הקדוש ברוך הוא במדת הטוב בראתי את העולם ובמדת הטוב אני מנהיגו ועתידני לחדשו במדת הטוב ומנין שבמדת הטוב ברא את העולם שנאמר (תהלים קמה ט) טוב יי לכל ורחמיו על כל מעשיו ומנין שבמדת הטוב מנהיגו שנאמר (נחום א ז) טוב יי למעוז ביום צרה ומנין שבמדת הטוב עתיד לחדשו שנאמר (תהלים קכה ד) הטיבה יי לטובים:

דבר אחר אהיה אשר אהיה אמר הקדוש ברוך הוא במדת אמונה בראתי את העולם ובמדת אמונה אני מנהיגו ובמדת אמונה אני עתיד לחדשו ומנין שבמדת אמונה ברא את העולם שנאמר (ישעיה כה א) יי אלקי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן ומנין שבמדת אמונה מנהיגו שנאמר (דברים לב ד) אל אמונה ואין עול ומנין שבמדת אמונה עתיד לחדשו שנאמר (תהלים פט כה) ואמונותי וחסדי עמו ואיזו חותמות השם שבו נחתמו כל שמות הפורשות שעל כסא הכבוד שנאמר (שמות ג טו) זה שמי לעולם וזה זכרי לדר דר זה שמי לעולם אלו שמות המפורשות וזה זכרי לדר דר אלו חותמות השם שכל שם ושם שבמרכבה יש לו שם ויש לו כנוי והקדוש ברוך הוא יושב על כסא האש וסביב סביב לו כעמודי אש שמות המפורשות כל אחד ואחד בתוך חופת אש כל אחד ואחד בתוך מראות אש ועמהן חיילות רבות של שרי אש מערכות עצומות של גדודי אש ובזמן שאדם משתמש בהן מתמלא כל רקיע ורקיע כולו אש ויורדין לשרוף את העולם באש וכיון שמגיעין לארץ ורואין שכנפי שמים קשורים בכנפי ארץ וכנפי ארץ בכנפי שמים וחתומין בטבעת אהיה אשר אהיה מיד עומדין מכעסן ונוהגין במדת רחמים עם כל העולם ועם אותו האדם שאלמלא לא חתם בחותמו ארבע רוחות העולם כשאדם משתמש בהן מיד כל העולם כלו מתמלא אש שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש נאום יי וזהו שנתגלה למשה בסנה מתוך אהבה מתוך הרחמים מתוך הענוה מתוך הישרות מתוך השפלות מתוך הצדקה ומתוך האמונה ומתוך ברית אברהם יצחק ויעקב שאפילו אברהם יצחק ויעקב שהם גדולים ממלאכי השרת והקדוש ברוך הוא אהבם אהבה גמורה יתר מכל העולם כולו לא גלה להם שם המפורש אלא למשה בלבד שנאמר (שמות ג) ושמי יי לא נודעתי להם ומה הודיע להם מקצת שמו שאינו מפורש שנאמר (שם ו ג) וארא אל אברהם יצחק ויעקב באל שדי שלש אותיות הודיע להם כנגד שלשתן ש' כנגד אברהם ד' כנגד יצחק י' כנגד יעקב ולכולן שם אחד גלה להן אבל למשה גלה לו כל השמות המפורשות בין שמות שחקוקין על כתר מלכות שבראשו ובין שמות שחקוקין על כסא הכבוד ובין שמות החקוקין בטבעת שבידו בין שמות שהן עומדים כעמודי אש סביבות מרכבותיו ובין שמות שהן מפריחין סביבות שכינה כנשרי מרכבה ובין שמות שנתחתמו בהן שמים וארץ ים ויבשה הרים וגבעות תניני תהומות יסודי עולם סדרי בראשית חדרי מעונות זבול וערבות וכסא הכבוד אוצרות חיים וגנזי ברכות גנזי טל ומטר גנזי ברכים גנזי עננים גנזי רוחות וגנזי נשמות של חיים ושל מתים שנאמר (תהלים קג ז) יודיע דרכיו למשה ומפני מה לא גלה דרכיו לאברהם שפירש עצמו מעבודה זרה ונדבק תחת כנפי השכינה וליצחק שנעקד כשה תמים על גבי המזבח ומסר רביעית דם שלו לפני המקום וליעקב שהריק את עצמו ואת בניו ואת בנותיו ואת יודעיו ואת קרוביו מחטא ומעבודה זרה שנאמר (בראשית לה ב) ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלקי הנכר וגו' אלא מלמד לאברהם לא גלה לו על שום שזרעו של ישמעאל נופל בגיהנם ליצחק לא גלה על שום שזרעו של עשו נופל בגיהנם ליעקב מפני מה לא גלה לו שבחר לו המקום לסגולתו וחקק לו דמותו על כסא הכבוד שנאמר (תהלים קלה ד) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו ובו מקלסין לפניו עליונים ותחתונים כל היום שנאמר (ישעיה מט ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אלא

מפני שאמר שנסתרו דרכיו לפני בוראו שנאמר (שם מ כז) למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מי לפיכך לא גלה לו

נוסח א – אות ז

ז"ן זה שמו של הקדוש ברוך הוא שהוא זן ומפרנס כל יצורי כפיו מקרני ראמים ועד ביצי כנים שנאמר (תהלים קד ג) משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך תשבע הארץ ואומר (שם קמה טז) פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון וכמה מפתחות יש לו להקדוש ברוך הוא יש לו מפתח לאשה שנאמר (בראשית כט לא) ויפתח את רחמה יש לו מפתח של גשמים שנאמר (דברים כח יב) יפתח יי לך את אוצרו הטוב יש לו מפתח של תחיית המתים שנאמר (יחזקאל לז יג) וידעת כי אני יי בפתחי את קברותיכם יש לו מפתח של פרנסה שנאמר (תהלים שם) פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון יש לו מפתח של נקבים שנאמר (ישעיה נא יד) מהר צועה להפתח ויש לו מפתח של מן שנאמר (תהלים עח כג) ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול יש לו מפתח של חדוש מלכיות שנאמר (ישעיה ס יא) ופתחו שעריך תמיד וגו' יש לו מפתח של עינים שנאמר (שם לה ה) אז תפקחנה עיני עורים וגו' וכתוב (במדבר כב לא) ויגל יי את עיני בלעם יש לו מפתח של חרשים שנאמר (ישעיה לה ה) ואזני חרשים תפתחנה יש לו מפתח של שפתים שנאמר (תהלים נא יז) יי שפתי תפתח יש לו מפתח של פה שנאמר (במדבר כב כח) ויפתח יי את פי האתון יש לו מפתח של לשון שנאמר (משלי טז א) ומיי מענה לשון יש לו מפתח של אסורים שנאמר (תהלים קמו ז) יי מתיר אסורים יש לו מפתח של ארץ שנאמר (ישעיה מה ה) תפתח ארץ ויפרו ישע יש לו מפתח של גן עדן שנאמר (תהלים קיח יט) פתחו לי שערי צדק יש לו מפתח של גיהנם שנאמר (ישעיה כו ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שהוא אומר אמן שבשביל אמן אחד שעונים רשעים מתוך גיהנם מעלין רשעים מתוך גיהנם כאיזכר עתיד הקדוש ברוך הוא שהוא יושב בגן עדן ודורש בה וכל צדיקי עולם יושבין לפניו וכל פמליא של מעלה עומדין על רגליהן מימינו של הקדוש ברוך הוא חמה עם המזלות ולבנה וכל הכוכבים משמאלו והקדוש ברוך הוא דורש לפניו טעמי תורה חדשה שעתידי הקדוש ברוך הוא ליתן להם על ידי משיח וכיון שמגיע להגדה עומד זרובבל בן שאלתיאל על רגליו ואומר יתגדל ויתקדש וקולו הולך מסוף העולם עד סופו וכל באי העולם עונין ואומרים אמן ואף רשעי ישראל וצדיקי אומות העולם שנשתיירו בגיהנם כולן עונין ואומרים אמן מתוך גיהנם שנאמר (ישעיה כו ב) ויבא גוי צדיק שומר אמונים עד שנתרעש כל העולם כולו באותה שעה נשמעים קול דבריהם לפני הקדוש ברוך הוא והוא משאיל עליהם ואומר מה קול רעש גדול ששמעתי משיבין מלאכי השרת ואומרין לפני רבון של עולמים אלו רשעי ישראל וצדיקי אומות העולם שנשתיירו בגיהנם שעונין אמן מתוך גיהנם מיד מתגלגלין רחמיו ביותר ואומר מה אעשה להן יותר על דין זה כבר יצר הרע גרם להן באותה שעה נוטל הקדוש ברוך הוא מפתחות של גיהנם ונותן לגבריאל ולמיכאל בפני כל הצדיקים כולן ואומר להן לכו ופתחו שערי גיהנם והעלו אותם מתוך גיהנם שנאמר (שם) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים מיד הולכים גבריאל ומיכאל ופותחין ארבעים אלפים שערי גיהנם ומעלים אותם מתוך גיהנם וכאי זה צד מעלין אותן מתוך גיהנם מלמד שכל גיהנם וגיהנם שלש מאות פרסה ארכו ושלש מאות פרסה רחבו ועביו אלף פרסה ועמקו אלף אמה וכל רשע ורשע שהוא נופל בתוכה שוב אינו יכול לעלות מתוכה מה עושין גבריאל ומיכאל באותה שעה תופסין בידן כל אחד ואחד מהן ומעלין אותן כאדם שהוא מקים את חבירו ומעלהו בחבל מתוך הבור שנאמר (תהלים מ ב) ויעלני מבור שאון מטיט היון וגבריאל ומיכאל עומדין באותה שעה ורוחצין אותן וסכיין אותן ומרפאים אותן ממכות גיהנם ומלבישין

אותן בגדים נאים וטובים ותופסין בידם ומביאין אותם לפני הקדוש ברוך הוא ולפני כל הצדיקים כשהן מגוהצין ומכובדין שנאמר (דברי הימים ב' ו' מא) כהניך יי אלקים ילבשו תשועה וחסידך ישמחו בטוב כהניך אלו צדיקי אומות העולם שהן מכהנים להקדוש ברוך הוא בעולם הזה כגון אנטונינוס בן אסוירוס וחבריו וחסידך אלו רשעי ישראל שנקראו חסידים שנאמר (תהלים נה) אספו לו חסידי וכשמגיעין לפתח גן עדן נכנסין גבריא ומיכאל תחלה ונמלכין בהקדוש ברוך הוא משיב הקדוש ברוך הוא ואומר להן הניחו להן עד שנכנסין ובאין ורואין את כבודי וכיון שנכנסין נופלין על פניהן ומשתחוין ומברכין ומשבחין שמו של הקדוש ברוך הוא בקהל צדיקים גמורים וישרים שהן יושבים לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר (שם קמ"ד) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך

נוסח א – אות ח

חית אל תקרא חית אלא חטא מפני שחטא נחשב להם לרשעי ישראל כצדקה כאיזד בשעה שהן רואין פני גיהנם ומקבלין עליהם בעצמן דינה של גיהנם וכיון שמעלין אותן וחוזרין בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא מיד מקבלין פני שכינה הצדיקים וחסידים שלא חטאו מעולם ומקבלין שכר על כל חטא וחטא שהיה בידם כצדקה שנאמר (יחזקאל יח כז כח) ובשוב רשע מרשעתו ויעש משפט וצדקה עליהם חיה יחיה בהם יחיה לא נאמר אלא עליהם מלמד שעליהם הוא יחיה חיי העולם הבא עם צדיקים וחסידים ותמימים וישרים וגומלי חסדים ובעלי צדקה ובעלי תורה ואנשי אמונה לעולם הבא ולא עוד אלא שמעלין אותן ומושיבין אותן בישיבה אצל השכינה מפני ששברו את לבם בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים לד יט) קרוב יי לנשברי לב וגו'.

דבר אחר קרוב יי לנשברי לב מלמד שכל מי שלבו שבורה בכל יום ורוחו נמוכה בכל יום ודבורו ממועט בפיו בכל יום עמו שכינה מהלכת בכל יום ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאלו מזבח בנוי בלבו ומעלה עליו עולות וזבחים שלמים לפני הקדוש ברוך הוא בכל יום שנאמר (שם נא יט) זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה:

דבר אחר קרוב יי לנשברי לב שכל שבורי לב חביבין לפני הקדוש ברוך הוא יתר ממלאכי השרת שמלאכי השרת מרוחקין מן השכינה שלשים וששה אלפים רבבות פרסאות שנאמר (ישעיה ו' ב) שרפים עומדים ממעל לו לו בגימטריא שלשים וששה מלמד שגופו של שכינה מאתים ושלשים וששה אלפים רבבות פרסאות מאה ושמונה עשר ממתניו ולמעלה ומאה ושמונה עשר ממתניו ולמטה ופרסאות הללו אינן אלא בפרסאות שלו שהפרסה שלו אלף אלפים אמה ואמה שלו ארבע זרת וטפה זרת שלו מסוף העולם ועד סופו שנאמר (שם מ"ב) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן:

דבר אחר שמים בזרת תכן מלמד שהשמים ושמי השמים זרת אחד ארכן זרת אחד רחבן זרת אחד קומתן וארץ וכל תהומות פרסת רגל אחד ארכה ופרסת רגל אחד רחבה ופרסת רגל אחד קומתה עד רום רקיע הראשון אבל שבורי לב הקדוש ברוך הוא קרוב אצלן כל היום מאמה אל אמה לכך נאמר קרוב יי לנשברי לב:

דבר אחר קרוב יי לנשברי לב לנשברי לב הוא קרוב ולא לנמהרי לב הרי כבר נאמר (שם לה ד) אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו אלא מלמד שהקדוש ברוך הוא מרחיק את שכינתו מכל גבהי הלב וכולן נחשבים לפניו כתועבה שנאמר (משלי טז ה) תועבת יי כל גבה לב יד ליד לא ינקה ואין תועבה אלא עבודה זרה שנאמר

(דברים ז כו) ולא תביא תועבה אל ביתך מיכן מצינו שכל מי שיש בו גסות הרוח כאלו עובד עבודה זרה ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאלו בנה במה בלבו ומקטיר עליו קטורת לעבודה זרה שנאמר (ויקרא יח כז) כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ לכך נאמר תועבת יי כל גבה לב ומהו יד ליד לא ינקה מלמד שאפילו יש בו צדקה וגמילות חסדים כאברהם אבינו שקנה בצדקה שמים וארץ ועולם הזה ועולם הבא שנאמר (בראשית יד כב) ויאמר אברהם אל מלך סדום הרמותי ידי אל יי אל עליון קונה שמים וארץ ויש בו גסות הרוח לא ינקה מדינה של גיהנם:

דבר אחר יד ליד לא ינקה מלמד שאפילו יש בו תורה וחכמה כמשה רבינו עליו השלום שקבל תורה מיד ליד ויש בו גסות הרוח לא ינקה מדינה של גיהנם וכן הוא אומר (תהלים קלח ו) כי רם יי ושפל יראה וגבוה ממרחק ידע וכי שפל יראה וגבוה אינו רואה אלא מלמד שאין מסתכל הקדוש ברוך הוא במי שיש בו גסות הרוח כמי שאינו מסתכל באדם שהוא שונא לו מנעוריו שאין שונא להקדוש ברוך הוא אלא מי שיש בו גסות הרוח ואין אוהבו אלא מי שאין בו גסות הרוח שנאמר (תהלים נא יט) לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה לכך נאמר כי רם יי ושפל יראה וגו' ומהו גבה ממרחק ידע שני יודי"ן למה מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא כל אדם שיש בו גסות הרוח מעלה אני עליו כאלו מקללני בשני עולמות שאין ב' יודי"ן הללו אלא אחד בעולם הזה ואחד לעולם הבא וכל מי שהוא זובח את יצרו בכל יום ומתודה עליו מעלה אני עליו כאלו כבדני בשני עולמות בעולם הזה ולעולם הבא שנאמר (שם ג כג) זובח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלקים שני נוני"ן למה אחד בעולם הזה ואחד לעולם הבא

נוסח א – אות ט

טי"ת אל תקרא טי"ת אלא טיט זה הוא טיט שבידו של הקדוש ברוך הוא שנאמר (ירמיה יח ו) הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל שכל העולם כולו נברא הימנו ולבסוף עתיד כולן שחוזרין לטיט כשהיו שנאמר (קהלת ג כ) הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר ואין טיט אלא עפר שנברא ממנו אדם הראשון שנאמר (בראשית ב ז) וייצר יי אלקים את האדם עפר מן האדמה ומנין שאין טיט אלא עפר שנאמר (ישעיה מא כה) ויבא סגנים כמו חומר וכמו יוצר ירמס טיט:

דבר אחר זה טיט של עולם הבא שהצדיקים מציצין הימנו כתות כתות כעשבי השדה בכמה לבושין שריחן הולך מסוף העולם ועד סופו כריח גן עדן שנאמר (תהלים עג טז) ויציצו מעיר כעשב הארץ ואין עיר אלא ירושלים שנאמר (מלכים א יא לו) העיר אשר בחרתי בה מיכן אתה למד שאין הקדוש ברוך הוא מחיה את המתים אלא בארץ ישראל שנאמר (ישעיה מב ה) כה אמר יי בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה ואומר (יחזקאל כו כ) ונתתי צבי בארץ חיים מהו ארץ חיים וכי יש ארץ חיים וארץ מתים אלא זו ארץ ישראל שנקראת ארץ החיים שמתיה חיים תחלה לעולם הבא אם כן צדיקים שבחוץ לארץ כגון משה ואהרן ושאר כל הצדיקים שבארבע פנות העולם היאך חייב ובאין לעולם הבא אלא מלמד שבשעת תחיית המתים הקדוש ברוך הוא יורד משמי שמים העליונים וישב על כסאו בירושלים שנאמר (ירמיה ג יז) בעת ההיא יקראו לירושלים כסא יי וקורא להם הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת ואומר להם בני לא בראתי אתכם אלא לשעה זו כדי שתעשו לי קורת רוח משיבין מלאכי השרת ואומרים לפניו רבון של העולמים הננו נעמוד לפניך בכל דבר שאתה רוצה משיב הקדוש ברוך הוא ואומר להם לכו ושטטו בארבע רוחות העולם והגביהו את ארבע כנפות הארץ ועשו מחילות בקרקע הארץ לכל צדיק וצדיק שבחוצה לארץ עד ארץ ישראל והביאו לי כל צדיק וצדיק

פלוני בן פלוני חסיד פלוני בן פלוני חכם פלוני בן פלוני נבון פלוני בן פלוני נביא פלוני בן פלוני שמסרו את עצמן על קדושת שמי בכל יום ויום כדי שלא יצטערו ויבאו לארץ ישראל ואני מחיה אותם מיד הולכים כל מלאך ומלאך וכל שרף ושרף וכל שר ושר וכל גדוד וגדוד ושוטטים בארבע רוחות העולם ומגביהין ארבע כנפות הארץ וינערו רשעים מן הארץ שנאמר (איוב לח יג) לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה ועושין מחילות מחילות בקרקע הארץ בשביל כל צדיק וצדיק שבחוצה לארץ ומביאין אותן בתוך מחילות לארץ ישראל אצל הקדוש ברוך הוא לירושלם והקדוש ברוך הוא עומד בעצמו ומחיה אותן ומעמיד אותן על רגליהן וכאיצד מחיה את המתים לעולם הבא מלמד שנוטל הקדוש ברוך הוא שופר גדול בידו שהוא אלף אמה באמה שלו ותוקע בו וקולו הולך מסוף העולם עד סופו בתקיעה ראשונה העולם כולו רועש בתקיעה שניה העפר מתפרד בתקיעה שלישית עצמותיהן מתקבצין בתקיעה רביעית אבריהם מתחממין בתקיעה חמישית עורותיהם מתקרמין בתקיעה ששית רוחות ונשמות מתכנסות לגופיהן בתקיעה שביעית חיים ועומדים על רגליהם בלבושיהם שנאמר (זכריה ט טו טז) יי צבאות יגן עליהם ואכלו וכבשו אבני קלע ושתו המו כמו יין ומלאו כמזרק כזויות מזבח והושיעם יי אלקיהם ביום ההוא כצאן עמו כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו

נוסח א – אות י

יו"ד אל תקרא יו"ד אלא יד מלמד שזה הוא יד ושם טוב שעתיד הקדוש ברוך הוא ליתן להם לצדיקים לעולם הבא בירושלם ובבית המקדש שנאמר (ישעיה נו ה) ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם וגו' ואין ביתי אלא בית המקדש שנאמר (שם שם ו) כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים ואין חומתי אלא ירושלם שנאמר (שם סב ו) על חומתיך ירושלם וגו' ואין יד אלא מנות שנאמר (בראשית מג לד) וישא משאת מאת פניו אליהם ותרב משאת בנימין ממשאת כולם חמש ידות וגו' ומהו יד מלמד שעתיד הקדוש ברוך הוא לקרא את כל צדיק וצדיק בשמו ונותן להן כוס של סם חיים ביד עצמו כדי שיהיו חיין וקיימין לעולם ולעולמי עולמים ומהו ושם מלמד שעתיד הקדוש ברוך הוא לגלות שם המפורש לכל צדיק וצדיק לעולם הבא שנבראין בו שמים החדשים וארץ החדשה כדי שיהיו כולם יכולים לבראות את העולם חדש שנאמר (ישעיה נו ה) שם עולם אתן לו אשר לא יכרת ומנין שזה הוא שם המפורש נאמר כאן שם עולם ונאמר להלן (שמות ג טו) זה שמי לעולם מה להלן שם המפורש אף כאן שם המפורש:

דבר אחר שם עולם אתן לו שלא יפסוק שם מן העולם שכשם ששמים החדשים והארץ החדשה חיין וקיימין לעולם ולעולמי עולמים כך עתיד שם של צדיקים ושם של זרעם וזרע זרעם שיעמדו לעולם ולעולמי עולמים שנאמר (ישעיה סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם יי כן יעמד זרעכם ושםכם:

דבר אחר שם עולם מלמד ששלש מאות וארבעים עולמים עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק לעולם הבא שכך שם בגימטריא:

דבר אחר שם עולם נאמר בראש הפסוק הזה ונתתי להם בביתי ובחומתי ולבסוף נאמר אתן לו אם נאמר לו למה נאמר ונתתי להם ואם נאמר ונתתי להם למה נאמר אתן לו מלמד שכל הצדיקים כולן נותן להן הקדוש ברוך הוא יד וחלק שכר טוב ושם עולם תהלה וגדולה ושבח כליל כתר קדושה ומלכות כנגד כל הצדיקים כולן לעולם הבא יד זה כוס של סם חיים שמשקהו לו למשיח ולצדיקים לעתיד לבא חלק שכר טוב זה שלש מאות וארבעים עולמים שכל צדיק וצדיק נוטל בחלקו כל אחד ואחד לפי שכר מעשיו

לעולם הבא שם עולם זה שם המפורש שעולם הבא נקרא בו תהלה וגדולה זה אור מאירת עינים שהן מסתכלין בהן מסוף העולם ועד סופו בסקירה אחת ושבח זה קומה זקופה כאדם הראשון כליל כתר מלכות וארגמן טוב שהמלכים משתמשין בהן קדושה שקוראין לפניהן מלאכים קדוש קדוש קדוש כדרך שקוראין לפני הקדוש ברוך הוא בשמים ממעל בעולם הזה ומלכות שכל הנכשל בהם בצדיקים משתמש לעולם הבא במלכות וכבוד ברכות וממשלה כדוד מלך ישראל שנאמר (זכריה יב ח) והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדוד ובית דוד כאלקים כמלאך יי וכל צדיק וצדיק עמו שכינה מהלכת בריבו רבבות מלאכי השרת ועמודי ברק סביב להן וניצוצין של זוהר מקיפין להן וזקוקי זיו מבהיקין את פניהן ובזיקי אור מקרין את עפעפיהם ורוחות מנשבות לפניהן ועננים מזלין לנגד פניהן והרים מרקדים לפניהם וגבעות מושכות חלב ועסיס לפניהן שנאמר (יואל ד יח) והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב וכל אפיקי יהודה ילכו מים ומעין מבית יי יצא והשקה את נחל השטים:

ועשבי השדה באין ומשחקים לפניהם אגודות אגודות והאילנות מתעקרין ממקומן ובאין וממחין כפיהם זו על גבי זו ואומר הושענא שנאמר (ישעיה נה ב) כי בשמחה תצאו וגו' וקשתות שכינה עמהן אחד מימינם ואחד משמאלם וברקים ולפידים משתמשין ובאין מתוך בתיהם ומראה אש ומראה להבה ומראה בזק ומראה חשמל ועמודי גחל מקיפין ועומדין כנגד כולו ומשמשין לפניהם כעין לפני השכינה וחומות אש וחומות לפיד וחומות להבה וחומות נוגה אור סביב להם לכל צדיק וצדיק לעולם הבא ושכינה עמהן בכבוד בכל מקום כאב שהוא יושב על כסאו כמלך ושש ושמח בשמחת בניו ובנותיו שנאמר (זכריה ב ט) ואני אהיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה ואומר (שם שם יד) רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך וגו'

נוסח א – אות כ

כ"ף זה כף שכינה שהוא מכה זו על גבי זו בשמחה רבה בסעודתן של צדיקים לעולם הבא ועומד ומרקד לפניהם בסעודה ועל אותה שעה אמר ישעיה (כו יא) יי רמה ירך וגו' מהו רמה ירך מלמד שעתידי ישעיה לומר לפני הקדוש ברוך הוא בסעודתן של צדיקים שבגן עדן בשעה שהקדוש ברוך הוא עומד ומרקד לפני הצדיקים רבון של העולם רמה ירך בל יבאו רשעים ויראו בטובתן של צדיקים משיב הקדוש ברוך הוא ואומר ישעיה בני יבאו רשעים ויראו בטובתן ובשמחתן וילבשו בושה ויעטו כלימה שנאמר (ישעיה שם) יחזו ויבושו קנאת עם משיב ישעיה ואומר לפניו רבונו של עולם לא יבאו ולא יראו אומר הקדוש ברוך הוא מי מכריע בינינו שנעשה כדברו משיב ישעיה ואומר לפניו רבונו של עולם תבא כנסת ישראל ותכריע בינינו ונעשה כדבריה מיד קורא הקדוש ברוך הוא למטטרון שר הפנים ואומר לו עבדי לך והביא לי את כנסת ישראל כדי שתכריע בינינו מיד הולך מטטרון ומביא את כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא ולפני ישעיה וכיון שרואה כנסת ישראל את הקדוש ברוך הוא אומרת לפניו רבונו של עולם למה קראת לי משיב הקדוש ברוך הוא ואומר לה בתי מפני שאני אומר יבאו רשעים ויראו בטובתן של צדיקים שאני נותן להן ויבושו וישעיה בני אומר לא יבאו ולא יראו אתה מה את אומרת משיבה יבאו ויראו ויבושו שנאמר (מיכה ז י) ותרא אויבתי ותכסה בושה באותה שעה באין רשעים לפתחי גן עדן ועומדין מבחוץ ורואין את כל הצדיקים כל אחד ואחד ביקרו כל אחד ואחד ברבותו כל אחד ואחד בלבוש מלכות ובכתר מלכות ובעדי מרגליות של מלכים וכל אחד ואחד יושב כמלך על כסא של זהב ולפני כל אחד ואחד שלחן של מרגליות וביד כל אחד ואחד כוס של זהב מרוקם באבנים טובות ומרגליות שהוא מלא סם חיים וכל מעדני גן עדן מונחים לפניהם על השלחן ולפני כל אחד ואחד עומדין שלשה מלאכי השרת לשמשן וקרני

הוד וקרני הדר על ראשיהן וזיקים וברקים יוצאין מפיהן וזיו פניהן הולך מסוף העולם ועד סופו כזיו החמה שנאמר (שופטים ה לא) ואהביו כצאת השמש בגבורתו ושמים ושמי השמים העליונים פותחין את דלתותיהן וממטירין עליהן טללי בושם של אפרסמון טהור שריחו הולך מסוף העולם עד סופו ואלפי אלפים וריבו ריבי רבבות מלאכי השרת עומדין לפניהן ואוחזין בידיהן כינורות ונבלים ומצלתיים וכל כלי שיר ומרננים לפניהם בסעודה והקדוש ברוך הוא עומד בעצמו ומרקד בעצמו בסעודה וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות מימינו ומשמאלו ומרקדין לפניהן עמו וכיון שרואין כל הרשעים כולן את כל אותה גדולה ומלכות ואת כל אותה הכבוד מגביהין את קומתו מאה אמה כהיכל מפני כבודן של צדיקים להסתכל בהן ויהיו שואלין עליהן לומר מה הן הללו שכל אותה הכבוד וכל אותה גדולה וכל אותה מלוכה עשה להן הקדוש ברוך הוא משיבין מלאכי השרת ואומרים להן הללו עמו של הקדוש ברוך הוא שעסקו בתורתו וקיימו את המצוות והביאום לגן עדן ליתן להם שכר טוב וחלק טוב לפי מעשיהם מיד נופלין רשעים על פניהם ופותחים את פיהם בשבחו של הקדוש ברוך הוא ושל צדיקים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלקיו (תהלים קמד טו) למ"ד אל תקרא למד אלא לב מבין דעת מלמד שהלב שקול כנגד כל אבריו של אדם לאדם יש לו עינים אף ללב יש לו עינים לאדם יש לו דבור אף ללב יש לו אזנים לאדם יש לו פה אף ללב יש לו פה לאדם יש לו דבור אף ללב יש לו נהימה אף ללב יש לו נחמה אף ללב יש לו נחמה לאדם יש לו צעקה אף ללב יש לו צעקה לאדם יש לו הליכה אף ללב יש לו הליכה לאדם יש לו שמיעה אף ללב יש לו שמיעה וכל המדות כולן שיש להן לכל אבריו של אדם יש לו ללב ואלו הן עין רואה אף הלב רואה מנין שנאמר (קהלת א טז) ולבי ראה הרבה חכמה ודעת און שומעת אף הלב שומע מנין שנאמר (מלכים א ג ח) לב שומע פה מדבר אף הלב מדבר מנין שנאמר (קהלת א טז) דברתי אני עם לבי לשון מצפצף אף הלב מצפצף מנין שנאמר (תהלים יז ג) בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא זמותי בל יעבור פי אדם צועק אף הלב צועק מנין שנאמר (איכה ג יח) צעק לבם אל יי אדם מנחם אף הלב מנחם שנאמר (בראשית ג כא) וינחם אותם וידבר על לבם אדם מחוקק אף הלב מחוקק שנאמר (שופטים ה ט) לבי לחוקקי ישראל אדם מהלך אף הלב מהלך שנאמר (הושע ה יא) עשוק אפרים רצון משפט כי הואיל הלך אחרי צו אדם כותב אף הלב כותב שנאמר (משלי ג ג) כתבם על לוח לבך אדם מרחיש אף הלב מרחיש שנאמר (תהלים מה ב) רחש לבי דבר טוב אדם יעלוץ אף הלב יעלוץ שנאמר (שמואל א ב א) עלץ לבי ביי אדם מטהר אף הלב מטהר שנאמר (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי אלקים אדם יגיל אף הלב יגיל שנאמר (שם יג ו) יגל לבי אדם יתעצב אף הלב יתעצב שנאמר (בראשית ו ו) ויתעצב אל לבו אדם נוער אף הלב נוער שנאמר (שיר השירים ה ב) אני ישנה ולבי ער אדם ישן אף הלב ישן שנאמר ישן לב אינו מבין וגו' אדם חכם אף הלב חכם שנאמר (משלי י ח) חכם לב יקח מצות אדם מטפש אף הלב מטפש שנאמר (דברים כט יח) כי בשרירות לבי אלך ואין שרירות אלא טפשות אדם דורש אף הלב דורש שנאמר (קהלת א יג) ונתתי את לבי לדרש אדם עוסק אף הלב עוסק שנאמר (דברים ו ה) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך אדם מרפא אף הלב מרפא שנאמר (משלי יד ט) חיי בשרים לב מרפא אדם נשבר אף הלב נשבר שנאמר (תהלים נא יט) לב נשבר ונדכא וגו' אדם רם רוח אף הלב רם רוח שנאמר (דברים ח יד) ורם לבבך וגו' אדם יש לו שכחה אף הלב יש לו שכחה שנאמר (תהלים לא יג) נשכחתי כמת מלב וגו' אדם ישיש אף הלב ישיש שנאמר (ישעיה סו יד) וראיתם ושיש לבכם אדם שמח אף הלב שמח שנאמר (משלי יז כב) לב שמח ייטיב פנים אדם טוב אף הלב טוב שנאמר (אסתר ה ט) שמח וטוב לב כל מה שיש באדם יש בלב מיכן שהלב שקול כנגד מאתים וארבעים ושמונה אברים שבאדם ולא עוד אלא ששנים עשרה דברים יש בו באדם ואלו הן לב מבין דעת ותבונה כליות יועצות עצות טובות ורעות פה מחתך כל מיני מאכלות לשון גומר כל מטעימי שחיקות חיך טועם כל מטעמי מאכלות קנה מושך ומוציא

כל רוחות וקולות הושט בולע כל מאכל ומשתה ריאה שואבת כל מיני משקין כבד כועס ומרה זורקת בו טיפה ומניחתו טחול שוחק כל מיני שחיקה קורקבן שוחק כל מיני אכילות קיבה ישינה שנה מתוקה ובזמן ששניהם ישנים אין אדם יודע מה שבעולם שנאמר (בראשית יט לג) ולא ידע בשכבה ובקומה:

ד"א אין אהבה אלא בלב שנאמר (דברים ו ד) ואהבת את יי אלקיך בכל לבבך וגו' ואין שנאה אלא בלב שנאמר (ויקרא יט יז) לא תשנא את אחיך בלבבך ואין קנאה אלא בלב שנאמר (ישעיה סג ד) כי יום נקם בלבי ואין דאגה אלא בלב שנאמר (משלי יב כה) דאגה בלב איש ישחנה ואין דיווי אלא בלב שנאמר (קהלת יא י) והסר כעס מלבך לפיכך אין הקדוש ברוך הוא צופה אלא ללב שנאמר (שמואל א טז ז) כי האדם יראה לעינים ויי יראה ללב

נוסח א – אות מ

מ"ם מפני מה מ"ם שנים שנים קוראין אותן בבת אחת מפני ששניהם עומדים במרכבה ברזי כסא הכבוד וכולן חקוקין בטכסי שלהבת על כסא הכבוד וקושרין בראשן כתרים של אורה וכיון שמגיע זמן קדושה ואין הקדוש ברוך הוא יורד ממרום רומו ודר במרכבה מתקרבים שניהם זה אצל זה ואומרים אימתי ירד הקדוש ברוך הוא ממרום רומי רומים וירד במרכבה ואנו נראה מראה דמות פניו ונאמר שירה לפניו שנאמר (תהלים מב יג) מתי אבא ואראה פני אלקים ומהו מתי אבא מלמד שלא אמרה רוח הקודש דבר זה אלא כנגד אותה שעה שאומרים אותיות שבמרכבה קודם שבאת שכינה ודרת בכבוד על כסא המרכבה מתי יבא הקדוש ברוך הוא וישב על כסא הכבוד ונקביל את פניו בשירות ותשבחות וכיון שבא הקדוש ברוך הוא ודר במרכבה כל נשרי המרכבה וכל החיות שבמרכבה וכל אותיות שבמרכבה מקדמין בשירות ותשבחות להקביל פניו ואף מ"ם ומ"ם שבמרכבה מקבלין פני שכינה באותה שעה בשירי עוז ומלכות ופותחין את פיהן ואומרים שירה ומה שירה שהן אומרים מ"ם פתוחה אומרת מלכותך מלכות כל עולמים (תהלים קמה יג) ומ"ם סתומה אומרת וממשלתך בכל דור ודור (שם) מה עושה הקדוש ברוך הוא באותה שעה תופש לכל האותיות שבמרכבה ומחבקן ומנשקן וקושר להן כתרים לכל אחד ואחד שני כתרים אחת של מלוכה ואחת של כבוד ואחת של ממשלה ואחת של תפארת ואחר כך מושיבין הקדוש ברוך הוא אחד מימינו ואחד משמאלו ומפייסן בדברים ואומר להן אותיותי שחקקתי באצבעותי בעט שלהבת אש גלוי וידוע לפני שלא נקרא מלכותי אלא בכם ולא נקרא ממשלתי אלא בכם מלך מלכים מושל מושלים באות מ"ם פתוח הקדוש ברוך הוא נקרא מלך מלכים באות מ"ם סתום נקרא מושל מושלים שנאמר (תהלים קג יט) ומלכותו בכל משלה ואומר (שמות טו יח) יי ימלך לעולם ועד ואומר (תהלים מז ט) מלך אלקים על גוים ואומר (שם כב כט) כי ליי המלוכה ומושל בגוים וכיון ששומעין מ"ם פתוח ומ"ם סתום דבר זה מפי הקדוש ברוך הוא פותחין את פיהן ואומרים שירה לפני הקדוש ברוך הוא ומה שירה שהן אומרים לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש (דברי הימים א כט יא) באותה שעה באין כל שרי מלכויות שבכל רקיע ורקיע לפני הקדוש ברוך הוא ונוטלין כתר מלכותן מעל ראשם ומניחין על גבי קרקע ערבות רקיע כנגד כסא הכבוד וכורעים ומשתחוין ונופלין על פניהן לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים שירה לפניו ומה שירה שהן אומרים לפניו ממלכות הארץ שירו לאלקים וגו' (תהלים סח לג) וכל גדודי אש וכל שרפי להבה באין בשירות ותשבחות ומקבלין פני שכינה ומשתחוין לפניו שנאמר (נחמיה ט ו) וצבא השמים לך משתחוים ואחר כך פותחין את פיהם ואומרים שירה מה שירה שהן אומרים מלך אלקים על גוים אלקים ישב על כסא קדשו (תהלים מז ט) הקדוש ברוך הוא קדוש יושב על כסא קדוש הקדוש ברוך הוא רם ונשא יושב על כסא רם ונשא הקדוש ברוך הוא אש אוכלה חונה בסוד מערכות אש ומנין שנקרא קדוש שנאמר (ישעיה ו ג) קדוש

קדוש קדוש יי צבאות ומנין שאף כסאו נקרא קדוש שנאמר (תהלים מז ט) אלקים ישב על כסא קדשו ומנין שנקרא רם ונשא שנאמר (ישעיה נז טו) כי כה אמר רם ונשא ומנין שאף כסאו נקרא רם ונשא שנאמר (שם ו א) יושב על כסא רם ונשא ומפני מה נקרא רם מפני שהוא רם על כל רמים שבעולם שנאמר (תהלים קיג ד) רם על כל גוים יי אל תקרא גוים אלא גאים אלו שרי מלכים ורוזנים שהן מתגאין במרום מפני גובהן ומפני מה נקרא נשא מפני שהוא נושא בזרועו את כל העולם שנאמר (ישעיה מו ד) ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט ומפני מה כסאו נקרא רם מפני שהוא רם על כל מדות שבעולם ומפני מה נקרא נשא מפני שהוא נושא כל רוחות ונשמות שבעולם שנאמר (שם נז טז) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי ומנין שנקרא אש אוכלה שנאמר (דברים ט ג) כי יי אלקיך אש אוכלה הוא ומנין שאף כל מערכותיו אש שנאמר (תהלים קד ד) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לווהט הקדוש ברוך הוא נקרא כבוד ואף כסאו נקרא כבוד מנין שנאמר (שם כד י) יי צבאות הוא מלך הכבוד סלה וכסאו כבוד מנין שנאמר (ירמיה יז יב) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו

נוסח א – אות נ

נו"ן מפני מה נו"ן אחד רבוץ ואחד זקוף ועומד מפני שנברא בו נשמה לבריות שכל נשמה ונשמה פעמים שהיא רובצת פעמים שהיא זוקפת בזמן שאדם רובץ נפשו רובצת ובזמן שאדם זוקף נפשו זוקפת שנאמר שנאמר (משלי כ כז) נר יי נשמת אדם חופש כל חדרי בטן משל למה הדבר דומה למלך שיש לו בפלטורין שלו בית המטונף וכשבקש לכנס בתוכו אומר לעבדיו בתחלה הדליקו בתוכה את הנר כדי שאני אראה בתוכה מה בחשיכה אף הקדוש ברוך הוא ברא את האדם מן העפר ומן הדם ומן המרה א' אפר ד' דם מ' מרה ויפח בו נשמה כדי שיחפש מה בחדרי לבבות של אדם שנאמר (שם) חופש כל חדרי בטן ואומר (ירמיה יז י) אני יי חוקר לב בוחן כליות וגו' ומפני מה לא חוקר אלא לב ואינו בוחן אלא כליות מפני שהלב מבין בינה ומחשב מחשבה וכליות יועצות עצות טובות ורעות אמר הקדוש ברוך הוא הללו הן מנהיגיו ופרנסיו של אדם ואין לו עסק אלא בהן שכל אבריו של אדם מנהיגין על ידיהן לכך נאמר נר יי נשמת אדם:

דבר אחר נר יי נשמת אדם וגו' ולא נשמת הבהמה והלא נשמת האדם ונשמת הבהמה הכל הולכין למקום אחד שנאמר (קהלת ג כ) הכל הולך וגו' ולא עוד אלא שאחד אדם ואחד בהמה מקרה אחד להם ליום מיתה שנאמר (שם יט) כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה וגו' מהו כמות זה כן מות זה מה אדם מת אף בהמה מתה מה אדם מטמא בנגיעה כשהוא מת שנאמר (במדבר יט יא) הנוגע במת וגו' אף בהמה מטמאה בנגיעה כשהיא מתה שנאמר (ויקרא יא לט) וכי ימות מן הבהמה וגו' הנוגע בנבלתה יטמא וגו' ולא עוד אלא שמעולה בהמה מן האדם שכל הנוגע בנבלת אדם מטמא טומאת שבעה ימים אבל הנוגע בנבלת בהמה אינו מטמא אלא טומאת ערב ולא עוד אלא בזמן שהבהמה מתה בעלה מוכר אותה לגוים וגוים אוכלים את בשרה ועורה נותנין אותה לעובדה ולא עוד אלא בזמן שהיא מתה רוחה יש לה מנוחה אבל אדם כשהוא מת רוחו אין לו מנוחה מפני שמעמידין אותו בדין ומסדרין לפניו כל מעשים שהיו בידו בין לטובה בין לרעה ואומרים לו לא כך עשית ביום פלוני לא כך סחת ביום פלוני לא כך דברת בשעה פלונית ואפילו שיחה שחיקה שבין איש לאשתו בשעת תשמיש מגידין לו לאדם ביום הדין הקדוש ברוך הוא שנאמר (עמוס ד יג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו ואם מתו בניו בחייו אומרים לו מפני מה מתו בניך בחיך ואם נעשה אלם וחרש בחייו אומרים לו מפני מה נעשית אלם וחרש בחיך ואם נעשה מצורע אומרים לו מפני מה נעשית מצורע

בחיך שהרי הקדוש ברוך הוא כל דרך מעשיו אינו אלא ישרים שנאמר (הושע יד י) כי ישרים דרכי יי צדיקים ילכו בה לגן עדן ופושעים יכשלו בהם בגיהנם מפני מה כשלת בעוניך ואבדת את דרכיך ופילגת את עצמך וטרדת לגיהנם ואם היה בידו תשובה להשיב שהוא זוכה בו בדין מקבלין הימנו אם לאו מכין אותנו שלשה פלוסאות של אור ועושין אותו קטם ומפזרין אותו בארבע רוחות העולם שנאמר (יחזקאל ז יא) והחמס קם למטה רשע ואחר כך מחזירין אותו ואת קטמו מארבע רוחות העולם ומטמנין אותו בתוך הקבר עד שמגיע יום הדין הגדול שנאמר (מלאכי ג יט) כי הנה יום בא בוער כתנור וגו' כי הנה יום בא זה יום הדין הגדול בוער כתנור זה גיהנם שנשמלה בתנור שנאמר (שם) נאם יי אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלם והיו כל זדים אין זדים אלא לצים שנאמר (משלי כא כד) זד יהיר לץ שמו מיכן שכל אדם שיש בו ליצנות אין נידונין תחלה בגיהנם אלא הוא שנאמר (שם) עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר (צפניה א טו) יום עברה היום ההוא וכל עושי רשעה אלו רשעי אומות העולם שנמשלו כקש שנאמר (שמות טו ז) תשלח חרונוך יאכלמו כקש וליהט אותם אש זה לשון אש של גיהנם שהיא מלהטת הרשעים היום הבא שאותו יום הבא ארוך כארבעים יום ביומו של אדם ולא ביומו של הקדוש ברוך הוא שיומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנים כיום אחד לפניו שנאמר (תהלים צ ד) כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור שהכל ברשותו של הקדוש ברוך הוא והכל בדברו אשר לא יעזוב להם שרש וענף (מלאכי ג יט) שלא יטעמו טעם גיהנם שרש זו נשמה שדומה לנטיעה בגופו של אדם וענף זה הגוף שנבלל בעפר כענף אם כן למה נאמר (משלי כ כז) נר יי נשמת אדם ולא נשמת בהמה הואיל ולא נבראת בדמותו של הקדוש ברוך הוא לא נאמר בו כיוצא בדבר הרי הוא אומר (קהלת ג כא) מי יודע רוח בני האדם וגו' רוח בני האדם אלו הצדיקים שהן דומים כאברהם בצדקתו שנקרא אדם שנאמר (יהושע יד טו) האדם הגדול בענקים הוא ומנין שאין גדול אלא אברהם שנאמר (בראשית כג ו) נשיא אלקים אתה בתוכנו ורוח הבהמה אלו הרשעים שנמשלו כבהמה שנאמר (תהלים מט כא) נמשל כבהמות נדמו

נוסח א – אות ס

סמ"ך אל תקרא סמך אלא סומך מך זה הקדוש ברוך הוא שהוא סומך מכים נופלים שנאמר (שם קמה יד) סומך יי לכל הנופלים סומך עליונים סומך תחתונים סומך עולם הזה סומך עולם הבא ומנין שהוא סומך עליונים שנאמר (ישעיה מה יב) אני ידי נטו שמים אל תקרא נטו אלא נסמכתי שמים סומך תחתונים שנאמר (תהלים שם) סומך יי לכל הנופלים ואין נופלים אלא תחתונים שהן משפילין את עצמן מפני קומתן שנימך בעולם הזה שנאמר (שם עא ו) עליך נסמכתי וגו' ואומר (ישעיה סג ה) ותושע לו זרועו וצדקתו היא סמכתו:

דבר אחר סמ"ך אלו ישראל שסומכין תמיד להן זכות אבותיהם אברהם יצחק ויעקב יוסף משה ואהרן דוד ושלמה זכותן של אברהם ויצחק במזרח סביב להן שנאמר (ישעיה מא ב) מי העיר ממזרח צדק זכותן של יעקב ויוסף במערב סביב להן שנאמר (יחזקאל א י) ודמות פניהם פני אדם זה דמות יעקב החקוקה על כסא הכבוד דמות שור זה דמות יוסף שנקרא שור שנאמר (דברים לג ז) בכור שורו הדר לו ומפני שנתנה בכורה ליוסף שנאמר (דברי הימים א ה א) ובני ראובן בכור ישראל וגו' ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחס לבכורה נקרא הוא בכור זכותן של משה ואהרן בדרום שהתורה והמצוה כהונה ולויה לא נתנה אלא מדרום שנאמר (חבקוק ג ג) אלוה מתים יבא וקדוש מהר פארן זכותן של דוד ושלמה בצפון לפי שכל נבואתן שנתנבאו על ישראל לא נתנבאו אלא כנגד מתן שכרן של צדיקים שבגן עדן שהוא נתון בצפון ומנין שהגן עדן בצפון שנאמר (תהלים יז יד) ממתים ידך יי ממתים מחלד וגו' דוד

נתנבא ואמר כשראה טובה של גן עדן מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (שם לא כ) שלמה נתנבא ואמר יצפון לישראל תושיה (משלי ב ז) ישרים אלו צדיקים גמורים שהן מקבלין פני שכינה בכל יום שנאמר (תהלים קמ יד) ישבו ישרים את פניך הקדוש ברוך הוא נקרא ישר והצדיקים נקראו ישרים הקדוש ברוך הוא מנין שנאמר (שם כה ח) טוב וישר יי צדיקים מנין שנאמר (שם קיא א) אודה יי בכל לבב בסוד ישרים ועדה הקדוש ברוך הוא נקרא טוב שנאמר (שם קמה ט) טוב יי לכל צדיקים נקראו טובים שנאמר (ישעיה מ י) אמרו לצדיק כי טוב וגו' כי טוב שכר מעשיו לעולם הבא פרי מעלליהם יאכלו בעולם הזה:

דבר אחר סמ"ך זה ירושלים שהרים סמוך סביב לה כנגד אבות וגבעות סמוך מוקפות לה כנגד אמהות שנאמר (תהלים קכה ב) ירושלים הרים סביב לה:

דבר אחר סמ"ך זה משכן שעשה משה וישראל במדבר שהיו סמוכין לו ארבע מחנות שבטי ישראל שנאמר (במדבר ב י) דגל מחנה ראובן תימנה דגל מחנה דן צפונה (שם שם כה) דגל מחנה יהודה מזרחה (שם שם ג) דגל מחנה אפרים ימה (שם שם יח):

דבר אחר סמ"ך זה בית המקדש ששכינה בתוכו וסמוך לו סביב מלך וכהן גדול כהנים לויים וישראל כנגד ארבע רוחותיו כבמדבר שהיו סמוכין לו ארבע מחנות שבטי ישראל שנאמר מחנה ראובן תימנה דגל מחנה דן צפונה דגל מחנה יהודה מזרחה דגל מחנה אפרים ימה:

דבר אחר סמ"ך זו התורה שסביב סמוך לה נביאים וכתובים משנה מדרש הלכות והגדות שמועות ותוספות שנאמר (שם כא יח) באר חפרוה שרים אין באר אלא תורה שנמשלה בבאר שנאמר (שיר השירים ד טו) באר מים חיים ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה א) הוי כל צמא לכו למים ולמה נמשלו דברי תורה למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שהוא נמוך ומשפיל את עצמו חפרוה שרים אין שרים אלא משה ושבעים סנהדרין שהיו דורשין את התורה כרוח נדיבי עם אלו הסופרים כגון דוד ושלמה דניאל ומרדכי ועזרא הסופר במחוקק שהכל אומרים הלכה למשה מסיני שנקרא מחוקק שנאמר (דברים לג כא) כי שם חלקת מחוקק ספון ולמה נקרא שמו מחוקק מפני שחקק כל אות ואות שבתורה באצבעות ידו במשענותם אלו נביאים שהיו מחיין את המתים במשענותם כגון אליהו שהחיה את המת ואלישע שהחיה את המת שנאמר (מלכים ב ד כט) ושמת משענתי על פני הנער וממדבר מתנה זה מדבר סיני שנתנה להם לוחות במתנה מסיני שנאמר (דברים י ד) ויתנם יי אלי ואומר (מלאכי ג ב) זכרו תורת משה עבדי תורת משה אלו תורה ונביאים וכתובים חקים אלו המדרשות והמשפטים אלו שמועות והגדות שנאמר (תהלים קמז יט) מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל

נוסח א – אות ע

ע"ן לא נאמר ען אלא עין ואין עין אלא תורה שהיא עין לכל עין והיא אורה לכל אורה והיא חכמה לכל חכמה והיא בינה לכל נבונים והיא מדע לכל יודעים והיא חיים למחזיקים בה ומנין שהיא עין לכל עין שנאמר (שם יט ט) מצות יי ברה מאירת עינים ומנין שהיא אורה לכל אורה שנאמר (משלי ו כג) כי נר מצוה ותורה אור ומנין שהיא חכמה לכל חכמה שנאמר (שם ח יב) אני חכמה שכנתי ערמה ואומר (דברים ד ו) ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם וגו' ומנין שהיא בינה לכל נבונים שנאמר (תהלים צ יב) ונביא לבב חכמה ואין חכמה אלא תורה שנאמר (משלי ד ה) קנה חכמה קנה בינה ובכל קנינך קנה בינה ואומר (שם ח

יד) לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ומנין שהיא מדע לכל יודעים שנאמר (שם יב) ודעת מזמות אמצא ומנין שהיא חיים למחזיקים בה שנאמר (שם ג יח) עץ חיים היא למחזיקים בה ומנין שהיא אהבה לכל אוהבי דבריה שנאמר (שיר השירים ב ד) הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה ואומר (משלי ח יז) אני אוהבי אהב וגו' והיא חן לראש כל החכמים שנאמר (שם א ט) כי לוית חן היא לראשך וגו' והיא כבוד ויקר לחכמים ולסופרים שנאמר (שם ד' ח) סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה והיא נותנת שתי מתנות בידיה שנאמר (שם ג טז) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ובה מלכים עומדים למלך במלוכה וכבוד שנאמר (שם ח טו) בי מלכים ימלוכו וגו' ובה מתרברבים רבי תורה על ישראל שנאמר (שם טז) בי שרים ישורו וגו' ובה עתידין מתי ארץ ושוכני עפר לחיות שנאמר (תהלים יט ח) תורת יי תמימה משיבת נפש ובה כל היום משתוקקין כל סופרי ישראל שנאמר (שם קיט צב) לולא תורתך שעשועי וגו' ובה משמחין כל לב וכליות שנאמר (שם יט ט) פקודי יי שרים משמחי לב ובה משחקין לפני המקום בכל עת שנאמר (משלי ח ל) משחקת לפניו בכל עת ובה עושין שמחה גדולה בישראל שנאמר (שם ו' כב) והקיצות היא תשיחך ובה נצולין ישראל מדינה של גיהנם שנאמר (ישעיה מו ב) כי תלך במו אש לא תכוה תבא תורה שהיא אש שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש ותציל את ישראל מדינה של גיהנם שהיא מלאה אש שנאמר (ישעיה ל לג) מדורה אש ועצים ובה קיימין עליונים ותחתונים שנאמר (ירמיה לג כה) כה אמר יי אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי ובה מתחדשים שמים וארץ לעולם הבא שנאמר (ישעיה סה יז) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה בזכות מי בזכות ישראל שמקיימים את התורה שנאמר (תהלים יקי) ראשית חכמה יראת יי תהלתו עומדת לעד ומהו תהלתו עומדת לעד זו מתן שכרן של צדיקים שהוא עומד לעד לעולם הבא

נוסח א – אות פ

פי אל תקרא פי אלא פה ואין פה אלא משה שנאמר (שמות ד י) כי כבד פה וכבד לשון אנכי מלמד שבאותה שעה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבון של עולמים יודע אני בעצמי שאתה אלוה לכל באי עולם ולא בראת עולם אלא לכבודך ולא עשית בריה אלא ליקריך ולא בראת אדם אלא כדי לחלוק לך כבוד שנאמר (ישעיה נח) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי וגו' וכל אבר ואבר שבראת באדם לא בראת אותו לבטלה לא בראת ראש אלא לכבוד שמך לתפלין וליקוד לך ולהשתחוות לך ולא בראת עינים אלא לראות כבודך ולא בראת אזנים אלא לשמוע כבודך חוטם להריח לחיים להטעים טעמי מאכל שניים לשחיקות ושט להבליע קנה למשוך ולהוציא לב להבין בינה הכליות ליעץ עצה ריאה לשאוב כבד לכעוס מרה לזרוק טחול לשחוק כרס לריעה ולהכניס קורקבן לטחינה קיבה לשינה נקיבה לצואה אבר קטן להשתין מים ולהזריע זרע גידים לדמים עור לתואר ידים למלאכה [ולמלחמה] רגלים להלך ולשון למה לא לשיחה ולדבור עכשיו תן לי שיחה ותן לי דבור להשתמש בהן בפיה ולשון משיב הקדוש ברוך הוא ואמר לו למשה משה מי שם פה לאדם הראשון שנאמר (שמות ד יא) ויאמר יי אליו מי שם פה לאדם וגו' אני הוא ששמתי פה ולשון לאדם הראשון שהפקדתיו על כל באי העולם [בפקוד] [בפיקוד] להפקיד כל בריות שבעולם ולקרא כל אחד ואחד בשמו ולשום שמות לכל בריה ובריה שנאמר (בראשית ב יט) וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו

נוסח א – אות צ

צ"ד אל תקרא צד אלא צדק זה צדקו של הקדוש ברוך הוא שהוא עושה עם בשר ודם זו דעת ותבונה וחכמה ופתחון פה ומענה לשון שהוא נותן לבני אדם שכל העולם כולו מתקיים בהן שאלמלא פתחון פה ומענה לשון אין כל העולם כולו יכול להתקיים אפילו שעה אחת שבשעה שאמר משה לפני הקדוש ברוך הוא הן אני ערל שפתים (שמות ו ל) נזדעזעו כל בריות שבעולם ואמרו ומה משה שהוא עתיד לדבר עם שכינה במאה ושבעים וחמש מקומות והוא מבאר כל אות ואות וכל דבר ודבר וכל פסוק ופסוק שבתורה בשבעים לשון הוא אומר לפני הקדוש ברוך הוא הן אני ערל שפתים אנו על אחת כמה וכמה ועל שאמר משה הן אני ערל שפתים זכה לבסוף להיות שליח בין גבורה לישראל שנאמר (דברים ה ה) אנכי עומד בין יי וביניכם שאפילו מטטרון אינו יכול לעמוד בין הגבורה לבשר ודם ובשביל שאמר משה כי כבד פה זכה שאמר לו הקדוש ברוך הוא אל פה וגו' (במדבר יב ח) ובשביל שאמר לא איש דברים אנכי זכה לבסוף אלה הדברים אשר דבר משה (דברים א א) ובשביל שאמר ואנחנו מה (שמות טז ח) זכה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לא כן עבדי משה וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה משה אתה אומר לי כי כבד פה וכבד לשון אנכי הרי אני נותן לך פתחון פה ומענה לשון יתר מכל באי העולם שלא יהיה כל חדרי תורה וכל גנזי חכמה שיש לי במרום שלא תפזרה על ידך לכל באי העולם שנאמר (שם ד יב) ואנכי אהיה עם פוך והוריתיך אם נאמר אהיה עם פוך למה נאמר והוריתיך אלא אהיה עם פוך זו פתחון פה ומענה לשון והוריתיך זו גנזי חכמה שגלה לו הקדוש ברוך הוא כדי שיהא רואה בחכמתו כל סדרי בראשית כולן שנאמר (במדבר יב ז) בכל ביתי נאמן הוא בביתי לא נאמר אלא בכל ביתי מלמד שהפקידו הקדוש ברוך הוא למשה על גנזי תורה ועל גנזי ערמה ועל כל גנזי מזימה ועל כל גנזי מדע ועל כל גנזי עדין ועל כל גנזי חיים שיש לו במרום ועומק והראהו כל המדות שיש לו בעולם מה שהיה בעולם הזה ומה שעתידי להיות וכיון שראה משה בפרגוד של הקדוש ברוך הוא כתות כתות של סופרים כתות כתות של סנהדרין שהן יושבין בלשכת הגזית ודורשין ספר תורה ונביאים וכתובים בארבעים ותשעה פנים שנאמר (תהלים יב ז) אמרות יי אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים ומהו מזוקק שבעתים אלו מ"ט פנים בתורת משה באותה שעה ראה משה את מזלו של רבי עקיבא בפרגוד של הקדוש ברוך הוא שהיה יושב ודורש אותיות של תורה ועל כל תג של כל אות ואות אומר עליו שלש מאות ששים וחמשה טעמי מדרש מיד היה משה מפחד ומזדעזע ואומר אין לי עסק בשליחותו של מקום ואין לי עסק בדברי תורה שנאמר (שמות ד יג) ויאמר בי יי שלח נא ביד תשלח גלוי וידוע היה לפני הקדוש ברוך הוא מה בלבו של משה מה עשה הקדוש ברוך הוא שגרו לסגנזגאל שר של כל החכמה והתבונה שתפשו למשה והוליכו למקום אחד והראהו לו בפרגוד של מקום ריבי רבבות מזלין של חכמים ושל נבונים ושל סופרים שיושבין ודורשין טעמי תורה מקרא ומשנה מדרש הלכות ואגדות שמועות ותוספות ואומרים הלכה למשה מסיני מיד נתקרה דעתו של משה וכיון שראה הקדוש ברוך הוא שנתקרה דעתו אמר לו הרי אהרן אחיך יהיה נביאך יהא מתורגמן שלך לפני פרעה ומפני מה אתה מתירא אתה דבר לו בשמי לפני פרעה הרשע והוא יעמד לפניו וידבר אליו שנאמר (שמות ז ב) ואהרן אחיך ידבר אל פרעה באותה שעה נפתחו לו למשה דלתי דבור ופתחי שיחה ומצא חכמה ומצא משה פתחון פה ומענה לשון יתר מכל באי העולם שנאמר (משלי כד כו) שפתים ישק משיב דברים נכוחים

נוסח א – אות ק

קו"ף זה משה אבי כל החכמים ואבי כל הנבונים שהקיף לפני פרעה הרשע כל דברי חכמה וכל דברי בינה וכל דברי ערמה וכל דברי דעה וכל דברי השכל בשבעים לשון והיו שבעים סופרים יודעי שבעים לשון וכל כתב וכתב עומדים לפני פרעה הרשע כיון שראו את משה ואהרן שהן דומין למלאכי השרת ורום קומתן כארזי לבנון וגלגלי עיניהם דומים לגלגלי כוכב הנוגה וזקנות שלהם כאשכולות תמרה וזיו פניהם כזיו החמה ומטה האלקים בידם שחקוק עליו שם המפורש ומדברי פיהם יוצאים שלהבות מיד נפלה עליהם פחד ורעדה אימה וזיעה ורתת והשליכו קולמסים מידם את אגרותם מעל שכמם ונפלו על פניהם לפני משה ואהרן והיו משתחווים להם שנאמר (תהלים קה לח) שמח מצרים בצאתם כי נפל פחדם עליהם בצאתם נפל פחדם בבואם לא נפל פחדם הקיש ביאתם ליציאתם מה בצאתם נפל פחדם עליהם אף בבאם נפל פחדם עליהם אחר כך אמר להם פרעה מי שגרמם אצלי אמרו לו אלקי העברים שלחנו אליך לאמר שלח את עמי ויעבדוני במדבר משיב פרעה ואמר להם מה שמו של אלקיכם כח וגבורה יש בו גדולה ומלכות יש לו בכמה מדינות בכמה ארצות בכמה עיירות הוא מולך כמה מלחמות עשה ונצח כמה מדינות כבש כמה עיירות לכד כמה חיילות ופרשים ורכב ושלישים יש עמו בצאתו למלחמה אמרו לו כחו וגבורתו מלא עולם קולו חוצב להבות אש דבורו מפרק הרים כסאו שמים הדום רגליו ארץ קשתו אש חציו שלהבת רמחו לפיד מגינו עננים חרבו ברק ולא ברזל יוצר הרים וגבעות בורא רוחות ונשמות עושה שלום בין אש למים בורא שמים בלא כלום בדבורו רוקע ארץ בשיחתו יוצר בראשית בחכמתו צר את העובר במעי אמו מכסה שמים בעבים מוריד טל ומטר במאמרו ומצמיח אדמה זן ומפרנס כל העולם מקרני ראמים עד ביצי כינים בכל יום ויום וממית ומחיה משיב פרעה ואומר להם איני צריך לו כלום שאני בראתי את עצמי שנאמר (יחזקאל כט ג) לי יאורי ואני עשיתיני עשיתי לא נאמר אלא עשיתיני ומהו שאמר לי יאורי מלמד שכך אמר להן אתם אומרים לי הוא מוריד טל ומטר הא כבר יש לי נילוס נהר אמרו עליו על נילוס שהוא יוצא מתחת עץ חיים ומימיו מתברכות ועל ראשו מימיו מושכות ויוצאות מפרי גן עדן שכל פרי ופרי משאו שתי אתונות וכל האוכל ממנו טועם בו בכל אחד ואחד שלש מאות טעמים:

שוב אמר להם פרעה למשה ולאהרן המתינו לי עד שאביא דלוסקוס של כתבים שכל אגרות מלכי בראשית ורוזני תבל שמימי עולם בתוכם ואתן אותם לסופרים לקרא את כולן בשבעים לשון שמא אמצא בהן אגרת אחת בשם אלקיכם שמעולם לא שלח לי אגרת שלום ולא ספר ברכה מה עשה שיגר ופתח את כל דלתי גנזי ספריו שמימי בראשית והביאן לפניו כנגד משה ואהרן וקרא לשבעים סופרים יודעי שבעים לשון כל אחד ואחד ונתן את כל הספרים ואת כל האגרות שהן כתובים בשבעים לשון ליד כל אחד ואחד לקרא אותן בפניהם בשעה אחת וכיון שראה שלא כתוב בהן שמו של הקדוש ברוך הוא אמר להן לא ידעתי את אלקיכם לא הוא ולא שמו ולא כחי ולא גבורתו שנאמר (שמות ה ב) לא ידעתי את יי וגם את ישראל לא אשלח באותה שעה אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע אתה אומר לשלוחי איני יודע כחו וגבורתו של אלקיכם הרי אני מעמידך בשביל אלו ואודיעך כחי וגבורתי למען תספר שם כבודי בכל העולם שנאמר (שם ט טז) ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ מה עשה פרעה הרשע שיגר וקרא את כל חכמי ארץ מצרים ונבוני תבל ואמר להם כלום שמעתם שם אלקיהם של הללו אמרו כן שמענו מעולם שבן חכמים הוא בן מלכי קדם באותה שעה אמר להם הקדוש ברוך הוא משמי מרום שוטים שבעולם אתם קראתם עצמכם חכמים ולי קראתם בן חכמים שנאמר (ישעיה יט יא) אך אוילים שרי צוען חכמי יועצי פרעה עצה נבערה איך תאמרו אל פרעה בן חכמים אני בן מלכי קדם הרי אני מאבד חכמתכם ואת בינתכם שנאמר (שם כט יד) ואבדה חכמת חכמי ובינת נבוני תסתתר

נוסח א – אות ד

ר"ש ראש זה הקדוש ברוך הוא שהוא ראש לכל העולם כולו והוא סוף לכל העולם כולו והוא קורא דורות ראשונים ודורות אחרונים שנאמר (שם מא ד) מי פעל ועשה קורא הדורות מראש וגו':

דבר אחר ראש זה ראשו של הקדוש ברוך הוא שהוא דומה לכתם פז קווצתיו תלתלים וכעורב שחורות שנאמר (שיר השירים ה יא) ראשו כתם פז וגו' דבר אחר ראשו כתם פז זה ראש המדרש שכל טעם וטעם שקול ככתם פז קווצתיו תלתלים על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות שחורות כעורב שכל הלכה והלכה טוענת חן בפני עצמה:

דבר אחר ראש אין ראש אלא דברו של הקדוש ברוך הוא שנקרא ראש שבו ברא הקדוש ברוך הוא שבעה רקיעים וכל פמליא שבהן ומנין שדברו נקרא ראש שנאמר (תהלים קיט קס) ראש דברך אמת ומנין שבו ברא הקדוש ברוך הוא שבעה רקיעים שנאמר (שם לג ו) בדבר יי שמים נעשו נעשה לא נאמר אלא נעשו אלו שבעה רקיעים שבראן הקדוש ברוך הוא בדבר אחד בדבריו לא נאמר אלא בדבר ומנין שכל פמליא ופמליא שבכל רקיע ורקיע נבראו ברוח שנאמר (שם שם) וברוח פיו כל צבאם:

דבר אחר ראש אין ראש אלא מגדל שבנו בני דור הפלגה שראשו מגיע לשמים שנאמר (בראשית יא ד) הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים באותה שעה אמרו בני דור הפלגה טפשין היו בני דור המבול שאמרו לבוראם סור ממנו עד שהמטיר עליהן מי המבול ארבעים יום וארבעים לילה ואיבדן מן העולם שנאמר (איוב כד יח) קל הוא על פני המים אבל אנו נבנה מגדל מהארץ עד לרקיע ונשב בתוכו כמלאכי השרת ונקח קרדומות בידינו ונבקיע הרקיע ויזיבו המים העליונים למטה אצל המים התחתונים כדי שלא יעשה בנו כשם שעשה לבני דור המבול באותה שעה נתחלקו בני דור הפלגה לשלש כתות אחת אומרת נבנה מגדל מן הארץ עד לרקיע ונשב בתוכו כמלאכי השרת כדי שיהי מושבינו בעליונים ובתחתונים וכת שניה אומרת נבנה מגדל מן הארץ עד לרקיע ונעשה לנו שם ואין שם אלא ע"ז שנאמר (שמות כג יג) ושם אלקים אחרים לא תזכירו וכת שלישית אומרת נבנה מגדל מן הארץ עד לרקיע ונחתוך שמים ושמי השמים חתיכות חתיכות נעשה מלחמה עם הקדוש ברוך הוא ולא נניחנו במקומו כת האומרת נעלה לרקיעים ונשב שם כמלאכי השרת עליהן הכתוב אומר (בראשית יא ה) וירד יי לראות את העיר ואת המגדל וכת האומרת נעלה ונעבוד שם ע"ז עליהן הכתוב אומר (שם שם ז) הבה נרדה ונבלה שם שפתם וכת האומרת נעשה מלחמה עליהן הכתוב אומר (שם שם ח) ויפץ יי אותם משם:

דבר אחר ראש אין ראש אלא נבוכדנצר שנאמר (דניאל ב לח) אנת הוא רישא דדהבא:

דבר אחר ראש אין ראש אלא מלכות בבל שנאמר (בראשית י י) ותהי ראשית ממלכתו בבל:

דבר אחר ראש אין ראש אלא חלי ומכה שנאמר (ישעיה א ה) וכל ראש לחלי וגו':

דבר אחר ראש אין ראש אלא ישראל שנתן הקדוש ברוך הוא ראש לכל האומות שנאמר (דברים כח יג) ונתנך יי לראש וגו'

נוסח א – אות ש

שי"ן זה שיניהם של רשעים גמורים שעתיד הקדוש ברוך הוא לשברן שלש פעמים אחד בעולם הזה ואחד בימות המשיח ואחד לעולם הבא שכשם שהשי"ן הזה יש לו שלשה ענפין כך משבר הקדוש ברוך הוא שיניהם של רשעים שלשה פעמים שנאמר (תהלים ג ח) קומה יי הושיעני אלקי כי הכית את כל אויבי לחי שיני רשעים שברת ולא עוד אלא שעתידין שיניהם של אוכלין ממון של ישראל בימות המשיח להיות יוצא מפיהן כ"ב אמות וכל באי העולם רואין ואומרים מה חטאו אלו שכך יוצאין שיניהם מפיהן משיבין ואומרים מפני שאכלו ממון של ישראל שהם קדושים למקום כתרומה שכל האוכל מהם חייב כלייה שנאמר (ירמיה ב ג) קודש ישראל ליי ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא עליהם וכאיזצד משבר הקדוש ברוך הוא שיניהם של רשעים גמורים שלש פעמים מלמד שיחלוק הקדוש ברוך הוא עם שרים וגדודים בשמי מרום ואומר להם שרי וגדודי הסתכלו ברשעים גמורים הללו שגזלו וחמסו את בני ואכלו את עמי משיבין שרים וגדודים רבוננו של עולם אתה שליט בעולמך ועל כל מעשה ידיך שבראת בעולם דבר שאתה שלטון בו מי יש בעולם שיאמר לך מה אתה עושה שנאמר (קהלת ח ד) באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר (לך) לו מה תעשה משיב הקדוש ברוך הוא ואומר להם אם כן אני ואתם נשבר שיניהם בתחלה ואחר כך נטלם מן העולם גדודתי אני הפקדתי אתכם עליהם בעולם הזה שתזקקו אצלם ותשברו את שיניהם ותטלו מן העולם שנאמר (ישעיה א כז) ושבר פושעים וחטאים יחדיו וגו' לשרים אומר להם אני הפקדתי אתכם עליהם בימות המשיח שתזקקו אצלם ותשברו את שיניהם ותטלו מן העולם שנאמר (ירמיה יז יח) יבושו רודפי ואל אבושה אני יחתו המה ואל אחתה אני הביא עליהם יום רעה ומשנה שברון שברם ואף אני בעצמי אזדקק אצלם ואשבר את שיניהם ואטלם מן העולם שנאמר (ישעיה יד ה) שבר יי מטה רשעים וגו' וכאיזצד משבר את שיניהם בעולם הזה מלמד שיורדין גדודין מן השמים ונזקקים אחד אחד אצל כל רשע ורשע ומשברים את שיניהם (ויטלו) ויכלום מן העולם שנאמר (תהלים כט ה) קול יי שובר ארזים אלו רשעים גמורים שהן דומין בעוה"ז כארזי לבנון מפני גאותן שנאמר (עמוס ב ט) (גם אני) [ואנכי] השמדתי את האמורי (מפניכם) [מפניהם] אשר כגובה ארזים גבהו וגו' פריו זה הגוף ושרשיו זה נשמה וכיון שבא משיח לישראל יורדין עמו מיכאל וגבריאל שרי צבאות ושרי קדושים ואדירים ועושין מלחמה עם רשעים גמורים משלש שעות עד תשע שעות והורגים תשע עשר אלפים רבבות מרשעים גמורים שבאומות העולם שנאמר (תהלים קד ה) יתמו חטאים מן הארץ וגו' אימתי שבחו של הקדוש ברוך הוא מרובה בעולם בזמן שיכלו רשעים מן הארץ שנאמר (משלי יא י) ובאבוד רשעים רנה ואף לעולם הבא יורד הקדוש ברוך הוא מן השמים ועושה דין ברשעים ומשבר את שיניהם במטה של גחלים ומאבדן מן העולם שנאמר (ישעיה יד ו) מכה עמים בעברה מכה בלתי סרה ואין עברה אלא יום דינה של גיהנם שנאמר (צפניה א טו) יום עברה היום ההוא:

דבר אחר שי"ן שלשה ענפין שבו כנגד שלשה עולמים שאדם דר בהן ואלו הן עולם הזה וימות המשיח ועולם הבא:

דבר אחר כנגד רוח ונשמה והגוף שאדם תלוי בהן:

דבר אחר כנגד שלש קדושות שבעולם ואלו הן קדושת הקדוש ברוך הוא קדושת שבת קדושת ישראל קדושת הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים כב ד) ואתה קדוש קדושת שבת שנאמר (שמות לא יד) ושמרתם את השבת כי קודש הוא קדושת ישראל שנאמר (ירמיה ב ג) קודש ישראל ליי ראשית תבואתה

נוסח א – אות ת

תי"ו אל תקרא תי"ו אלא תאיו זה תאותו של בשר ודם שהוא מתאוה בכל יום בעולם הזה בכל דבר ולא עוד אלא שנפשו תאבה עליהן עד שנמצאו שנאמר (תהלים קיט כ) גרסה נפשי (לתאוה) [לתאבה] בכל עת וכיון שמצאן נפטר והולך מן העולם שנאמר (איוב ג ג) ישנתי אז ינוח לי שהוא ישן שינה מתוקה לחיי העולם הבא ואינו שובע בעולם הזה אלא מעט לפי שעה כדי שיחיה כאיזצד בשר ודם יוצא ערום ממעי אמו בלא לבוש בלא כסות בלא מנעל בלא סנדל בלא חגורה בלא מעיל בלא דעת בלא בינה בלא עצה בלא מחשבה בלא פתחון פה בלא מענה לשון בלא דבור בלא מילול בלא תורה בלא חכמה בלא כח בלא גבורה בלא הליכות רגלים בלא עשיית מעשה בלא מצוה בלא צדקה בלא גמילות חסדים בלא אשה בלא בנים בלא בית בלא שדות בלא כרמים בלא עבדים בלא שפחות בלא כסף בלא זהב בלא אבנים טובות בלא מרגליות בלא גדולה בלא גאווה בלא עושר בלא כבוד בלא כלום וכיון שיצא ממעי אמו בכל יום ויום נפשו מצפה ומתאוה למענה לשון וכיון שמצא מענה לשון מתאוה להליכת רגלים וכיון שמצא הליכת רגלים מתאוה לחכמה ולתורה וכן לאומנות וכן לכסף ולזהב וליקח אשה ומתאוה לעושר ונכסים ולשדות וכרמים לעבדים ושפחות ויקר וכבוד ושלטנות ולכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו וכיון שמצא את כולן נפטר והולך מן העולם כשהוא ריקן שנאמר (קהלת ח ח) אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום המות וכתוב (מלכים א ב א) ויקרבו ימי דוד למות ימי המלך דוד לא נאמר אלא ימי דוד לפי שאין שררה ומלכות בשעת המיתה כמות מלך כן מות עני ועל אותה שעה אמר איוב (איוב ה ז) אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל מלאכה יולד אם לעמל תורה יולד כשהוא אומר (ישעיה נא טז) ואשים דברי בפיק ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה ודאי לעמל תורה כדי שתזכה בה ותירש חיי העולם הבא שנאמר (משלי ג לה) כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון כבוד חכמים ינחלו זה כבוד של עולם הבא וכסילים מרים קלון זה פורענותן של רשעים בגיהנם שנאמר (קהלת ג ז) כל עמל אדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא כל עמל אדם לפיהו בעולם הזה וגם הנפש לא תמלא לעולם הבא וזהו שאמר ר' יצחק מרגלא בפומיה דר' אבא למימר סוף אדם למות סוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הן עומדין אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם עליו הכתוב אומר (קהלת ז א) טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו

בתי מדרשות חלק ב – מדרש אלפא ביתות

פרק א

זמנין דרש מראשו לסופו זמנין דרש מסופו לראשו זמנין דרש מראשו כנגד סופו זמנין דרש מסופו כנגד ראשו זמנין דרש מאמצעו לראשו ולסופו:

את שדרש מראשו לסופו:

אב גד הו זח טי כל מן סע פצ קר שת:

את שדרש מסופו לראשו:

תש רק צפ עס נמ לך יט חז וה דג בא:

את שדרש מראשו כנגד סופו:

את בש גר דק הצ ופ זע חס טן ימ כל:

את שדרש מסופו כנגד ראשו:

תא שב רג קד צה פו עז סח נט מי לך:

את שדרש מאמצעו לראשו ולסופו:

לא מב נג סד עה פו צז קח רט שי תך:

אב גד הו זח טי כאיזצד:

א"ב זה הקדוש ברוך הוא שהוא אב לכל מראשו ועד סופו שבתחלה עד שלא נברא [העולם] היה הוא מהלך על כנפי רוח ועל שביבי סערה וארבע מיני מאורות של אש סביב סביב לו מתלקחות מלפניו כנגד ארבע רוחות העולם ואלו הן אש זהורה אש הדורה אש אדומה ואש לבנה זהורה פניה כנגד מזרח הדורה פניה כנגד מערב אדומה פניה כנגד צפון לבנה פניה כנגד דרום אותה שעה היה העולם מלא מים במים גל בגל מחשל במחשל סופה בתוך סופה סערה בתוך סערה ושכינה על רום ראשיהם וקול דברו עליהן להשתיקן שנאמר (תהלים כט ג) קול יי על המים אל הכבוד וגו' וארבע מיני חיות רוחות רבות סביבות לשכינה בכל שעה ושעה ואלו הן רוח מרחפת רוח עזה רוח רעש רוח סערה רוח מרחפת מנין שנאמר (בראשית א ב) ורוח אלקים מרחפת וגו' רוח עזה מנין שנאמר (שמות יד כא) ויולך יי את הים ברוח קדים עזה וגו' רוח רעש מנין שנאמר (מלכים א יט יא) ואחר הרוח רעש לא ברעש וגו' רוח סערה מנין שנאמר (תהלים קמח ח) רוח סערה עשה דברו וכל רוח ורוח מוקפות על גבי ראשיהן להט ולפיד גחל ולהבה סופה היתה רוכבו סערה היתה מושבו דירתו להט וגחלת מקומו אש מתלקחת שנאמר (ישעיה סו טו) כי הנה יי באש יבא וכסופה מרכבתיו ואומר (תהלים צז ג) אש לפניו תלך ומקול שבחן של מים רבים נתן הקדוש ברוך הוא את דעתו לברא את העולם ואחר כך בדברו ברא את העולם שנאמר (שם לג ט) כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד ואומר (איוב כג יג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש סליק

פרק ב

ה"ו ז"ח שהוא ממקומו עמד בכחו כגבור נצב בגבורתו לברא ברצונו את כל עולמו גער במים וברחו מלפניו ועמד כאיש הבונים לבנות וליסד ימינו טפחה שבעה מעונות למעלה ידו יסדה ארץ תהומות למטה וברוח פיו צוה וברא את כל צבאם שנאמר (ישעיה מח יג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ואומר (תהלים לג ו) בדבר יי שמים נעשו קראם והעמידם אלו כנגד אלו ושם שמו עליהם שלא (פורשו) [יפרשו] וקשרם בסעדה זה לעומת זה וחתמם בטבעת אהי"ה אשר אהי"ה כנפי שמים קשרה (כנפי) בכנפי ארץ יסודי רקיע ביסודי חלד סדרי מרום בסדרי עמוק גבול מעונות בגבולי תהומות כולם חתמו בטבעתו בשם אהי"ה אשר אהי"ה כדי שלא יחריבו את כל עולמו שכל המזכיר את שם אהי"ה אשר אהי"ה בלא חותם מיד מחריב את העולם ואחר כך קראם ותלאם והעמידם בעולם וכולם עמדו בדברו עד סוף העולם שנאמר (שם נא) אל אלקים יי דבר ויקרא ארץ וגו' ומנין שעמדו שנאמר (ישעיה מח יח) קורא אני עליהם יעמדו יחדו:

נטל קשר עולמו וקשרו בכסאו והעלה את כסאו לשמי [שמים] הרכין כבודו על ארבע חיות ושכינתו שוכן על אופני להט שם מרכבתו על גלגלי אוכלה ומושב יקרו על כרובי להבה נתעלה וישב ברומו של עולם צפה מעשיו וראה כי טוב שנאמר (בראשית א לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ואין טוב אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים קמה ט) טוב יי לכל ורחמיו על כל מעשיו באותה שעה צפה הקדוש ברוך הוא וראה את כסאו ואת כבודו ואת שכינתו ואת מושב יקרו ואת חיות הקדש ואת האופנים ואת הכרובים ואת הגדודים ואת החיילים שהן עומדין ברומו של עולם פתח את פיו בשבח עצמו ואמר יפה עשיתי שתקפתי מקום לכבודי מיד באו חיות ואופנים וכרובים וגלגלים שרפים וחיילים מתחת כסא הכבוד וסובבים בארבע רוחות כסאו והיו מגפפין אותן ומנשקין אותן ומרוין את שמו ברוב שירות הודאות ורננות זמירות ותשבחות ואומרים יהי כבוד יי לעולם וגו' (תהלים קד לא):

דבר אחר והנה טוב מאד (בראשית א לא) אין טוב אלא תורה שני' (משלי ד ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזבו מלמד שבאותה שעה באת תורה מחדרי חופתה כשהיא מתקשטת בכל מיני תכשיטין ובכל מיני עדי מלכוון ועומדת ומרקדת לפני הקדוש ברוך הוא ומשמחת את לבו של שכינה ופותחת את פיה בחכמה ואת לשונה בתבונה ומשבחת את שמו של מקום בכל מיני שבח ובכל מיני זמרה:

באותה שעה אמר לה הקדוש ברוך הוא בעצמו בכל רקיע ורקיע ואומר החרישו לי כל קול יצור שיצרת עד שאשמע קול שירתה של תורה וכשאמר לה הקדוש ברוך הוא הראיני את מראיך כורעת את פניה ורצתה זיו פניה והיתה מכסה את כל חדרי ערבות רקיע וכשאמר לה השמעני את קולך נשאתה את קולה בשירה ובזמרה ובנעימה נאוה עד שנתרעש כל העולם כולו באותה שעה כל סדרי בראשית כולן שאלו זה את זה ואמרו מה קול רעש גדול זה ששמענו באותה שעה יצאתה בת קול ואמרה תורה עצמה משבחת ומקלסת לפני הקדוש ברוך הוא שברא את העולם משיבין ואומרים תורת יי תמימה משיבת נפש (תהלים יט ח):

דבר אחר והנה טוב מאד אין טוב אלא משה שנאמר (שמות ב ב) ותרא אותו כי טוב הוא מלמד שבאותה שעה גילה לו הקדוש ברוך הוא לתורה כסא הכבוד והוציא את כל אותן הנשמות של צדיקים נשמות אברהם יצחק ויעקב שעושין את התורה ומקיימין את המצוות קודם שנתנה תורה מסיני והוציא את נשמתן של ישראל שהן מקבלין את התורה לעתיד לבא ומעבירין לפניו ואחר כך הוציא את נשמתו של משה מתחת כסאו שהוא עתיד לבאר את התורה בשבעים לשון והראהו לתורה ואמר לה בתי שישי ושמחי בזה משה עבדי שזה הוא עתיד להיות חתניך ובעליך וזה הוא עתיד לקבלך ולפרש דבוריך לששים רבוא ישראל:

באותה שעה משיבה תורה ואמרה לפניו עד אימתי יגיע זמן שמחתי אמר לה מיום שאברתיך עד שנתמלא אלף דור שנאמר (תהלים קה ח) זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור סליק

פרק ג

ט"י כ"ל שהוא טוען כל תחת זרועותיו שנאמר (דברים לג כז) ומתחת זרועות עולם זרוע עולם לא נאמר אלא זרועות עולם מלמד שהשמים ושמי השמים וכל אשר בהן תלאן תחת זרועו של ימין והארץ וכל אשר בה תלאן תחת זרועו של שמאל ומעולם אין שינה ואין תנומה לפניו והוא שומר ברחמיו את כל העולם שנאמר (תהלים קכא א) הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל וכי אין לו בעולם אלא ישראל בלבד

והלא שבעים אומות בעולם בשבעים לשון ושאר כל הבריות יש לו בעולם וכלם מעשה ידי הן ומה תלמוד לומר שומר ישראל אלא מלמד שכך אמרה רוח הקדש אין אני יודע בעולם אלא ישראל בלבד שנאמר (עמוס ג ב) רק אתכם ידעתי וגו' ולא בראתי את עולמי אלא בשביל ישראל שנאמר (ירמיה לג כה) כה אמר יי אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי [אלו ישראל] שעושי את התורה ומקיימין את המצוות שאין העולם קיים אלא בזכותן שאינן פוסקין שעה אחת תורה מפיהן שאין בריתי האמור כאן אלא ישראל שנאמר (ויקרא כו יב) וזכרתי את בריתי וגו' ואין יומם ולילה אלא תורה שנאמר (יהושע א ח) והגית בו יומם ולילה ואין לי כל חפץ בעולם אלא ישראל שאלמלא ישראל אין לי קורת רוח בעולם שנא' (ישעיה מט ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר:

דבר אחר ומתחת זרועות עולם כמה זרועות סובלות תחתונים סובלות שמנת עשר אלפים עולמים שהן מקיפין סביבות העולם הזה סובלות מאה ועשרים אלפים עולמים של עולם הבא:

דבר אחר ומתחת זרועות עולם כמה זרועות משובחות בכמה מקומות בהגלות לעשות נס משובחות בשעה שנעשתה אותות ומופתים במצרים שנאמר (שמות ט א) הנה יד יי הויה וגו' משובחות בשעה שקרע את הים לפני בניו שנאמר (ישעיה סג יב) מוליך לימין משה זרוע תפארתו משובחות בשעה שנפרעת בים שנאמר (שמות טו ו) ימינך יי נאדרי בכח וגו' משובחות בשעה שהשתיק מימי הים עד שעברו גאולים שנא' (שם שם טז) בגדול זרועך ידמו כאבן משובחות בשעה שהשליך יוחני וממרא לתהום התחתון שנאמר (שם שם יב) נטית ימינך תבלעמו ארץ משובחות בשעה שנתנה תורה לישראל במדבר שנאמר (דברים לג ב) מימינו אשדת למו משובחות בשעה שהוא עתיד לפרוע מאומות העולם שנאמר (ישעיה נב י) חשף יי את זרוע קדשו וגו' משובחות בשעה שהוא עתיד לבנות את בית המקדש שנאמר (שמות טו יז) מקדש יי כוננו ידיך משובחות בשעה שהוא עתיד להלביש עוז לציון שנאמר (ישעיה נב א) עורי עורי לבשי עזר ציון וגו' משובחות בשעה שעתיד לעשות דין לכל אומות העולם שנאמר (דברים לב מא) ותאחז במשפט ידי סליק

פרק ד

מ"ן ס"ע מלך שנסע שכינתו לכרובי עוזו שבתחלה היתה שכינתו בארץ בתוך גן עדן שלא באו לעולם בני דור המבול ועברו על שבע מצות שנאמר (בראשית ג כד) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו' וכיון שבאו בני דור המבול לעולם ועברו על שבע מצות ומרדו בו בהקדוש ברוך הוא שנאמר (איוב כא יד) ויאמרו לאל סור ממנו מיד באו מלאכי השרת ועמדו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרו רבוננו של עולם מה לך אצל בני אדם ומה טיבו דירתך אצל בני אנוש לא לכתחלה אמרנו לפניך אל תברא אדם ולא סופנת אותנו ולא השגחת בדבורנו שנאמר (תהלים ח ה) מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו מה עשו מלאכי השרת באותה שעה נטלו כל אחד ואחד שופרות וחצוצרות ותקעו בשופרות ויריעו בחצוצרות ורנו לפני הקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות בקול שנאמר (תהלים פט ח) אל נערץ בסוד קדושים רבה והעלו את השכינה בתרועה וקול שופר למרום שנאמר (שם מז ו) עלה אלקים בתרועה יי בקול שופר וכיון שראה שר העולם וכל סדרי בראשית שכינה למרום לבשו כולן אבל ועטפו יגון ואנחה שנאמר (הושע ד ג) על כן תאבל הארץ וגו' מיד יצתה בת קול ואמרה להן השמים שמים ליי וגו' (תהלים קטו טז) באותה שעה היו שמים ושמי השמים שמחין ועליזין והיו מלבישין לבוש ששון ועטופים פאר גליה ורנה והיו עושין שמחה רבה לפני השכינה וחמה ולבנה וכל כוכבים ומזלות היו מרקדין לפני כסא הכבוד ולפני הגבורה והיו מספרים כבוד

שכינתו של הקדוש ברוך הוא בקול רנה ושירה שבח ותפארה שנאמר (שם יט ב) השמים מספרים כבוד אל וגו':

דבר אחר מ"ן ס"ע מלך שנסע כבודו ממקום למקום מדירה לדירה מעליה לעליה מפלטין לפלטין מרקיע לרקיע שבעון האדם הראשון שחטא שנ' (ישעיה מג כז) אביך הראשון חטא וגו' ועבר על מצוה קלה שצוה הקדוש ברוך הוא נסתלקה שכינה מגן לעדן שנאמר (בראשית ג ח) וישמעו את קול יי אלקים מתהלך בגן לרוח היום ואומר (יחזקאל כח ג) בעדן גן אלקים היית בעון דורו של אנוש שעבדו עבודה זרה תחלה נס שכינה מעדן לעבים שנאמר (תהלים קד ג) השם עבים רכובו בעון דור המבול נס שכינה לשמים שנ' (דברים לג כו) רוכב שמים בעזרך בעון דור הפלגה נס שכינה לשחקים שנ' (שם) ובגאותו שחקים בעון אנשי סדום נס שכינה לזבול שנ' (ישעיה סג טו) הבט משמים וראה מזבול וגו' בעון דור המדבר נס שכינה למעון שנ' (דברים לג כז) מעונה אלקי קדם בעון בית המקדש הראשון נס שכינה למכון שנ' (שמות טו יז) מכון לשבתך פעלת יי מקדש יי כוננו ידיך בעון בית המקדש האחרון נס שכינה לערבות שנא' (תהלים סט ה) סולו לרוכב בערבות ביה שמו וגו':

דבר אחר מ"ן ס"ע מלך שנסע כבוד שכינתו ממחנה למחנה מערבות רקיע לחדרי היכל מחדרי היכל להיכל גאווה מהיכל גאווה לבירת לפיד מבירת לפיד לפלטין שלהבת מפלטין שלהבת למערכות אש ממערכות אש למחנות מלאכים ממחנות מלאכים לדגלי צבאים מדגלי צבאים לצבאות משרתים מצבאות משרתים לחיילי טפסרים מחיילי טפסרים למחנות אראלים ממחנות אראלים למחנות שרפים ממחנה שרפים למחנה אופנים ממחנה אופנים למחנה כרובים ממחנה כרובים למחנה חיות הקודש ממחנה חיות הקודש לגלגלי המרכבה מגלגלי המרכבה לכסא אבן ספיר מכסא אבן ספיר לכסא הכבוד מכסא הכבוד לתשע מאות וחמשים וחמשה רקיעין וסימניהון השמים ושמי השמים משבעה רקיעין ולמעלה אין להן רשות לא למלאכים ולא לטפסרים ולא לאראלים ולא לשרפים ולא לאופנים ולא למלאכים ולא לחיות הקודש ולא לגלגלי המרכבה ולא לשרים הגדולים ואפילו לא לשר הפנים ולא לשבעה שרים הפניים הגדולים רמים רבים ונכבדים קרואים בשם יושב הכרובים שהן רואין את פני המלך ויודעין ברזי שכינה אין להן רשות לעלות ולירד לבית מסתרים של שכינה אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו מפני שהוא בית מסתרים שלו והוא יושב בלבד בסתר מכולן שנאמר (תהלים צא א) יושב בסתר עליון סליק

פרק ה

פ"ץ ק"ר פ"ץ על שום שפיו צוה ונבראו משרתיו שנאמר (שם לג ט) כי הוא אמר ויהי וגו' ובורא חדשות חדשות בכל יום שנאמר (איכה ג כג) חדשים לבקרים וגו' וכאיצד בורא הקדוש ברוך הוא את משרתיו ודובר דברו וימלא היכלו אש ותעמודנה שורות שורות כנגד כסא הכבוד והקדוש ברוך הוא צר באצבעו קטנה צורת פניהן כל מלאך ומלאך וכל שר ושר ואחר כך רוח ונשמה הפיח בהן והעמידן על רגליהן והפקיח את עיניהן וכיון שהן רואין את כסא הכבוד נפלה אימת שכינה עליהן והן נופלין על פניהן ואומרין אין כמוך באלקים יי וגו' (תהלים פו ח):

ק"ר שהוא קורא את כולן ועומדין לפניו וכל אחד קורא שמותן לפי מעשיהן והפקידן כל אחד ואחד על עבודתן זה ממנה על עבודת השיר לקרות מלאך השיר וזה ממנה על עבודת השבח לקרות מלאך השבח וזה ממנה על עבודת הכסא לקרות מלאך שמש בכסא וזה ממנה על עבודת הרוח לקרות מלאך הרוח וזה ממנה על עבודת האש לקרות מלאך האש וזה ממנה על עבודת המטר לקרות מלאך המטר וזה ממנה על

עבודת הטל לקרות מלאך הטל וזה ממנה על עבודת הזעם לקרות מלאך הזעם וזה ממנה על עבודת הברד לקרות מלאך הברד ואחר כך הטיל אימתו עליהן שלא יעברו על דת שנאמר (שם קמח ו) ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור:

דבר אחר פ"ץ ק"ר שהוא פוצע וקורע וטורף שמים וארץ זה על גבי זה מתחת שתי זרועותיו ומשחית את כל העולם כולו ברגע אחת שנאמר (תהלים לו) כי רגע באפו חיים ברצונו ולא נשתייר מהן אלא כסא הכבוד בלבד והקדוש ברוך הוא יושב עליה בכבודו לבדו שנאמר (ישעיה ב יז) ונשגב יי לבדו ביום ההוא ומהו לבדו שאפילו חיות שבמרכבה ואופנים וכרובים וגלגלים ושרפים וטפסרים ואראלים יסופו עמהן שנאמר (דברים לב לט) ואין מידי מציל ומפני מה לא הניח הקדוש ברוך הוא את חיות הקודש שבמרכבה ואת אופנים ושרפים וכרובים וגלגלים וטפסרים ואראלים שהן עומדין לשמשו ולשמש כבודו כדי שלא ימצאו פתחון פה אפילו אחד מכל העומדין לפניו בשמשות לומר אנו בראנו עם הקדוש ברוך הוא חודשות עולם שנאמר (ישעיה מו ד) אני עשיתי ואני אשא אני עשיתי את העולם אני אשא דורות העולם אני אסבול להחריב את העולם אני אמלט מכל העולם אותו היום אלף שנים יהיה בשנת בני אדם שנאמר (תהלים צ ד) כי אלף שנים בעיניך כיום וגו' מן הבוקר ועד הערב חשב הקדוש ברוך הוא על כסא הכבוד והעמיק מחשבות חדשות עצות נחמדות שנאמר (שם לג יא) עצת יי לעולם תעמוד וגו' וכל דבר ודבר חשב במחשבות לבו מאתים וארבעים ושמונה פעמים האיך אברא תהומות האיך אברא גובהי מרום האיך אברא עמודי שחקים האיך אברא יסודי עולם האיך אברא שבעה [עמודי] אדמה האיך אברא סדרי שמים וגמר כל דבר ודבר במעמקי מחשבות לבו בגודל חכמת דעתו שנאמר (שמואל א ב ג) כי אל דעות יי וגו' ואומר (תהלים צב ו) מאד עמקו מחשבותיך מערב עד בוקר יורד מכסא הכבוד ורוכב על שביבי אש וסודר סדרי עולמות חדשות באצבעות [ידין] סדרי עליונים כנגד סדרי תחתונים וסדרי תחתונים כנגד סדרי עליונים עד שגמר מאה ועשרים אלפים עולמות מאה ועשרים אלפים רקיעים מאה ועשרים [אלפים] אדמה שנאמר (שם) מה גדלו מעשיך יי ואומר (ישעיה סד ג) ומעולם לא שמעו ולא האזינו עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו עשה לא נאמר אלא יעשה לבוקר קראן והעמידן בעולם והיו באין ועומדין לפניו שנאמר (שם סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני וגו' סליק

פרק ו

ש"ת על שום שבח מעשיו שעתידי לעשות פני שמים חדשים כפני חמה ופני ארץ חדשה כפני לבנה ופני פרי עץ השדה כפני כוכבים פני פירות אדמה כפני מזלות ומתוקים (את) ריחם כריח גן עדן וכולם מזומנים לצדיקים לעתיד לבא שנאמר (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך וגו':

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעולם הבא כל חטה וחטה ושעורה ושעורה שתהא מהן מכל אחת ואחת עשרים ושנים עשרונים של קמח בשני טעונין של חמורים וסימנהון בגימטריא חטה:

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעולם הבא כל ענבה וענבה שתהא לצאת הימנה מכל אחת ואחת מאה ועשרים ושבע גרבין של יין וסימנהון ענב"ה:

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעולם הבא כל תאנה ותאנה שתהא ארבע מאות חמשים ושש ליטריין בליטרא של צפור וסימנך תאנ"ה:

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעולם הבא כל זית וזית שתהא ארבע מאות ושבע עשרה
לוגין של שמן יוצאין מכל אחת ואחת וסימנך זי"ת:

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעולם הבא כל תמר ותמר שתהא שש מאות וארבעים צנצנת
של שזר יוצאות מכל אחת ואחת וסימנך תמ"ר:

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעולם הבא כל תפוח ותפוח שתהא לצאת מכל אחת ארבע
מאות תשעים וארבע גרבין [יין] של תפוח וסימנך תפו"ח:

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעולם הבא כל אגוז ואגוז שתהא שבעה עשר עשרונים של
מוח לעשות מכל אחד ואחד וסימנך אגו"ז:

דבר אחר ש"ת שעתיד כל אילן ואילן שהן מוצאין פירות לעתיד לבא שנאמר (ויקרא כו ד) ונתנה הארץ
יבולה ועץ השדה יתן פריו:

דבר אחר ש"ת על שום שהוא עתיד לשית לעתיד לבא נהרות של יין נהרות נהרות של שמן נהרות נהרות
של דבש נהרות נהרות של מעדנים נהרות נהרות של ממתקנים נהרות נהרות של אפרסמון טהור וכל
ההרים מנטפים עסיס וכל הגבעות דבש וחלב שנאמר (יואל ד יח) והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס וגו'
וכל כך הללו למה שכוון של צדיקים לעולם הבא שנאמר (תהלים סח ד) וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים
וישישו בשמחה סליק פרק ומסכתא

מדרשות חלק ב – מדרש חסרות ויתרות

פרשת בראשית

א

(א א) כל ראשית וראשון יתיר ולמה לפי שהקדוש ברוך הוא ראש לכל וברא את עולמו בלא שיתוף:

ב

(שם) כל אלקים שבתורה חסר למה של הקדוש ברוך הוא חסר לפי שאינו מדקדק על בריותיו ושל דיינים
עד האלקים יבא דבר שניהם (שמות כב ח) למה חסר שאינו מוציאין דין לאמתו ושל מלאכים ויריעו כל בני
אלקים (איוב לח ז) למה חסר לפי שאינו דין שיהא של הקדוש ברוך הוא חסר ושל מלאכיו מלא:

ג

(א ב) וחשך כל חשך שבמקרא חסר וי"ו וחושך אי זה מקמו (איוב לח יט) מלא כתיב ששם בית גנזיו של
חשך וכן הוא אומר ישת חשך סתרו סביבותיו (תהלים יח יב):

ד

(א ג) ויאמר כל לשון אמ' באל"ף במ"ה בר מן חד ולעמשא תמרו (שמואל ב יט יד):

ה

(א ד) כל וירא שבמקרא יותר אל"ף ולמה שהקדוש ברוך הוא רואה ראיות הרבה יתירות אלא אם ביקש אדם לעבור על עבירה ולא ספקה אין הקדוש ברוך הוא חושב לו שנאמר (תהלים סו יח) און אם ראיתי בלבי ואומר (איוב יא יא) וירא און ולא יתבונן:

ו

(א ה) כל בקר שבמקרא חסר למה שאין בוקרנו של עולם הזה בקר עד שיבא [בוקר של] העולם הבא שנאמר (ישעי' כא יב) אמר שומר אתא בקר וגם לילה:

דבר אחר למה בקר חסר שלא לן אדם ביקר עד שנחשב כבקר שנאמר (תהלים מט יג) אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו:

דבר אחר למה בקר חסר שאדם צריך לבקר מעשיו בכל שעה:

ז

(א ז) ויעש כל עשיה שבמקרא בשי"ן במ"ח בר מן חד בסמ"ך ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם (מלאכי ג כא) שהכל שלא בכעס חוץ מדין של רשעים:

ח

(א יד) ויאמר אלקים יהי מאורות מארת חסר שני ווי"ן למה אמר ר' יוחנן בתחלה לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד לכך כתיב מארת חסר:

ר' אומר בשם ר' חנינה בתחלה לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד יהי מארת כתיב אם כן למה נבראת לבנה אלא צפה הקדוש ברוך הוא שאומות העולם עתידין לעמוד ועושין אותן אלהות אמר הקדוש ברוך הוא מה אם בשעה שהן שנים והן מכעיסין זה את זה אומות העולם עושין אותן אלהות אלו היה אחד על אחת כמה וכמה:

ר' יוחנן אמר בתחלה לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד לכך כתיב מארת ולמה נבראת לבנה אלא לקדש בה ראשי חדשים וראשי שנים וכן הוא אומר (תהלים קד יט) עשה ירח למועדים:

ר' שילא דכפר תמרתא בשם ר' יוחנן אף על פי שעשה ירח למועדים שמש ידע מבואו משמש ידע מבואו מכאן שאין מונין ללבנה אלא אם כן שקעה החמה וסטיה חבר בר ברכיה אומר כתיב ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש (במדבר לג ג) ואם ללבנה את מונה עד כדין לית בה אלא ארבעה עשר מושקעין לפי שאין הלבנה נראית אלא אחר קדושה ביום אלא מכאן שאין מונין ללבנה [אלא משתקע החמה]:

ט

(א כא) התנינים ג' חסירין יו"ד האחרון ויברא אלקים את התנינים הגדולים חסר י' האחרון למה לפי שלא נשתייר אלא הזכר בלבד והנקיבה מלוחה ומתוקנת לעתיד לבא לצדיקים וסירס את הזכר התנינים זה לזיתן וכן הוא אומר (ישעיה כז א) ביום ההוא יפקוד יי בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לזיתן נחש בריח ועל לזיתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים וישליכו איש מטהו ויהי לתנינים (שמות ז יב) חסר י' שאף על פי שעשו החרטומים מטיהם תנינם לא שהו בארץ אלא מיד (מבלע) ויבלע מטה אהרן את מטותם חמת תנינים יינם (דברים לב לג) חסר י' למה לפי שאין התנינים אלא אותו שאין לו לחש שנאמר (ירמיה ח יז) נחשים צפעונים [אשר אין להם לחש]:

י

(א לא) כל דברי בראשית לא נאמר בהן ה' אלא עד יום הששי מלמד שהקדוש ברוך הוא התנה עם מעשה בראשית חמשה דברים על האש שלא תזיק לאברהם אבינו באור כשדים ולחנניה מישאל ועזריה בכבשן האש ועל הים שיבקע לישראל ועל האריות שלא יזיקו לדניאל כשהושלך לגוב אריות ועל האתון במעשה דבלעם ועל העורבים שיכלכלו את אליהו דבר אחר הששי אמר הקדוש ברוך הוא אם אין ישראל מקבלים את התורה בששה בחדש אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו:

יא

(ב ד) כל תולדות חסר' חוץ מן ב' מלאים אלה תולדות השמים ואלה תולדות פרץ (רות ד יח) [אלה תולדות] השמים למה לפי שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו במליאותו ואותן שחסרין ו' למה כנגד ו' דברים שנחסר עולמו מבריאתו ואילו הן קומתו של אדם הראשון וחיוו וזיוו ופרי הארץ וקילקול המאורות ועבודת האדמה אלה תולדות פרץ [למה] מלא לכשיבא משיח בן פרץ יחזרו אילו ו' דברים למקומן קומה מנין שנאמר (הושע יד ז) ילכו יונקותיו וגו' חיו מנין שנאמר (ישעיה סה כב) לא יבנו ואחר ישב וגו' זיוו מנין שנאמר (דניאל יב ג) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' פרי הארץ מנין שנאמר (תהלים עב טז) יהי פיסת בר בארץ קילקול המאורות שנאמר (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה כאור החמה וגו' עבודת האדמה מנין שנאמר (שם שם כד) והאלפים והעירים וגו' ואלה תולדות עשו (בראשית לו ט) ואלה תולדות ישמעאל (שם כה יב) למה חסרין ב' ווי"ן לפי שאין זכות אבות נזכרת להן לעתיד לבא:

יב

(ב ו) ואד יעלה ואד כתיב חסר י' דוגמת ואיד נכון לצלעו (איוב יח יב) שכשהענן עולה וממטיר שובר זרועות מפקיעי שערים:

יג

(ב ז) וייצר יי אלקים מלמד שיש בו שני יצרים באדם יצר טוב ויצר רע:

(ב כ) ויקרא האדם שמות תשעה מלאים בתורה וזה אחד מהן ולמה מלמד שקרא אדם שמות לכל בהמות ולחיה ולעופות ולדגים ולשרצים וליתושין ולפרעושין ולצרעין ולזבובין ולארצות ולעפרות זהב וכסף ולמטלות נחשת וברזל ועופרת ולכל בריות שבעולם:

ויקרא להן שמות כשמת אשר קרא להן אביו (בראשית כו יח) בנוהג שבעולם אדם בונה בית וקורא לו שם ועומד בנו ומחדש בו דבר מחדש לו שם אחר אבל הצדיקים אינן כן בא וראה כשחפר אברהם בארות אלו קרא להן שם קנאו בו פלשתים וסתמו פלשתים אותם בימי יצחק שנאמר (שם שם טו) וכל הבארות אשר חפרו וגו' ואף על פי שחזר עליהם יצחק וחפרן לא חידש להן שם אלא קרא אותם כשמות אשר קרא להם אביו מה שכר נתן לו שכל האבות נשתנו שמותם אברם ולבסוף אברהם וכן יעקב ולבסוף ישראל אבל יצחק מתחלה עד שלא נולד קרא הקדוש ברוך הוא את שמו יצחק שנאמר (שם ז' ט) אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק ולא נשתנה שמו לדורות:

למה נקרא שמו יצחק לפי כשאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם ולשרה שהוא פוקדן בבן עשו את הדבר צחוק באברהם כתיב (שם שם יז) ויפל אברהם על פניו ויצחק ובשרה כתיב (שם יח יב) ותצחק שרה אמר להם הקדוש ברוך הוא עשיתם את הדבר צחוק אף הבן שנולד לכם אין נקרא שמו אלא צחוק שנאמר (שם ז' ט) וקראת את שמו יצחק וכן הוא אומר (שם כא ג ו) ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו וגו' ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים:

דבר אחר למה נקרא שמו יצחק אלא שהכל לפי ענינו יו"ד כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו צא"ד כנגד תשעים שנה תלד (שם ז' יז) חיל"ת שמונה כנגד שנמול לשמונת ימים שנאמר (שם כא ד) וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים קו"ף מאה כנגד שהיה אברהם בן מאת שנה שנאמר (שם כא ה) ואברהם בן מאת שנה:

וזה אחד מחמשה בני אדם שנקראו להן שמות עד שלא נולדו ישמעאל ויצחק ושלמה ויאשיהו והמלך המ' [המשיח]:

ישמעאל מנין שנאמר (שם טז יא) ויאמר לה הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל נקרא שמו עד שלא נולד:

דבר אחר ישמעאל ששמע הקדוש ברוך הוא תפלת אברהם שהתפלל אל האלקים בשבילו שנאמר (שם ז' יח) ויאמר אברהם אל האלקים לו ישמעאל יחיה לפניך השיבו הקדוש ברוך הוא ולישמעאל שמעתך (שם שם כ):

דבר אחר ולישמעאל בשביל עשרה דברים שעתידין בני ישראל לחדש באחרית הימים:

שלמה מנין שנאמר (דברי הימים א כב ט) הנה בן נולד לך וגו' כי שלמה יהיה שמו ולמה נקרא שמו שלמה ששלמה מלאכת הקדש בימיו על ידו שנאמר (מלכים א ז נא) ותשלם כל המלאכה אשר עשה לך שלמה כתיב בה"י ולא נתן בו ו"ו אחר ל':

דבר אחר למה נכתב בה' ולא נתן בו ו"ו אחר ל' אלא שלא עמד בצדקתו מראשיתו ועד אחריתו בזקנתו מה נאמר בו (מלכים א יא ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלקים אחרים ולא היה לבבו שלם עם יי אלקיו כלבב דוד אביו (וגו') אז יבנה שלמה (מזבח) [במה] לכמוש וכן לנשיו הנכריות (שם שם ז)

מה נאמר בו (שם שם ט) ויתאנף יי בשלמה כי נטה לבבו מה נאמר בו (שם שם יא) יען אשר היתה זאת עמך איזה היא זאת זו תורה כענין שנאמר (דברים ד מד) וזאת התורה אשר שם וגו' היתה זאת עמך היכן היתה אלא שהמלך כותב לו ספר תורה לעצמו במשנה תורה כענין שנאמר (שם יז ט) והיתה עמו וקרא בו אחר כל אלו לא שמרת בריתי וחקתי אשר צויתי עליך מה ענשו קרע אקרע הממלכה מעליך ונתתיה לעבדך (מלכים א יא יא) ובשביל כבוד ירושלים לא בטלה המלכות ממנה מה נאמר (שם שם כט לב) ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלים וימצא אותו אחיה השילני הנביא [וגו'] ויתפש אחיה [וגו'] ויאמר לירבעם קח לך עשרה קרעים אך את כל הממלכה לא אקרע למען דוד עבדי ולמען ירושלים אשר בחרתי כשמת שלמה ונחלקה מלכות בית דוד מה נאמר בו (דברי הימים ב יב יג) בן ארבעים ואחת שנה רחבעם במלכו ושבע עשרה שנה מלך בירושלים העיר אשר בחר יי לשום שמו שם וכי עד עכשיו לא למדנו שירושלים עיר הקדש בחר יי בה אלא בשביל כבוד ירושלים ניתנה מלכות לרחבעם בן שלמה וכן הוא אומר (מלכים א יד כא) ורחבעם בן שלמה מלך ביהודה ומה צורך לכך אם תאמר בא להודיענו שלא מלך רחבעם אלא על יהודה בלבד הרי כבר נאמר קודם לכאן (דברי הימים ב יז) ובני ישראל הישבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם ומה זה שהוא אומר ורחבעם בן שלמה מלך ביהודה (אינו אלא) אלא אינו כדי רחבעם בן שלמה למלוך ואפי' על יהודה והרי עוד ניתוסף לו שבט בנימין שנאמר (דברי הימים ב יא יב) ויהי לו יהודה ובנימין וכשם שלא עמד שלמה בצדקתו מראשו ועד סופו [כך גם הוא לא עמד בצדקתו מראשו ועד סופו] שנאמר (שם יב א) ויהי כהכין מלכות רחבעם וכחזקתו עזב את תורת יי וכל ישראל עמו מה נאמר בו (מלכים א יד כד) וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות הגוים אשר הוריש יי מפני בני ישראל מיד עלה שישק עליהם שנאמר (דברי הימים ב יב ב) ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים ולמה כי מעלו ביי מה נאמר אחריו (שם שם ה) ושמעיה הנביא בא אל רחבעם וגו' ויאמר להם כה אמר יי אתם עזבתם אותי ואף אני עזבתי אתכם ביד שישק ומי גרם לצרה הזאת שלמה דבר אחר למה נכתב שלמה בה"י ולמה לא נתמלא בשני (יודין) [וויין] אלא אין הדבר הזה בא אלא להודיע שנות מנין הבית משעת מיתת שלמה צא וחשוב שי"ן שלש מאות לא"ם שלשים מי"ם ארבעים ה"י חמשה הרי שלש מאות שבעים וחמש ושנות מקדש ראשון ארבע מאות ועשר שנים נשתיירו מן החשבון שלשים [וחמש שנה והוסיף עליהם שנות מלכות שלמה] משנה רביעית למלכו וכן הוא אומר (מלכים א ו א) ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית ואותה השנה יתירה היא היא השנה שחרב בה בית המקדש:

ושבעה שמות נקראו לו ידידיה קהלת [שלמה] אגור [יקא] למואל לאיתיאל ידידיה שנאמר (שמואל ב יב כה) וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה בעבור יי קהלת דברי קהלת (קהלת א א) שלמה כי שלמה יהיה שמו (דברי הימים א כב ט) אגור דברי אגור בן יקא (משלי ל א) למואל דברי למואל (שם לא א) איתיאל נאם הגבר לאיתיאל (שם ל א) ידידיה למה נקרא שמו ידידי יה ידידו של הקדוש ברוך הוא יבא ידיד ויבנה ידיד לידיד בחלק ידיד כדי שיתרצה בו קרבן ידידים יבא ידיד זה שלמה שנאמר (שמואל ב יב כה) ויקרא את שמו ידידיה ויבנה בית המקדש שנקרא ידיד שנאמר (תהלים פד ב) מה ידידות משכנותיך יי צבאות לידיד זה הקדוש ברוך הוא שנקרא ידיד שנאמר אשירה נא לידידי שירת דודי (ישעיה ה א) בחלק ידיד זה בנימן שנאמר (דברים לג יב) לבנימן אמר ידיד יי ישכן שבית המקדש בחלק יהודה ובנימן ושכינה לא שרתה אלא בחלקו של בנימן ומפני מה זכה בנימן שתשרה שכינה בחלקו שכל השבטים נכנסו במכירת יוסף ובנימן הצדיק לא נכנס במכירת יוסף כדי שיתרצה בו קרבן ידידים שנאמר (ירמיה יא טו) מה לידידי בביתי ולהלן הוא אומר (שם יב ז) נתתי את ידידות נפשי בכף אויביה:

קהלת למה נקרא שמו שכל דבריו נאמרו בהקהל שנאמר (מלכים א ח א) אז יקהל שלמה ונאמר (שם שם ב) ויקהלו אל המלך שלמה:

שלמה למה נקרא שמו אמרנו למעלה:

אגור למה נקרא שמו לפי שהיה אגור בדברי תורה כענין שנאמר (משלי ו ח) אגרה בקציר מאכלה אגור לשון כינוס (ובאלערבייה מגמע אלחכמה אי גאמע אלחכמה):

יקא למה נקרא שמו שהיתה חכמתו כספל הזה שהוא מתמלא בשעתו ונשפך בשעתו:

למואל שנם לאל:

איתיאל אתי אל ואוכל:

יאשיהו נקרא שמו עד שלא נולד יתר לשלש מאות שנה שנאמר (מלכים א י ב) ויקרא על המזבח בדבר יי ויאמר מזבח מזבח כה אמר יי הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ולמה נקרא שמו יאשיהו שכיון שמת נתיאשו ישראל מן המלכות וידעו הכשרים שהבית בטל:

והמלך המשיח נקרא שמו עד שלא נולד שנאמר (תהלים עב יז) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו ושבעה שמות נקרא למלך המשיח וכל אחד ואחד לענינו נרשם:

שאר שמות מלאים הכתובים למעלה שאו את ראש כל עדת בני ישראל שבראש הספר (במדבר א ב) ואלה שמות (שם שם ה) מלא לפי שמנאן מנין שלם ורומם קרנן ואת כל העדה הקהילו (שם שם יח) שמות מלא שביום שנאמר לו בו ביום פקדן בא ללמד זריזות משה שלא נתעצל בדבר והשאר בשבטים וסימן רשג"ם ראובן שמעון גד מנשה לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות (במדבר כו נג) מלא שכל אותן שהיו עומדין בערבות מואב צדיקים היו ולכך זכו שתחלק להם הארץ:

טו

(ג ט) ויקרא יי אלקים אל האדם ויאמר לו איכה כתיב בה"י מלמד שקינן עליו הקדוש ברוך הוא איכה:

טז

(ה ד) כל מאות שבתורה מלא חוץ משל אדם ושל למך שהן חסרין של אדם שמונה מאת שנה באותה שנה מת אדם וחנוך לכך חסרין כי נתחסר שני צדיקים ושל למך (שם ה ל) מפני שבא המבול בשנת מותו:

יז

(ו ב) ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טבת חסר שלא היו טובות ממש אלא היו מטייבין אותן לבעליהן היו מתקנין ומקשטין ומכניסין אותן אצל הגדול שבהן:

יה

(ו ד) הנפלים [ושם ראינו את הנפלים] בני ענק מן הנפלים (במדבר יג לג) שלשתן חסרין אמר הקדוש ברוך הוא הללו נופלין מגבורתן כענין שנאמר (ירמיה ו טו) לכן יפלו בנופלים ואומר (תהלים קמא י) יפלו במכמריז רשעים

פרשת נח

יט

(ו ט) כל נח חסר למה שבטלו בימי המבול ששת ימי בראשית:

כא

(ח כ) ויבן נח מזבח ויבן שם אמ' מלמד שהבין נח ואמר למה ריבה הקדוש ברוך הוא בטהורים ומיעט בטמאים אלא שאקח ואקריב מן המרובה:

כב

(ט יב) לדורות מלא בר מן חד לדרת עולם דקשת דכתיב חסר למה שלא נראתה הקשת עד אותו היום:

כב

(שם כא) ויתגל בתוך אהלה כתיב בה"י וקורין בו"ו אהלו מלמד שלא חרבה ירושלם ושומרון אלא בעון שגגת היין שהרי שומרון נקרא אהלה וירושלם אהליבה (יחזקאל כג ג):

דבר אחר ויתגל בתוך אהלה כתיב בה"י למה אלא שבא לשמש ונתפזר זרעו ונתבזה

פרשת לך

כג

(יב טז) ולאברם הטיב וגו' ועבדים ושפחת חסר למה מלמד שלא היה לו אלא הגר:

כד

(יד ז) אל עין משפט הוא כתיב שקדש את שמו של הקדוש ברוך הוא בכבשן האש:

כה

(יט א) ולוט ישב בשער סדום ישב כתיב חסר וי"ו אותו היום מנוהו ראש לדיינים כשהיה אומר להם דברים שהם צריכים להן הן אומרים גש הלאה וכשהיה אומר להם דברים שאינם צריכין להן הן אומרים האחד בא לגור וישפוט שפוט

פרשת וירא

כו

(יט יב) עד מי לך פה חתן כתיב עד כלומר לאחר (שנתת) ששת ימי בראשית:

ויהודה עד רד עם אל (הושע יב א) עד כתיב שהוא עד להקדוש ברוך הוא שהודה על מעשה תמר והעיד לו הקדוש ברוך הוא שהוא מקבל שבים:

לכן עד אריב אתכם (ירמיה ב ט) חס ושלום [ושלם] היה אלא אלו היה מלא לא היתה תקומה לשונאי ישראל [לכך חסרו לומר שאין הקדוש ברוך הוא מריב עם ישראל] לעולם שנאמר (ישעיה נז טז) כי לא לעולם אריב:

דבר אחר עד אריב חסר עד שתחזרו [בכם] ותעשו תשובה:

כז

(כב ב) ולך לך אל ארץ המוריה מלא למה (שמדראת) [שמיראת יה נעשה הר:

כח

(שם ז) [והרבה ארבה את זרעך וביהושע (כד ג)] וארבה את זרעו קרי וכתוב וארב מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל אברהם שהיה צדיק כמה ריבויין עשיתי עמו שנתתי לו בן אחד ואתם הרבתי אתכם ככוכבי השמים

פרשת חיי שרה

כט

(כג י) ועפרון ישב כתיב אותו היום מנוהו ראש אפרט שלהם כדי שימכור לאברהם ראש העיר:

ל

(כג טז) [כל עפרון שבתורה מלא בר מן דין וישקל אברהם לעפרון חיסרון] הכתוב וא"ו וכן הוא אומר (משלי כח כב) נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו

פרשת תולדות

לא

(כה כא) ויעתר יצחק ליי לנכח אשתו כי עקרה היא הוא כתיב מלמד שהיו שניהם עקורין:

לב

(שם כד) תאומים של רבקה תומים כתיב שהיה אחד צדיק ואחד רשע ושל תמר (שם לח כז) תאומים מלא לפי שהיו שניהם צדיקים:

לג

(שם כה) כל עשו שבמקרא חסר יו"ד למה אמר הקדוש ברוך הוא אין [כדאי] שיתערב בשמו של רשע אות משמי ואין הרשע כדאי שיתערב משמי בשמו:

דבר אחר למה עשו חסר יו"ד שלא זכה לעשרת הדברות:

ולמה נכתב בשי"ן שהוא כולו כעש לעתיד לבוא שנאמר (ישעיה נ ט) כבגד יבלו עש יאכלם:

לד

(שם כו) כל יעקב שבתורה חסר וא"ו במ"ח בר מן חד מלא וזכרתי את בריתי יעקוב (ויקרא כו ב) מלא ולמה שהיתה מטתו שלמה שלא יצא ממנו פסולת:

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקוב (ישעיה נט כ) מלא לפי שאין זוכין לימות המשיח אלא בעלי תשובה גמ' [גמורה] שנאמר (צפניה ג יב יג) והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם יי שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב:

כל יעקב שבמקרא חסר וי"ו חוץ מחמשה שהן מלאים ארבעה כנגד ארבע מלכויות ואחד לכשיכלו ותבא הנחמה מלא בנין אב שבכולם הנני שב שבות אהלי יעקוב (ירמיה ל יח):

דבר אחר כל יעקב חסר במ"ה [בר מן ה'] וכל אליהו כתיב בוא"ו במ"ה [בר מן ה'] למה ללמדך שאליהו בא וגואל זרע יעקב שנאמר (מלאכי ג כג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא:

לה

(שם לו) הלעיטני נא מן האדם האדם חסר תרויהון מלמד שלמד עשו מאביו כל טעמי דין תורה במ"ב [בר מן ב'] דם נדה ודם בתולים שביקש ללמוד ולא רצה אביו ללמדו מפני שהיה משחית:

לו

(כז יא) הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק כתיב חסר שלא היה אותו השער של צדיק:

לז

(כז כג) ולא הכירו חסר למה שראה שעתידין רשעים לעמד ממנו ולפיכך חסרו:

לח

(כז לז) ולכה אפוא מה אעשה בני כתיב בה"י מלמד שאמר לו יצחק אין לך אצלי כלום ולא לך חלק בעולם הבא לפיכך בכה שנאמר (שם לח) וישא עשו קולו ויבך

פרשת ויצא

לט

(לא כח) עשיה ד' שהן ראויין לכתוב בו' ונכתבין בה' ואילו הן עשה צדקה ומשפט (משלי כא ג) הסכלת עשה (בראשית לא כח) עשה שטים (תהלים קא ג) למען עשה כהיום הזה (בראשית נ כ) עשה צדקה למה שאינו עושה צדקה אלא למי שעשאה פעמים הרבה למה לפי שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ופסוק יש לו (ישעיה ה יח) הוי מושכי העון בחבלי השוא:

הסכלת עשה למה נכתב בה' לפי שאינו מסכל אלא משהיסכל פעמים הרבה והוא בעל מריבה זה סימן בידך כל שכל שכתוב בש' לשון חכמה בס' לשון שטות:

עשה סטים למה נכתב בה' לפי שאינו עושה מחלקת אלא מי שעשה פעמים הרבה:

למען עשה כהיום הזה להחיות בה' למה אמר יוסף לא ממני היתה אלא האלהים עשה:

מ

(לא לה) כל לא שבתורה חסר ו"ו בר מן ב' כי לוא אוכל לקום מפניך אמרה לו אבא לא בשביל שאני צריכה לזהב תרפים שלך גנבתי אותן אלא שקנאתי להקדוש ברוך הוא:

אם לוא יגיד ונשא עונו (ויקרא ה א) מלא למה מלמד שאדם צריך להודות במעשיו להקדוש ברוך הוא שנאמר אם לוא יגיד להקדוש ברוך הוא אבל לפני הבריות אשרי נשוי פשע (תהלים לב א

פרשת וישלח

מא

(לב ב) שעיר כתיב בשי"ן שהוא מעמיד כל שערותיו של אדם:

מב

(לב כט) כי שרית עם אלהים ש' כתיב מלמד שניזון עם מלאכי השרת

פרשת מקץ

מג

(מא ח) בפרעה כתיב ותפעם ובנבוכדנצר ותתפעם (דניאל ב א) לפי שפרעה ידע החלום ונתקשה עליו הפתרון ונבוכדנצר שניהם קשים [עליו] הפתרון והחלום:

מד

(מד ד) קום [רדוף] אחרי האנשים והשגתם כתיב ש' וקרי ס' ששג עליהם הדברים אחד רך ואחד קשה

פרשת ויחי

מה

(מח כ) כל לאמר שבמקרא חסר במ"ג בר מן ג' מלא ויברכם ביום ההוא לאמור ולמה מלמד שבירכם ברכה שלימה אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא וא"ו שחיסרת משמי הוסיפי על שמם:

ויהי דבר יי אל ירמיהו לאמור (ירמיה לג יט) ולמה אלא שאינו עומד אלא בזכות תורה שנאמר (שם כ) כה אמר יי אם תפרו את בריתי (שם) ולמה אלא כשם ששמים וארץ אינן בטלין לעולם כך ישראל אינן בטלין לעולם שנאמר (ירמיה לא לד) כה אמר יי נותן שמש לאור יומם וגו' אם ימוש החקים האלה ולא כאלו שמים וארץ שהם עכשיו אלא כשמים וכארץ העתידין להבראות שנאמר (ישעיה סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר וגו':

ויהי דבר יי אלי לאמור הכיוצר הזה לא אוכל לעשות (ירמיה יח ה) ולמה אלא כשם שהיוצר הזה יוצר כלים מן החומר כך הקדוש ברוך הוא ברא העולם בששת ימי בראשית העליונים והתחתונים בלא יגיעה שנאמר (ישעיה מ כח) בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע:

מו

(מט יד) כל חמור שבתורה מלא וא"ו חוץ מארבעה יששכר חמור גרם שהיה חמורה של תורה: וירכבם על החמור (שמות ד כ) שלא היה צריך לחמר מעצמו היה מהלך ופטר חמור תפדה בשה (שמות יג יג) שאף הן לא היו צריכין חמר שעלו (ממצרים) מעצמן:

לא תחרש בשור ובחמור יחדיו (דברים כב י) שהשור הוא חמר של חמור טוען טרחותו עליו

פרשת שמות

מז

(ב יא) כל משה חסר ו' ולמה לפי שנחסר לו שער אחד מן החכמה שנאמר (תהלים ח ו) ותחסרהו מעט מאלהים לפי שחמשים שערי בינה הן מ"ט ניתנו למשה בסיני ואחד לא ניתן לו ואיזה זה זהו שער סיום הספר ואחר מיתתו נתעלם מיהושע שער אחד ונשתיירו מ"ח שערים וכמה נתבקש שלמה עליו ולא היה יכול לו שנאמר (קהלת יב י) ביקש קהלת למצוא דברי חפץ [א"ל הקב"ה] וכתוב יושר דברי אמת וכבר הכתבתי על ספרן של ישראל זו תורה (דברים לד י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה:

מח

(ד יד) ואהרן למה חסר ו' אלא אינו דין שיהא משה חסר ואהרן מלא:

מט

(ג ה) ואמר במשה של (נעלך) נעליך ונאמר ביהושע של נעלך (יהושע ה טו) לפי שלא נכנס משה לארץ ישראל (לא) ולא ירשו בניו מקומו:

(ג יח) ושמעו לקולך ובאת אתה וגו' אלהי העבריים נקרה עלינו ולמה כתיב העבריים בשני יודי"ן (בכל) יתר מבכל המקרא שכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה אפילו אם פרעה משלח את ישראל אף על פי כן בין משלח ובין אין משלח אני מביא עליו עשר מכות וכן הוא אומר אחריו (ג יט) ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים וגו' ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים כיוצא בדבר אתה אומר (בראשית טו יד) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ואחר כן לא נאמר אלא ואחרי כן יתיר יו"ד שהקדוש ברוך הוא מביא עליהם ' מכות ואחר כך מוציא את בניך מהם

פרשת וארא

נא

(ז כט) כל כך שבתורה חסר ה' בר מן חד של פרעה מלא ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים ולמה מלמד שממנו התחיל הפורענות:

דבר אחר ובכה בשביל ששיעבד את ישראל תחילה בפה רך ולבסוף בעול קשה:

דבר אחר ובכה (מלחמה) [מלמד] שאף על פי שעשו לו כמה תקנות שלטו הצפרדעים (כגושי) בגופו וכן הוא אומר (שמות ח ח) על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה:

נב

(ח יד) בלהטיהם כת' וק' בלטיהם ולמה כתיב ה' כיון שחסר אות אחת לא יכלו החרטומים לעמוד:

נג

(ט ז) הראתך שנים הם במקרא אחד מלא ואחד חסר בעבור זאת העמדתך בעבור הראתך את כחי חסר שלא ראה פרעה הרשע אלא עשר מכות בלבד (ומכת הן) [ומכותיהן] שבאו עליו אין צריכות שמירה ולא ראייה בעין לכך הראתך חסר ואחד מלא וידבר אלי האיש בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך לכל אשר אני מראה [אותך] כי למען הראותך הובאתה הנה (יחזקאל מ ד) מלא ולמה לפי שהוא צורת הבית וצריכה ראייה בעין ושמירה בלב ושמיעת האוזן:

דבר אחר לכך הראותכה מלא בה' ה' (חשה) [חמשה] שבנין שראה יחזקאל צורת הבית לעתיד לבא בניין שלם הוא ואותן ה' דברים שחיסר ה' דברים בית שני מן בית ראשון (ויחזרו) יחזרו למקומן ואילו הן ה' דברים אש שכונה ארון כפורת וכרובים ורוח הקדש ואורים ותומים כולן הן עתידין לחזור בבנין האחרון שנאמר (חגי ב ט) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון (מכבוד) [מן] הראשון:

דבר אחר הראותכה מלא בה' ולהלן הוא אומר (שם א ח) עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה בו ואכבדה ואכבד כתיב חסר ה' בשביל ה' [דברים] שנתחסר בית שני מן בית ראשון ואותה ה' שנחסרה מן ואכבדה נתמלא כאן כי למען הראותכה הובאתה הנה

פרשת בא

נד

(יב טו) כל שביעי מליאין בר מן ג' חסרין מיום הראשון ועד יום השביעי לפי שיום ראשון ויום שביעי בכלל: וישבתו העם ביום השביעי (שמות טז ל) חסר למה לפי שלא שמרו ישראל אותה שבת כהלכתה: והעברת שופר תרועה בחודש השביעי (ויקרא כה ט) למה חסר לפי שיום עשירי אינו רובו של חדש:

נה

(יג טז) כל ידך חסר בר מן חד והיה לאות על ידכה מלא למה שכל המקבל מצות תפלין כאלו קיים חמשה חומשי תורה

פרשת בשלח

נו

(יד כט) והמים להם חומה חמה כתיב חסר ו' ולמה לפי שנתמלא עליהם הקדוש ברוך הוא חימה וביקש לטובען בים וכל כך למה לפי שעברה עבודה זרה עמהם בים שנאמר (זכריה י יא) בים צרה ואין צרה אלא עבודה זרה שנאמר (ישעיה כח ב) והמסכה צרה כהתכנס אילולי שקדמונו רחמיו וחסדיו של הקדוש ברוך הוא שנאמר (שם כח ב) חסדי יי אזכיר תהלות יי:

דבר אחר לפי שהמים נתמלאו עליהם חומה:

גז

(טו ד) מרכבות פרעה וחילו מרכבת חסר ו' לפי שעברו בים כשש שעות בלילה וכיון שעלה האחרון שבישראל מן הים ירד הראשון שבמצרים אל הים וכן הוא אומר (שמות יד כד) ויהי באשמורת הבוקר וישקף יי אל מחנה מצרים:

דבר אחר מרכבת למה חסר ו' שכל מרכבות שטבעו בים סוף אינן לפני הקדוש ברוך הוא אלא כרכב אחד וסוס אחד וכן הוא אומר (שם טו ב) סוס ורוכבו רמה בים וכן הוא אומר (דברים כ א) כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב וכי ברכב אחד וסוס אחד אומות העולם יוצאין על ישראל והלא כבר נאמר (דברי הימים ב יד ח) ויצא אליהם זרח הכושי בחיל אלף אלפים ומרכבות שלש מאות וגו' ויגוף יי את הכושים לפני אסא וגו' וירדפם אסא והעם אשר עמו עד לגרר (ויפלו מן הכושים) ויפול מכושים לאין להם מחיה כי נשברו לפני יי ולפני מחנהו ומהו שאמר משה וראית סוס ורכב [אלא] שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום והאויבים יוצאין עליהם למלחמה הוא מציל כולן כסוס אחד ורכב אחד וכן הוא אומר (ישעיה מ יז) כל הגוים כאין נגדו:

דבר אחר מרכבת פרעה אותה מרכבת המשנה שהיתה לו [לפרעה] כמה שנאמר (בראשית מא מג) להלך ביוסף וירכב אותן במרכבת המשנה אשר לו:

גח

(טו יא) כל מי כמוך חסר ה' חוץ מאילו שנים מי כמוכה באלים יי מי כמוכה ולמה יש בהן ה' וחסירין ו' יותר מכולם לומר לך מי כמוכה באלים ואלים כמו כן חסר שני יודי"ן ובכל התורה אינו כן אלא או ב' קדמאה או ב' בתראה לומר כמו שאמרנו:

דבר אחר מי כמוכה באלים שהקדוש ברוך הוא רואה הכל ומכה את האדם לפי מעשיו הרעים ושותק בכל ר' אברהם הנקדן:

דבר אחר כל מי כמוך חסר ה' חוץ מאילו שנים שהן מלאים ולמה שאילו בראייה והשאר בשמיעה:

גט

(שם יח) כל ימלוך חסר ו' בר מן אחד מלא תחת עבד כי ימלוך (משלי ל כב) וכי דין הוא שיהא של הקדוש ברוך הוא חסר ושל בשר ודם מלא אלא מפני מה ניתוסף בו ו' [ווי] לעולם כשימלוך עבד ולמה כל ימלוך של בשר ודם חסר כגון והוא ימלוך תחת (מלכים א א לה) וחבריו לפי שאין מלכות בשר ודם מלכות שלימה ולמה של הקדוש ברוך הוא חסר כגון יי ימלך לעולם ועד (שמות טו יח) וחבריו לפי שאין מלכותו של הקדוש ברוך שלימה שכל זמן שזרעו של עשו הרשע בעולם שהן ממליכין ע"ז כביכול שאין מלכותו שלימה שכן הוא אומר (שם יז טז) כי יד על כס יה אימתי תהי שלימה לכשיעשה בהן נקמה שנאמר (עובדיה א כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליי המלוכה וכתוב (יחזקאל כח יד) ונתתי [את] נקמתי באדם:

ס

(שם כה) כל חק חסר וי"ו למה שאם בני ישראל עוברין על החקים ימסרו בשש צרות כנגד של חק חסר

פרשת יתרו

סא

(יט ט) כל (עולם) [לעולם] שבתורה חסר ו' בר מן ב' שהן מליאין וגם בך יאמינו לעולם לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם (דברים כג ז) וגם בך יאמינו לעולם למה מלא שכל העולם כולו בטל ודבר אחד מן התורה לא יבטל:

לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם למה מלא שאף על פי שהן מתגיירין שנאה טמונה בלבם:

סב

(כ כו) כל מעלת במעלת מלא בר מן חד ולא תעלה במעלת על מזבחי חסר ולמה שאפילו במעלה אחת נפסל

פרשת משפטים

סג

(כא ב) ובשביעית יצא לחפשי חנם ובשבעת כתיב כשנכנס יום אחד בשנה שביעית הוא יוצא לחירות לפי שאינו עובד אלא שש שנים שנאמר שש שנים יעבוד ובשביעית יצא בתחילת שביעית:

סד

(שם ד) אם אדוניו יתן לו אשה אדונו כתיב חסר י' לפי שכל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו:

סה

(שם ו) ועבדו לעולם לעלם כתיב לפי שאינו עובד לעולם ועד אלא עד היובל:

סו

(שם ז) וכי ימכור את בתו לאמה ימכר כתיב חסר ו' ולמה לפי שאינו יכול למוכרה לעולם אלא עד שהיא קטנה אבל משבגרה אין לאביה רשות בה:

סז

(שם י) שארה כסותה ועונתה וענתה כתיב חסר ו' לפי שאין עונת כל אדם שוה אלא כל אחד ואחד לעונתו כמו ששנינו העונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום והפועל שתיים בשבת והחמרים אחת בשבת והגמלים אחד לשלשים יום והספנים אחד לשישה חדשים דברי ר' אליעזר:

סח

(שם לג) וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור השני חסר למה ללמדך שאפילו אינו אלא מקום קומתו של נופל הוא משלם:

סט

(כב ד) את בעירה ובער בשדה אחר כתיב בה"י ללמדך שאם שילח מקנהו או שלא שילח הוא משחית וחייב לשלם:

ע

(כג ח) כל צדיקים שבתורה חסר י' בר מן חד מלא באלה המשפטים ויסלף דברי צדיקים שאפילו צדיק [גמור ונוטל] שוחד הוא מסיתו:

עא

(כד ו) ויקח משה חצי הדם וישם באגנת באגנת כתיב חסר ו' ולמה לפי שבאגן אחד נתנו ומיכן ידע משה חציו של דם אמרו רבותינו קודש היה חציו של דם וידע משה שהוא חציו והקריבו על המזבח:

עב

(שם יב) אשר כתבתי להורתם להרתם כתיב חסר ו' רמז לו הקדוש ברוך הוא למשה שמחלוקת חכמים עתידות לרבות בישראל ואין הוראה שלימה:

עג

(כה יד) כל הארץ חסר ו' למה לפי שעדיין לא נכתבה תורה ולא ניתנה (בתוכה) [בתוכו] אבל משניתנה תורה בתוכו נתמלא כל הארון שבנביאים ושבכתובים:

עד

(שם יא) ומפני מה נאמר בו וצפית אותו זהב טהור מפני שהתורה נתונה בתוכו והרוצה ללמוד תורה ילמוד בטהרה ומפני מה מבית ומחוץ תצפנו אלא רמז מיכן לתלמיד חכם שאין תוכו כברו ונקי כפים ובר לבב אינו תלמיד חכם:

עה

(כו א) כל מעשה כתיב בה"י אינו אלא לשון יחיד כגון מעשה הרעה (קהלת ח יא) וכל מעשה הכתוב ביו"ד הוא כלל לכל דברך והדומה כגון המה ראו מעשי יי (תהלים קז כד) שהיא כלל לכל [וכן] ברכו יי מלאכיו גבורי כח עושי דברו (שם קג כ

פרשת תצוה

עו

(כט לח) כל כבשים שבמקרא כתיב בש' למה מפני שהן כובשים עוונותיהם של ישראל כענין שנאמר (מיכה ז ט) ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו

פרשת כי תשא

עז

(לא יג) כל שבתתי שבתורה חסר וא"ו למה שכל מי שמקבל עולה של שבת מעבירין ממנו טרחות ששת ימי בראשית אינו למד דברי תורה:

עח

(לא יח) לוחות לחת כתיב למה ששני לוחות הראשונים נפסלו מעצמן:
דבר אחר ששניהן שוין:

עט

(לב א) וירא העם כי בשש משה חסר ו' ללמדך שלא עשו ישראל את העגל אלא שש שעות בלבד:

פ

(לב ט) וישלך מידו חסר ו' למה ללמדך שהיד הגדולה רמזה לו שישבר אותם ואמר מוטב (יראתי) [יראה אותה] כפנויה ולא כאשת איש והוא שהכתוב משבחו (דברים לד יב) ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל זו שבירת הלוחות כענין שנאמר (שם ט יז) ואשליכם וגו' ואשברם לעיניכם:

פא

(לג ו) כל הר חורב חסר ו' בר מן אחד ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב מלא למה לפי שעד שלא חטאו ישראל במעשה העגל היתה חרב לפנייהם ומאבדת אויביהם וכשחטאו בו נעשה חורב בלשון חרב ובלשון חורבה:

פב

(לג ט) וחנותי את אשר אחן חסר למה לפי שביקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא להודיעו היאך הוא נוהג עם הבריות ומפני מה יש צדיק ורע לו אמר לו הקדוש ברוך הוא וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון לכך שניהם חסירין לפי שכשהקדוש ברוך הוא נותן עושר לאדם אם הגון הוא הממון מתגלגל עמו ועם

בניו ואם לאו מה נאמר עליו (תהלים מט יז) אל תירא כי יעשיר איש וגו' כי לא במותו יקח הכל וכן הוא אומר (קהלת ד ח) יש אחד ואין שני וגו':

פג

(לד ז) כל נשיאה של בריות כתיב בש' למה לפי שהשכחה ממית בבני האדם ושל הקדוש ברוך הוא נושא עון למה בש' שאף על פי שאין לפניו שכחה כביכול משכח עונותיהם של ישראל ושל נבילה והנושא את נבלתה (ויקרא יא מ) למה כתיב בש' לפי שבין בשוגג ובין במזיד לכך כל נושא כתיב בלשון נשיאה: אלהי ישראל לא תינשא למה בש' כי אם ישוב אדם מדרכו הרעה הוא נושא עונותיו:

פד

(שם שם) כל עון שבמקרא עון כתיב אמר הקדוש ברוך הוא אם בא תקלה על ידך עשה תשובה בעונתך ואני מוחל לך שנאמר (ישעיה נה ז) יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו

פרשת ויקהל

פה

(לה א) ר' נתן אומר לא תבערו אש בכל מושבתיכם מה תלמוד לומר לפי שנאמר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה וגו' אלה הדברים אלו שלשים ותשע אבות מלאכות שנאמרו למשה בסיני היה למקרא לומר ויאמר אליהם אלה דברים וכיון שאמר להם אלה שומע אני שאל"ה למנין שלשים וששה הי"א דהדברים לרבות אחת דברים שנים הרי מ' חסר אחת אבות מלאכות יכול עשאן כולן בהעלם אחת תלמוד לומר לא תבערו אש הבערה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה:

פו

(שם כז) והנשיאם הנשיאם חסר למה שלא מיהרו להביא

פרשת פקודי

פז

(מ טו) והיתה להיות להם משחתם להיות חסר למה ללמדך שהיא בטלה עד שיבא המלך המשיח שנאמר (נחמיה ז סה) ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים:

פח

(שם כא) ויסך על ארון העדות חסר בר מן זה שהוא מלא ללמדך שלא נעשה ארון שלם עד שהכניס בו הלחות ונעשו כל צרכיו

השיריםותיכההלתסתרזראברי הימים אברי הימים ביקראתי ~ פרשת ויקרא

פט

(א ב) כל קרבן חסר וא"ו ולמה שהוא קרבן של ישראל כענין שנאמר (זכריה יד ג) כיום הלחמו וקרבן שהיו ישראל מקריבין הוא היה מלחמה של ישראל וכן מצינו שכל זמן שהיו ישראל מקריבין קרבנות היו ישראל יוצאין למלחמה ונוצחין וכן הוא אומר (שמואל א ז ט) ויקח שמואל טלה חלב אחד וגו' ויענהו יי וכתוב (שם י) ויהי שמואל מעלה העולה ופולשתים נגשו וגו' וינגפו לפני ישראל וכשהיו נמנעין מלהקריב קרבן היו נופלין בחרב לפני אויביהם וכן הוא אומר (דברי הימים ב כט ז) גם סגרו דלתות האולם מה כתיב (שם ט) בתריה והנה נפלו אבותינו בחרב דבר אחר קרבן למה חסר ו' שהוא קרב בכל זמן לעולם שנאמר (תהלים לד טו) קרוב יי לנשברי לב וכתוב כי קרוב יום ה':

דבר אחר למה חסר ו' לפי שקרבן מקרב ישראל לפני השכינה וכן מצינו בנח שלא נתקרב להקדוש ברוך הוא עד שהקריב קרבן שנאמר (בראשית ח כ) ויבן נח מזבח וגו' וירח יי את ריח הניחוח וכן אברהם ויבן שם אברהם את המזבח (שם כב ט) וכן יצחק ויבן שם מזבח ויקרא בשם יי וכן יעקב ויזבח יעקב זבח בהר (שם לא נד) וכן הבל וכן דוד (דברי הימים א כא יח) ומלאך יי אמר אל גד וגו' להקים מזבח ליי וכן אליהו ושאר הנביאים וכל ישראל:

(ה ח) כל ראשונה שבמקרא חסר חוץ מן שלשה שהם מלאים והביא אותם אל הכהן והקריב אשר לחטאת ראשונה מלא למה אלא להדר קרבנו של עני מפני חלישת דעתו של עני:

ושלמתי ראשונה משנה עונם (ירמיה טז יח) מלא למה על חללם את ארצי (שם) שכשם שברכתי אותם בארץ וקראתי אותם ארץ חפץ (מלאכי ג יב) כן אכס ואקללם בארץ וכשם שאמר (דברים יא יב) תמיד עיני יי אלהיך בה מראשית השנה כן אקללם בראשית בשביל כך ושלמתי ראשונה משנה עונם ראשונה של ברכה וראשונה של קללה:

כי נשאו מבנותיהם להם ולבניהם והתערבו זרע הקדש בעמי הארצות ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה (עזרא ט ב) מלא שאם לא יחטאו וימעלו השרים אין הקטנים עושים ולפי שמעלו ראשונה השרים והגדולים לפיכך הוא מלא:

צא

(ה יט) אשום שנים במקרא אשם הוא אשם ליי אשום חסר ו' ולמה שלא במזיד עשה אדם זה אלא בשוגג וכן הוא אומר (במדבר טו כט) תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה ואחד מלא כתיב (יחזקאל כה יב) (לכן) כה אמר יי אלהים יען עשות אדום (בנקמה) בנקם נקם לבית יהודה ויאשמו אשום מלא שעשו את הדבר הזה במזיד כדי להכעיס להקדוש ברוך הוא:

צב

(ו טז) כל כהן וכהנים חסר ו' למה לפי שנתחלק מביניהם אליהו זכור לטוב

פרשת במדבר

צג

(יט יד) כל מכשול שבמקרא מלא בר מן אחד חסר ולפני עור לא תתן מכשל לפי שאינו מכשול ממש אלא שלא תדבר דבר שחבירך נכשל בו כענין שנאמר (ירמיה ו כא) לכן כה אמר ה' הנני נותן אל העם הזה מכשלים:

צד

(א ב) כל ראש שבמקרא כתיב אל"ף בר מן חד (דברים לב לב) ענבמו ענבי רוש בוא"ו למה מפני וי של יין שנאמר (משלי כג כט) למי אוי למי אבוי וגו':

צה

(שם טז) כל אבותם שבמקרא חסר ו' חוץ מב' אלה קרואי העדה נשיאי מטות אבותם מלא כי מטה אחד לראש בית אבותם (שם יז יח) שלא תאמר אין העונות עונשים אלא בני אדם ההדיוטין לאו אלא הן עונשין נשיאים ומכרו אבות

פרשת נשא

צו

(ה טז) והקריב אותה הכהן והעמדה חסר יו"ד בכל המקרא רמז לקרבנה שהיא עשירית האיפה: ויש אומרים חיסרה יו"ד שאם היתה נאה לא היה מעמידה שכך אמרו חכמים רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא יגלהו ואם היה שיערה נאה לא היה סותרת לכך חיסרה:

צז

(ו כג) אמור מלא למה מלמד ששליח צבור צריך לומר ברכת כהנים לכהנים על כל אמירה ואמירה ולמה ברכת כהנים הראשונה שלש תיבות כנגד שלשה אבות העולם אברהם יצחק ויעקב כהן אומר להם יזכור ברית שלשה:

הברכה השנייה חמש תיבות כנגד חמשה חומשי תורה שבזכות אבות ניתנה התורה לישראל שנאמר (במדבר כא יח) באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם כהן אומר להם עשו מה שכתוב בתורה שניתנה בזכות שלשה אבות:

הברכה השלישית שבע תיבות כנגד שבעה רקיעים שכהן אומר להם שברא שבעה רקיעים יברך אתכם וכן הוא אומר (שיר השירים ג ז) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל וכי לשלמה היה צריך שמירה זה שהיה חקוק סביב למטתו ששים אות [של ברכת כהנים] כאיזה צד ברכה ראשונה חמש עשרה אותיות ברכה שניה עשרים אותיות ברכה שלישית עשרים וחמשה אות:

דבר אחר ברכה ראשונה חמש עשרה אותיות כנגד חמשה עשר צדיקים שהן מכפרין על ישראל שנאמר (הושע ג ב) ואכרה לי בחמשה עשר כסף אלו צדיקים חמש עשרה שהעולם מתקיים בהם

פרשת בהעלותך

צח

(י לה) תרין פסוקים שעליהן נונין הפוכים ונטפלו בתורה שהן מנבואת אלדד ומידד ונשארה נביאתן נתפרשה על ידי יחזקאל כמה שנאמר (יחזקאל לח יז) כה אמר יי אלהים האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל ויש אומרין מלמד שהיה שם ספר גנוז ושבעה פסוקים בספר תהלים במזמור יאמרו גאולי יי (תהלים קז כג) על שבעה פיסוקים מן יורדי הים עד יקם סערה לדממה ונון אחד על שופך בוז על נדיבים ולמה הן כפופין לפי שכל רוכבי הים אינם מאמינים בחייהם ואמונתם נכפפת לאחוריהם (להדיעם) [להדיחם] שאינו נחשב חייהן להן והן כופרין באמונת בוראם ולפיכך הן נכפפים לאחור:

על שופך בוז על נדיבים למה שכל התועה במדבר כתועה בים מה הים אין בו לא זרע ולא אילן ולא מים כך המדבר אין בו [כל אלו] ולמה נדמו ישראל לרוכבי הים (דרך הים הרוכבים בוראים הגלגלים ואומר על גלגל תלל) [דרך הרוכבים בים בראותם הגלים אומרים על גל תל] בזה אנו שוקעים וכופרים בלבם לפיכך הן נכפפין וכך הולכי המדבר על כל מיל ומיל אומרים בזה נמות בצמא באה עלינו רוח ושורפת אותנו ולפיכך הן כפופים אמר ר' המנונא אמר רב יוסף אלו דברים צריכין הודייה הבא מן הדרך ויוצא מבית האסורים והעומד מחליו והיורד מספינת הים הבא מן הדרך דכתיב וידריכם בדרך ישרה מה כתיב בתריה יודו ליי חסדו שבא מן הדרך [אדם] אומר למי שבא ממנה ברוך שהצילך ולפיכך [כתיב] יצילם והיוצא מבית האסורים שנאמר יושבי חשך וצלמות מה כתיב בתריה יושיעם וכן הוא אומר התשועה על ידי אדם היא דכתיב (משלי כד ו) ותשועה ברב יועץ העומד מחליו מנין שנאמר ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם מה כתיב בתריה יודו ליי יושיעם (תהלים קז ט) שכל העומד מחליו כאלו ראה בתשועת המתים דכתיב (ישעיה ל טו) כה אמר ה' וגו' בשובה ונחת תושעון היורד מספינת הים מנין שנאמר וינעו כשכור ומה הוא אומר וממצוקתיהם יוציאם שכל מי שהוא יורד מן הים חייב לברך ברוך יי שיצאתי בשלום לפיכך ארבעה צעקות וארבע הודיות כנגד ארבע מלכיות:

צט

(יא כ) כל זרה כתיב בה' חוץ מאחד כתיב בא' והיה לכם לזרא ולמה בא' מלמד שהיו אוכלין אכילה [אחת] ונתרזין ממנה ומתיין שנאמר (תהלים עח ל) לא זרו מתאוותם וגו' ואף אלהים עלה בהם

פרשת שלח

ק

(יג טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע אמר לו יה יושיעך מעצת המרגלים:
דבר אחר למה הוסיף על שמו של יהושע יו"ד שהיא עשרה שנטל שכר כולם:

קא

(שם כב) ויבא עד חברון מלא מלמד שהלך כלב והשתטח על קברי האבות אמר בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים:

קב

(יד א) ותשא כל העדה בשי"ן כתיב שהשיאו רעה לדורות היך מה דאת אמר (דברים כד י) כי תשה ברעך משאת מאומה:

קג

(טו כד) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה וגו' לחטת חסר א' שאינו כשאר חטאות שכל חטאות שבתורה הבאות עם העולה החטאות קודמות לעולות שנאמר (ויקרא ה י) ואת השני יעשה עולה וזו עולה קדמתה

פרשת בלק

קד

(כא יח) כל שרים בשי"ן ולמה שאם זכו יוצאין מן העולם שרים בשירים ותהלה ושם טוב ואם לאו סרים מדרך טובה לדרך רעה במיתה לגיהנם:

קה

(כב לה) שאלה לך עם האנשים וכתוב אחד אומר (שם כב) ויחר אף א' כי הולך הוא ואחד אומר (ירמיה כב י) אל תבכו למת ואחר כך אומר בכו בכו להולך:

ואת משיב כששלח בלק אל בלעם היו ישראל אצלו והיה מכבד את ביתו ומציע את המטות ואמר בלעם להם בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי אלא מה אתם אומרים לא נלך עמהם אמרו לו לאו לא תלך עמהם וכן אמר לו הקדוש ברוך הוא לא תלך עמהם לא תאור את העם אמר לו אברכם אמר לו הקדוש ברוך הוא אין בני צריך לברכתך אומרים לצרעה לא מן דובשיך ולא מן עוקציך עמד בבקר והתחיל מתגאה ואומר כי מאן יי לתתי להלוך עמכם (שם יג) [אמר הקב"ה] ומה את סבור שבני ברשותך הואיל [וכן] (ואתה תלך) [עתה לך] עם האנשים ועליו אמר ירמיהו אל תבכו למת ואל תנודו לו ולמי בוכים להולך ולא ישוב שנאמר

ויחר אף אלהים כי הולך הוא אמר שלמה (משלי כב ג) ערום ראה רעה ויסתר זה משה ופתיים עברו ונענשו אלו בני אהרן ויחזו את האלהים (שמות כד יא) אמר ר' לוי קבל דין בידי מסיני שכתוב ויחזו את האלהים ולמה לא מתו מיד [אלא] מחטאה של סיני שנאמר (במדבר ג ד) וימת נדב ואביהוא [וגו' במדבר סיני] אומר (מנין) שמתו מחטאם מהר סיני אמר ר' מאיר ולמה לא מתו בסיני שאמר הקדוש ברוך הוא שנתתי את התורה יתערב בו אבל מוטב שביום שהוקם המשכן יהיה אבל ולא ביום שנתתי את התורה:

קו

(כד ג טו) כתיב בנו בעור וכתוב בן בעור (שם כב ה לא ח דברים כג ה) שנעשה אב (לבניו) לבנו בנביאות

פרשת פנחס

קז

(כח כו כז) כל עולה שבתורה חסר ו' חוץ מן וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו' והקרבתם עולה מיכן רמז לעצרת שהיא בשישה לחדש

פרשת דברים

קח

(א יא) כל אבותיכם שבתורה חסר ו' חוץ מאחד יי אלהי אבותיכם יוסף למה אלא להודיע שבזכות יעקב יצאו ישראל ממצרים וכן לעתיד לבא שנאמר (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק:

קט

(ב לג) ונך אותו ואת בניו בנו כתיב מפני שהיה גבור כמותו:

קי

(ג כא) כל יהושע חסר ו' האחרון בר מן ג' ואת יהושע צייתי למה [מלא] אלא מלמד שבאותה שעה יצא בשש עטרות הנזיר והכח והעושר והחכמה והנבואה והנשיאות הנזיר שנאמר (במדבר כז כ) ונתת מהודך עליו והכח מנין שנאמר (יהושע ח יח) ויאמר יי אל יהושע נטה בכידון והעושר מנין [מביזת סיחון ועוג שנאמר (דברים ג ז) וכל הבהמה ושלל הערים בזונו לנו והחכמה מנין] שנאמר (שם לד ט) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה והנבואה מנין שנאמר (יהושע א ט) כי עמך יי אלהיך בכל אשר תלך והנשיאות מנין שנאמר (שם שם יח) כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת ואומר (שופטים ב ז) ויעבדו העם את יי כל ימי יהושע ועוד יהושע שניהם מלאים למה שעבדו להקדוש ברוך בלבב שלם

פרשת ואתחנן

קיא

(ד ב) כל מצוות שבתורה בוא"ו אחד שכשם שהמצה הזאת אסור לשהותה כך אסור לשהות כל מצוה שהיא באה על ידך:

קיב

(שם ה) חקים חסר ו"ו למה שאם יעברו ישראל על החקים יתיסרו בשש צרות:

קיג

(ה י) מצותנו כתיב למה שאלה הדברים תנויין למשה בינו ובין בני ישראל באלה שמות (כ ו) מצותי קרי [וכתיב] למה שמצותיו של הקדוש ברוך הוא עשו

פרשת עקב

קיד

(יא יב) מראשית השנה ועד אחרית שנה מרשית חסר כתיב למה שכל שנה שהיא רעה בתחלה סופה שתרשה בסופה

פרשת ראה

קטז

(טו ט) כל חטא שבמקרא יתר אל"ף למה שאם יכרעו עונות על זכיות ואפילו אחת ללמדך שאין פורענותן שולטת על האדם אלא אם הכריעו עונותיו על זכיותיו ואפילו אחת שנאמר (מיכה ז יח) מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע:

קטז

(יח יח) נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו דברי כתיב הוא ירמיהו דברי ירמיהו בן חלקיהו (ירמיהו א א

פרשת שופטים

ק"ז

(כ"א ז) ידינו לא שפכה כתיב בה"י ללמדך שאין הכתוב מדבר בידי אחד אלא ברבים

פרשת תבא

ק"ח

(כ"ב ב) ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך חסר וי"ו ושל והשיגוך [בה] של קללות (ש"ס טו) מלא אמר הקדוש ברוך הוא אם אין אני מערב את שמי עמהם הם כלים לקיים מה שנאמר (תהלים צ"א טו) עמו אנכי בצרה ונאמר (ישעיה ס"ג ט) בכל צרתם לו צר ושל ברכות חסר למה שאם בקש אדם לעשות עמך טובה הוא פוגע בך ותהא מצוי לו דבר אחר למה של ברכות חסר אלא כשהברכות באות אין שטות בכל העולם כענין שנאמר (דברים טו י"א) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ והשיגוך של קללות מלא למה שהקללות הן שטות בכל העולם בצדיקים וברשעים שנאמר (יחזקאל כ"א ח) והוצאתי חרבי מתערה והכרתי ממך צדיק ורשע:

ק"ט

(כ"ב ט) כל קדש שבתורה חסר לפי שאין קדושה מושלמת בבשר ודם:

(ב א) כל ירחו כתיב בוא"ו בר מן אחד בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה (מלכים א ט"ז לד) מלמד דלא הוית ירחו ולא הוית אלא קריה ושמה ירחו אלא לקיים דברי הנביא:

ק"כ

(ג ט"ז) מאדם העיר באדם כתיב קריה היא שמח אדם וממנה לצרתן שנים עשר מיל ויש אומרין בזכות יוסף שנאמר (תהלים ע"ח ס) אהל שכן באדם:

ק"כ"א

(ו כ"ג) ויבאו הנערים המרגלים ויוציאו את רחב וגו' ואת כל משפחותיה מלא תני ר' שמעון בן יוחאי אפילו היו במשפחותיה מאתים אנשים והלכו ונדבקו במאתים משפחות כולם ניצלו בזכותה:

ק"כ"ב

(ז כ"א) וארא בשלל ואראה כתיב אמר חמש מעילות מעלתי אחת בחרמה של מדין ואחת בחרמה של סיחון ואחת בחרמה של עוג ואחת בחרמה של כנעני מלך ערד ואחת בחרמה של ירחו:

קכד

(ח טז) ויזעקו כל העם אשר בעיר כתיב ללמדך שכל פרזותיה וסביבותיה יצאו:

קכה

(שם כח) וישימה תל עולם מלא וישמה לחק ולמשפט (שמואל א ל כה) חסר מלמד שזו לא נבנתה וזה פעמים נעשה ופעמים לא נעשה לכך וישמה לחק חסר:

קכו

(י כג) ירושלם חסר י' לפי שאומה זאת י' גדולות יש לה ואין ירושלים מלאה עד שאגדע קרנות רשעים שנאמר (תהלים עה עא) וכל קרני רשעים אגדע תרוממה קרנות צדיק:

קכז

(שם כד) ההלכוא א' יתירה מלמד שהיה מלאך הולך לפניו:

קכח

(כד ג) וארבה את זרעו וארב כתיב מלמד שנעשה כאויב הזה ולא היה כל זרעו כשר:

קכט

(שם יט) קנא בכל המקרא ארבעה תרין מלאין ותריין חסרין ויאמר יהושע אל העם לא תוכלו לעבד את יי כי אלקים קדשים הוא מלמד שהקדוש ברוך הוא מקנא כשאומות העולם עובדין עבודה זרה ומה על אומות העולם נוקם על ישראל לא כל שכן שהוא מקנא על ישראל יותר מעל אומות העולם:

אל קנוא ונוקם (נחום א ב) מלא ולמה [שלא תאמר אין הקדוש ברוך הוא מקנא אלא] לבינונים [ולרשעים] לאו אלא ביותר לצדיקים וחסידיים שאם [עבר] דבר אחד קל הוא גובה ממנו בעולם הזה כדי שיהא נקי לעולם הבא וכן את מוצא במשה רבנו שעל מי מריבה נגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל וכן הוא אומר (תהלים נ ג) וסביביו נשערה מאד דקדק עם הצדיקים כחוט השערה:

ואלו הן תרין חסירין והן של בשר ודם ויאמר קנא קנאתי ליי אלקי צבאות (מלכים א יט יד) ראו מה בין קנאת הקדוש ברוך הוא [לקנאת בשר ודם הקדוש ברוך הוא] מקנא על מכעיסיו ועוברי רצונו כענין שנאמר (שמות כ ה) כי אנכי יי אלקיך אל קנא אבל אליהו לא נתקנא על שעבדו עבודה זרה אלא נתקנא על עצמו שבקשו להרגו וכן הוא אומר קנא קנאתי ליי אלקי צבאות אמר לו הקדוש ברוך הוא למה אמרת לי כי עזבו בריתך אמר לו מזבחיך הרסו (שם) אמר לו שמא מזבחותיך אמר לו ואת נביאיך הרגו בחרב (שם) אמר לו שמא נביאך אמר לו ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה (שם) אמר לו על עצמך אתה מקנא ואין לך גדול מאליהו ולא נתקנא אלא על עצמו לכך הן תרין חסרין:

קל

(כד ל) בתמנת חרס כתיב סרח בתחלה פירותיה מסריחי ולבסוף משתמרות כחרס:

(ב י) כל אבותיו שבמקרא חסר ו"ו חוץ מג' מליאים וגם כל הדור ההוא נאספו אל אבותיו בא ללמד עליהם שהיו כשירין ושלימין כענין שנאמר (שם שם ז) ויעבדו את יי' וגו':

תבא עד דור אבותיו (תהלים מט כ) מלא ללמד עליהם שנפשותם של רשע זרות עמהן בחשך שהן מלאים רשע:

(בכל) כל לבבו הכין לדרוש האלקים יי' אלקי אבותיו (דברי הימים ב ל יט) מלא ומה תלמוד לומר האלקים יי' אלקי אבותיו הרי שלשה לא אלקי אמציה ולא אלקי יואש ולא אלקי יהורם ולא אלקי אחזיה ולא אלקי רחבעם אלא אלקי דוד ואלקי שלמה ואלקי אביה ואלקי אסא ואלקי יהושפט ואלקי עוזיה לכך אבותיו מלא בו' שהוא כנגד ששה צדיקים שלפניו וששה רשעים מאחריו:

קלב

(ד יח) ותכסהו בשמיכה בשי"ן כתיב אמרו חכמים ז"ל חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו כלי ששמו שמיכה ומה שמיכה בשי"ן כתיבן אמרו חכמים אמר הקדוש ברוך הוא שמי מעיד בה שלא נגע בה סיסרא וזה אחד משלשה בני אדם שברחו מן העבירה ושיתף הקדוש ברוך שמו עמהן בשמן ואלו הן יוסף ויעל ופלטי יוסף כשפירש מאשת אדוניו פוטיפרע כענין שנאמר (בראשית לט י) ויהי כדברה אל יוסף יום ויום ולא שמע אליה לשכב אצלה נוסף לו ה"י על שמו שנאמר (תהלים פא ו) עדות ביהוסף שמו והלא יוסף שמו מה הוא יהוסף יה מעיד עליו שלא בא על אשתו של פוטיפרע פלטי בתחילה היה שמו פלטי בלבד וכן הוא אומר (שמואל א כה מד) ושאל נתן את מיכל בתו לפלטי בן ליש אשר מגלים וכששלח איש בושת לקחת את מיכל מאצלו נקרא שמו פלטיאל שנאמר (שמואל ב ג טו) וישלח איש בשת ויקחה מעם איש מעם פלטיאל בן ליש (כשלקי) [כשלקח] פלטי וכששלח פלטיאל אל מעיד שלא נגע בה:

קלג

(ט כב) כל וישר [כתיב בסמ"ך חוץ] שלשה כתובין בשי"ן וישר אבימלך וישר במגירה (דברי הימים א כג) וישר אל מלאך (הושע יב ה) למה שהיתה להם שמחה גדולה יתירה כשעת שיר:

קלד

(יג ח) כל אזכרות באל"ף מנין מאה ושלשים וארבעה חסר ו"ו בר מן אחד מלא ו"ו ויעתר מנוח אל יי' למה שהיה מזכיר את השם להמלט מן ווי"ן של שמשון ויהי טוחן בבית האסורים (שם טז כא) ולמה השאר חסרים שאתם שומעים ולא עושים שנאמר (יחזקאל לג לב) והנך להם כשיר עגבים:

קלה

(יח ל) ויהונתן בן גרשם בן מנשה מנשה נו"ן תלויה למה מה ענין יהונתן אצל מנשה והלא יהונתן בן בנו של משה רבנו הוא אלא כיון שנעשה כומר לעבודה זרה לא זכה להקרות בשמו של משה יפה נאמר (קהלת ב טז) כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם ולמה נקרא שמו על מנשה לפי שהיה מנשה עובד עבודה

זרה וישם את פסל הסמל אשר עשה (דברי הימים ב לג ז) ויהונתן הואיל ועשה מעשה מנשה נקרא על שמו למי היה דומה מנשה לגנב שהיה בעיר וכל גניבה שהיתה נגנבת בעיר על ידי אחרים היתה נתלית בו ולמה ג' תלויה לומר שאם זכה ועשה תשובה נקרא בן משה ואם לאו בן מנשה מה נאמר בבני דן (שופטים יח ג) המה עם בית מיכה וגו' ויאמרו לו מי הביאך הלום אין אתה בן בנו של משה שכתוב בו אל תקרב הלום (שמות ג ה) ומה אתה עושה בזה לא כך כתיב במשה זקיןך מזה בידך (שם ד' ב) ומה לך פה לא כך כתיב בו ואתה פה עמוד עמדי (דברים ה כח) אמר להם כזאת וכזאת עשה לי מיכה (שופטים שם ד) ולאחר כך עשה תשובה ומינהו דוד על האוצרות שנאמר (דברי הימים א כו כד) ושבואל בן גרשום בן משה נגיד על האוצרות וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו אלא לאחר שעשה תשובה נקרא שמו שבואל ששב אל יי בכל לבבו:

קלו

וממעשים טובים רשעים אלו קטני רשעי ישראל שעליהן אמר הכתוב (יחזקאל לד כח) ולא יהיו עוד בז לגוים וחית הארץ לא תאכלם:

קלז

(יט ג) ויקם אישה לדבר על לבה להשיבה להשיבו כתיב מכאן שאם חזר הלב הגוף חוזר כולו שהכל תלוי בלב

בתי מדרשות חלק ב – מדרש מנין

פרק א

א

מנין שהימים והגבעות אומרים שירה בסדרי בראשית לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי (תהלים קיג ג):

ב

מנין שאומרים הגדול הגבור והנורא שנאמר האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית וגו' (נחמיה ט לב):

ג

ומנין שמזכירים שלשה אבות שנאמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך וגו' (שמות לב יג) וכן הוא אומר באליהו יי אלקי אברהם יצחק וישראל (מלכים א יח לו):

ד

ומנין שחתימה ברכה ראשונה מגן אברהם שנאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך (בראשית טו א):

ה

ומנין שתחיית המתים קרויה תפלה דכתיב באליהו ויקרא אל י' ויאמר יי אלקי וגו' ויקרא אל יי ויאמר וגו' וישמע יי בקול אליהו ותשב נפש הילד על קרבו ויחי (מלכים א יז כ כב) וכן הוא אומר באלישע ויבא ויסגר הדלת בעד שניהם ויתפלל אל יי (מלכים ב ד לג):

ו

ומנין שהקדושה נקראת תפלה שנאמר את י' צבאות אותו תקדישו והוא מוראכם והוא מעריצכם (ישעיה ח יג):

ז

ומנין שצריכים להיות שלש ברכות הראשונות שבחו של הקדוש ברוך הוא שנאמר אשירה ליי כי גאה גאה וגו' עזי וזמרת י' וגו' י' איש מלחמה וגו' ואחר כך צרכם שנאמר מרכבת פרעה וחילו ירה בים (שמות טו ד):

ח

ומנין ששאלת הדעת קרויה תפלה דכתיב אדין דניאל לביתיה אזל ולחנניה מישאל ועזריה חברוהי מלתא הודע וכתוב ורחמין למבעא מן קדם אלה שמיא וגו' וכתוב לך אלה אבהתי מהודא ומשבח אנה וגו' הודעתני די בעינא מנך (דניאל ב יז כג):

ט

ומנין ששאלת התשובה קרויה תפלה דכתיב ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלם למלכותו (דברי הימים ב לג יג) וכתוב קחו עמכם דברים ושובו אל י' (הושע יד ג):

י

ומנין ששאלת הסליחה קרויה תפלה דכתיב סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך (במדבר יד יט) ואין נא אלא לשון תפלה שנאמר ואתחנן אל י' וגו' אעברה נא (דברים ג כג כה):

יא

ומנין ששאלת הגאולה וההצלה קרויה תפלה שנאמר כה אמר י' בעת רצון עניתך (ישעיה מט ח) כד"א ואני תפלתי לך יי עת רצון (תהלים סט יד) וכתוב בתריה (ישעיה שם ט) לאמר לאסורים צאו שהיא הגאולה:

יב

ומנין ששאלת הרפואה נקראת תפלה דכתיב ויתפלל אברהם אל האלקים וגו' וירפא אלקים וגו' (בראשית כ יז):

יג

ומנין ששאלת ברכת השנים קרויה תפלה שנאמר ויעלה אחאב לאכל ולשתות ואליהו עלה אל ראש הכרמל ויגהר ארצה וגו' (מלכים א יח מב):

יד

ומנין ששואלין הגשמים בעונתן שנאמר שאלו מיי מטר בעת מלקוש (זכריה י א):

טו

ומנין ששואלין להעביר כל מיני פורעניות שנאמר רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה כי יצר לו אויבו בארץ שעריו כל נגע כל מחלה כל תפלה כל תחנה אשר תהיה לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה ואתה תשמע השמים מכון שבתך וגו' (מלכים א ח לז לט):

טז

ומנין ששאלת קבוצ גליות קרויה תפלה שנאמר תעו במדבר בישימון דרך וגו' וידריכם בדרך ישרה וגו' ויצעקו אל יי (תהלים קז ד ו) ונקראו הגליות תועים שנאמר צאן אובדות היו עמי וגו' (ירמיה נ ו) ונקראו אסורים שנאמר לאמר לאסורים צאו (ישעיה מט ט):

יז

ומנין ששאלת המשפט קרויה תפלה שכן אמר שלמה בתפלתו אשר יחטא איש לרעהו וגו' ואתה תשמע השמים ועשית ושפטת את עבדיך (מלכים א ח לא לב):

יח

ומנין ששאלת הכנעת אויבים קרויה תפלה שנאמר אולי ישמע י' אלקיך את כל דברי רבשקה אשר שלחו מלך אשור אדוניו לחרף אלקים חי והוכיח בדברים אשר שמע י' אלקיך ונשאת תפלה בעד השארית הנמצאה (מלכים ב יט ד):

יט

ומנין שהבטחת הצדיקים קרויה תפלה שנאמר ותפלת צדיקים ישמע (משלי טו כט) ומנין שכוללין עמם את גרי הצדק שכן שלמה אמר בתפלתו (מלכים א ח מא מג) וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה ואתה תשמע השמים מכון שבתך:

כ

ומנין ששאלת בנין ירושלם קרויה תפלה שכן דניאל אמר בתפלתו והאר פניך על מקדשך השמם (דניאל ט ז) אף לראותה קרויה תפלה שנאמר ואתחנן אל י' וגו' יי אלקים וגו' אעברה נא ואראה וגו' (דברים ג כג כה):

כא

ומנין ששאלת ביאת המשיח קרויה תפלה שכן אמרה חנה בתפלתה (שמואל א ב י) ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו:

כב

ומנין ששואלין לשמוע תפלתן ולעשות בקשתן שנאמר שמעה תפלתי י' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש (תהלים לט יג):

כג

ומעין ששאלת העבודה קרויה תפלה שנאמר ויבן שם דוד מזבח לי' ויעל עולות ושלמים ויעתר י' לארץ וגו' (שמואל ב כד כה):

כד

ומנין שההודאה על הטובה נקראת תפלה שנאמר כי אתה י' צבאות א' ישראל גליתה את און עבדך לאמר בית אבנה לך על כן מצא עבדך את לבו להתפלל אליך את התפלה הזאת ועתה י' אלקים אתה הוא האלקים ודבריך יהיו אמת ותדבר אל עבדך את הטובה הזאת (שמואל ב ז כז כח):

כה

ומנין ששאלת ברכה נקראת תפלה שנאמר ועתה הואל וברך את בית עבדך להיות לעולם לפניך כי אתה י' אלקים דברת ומברכתך יבורך בית עבדך לעולם (שם כט) ברכתו של הקדוש ברוך הוא קרויה שלום שנאמר י' עוז לעמו יתן י' יברך את עמו בשלום (תהלים כט יא) הא למדת איך ברכות שמונה עשרה נקראות תפלה:

כו

מנין שאסור להתקנאות זה בזה שנאמר לאויל יהרג כעש ופותרת תמית קנאה (איוב ה ב) על הקנאה הרג שאול את נוב עיר הכהנים על הקנאה הלשינו הכשדים את חנניה מישאל ועזריה ונהפכה עליהם דכתיב גובריא אלך די הסקו לשדרך משך ועבד נגו קטל המון שביבא די נורא (דניאל ג כב) על הקנאה הלשינו הכשדים את דניאל ועליהם נהפכה דכתיב ואמר מלכא והיתיו גובריא אלך די אכלו קרצוהי די דניאל ולגוב אריותא רמו וגו' ולא מטו לארעית גובא עד די שלטו בהון אריותא וכל גרמיהון הדקו (שם ו כה)

פרק ב

א

מנין שכל הברכות הולכות אחר חתימתן שנאמר (בראשית כז לג) ואברכהו גם ברוך יהיה:

ב

מנין בשביל שהציל יהודה את יוסף זכה לכתר מלכות שנאמר (שם מט י) לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל במקל ומחוקק מבין רגליו (שם) אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים:

דבר אחר בשביל שהודה יהודה והציל שלש נפשות מן המיתה זכה וניצל דוד מבני בניו משלשה אויבים ואלו הם שאול וגלית הפלשתי ואכיש:

ג

מנין שישראל נמשלו באש שנאמר (עבדיה א יח) והיה בית יעקב אש ונמשלה התורה באש שנאמר (דברים לג ב) מימינו אש דת למו והקדוש ברוך הוא הוא אש שנאמר (שם ד כד) כי יי אלקיך אש אוכלה וגיהנם הוא אש שנאמר (בראשית טו יז) והנה תנור עשן ולפיד אש:

ד

מנין שלא יפסיק בין ברכה ובין דבר שמברכין עליו שנאמר (מלכים ב ד כט) כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא תעננו:

ה

מנין שלא יתפלל במקום הטנופת שנאמר (דברים כג טו) והיה מחניך קדוש:

ו

מנין שהאבל פטור מקריאת שמע שנאמר (בראשית כג ג) ויקם אברהם מעל פני מתו מלמד שהשכים בזמן קריאת שמע:

ז

מנין שחתן שנשא בתולה פטור מקריאת שמע שנאמר (דברים ו ז) ובלכתך בדרך:

ח

מנין שהכל מתפללים נכח בית המקדש שנאמר (במדבר ג לח) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל:

ט

מנין שאסור לצאת מן הצבור בשעה שהקורא קורא שנאמר (ישעיה א כח) ושבר פושעים וחטאים יחדיו ועוזבי יי יכלו:

,

למה אומרים ברוך מגן אברהם בלילי שבתות ואין אומרים אותו בימים טובים מפני המתאחרים שמא יבאו הלצטים הלסטים ויקחו לבושיהם מפני שהם יודעים בלילי שבתות ואינן יודעים בלילי ימים טובים:

יא

מעון הברכות זה אברהם אבינו שנאמר (בראשית יב ב) והיה ברכה אב האמת זה אבינו יעקב שנאמר (שם לב יא) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אדון השלום זה אבינו יצחק שנאמר (שם כו לא) וילכו מאתו בשלום:

יב

מנין שלא יהיו המתרגמין שנים ויהיו קולותיהם שוות שנאמר (שמות יט יט) משה ידבר והאלקים יעננו בקול:

יג

מנין שאין פדות אלא ממיתה שנאמר (שם ח יט) ושמתי פדות כענין שנאמר (שמואל א יד מה) ויפדו העם את יונתן ולא מת:

יד

ולא ימות מכל לבני ישראל דבר (שמות ט ה) כמה פלאות עשה לנו הקדוש ברוך הוא במכת דבר שנאמר ולא ימות מכל לבני ישראל דבר אחד לא נאמר אלא דבר שלא הוזק להם דבר מנכסיהם שלא נשברו כליהן שהשבר קרוי מיתה שנאמר כי נשברו לפני יי ולפני מחנהו (דברי הימים ב יד יב) ולא כמשו אילנותיהן שהכמישה קרויה מיתה שנאמר אם יזקין בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו (איוב יד ח) ולא נפלה אבן מבתיהן שההריסה קרוי מיתה שנאמר היחיו את האבנים מערמות העפר (נחמיה ג לד) אף לא רעב בא עליהן שהרעב קרוי מיתה שכן הוא אומר בירמיה (לח ט) וימת תחתיו מפני הרעב והוא לא מת אלא רעב אף לא דאג אחד מהן שהדאגה קרויה מיתה שנאמר (שמואל א כה לז) וימת לבו בקרבו והוא לא מת אלא דאג לכך נאמר (שמות ט ד) ולא ימות מכל לבני ישראל דבר:

טו

אשר לא היה כמוהו (שמות ט כד) אבל עתיד להיות בימי גוג ומגוג וכן הוא אומר (יחזקאל לח כב) ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש ואומר (איוב לח כג כד) הבאת אל אוצרות שלג ואוצרות ברד תראה אשר חשכתי לעת צר ליום קרב ומלחמה:

דבר אחר ויחדלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה (שמות ט לג) כיון שהתפלל משה לא ירדו עוד אבני ברד ואותן האבנים שכבר ירדו לא הגיעו לארץ אלא היו תלוין ועומדין באויר שנאמר לא נתך ארצה מלמד שהיו עומדין באויר:

אימתי יצאו בימי יהורם שנאמר (מלכים ב ז ו) ויי השמיע את מחנה ארם קול רכב וקול סוס נמצאו תלוין באויר קרוב לחמש מאות שנה וכולם גנוזים ועומדים לימי גוג ומגוג שנאמר (יחזקאל לח כב) ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש ואומר (ישעיה סו ו) קול שאון מעיר קול מהיכל קול יי משלם גמול לאויביו:

טז

מנין שהבנים שהשליכו ליאור עלו עם אבותם ממצרים שרמז הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על המים ופלטן למדבר והיו אוכלין ושותין ופרין ורבין:

ומאין היו אוכלין אמר רבי מנא תדע שזימן להם הקדוש ברוך הוא שני סלעים אחד של שמן ואחד של דבש שנאמר (דברים לב יג) ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור:

וכשהיו ישראל על שפת הים באו בניהם כנגדם ופתחו פיהם ואמרו אלו אבותינו מיד פתחו אבותיהם ואמרו זה אלי ואנוהו אמרו הבנים אלקי אבי וארוממנהו:

יז

ותרבי ותגדלי (יחזקאל טז ז) בעושר ותבואי בעדי (שם) זו בזת מצרים עדיים (שם) זו בזת הים שהיא גדולה מבזת מצרים:

שדים נכנו (שם) אלו משה ואהרן שהיו לישראל כשדים המניקות חלב ושערך צמח (שם) אלו שלשה נביאים ואלו הן חגי זכריה ומלאכי:

יח

מנין לשון ופה נמשלו בים ובגליו כשם שהים מלא מרגליות כך הפה מלא מרגליות וכשם שהים נובע מים כך הפה נובע מים כשם שהים גל שבו מתגבר ועולה כך הפה לשון שבו מתגבר ועולה כשם שגל הים מטביע הספינה במים כך לשון הרע מרשיע ומטביע את האדם כשם שגל הים מצפצף כך לשון הפה מצפצף כשם שהים מרגיש כך לשונו של אדם מרגיש כשם שהים פולט כך הפה פולט מים כשם שגל הים יש לו שפה מזה ושפה מזה כך לשון הרע יש לו שפה מזה ושפה מזה כשם שהים מבאיש ומסריח כך הלשון מבאיש ומסריח כשם שגל הים זמנים זקוף וזמנים מוטל כך לשונו של אדם כשם שגל הים הכל מתיראים ממנו כך לשונו של אדם הכל מתיראים ממנו:

יט

כרמי עין גדי (שיר השירים א יד) אלו ישראל שנקראו כרם שנאמר (ישעיה ה ז) כי כרם יי צבאות בית ישראל עין גדי זה יעקב שנאמר (בראשית כז טז) ואת עורות גדיי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צואריו:

כ

כל העולם כולו בפני מיכאל כאמה אחת ובפני גבריאל כשתי אמות ובפני אליהו כארבע אמות ובפני מלאך המות כשמונה אמות:

כא

מנין שכל הכובש שכר שכיר עובר בחמשה לאוין משום בל תעשוק ובל תגזול ומשום לא תלין פעולת שכיר ומשום ולא תבא עליו השמש ומשום ביומו תתן שכרו:

כב

ואת יהושע צויתי (דברים ג כא) למה יהושע זה מלא אלא מלמד שבאותה שעה יצא בשש עטרות הנוי והכח והעושר והחכמה והנבואה והנשיאות:

הנוי

שנאמר (במדבר כז כ) ונתת מהודך עליו הכח שנאמר (יהושע ח יח) נטה בכידון אשר בידך העושר שהעשיר מביזת סיחון ועוג כענין שנאמר (דברים ג ז) וכל הבהמה ושלל הערים בזונו לנו והחכמה שנאמר (שם לד ט) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה הנבואה שנאמר (יהושע א ט) כי עמך יי אלקיך הנשיאות שנאמר (שם א יח) כל איש אשר ימרה את פיך וגו':

כג

מנין שאל"ף ראש לכל האותיות ועוד מנין אני אחד ואתה אחד והתורה אחת:

מנין שהאל"ף אחד שנאמר (דברים לב ל) איכה ירדוף אחד אלף והקדוש ברוך הוא אחד שנאמר יי אחד (שם ו ד) והתורה אחת שנאמר (במדבר טו טז) תורה אחת ומשפט אחד ולפיכך נקרא אל"ף ראש לכל האותיות שנאמר (שמות כ ב) אנכי יי אלקיך:

כד

ויי נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עושה דברו כי גדול יום יי ונורא מאד ומי יכילנו (יואל ב יא) נתן קולו זה קול השופר של ראש השנה לפני חילו אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים כי רב מאד מחנהו אלו ישראל כי גדול יום יי ונורא מאד ומי יכילנו זה יום הכפורים:

כה

וינועו ויעמדו מרחוק (שמות כ יח) אין ניעה אלא טירוף שנאמר (ישעיה כד כ) נוע תנוע ארץ כשכור ואומר (ישעיה ז ב) וינע לבבו ולבב עמו כנוע עצי יער מפני רוח

בתי מדרשות חלק ב – מדרש שלשה וארבעה

אות א

א שלשה אמר רבי עקיבה שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכשחטאו ניטלו מהם וחזרו למקומן ואלו הן תורה ותחלת ישראל וביזת מצרים:

תורה שנאמר (שמות כד יב) ואתנה לך את לוחת האבן והתורה והמצוה ואמר (שם כ כב) כי מן השמים דברתי עמכם וכשחטאו למד אדם פסוק אחד ושכחו לשמים הוא עולה שנאמר (משלי כג ה) התעייף עיניך בו ואיננו כי עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים:

ותחלת ישראל שנאמר (יהושע כד ג) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר וכשחטאו נאמר ויגלם מעבר לנהרי כוש:

וביזת מצרים שנאמר (תהלים קה לז) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל וכשחטאו עלה שישק מלך מצרים ולקח אוצרות בית יי (דברי הימים ב יב ט

אות ב

ב שלשה דברים נאמר בהן לשון גדולה ואלו הן עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים:

עבודה זרה נאמר בה (שמות לב לא) אנא חטא העם הזה חטאה גדולה וגילוי עריות נאמר בה (בראשית לט ט) ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת ושפיכות דמים נאמר בה (שם ד יג) גדול עוני מנשא ולשון הרע כנגד כולם שנאמר (תהלים יב ד) יכרת יי כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות

אות ג

ג שלש מתנות נתנו על ידי שלשה צדיקים ואלו הן זקנה וחולי ורפואה:

משנברא העולם ועד שבא אבינו אברהם הרבה בני אדם הגיעו שנים רבות ולא שלטה בהן זקנה ונתנה זקנה על ידו שנאמר (בראשית כד א) ואברהם זקן בא בימים:

משנברא העולם ועד שבא אבינו יעקב היו בני אדם כשמגיעים זמנם למיתה היה מתעטש ומת והיה מיתתם פתאום עד שבא אבינו יעקב וניתן חולי על ידו שנאמר (שם מה א) הנה אביך חולה:

משנברא העולם ועד שבא חזקיהו מלך יהודה היו בני אדם חולים ולא עומדים מעל מטותיהן ולא מצינו שחלה ונתרפא אלא חזקיהו ובא אלישע והתפלל עליו ונתרפא שנאמר (ישעיה לח ט) מכתב לחזקיה מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו וכיון שבא חזקיהו מלך יהודה ניתנה רפואה על ידו שנאמר ויחי מחליו

אות ד

ד שלשה נקראו בשמו של הקדוש ברוך הוא ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים:

צדיקים שנאמר (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו משיח שנאמר (ירמיה כג ו) וזה שמו אשר יקראו יי צדקנו ירושלים שנאמר (יחזקאל מח לה) סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום יי שמה אל תקרא שמה אלא שמה

אות ה

ה שלשה מדות טובות ברא הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו הן יצר הרע וקנאה ורחמים:

אם אין יצר הרע אין כל בריה מתעסק בפריה ורביה אם אין קנאה אין כל בריה מתעסק בנטיעה אם אין הרחמים אין העולם עומד

אות ו

ו שלש בריאות היה הקדוש ברוך הוא עושה בכל יום ובערב שבת עשה שש שלש של ערב שבת ושלוש של שבת:

ואלו הן בראשון שמים ואור וארץ בשני רקיע ומלאכים וגיהנם בשלישי אילנות ודשאים וגן עדן ברביעי שמש וירח וככבים בחמישי דגים ועופות ולויתן בששי בהמה וחיה ורמש ואדם וחיה ונפשות הרי שש בריאות שלש של ערב שבת ושלוש של שבת

אות ז

ז שלשה עינויים הם עינוי הצום ועינוי הדרך ועינוי בית האסורים עינוי הצום שנאמר (תהלים לה יג) עניתני בצום נפשי עינוי הדרך שנאמר (שם קב כד) ענה בדרך כחי קצר ימי עינוי בית האסורים שנאמר (שם קה יח) ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו

אות ח

ח שלש מלחמות גדולות עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים שנאמר (ישעיה כא טו) כי מפני חרבות נדדו ואין חרבות אלא מלחמות אחת בערב שנאמר (שם) מפני חרב נטושה ואחת בים שנאמר (שם) ומפני קשת דרוכה ואחת בכרך גדול של רומי והוא כבד משניהם שנאמר (שם) ומפני כובד מלחמה ומשם בן דוד יצמח ויראה באבדון אלו ואלו ומשם יבא לארץ ישראל שנאמר (שם סג א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים

אות ט

ט שלשה דברים היו קשים למשה עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבעו ואלו הן מנורה וראש חדש ושרצים:

מנורה שנאמר (במדבר ח ד) וזה מעשה המנורה ראש חדש שנאמר (שמות יב ב) החדש הזה לכם ראש חדשים שרצים שנאמר (ויקרא יא כט) וזה לכם הטמא ויש אומרים הלכות שחיטה שנאמר (שמות כט לח) וזה אשר תעשה על המזבח

אות י

י שלש בריתות ושלש שבועות נכרתו עם שלשה אבות על ארץ ישראל ואלו הן אברהם יצחק ויעקב: באברהם הוא אומר (בראשית טו יח) ביום ההוא כרת יי את אברם ברית לאמר ולזרעך נתתי את הארץ הזאת: ביצחק הוא אומר (שם כו ג) גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן כל הארצות האל והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך: ביעקב הוא אומר (שם כח יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך ואומר (שם כח י) ויצא יעקב מבאר שבע מבארה של שבועה וכן הוא אומר (מ"כ ז כ) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבתינו מימי קדם

אות יא

יא בשלשה מקומות כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו אחד לענינו ואחד לענין תורה ואחד לענין מעשרות: לענינו שנאמר (שמות כג כ) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לענין תורה שנאמר (שם לד כז) ויאמר יי אל משה כתב לך לענין מעשרות שנאמר (דברים יד כב) עשר תעשר

אות יב

יב שלשה ברחו מן העבירה וניצלו ואלו הן יוסף ופלטי בן ליש ויעל ביוסף נאמר בתחלה יוסף ולבסוף יהוסף י"ה מעיד ליוסף שלא נגע באשת אדוניו:

פלטי בתחלה נקרא שמו פלטי ולבסוף פלטיאל אל מעיד לפלטי שלא נגע במיכל:

יעל אשת חבר הקני ותכסהו בשמיכה (שופטים ד יח) אמרו חכמים חזרנו על כל המקרא ולא מצינו כלי או טלית ששמו שמיכה אלא אל תקרא שמיכה אלא שמי כה השם מעיד לה שלא נגע בה סיסרא

אות יג

יג בשלשה דברים האדם מתברך בתפלה בצדקה ובאמונה:

בתפלה שנאמר (שמות כג כה) ועבדתם את יי אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך בצדקה שנאמר (דברים טו י) נתן נתן לו וגו' כי בגלל הדבר הזה יברכך באמונה שנאמר (שם כה טו) אבן שלמה וצדק יהיה לך וגו' למען יאריכו ימיך וגו'

אות יד

יד שלשה דברים נתן משה נפשו עליהן ונקראו על שמו נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שנאמר (מלאכי ג כב) זכרו תורת משה עבדי וכי תורת משה היא והלא תורת יי היא שנאמר (תהלים יט ח) תורת יי תמימה אלא לפי שנתן נפשו על התורה נקראת על שמו

אות טו

טו בשלשה דברים נפרעין מן האדם מגופו אבל לא מממונו ואלו הן הכובש שכר שכיר והנודר ואינו משלם והמעלים עיניו מן הצדקה:

הכובש שכר שכיר שנאמר (דברים כד טו) ביומו נתן שכרו וכתוב ביה והיה בך חטא ולא בממונך והנודר ואינו משלם שנאמר (שם כג כב) כי תדר נדר וכתוב ביה והיה בך חטא ולא בממונך והמעלים עיניו מן הצדקה שנאמר (שם טו ט) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתוב ביה (שם) והיה בך חטא ולא בממונך

אות טז

טז בשלשה מקומות נתנה תורה ובכולן כתיב יציבה בסיני באהל מועד ובערבות מואב:

בסיני שנאמר (שמות יט יז) ויתיצבו בתחתית ההר באהל מועד שנאמר (שם לג ח) ונצבו איש פתח אהלו בערבות מואב שנאמר (דברים כט ט) אתם נצבים היום

אות יז

יז וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית (דברים לב טו) אלו שלשה דורות שלפני המשיח שנאמר (ישעיה ב ז) ותמלא ארצו כסף וזהב וגו' ותמלא ארצו סוסים וגו' ותמלא ארצו אלילים:

דבר אחר שמנת עבית כשית שמנת בימי ירבעם עבית בימי אחאב כשית בימי יהוא:

דבר אחר שמנת בימי אחז עבית בימי מנשה כשית בימי צדקיהו

אות יח

יח גדול הוא המשפט שהוא אחד משלשה דברים שנקראו עוז ואלו הן התורה והמשפט והמלך:

התורה מנין שנאמר (תהלים כט יא) יי עוז לעמו יתן המשפט מנין שנאמר (שם צט ד) ועוז מלך משפט אהב ואומר (שם סח כט) עוזה אלהים זו פעלת לנו המלך המשיח שנאמר (מיכה ה ג) ועמד ורעה בעוז יי ונאמר (תהלים כא ב) יי בעזך ישמח מלך

אות יט

יט שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל על הר סיני ואלו הן ביישנים רחמנים גומלי חסדים: ביישנים מנין שנאמר (שמות כ כ) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וזה סימן לביישן שאינו חוטא וכל מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני רחמנים שנאמר (דברים יג יח) ונתן לך רחמים ורחמך שכל המרחם מרחמים עליו גומלי חסדים שנאמר (שם ז יב) ושמר יי אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבתך

אות כ

כ שלשה דברים מבטלין את הגזירה התפלה והצדקה והתשובה ושלשתן בתורה ובנביאים ובכתובים: בתורה מנין שנאמר (דברים ו ה) ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך בכל לבבך זו תפלה ובכל נפשך זו תשובה ובכל מאדך זו צדקה: בנביאים שנאמר (מלכים א ח) והתפללו אל המקום הזה זו תפלה והודו את שמך זו צדקה ומחטאתם ישובון כי תענם זו תשובה: בכתובים מנין שנאמר (דברי הימים ב ז יד) ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו זו תפלה ויבקשו פני זו צדקה וישבו מדרכיהם זו תשובה [ואני אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם] (שם

אות כא

כא ויחכם מכל האדם (מלכים א ה יא) זה אדם הראשון שהקדוש ברוך הוא כללו בשלשה דברים והן חכמה ותבונה ודעת ובשלשתן נברא העולם שנאמר (משלי ג יט) יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו ובשלשתן נעשה המשכן שנאמר (שמות לה לא) וימלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת

אות כב

כב שלשה דברים נתנו על תנאי בית המקדש וארץ ישראל ומלכות בית דוד בית המקדש מנין שנאמר (מלכים א ו יב) הבית הזה אשר אתה בונה וגו' ואם לא והיתה הארץ לשממה ארץ ישראל מנין שנאמר (שם ט ו) אם שוב תשובון אתם ובניכם מאחרי וגו' ואת הבית אשר הקדשתי לשמי אשלח מעל פני מלכות בית דוד מנין שנאמר (תהלים קלב יב) אם ישמרו בניך בריתי וגו' גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך אם יעזבו בניו תורת וגו' ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם (שם פט לא):

ואלו שלא נתנו על תנאי תורה וקריבת ישראל וברית כהונה תורה שנאמר (דברים לג ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב מורשה ולא ירושה קריבת ישראל שנאמר (שם יד א) בנים אתם ליי אלהיכם ואפילו בשעת הכעס ונאמר (ישעיה ל א) בנים סוררים בנים מכעיסים ברית כהונה שנאמר (במדבר יח ט) ברית מלח עולם הוא

אות כג

כג שלשה דברים צריך אדם לבקש עליהם רחמים [מהקדוש ברוד הוא] בכל יום ויום על שנה טובה על מלך טוב ועל חלום טוב ויש אומרים על שכן טוב

אות כד

כד שלשה שאין כורתין ברית עם בעליהן תורה כרס ואשה

אות כה

כה שלשה דברים נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן ואלו הן קול וקומה ושער

אות כו

כו שלשה דברים שעומדין ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהן ואלו הן הזכרת השם בכל עת והזכרת השם בכל מקום ונבלות הפה

אות כז

כז שלש שאין עומדין בפני פקוח נפשות עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים רבי יהודה אומר אף הגזל

אות כח

כח שלשה דברים אמר בן עזאי שראה ברבי עקיבה צוארו כלפי מערב ולא פרע עד שישיב שעה ולא קינח אלא בשמאל

אות כט

כט מנין לנו רחיצת הפנים והידיים וקנוח תורף ואחר כך רגלים מהכא ורחצו ידיהם ורגליהם (שמות ל כא) עליון עליון

אות ל

ל שלשה שאין להם מחילה הסך שמן לחברו מפך ריקן המדבר אחת בפה ואחת בלב וגונב דעת הבריות:

ל שלש אשמורות הלילה אשמורה ראשונה חמור נוהק שניה כלב צועק שלישיית תינוק יונק משדי אמו והאשה מדברת עם בעלה:

אשמורה ראשונה נאמר בה קומי רני בלילה לראש אשמורות (איכה ב יט) בשנייה נאמר (שופטים ז ט) ראש האשמורת התיכונה שהיא אמצעיתה ואשמורה שלישיית נאמר בה (שמות יד כד) ויהי באשמורת הבקר:

ל שלש ריצות רץ אבינו אברהם לפני מלאכי השרת ושלש ריצות [רצתה שכינה לפני בניו בגללן ואלו הן וירא וירץ לקראתם (בראשית יח ב) וימהר אברהם האהלה אל שרה (שם יח ו) ואומר (שם יח ז) ואל הבקר רץ אברהם:

ורצתה שכינה לפני בניו שלש ריצות ואלו הן ויאמר יי מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן (דברים לג ב

אות לא

לא בארבעה מקומות חסה התורה על ממונם של ישראל ראשונה ואם ימעט הבית מהיות משה (שמות יב ד) שנייה וחלב נבלה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה (ויקרא ז כד) שלישיית וצוה הכהן ופנו את הבית (שם יד לו) רביעית או מכור לנכרי (דברים יד כא)

אות לב

לב בארבעה שמות נקרא הר נבו הר העברים הר נבו הר ההר הר הפסגה

אות לג

לג ארבעה הופעות הן הופעה ראשונה זו של מצרים שנאמר (תהלים פ ב) רועה ישראל האזינה נהג כצאן יוסף יושב הכרובים הופיעה הופעה שניה זו של מתן תורה שנאמר (דברים לג ב) הופיע מהר פארן הופעה שלישיית זו של אדום שנאמר (תהלים צד א) אל נקמות יי אל נקמות הופיעה רביעית זו של גוג שנאמר (שם נ ב) מציון מכלל יופי אלהים הופיע

אות לד

לד בארבעה מקומות הוא אומר בעצם היום הזה בנח ובאברהם ובמצרים ובמשה בנח שנאמר (בראשית ז יג) בעצם היום הזה בא נח אמר הקדוש ברוך הוא אם נכנס נח בתיבה בלילה עכשיו בני דורו אומרים כך וכך אלו היינו יודעים בו לא היינו מניחין אותו להכנס ולא עוד אלא היינו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין עליו את התיבה אמר הקדוש ברוך הוא הרי אני מכניסו בחצי היום ומי שיש בידו כח למחות יבא וימחה לכך נאמר בעצם היום הזה בא נח באברהם נאמר (בראשית יז כו) בעצם היום הזה נימול אברהם אמר הקדוש ברוך הוא אם מל אברהם עצמו בלילה עכשיו כל דורו אומרים אלו ראינוהו לא הנחנוהו לכך אמר הקדוש ברוך הוא בעצם היום הזה נימול אברהם במצרים נאמר (שמות יב נא) בעצם היום הזה אמר

הקדוש ברוך הוא אם מוציא אני את ישראל ממצרים בלילה עכשיו המצריים אומרים כך וכך אלו היינו יודעין בהן לא היינו מניחים אותם לצאת לכך אמר הקדוש ברוך הוא הרי אני מוציאן בחצי היום ומי שיש בידו כח למחות יבא וימחה שנאמר בעצם היום הזה הוציא יי את בני ישראל מארץ מצרים במשה נאמר בעצם היום הזה (דברים לב מח) אמר הקדוש ברוך הוא אם נכנס למערה בלילה עכשיו ישראל אומרים כך וכך לא היינו יודעים בו ואלו היינו יודעים בו לא היינו מניחין אותו להכנס

אות לה

לה ארבעה אסרו לעצמן שנים לטובה ושנים לרעה ואלו הן אברהם ויוסף לטובה ופרעה ובלעם לרעה חבישת אברהם בטלה חבישת בלעם ואסירת יוסף בטלה אסירת פרעה

אות לו

לו ארבעה דברים נאמר בהן מירור עצירת מן הולד נקרא מירור שנאמר (שמואל א א י) והיא מרת נפש ושכול הבנים נקרא מירור שנאמר (מלכים ב ד כז) הרפה לה כי נפשה מרה לה ושביקת הלב נקרא מירור דכתיב (משלי יד י) לב יודע מרת נפשו וחליים רעים קרויים מירור שנאמר (איוב ט יח) לא יתנני השב רוחי כי ישביעני ממרורים והיו המצרים משעבדין את ישראל וגורמין להן כל חולי שנאמר (שמות א יד) וימררו את חייהם

אות לז

לז בארבעה כתיב יראי יי אברהם ויוסף ואיוב ועובדיהו באברהם כתיב (בראשית כב יב) עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ביוסף כתיב (שם מב יח) את האלהים אני ירא באיוב כתיב (איוב א א) איש תם וישר וירא אלהים בעובדיהו כתיב (מלכים ב ד א) כי עבדך היה ירא את יי וכי כל הצדיקים לא היו יראים את יי אלא ללמד שהיתה יראתן של אלו בטובת נפש ונדבת לב אברהם היה מאכיל לכל עובר ושב שנאמר (בראשית כא לג) ויטע אשל בבאר שבע יוסף כלכל את אביו ואת אחיו ואת טפם שנאמר (שם מז יב) ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו וגו' איוב היה מאכיל ומשקה לכל עובר ושב והיה ביתו פתוח לרוחה שנאמר (איוב לא לב) בחוץ לא ילין גר דלתי לארח אפתח עובדיהו כלכל מאה נביאים שנאמר (מלכים א יח יג) ואכלכלם לחם ומים ולמה לחם ומים מלמד שהמים היו קשין עליו יותר מן הלחם ולא היתה בו צרת עין

אות לח

לח ארבעה נקראו כושים צפורה ושאול וישראל וברוך בן נריה צפורה שנאמר (במדבר יב א) על אדות האשה הכושית ושאול שנאמר (תהלים ז א) על דברי כוש בן ימיני וברוך בן נריה שנאמר (ירמיה לח ז) עבד מלך הכושי וישראל שנאמר (עמוס ט ז) הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל

אות לט

לט ארבעה לא הזכיר להם הקדוש ברוך הוא מיתה והם הזכירו לעצמן מיתה ואלו הן אברהם ויעקב ומשה ודוד אברהם כתיב (בראשית טו ב) ויאמר אברם יי אלהים מה תתן לי ואנכי הולך עירי אמר לו הקדוש ברוך הוא אני לא הזכרתי עליך

מיתה ואתה אמרת ואנכי הולך ערירי תשובתך ואתה תבא אל אבתך בשלום (שם טו טו) ביעקב כתיב ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם (שם מו ל) אמר לו הקדוש ברוך הוא אני לא הזכרתי עליך מיתה ואתה אמרת אמותה הפעם תשובתך ויקרבו ימי ישראל למות (שם מז כט) וכך במשה כתיב (במדבר יא טו) ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרג תשובתך הן קרבו ימין למות (דברים לא יד) בדוד כתיב (תהלים לט ה) הודיעני יי קצי אמר לו הקדוש ברוך הוא אני לא הזכרתי עליך מיתה ואתה אמרת הודיעני יי קצי תשובתך (מלכים א ב א) ויקרבו ימי דוד למות:

אות מ

מ ארבעה דברים נקראו מעשי ידיו של הקדוש ברוך הוא ואלו הן שמים וישראל ומקדש והלוחות שמים שנאמר (תהלים ח ד) כי אראה שמין מעשי אצבעתיך ישראל שנאמר (ישעיה כט כג) כי בראותו ילדיו מעשה ידי ונאמר (דברים יד א) בנים אתם ליי אלהיכם מקדש שנאמר (שמות טו יז) מקדש יי כוננו ידיך והלוחות שנאמר (שם לב טז) והלוחות מעשה אלהים המה

אות מא

מא כנגד ארבעה גאולות והוצאתי אתכם והצלתי אתכם וגאלתי אתכם ולקחתי אתכם תקנו חכמים ארבע כוסות בלילי פסחים וכנגדן עתיד הקדוש ברוך הוא להשקות את ישראל ארבעה כוסות של תנחומין וכן הוא אומר (תהלים כג ה) דשנת בשמן ראשי כוסי רויה ואומר (שם טז ה) יי מנת חלקי וכוסי ואומר (שם קטז יג) כוס ישועות אשא ואומר (ישעיה סו יא) למען תינקו ושבעתם משוד תנחומיה ואין תנחומין אלא בכוס כענין שנאמר (ירמיה טז ז) ולא ישקו אותם כוס תנחומים:

וכנגדן עתידין הרשעים לשתות ארבע כוסות של פורעניות וכן הוא אומר (ירמיה כה טו) קח את כוס היין החמה הזאת מידי והשקיתה אותו את כל הגוים ואומר (שם נא ז) כוס זהב בבל ביד יי משכרת כל הארץ ואומר (תהלים יא ו) ימטיר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם ואומר (שם עה ט) כי כוס ביד יי ויין חמר מלא מסך ויגר מזה אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ:

דבר אחר כנגד ארבע גאולות עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד להן לישראל ארבעה [גואלים ואלו הן אליהו ומשיח בן דוד ומשיח בן יוסף וכהן גדול ועליהם הוא אומר ויראני ה' ארבעה

אות מב

מב ארבעה קשים לכשפים הנפנה לבית הכסא ומקנח בחרס וההורג כנים על מטתו והנוטל ירק מן האגודה כשהיא קשורה והעולה מן הנהר ואינו שוטף את רגליו

אות מג

מג חמשה ערלות הן בעולם ארבע באדם ואחת באילן ארבע באדם מנין ערלת אזן ערלת שפתים ערלת לב ערלת בשר:

ערלת אֶזן שְׁנֵאמֵר (יִרְמִיָּה ו' י) עַל מִי אֲדַבְרָה וְאֶעֱיִדָה וְיִשְׁמְעוּ הֵנָּה עֵרְלָה אֲזַנָּם וְלֹא יוּכְלוּ לְהִקְשִׁיב עֵרְלַת שְׁפֵתַיִם שְׁנֵאמֵר (שְׁמוֹת ו' יב) וְאִנִּי עֵרַל שְׁפֵתַיִם עֵרְלַת הַלֵּב שְׁנֵאמֵר (דְּבָרִים י' טז) וּמִלַּתְּם אֶת עֵרְלַת לִבְבְּכֶם עֵרְלַת בֶּשֶׂר שְׁנֵאמֵר (בְּרֵאשִׁית יז יד) וְעֵרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בֶּשֶׂר עֵרְלָתוֹ עֵרְלַת הָאֵילָן שְׁנֵאמֵר (וִיקְרָא י' כג) וְעֵרְלַתְּם עֵרְלָתוֹ אֶת פְּרִיּוֹ כִּי כָל הַגּוֹיִם עֵרְלִים (יִרְמִיָּה ט' כה) בְּאַרְבַּעַתֶּם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל עֵרְלֵי לֵב (שֵׁם

אות מד

מֵד אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִים לַעֲתִיד לְבוֹא אֲלֵא מִתּוֹךְ חֲמֵשֶׁה דְּבָרִים וְכוּלָם בְּפִסּוּק אֶחָד (דְּבָרִים ד' ל) בְּצַר לָךְ וּמִצְאוּךְ הֲרִי צָרָה וְשִׁבְתָּ הֲרִי תִשׁוּבָה כִּי אֵל רַחוּם הֲרִי רַחֲמִים וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ הֲרִי זְכוּת אֲבוֹת בְּאַחֲרִית הַיָּמִים הֲרִי הַקֶּץ:

מֵה חֲמֵשֶׁה דְּבָרִים אֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְהִלָּךְ בְּהֵן קִנְאָה וְנִקְיָמָה גִּיאוֹת עֲזוֹת וְעֵלִילָה

אות מו

מֹו חֲמֵשֶׁה דְּבָרִים הָעוֹשָׂה אוֹתָן דְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹ הָאוֹכֵל שׁוֹם קְלוּף בְּצַל קְלוּף בִּיצָה קְלוּפָה וְהַשׁוֹתָה מִיָּם וּמִשְׁקִין מִגּוּלִין שְׁלֹן עֲלֵיהֶם הַלִּילָה וְהֵלֶן בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַנִּכְנַס לְבֵית פְּתָאוֹם וְאִפִּילוֹ לְבִיתוֹ וְהַמְקִיז דָם וּמִשְׁמַשׁ מִטָּתוֹ

אות מז

מִז חֲמֵשֶׁה דְּבָרִים הָעוֹשָׂה אוֹתָם דְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹ הַשׁוֹתָה הַמִּיָּם שֶׁהוֹלְכִין וְדָקֵל בִּינֵיהֶם וְהִישָׁן בְּצַל הַדָּקֵל יַחֲדֵי וְהַנִּפְנָה בֵּין הַדָּקֵל לְכוֹתֵל וּמוֹצִיא מִיָּם בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּמֵהֵלֶךְ עֲלֵיהֶם וְהַשׁוֹתָה מִיָּם מִגּוּלִים

אות מה

מֵח שֵׁשֶׁה דְּבָרִים עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחַדֵּשׁ לַעֲתִיד לְבָא וְאֵלוֹ הֵן שָׁמַיִם וְאֶרֶץ וְלֵב וְרוּחַ וְשֵׁמָה שֶׁל יְרוּשָׁלַם וְשֵׁמוֹ שֶׁל מִשִּׁיחַ שָׁמַיִם וְאֶרֶץ שְׁנֵאמֵר (יִשְׁעִיָּה סה יז) כִּי הִנְנִי בּוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה לֵב וְרוּחַ שְׁנֵאמֵר (יַחֲזַקְאֵל לו' כו) וְנִתְּנִי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה שֵׁמָה שֶׁל יְרוּשָׁלַם שְׁנֵאמֵר (יִשְׁעִיָּה סב ב) וְקִרָא לָךְ שֵׁם חֲדָשׁ שֵׁמוֹ שֶׁל מִשִּׁיחַ שְׁנֵאמֵר (תְּהִלִּים עב יז) יֵהִי שֵׁמוֹ לְעוֹלָם

אות מט

מֵט שֵׁשֶׁה זִגּוּת שְׁנוֹתֵיהֶם שׁוֹוֹת רִבְקָה וְקָהֵת לוֹי וְעִמְרָם וְיוֹסֵף וְיִהוֹשֻׁעַ שְׁאוּל וְשִׁלְמָה מִשֵׁה וְהַלֵּל הַזִּקֵּן וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְרַבִּי עֲקִיבָה

אות נ

נ שֵׁשׁ הַלְכוֹת נַעֲלָמוֹ מִמִּשֵׁה רַבִּינוֹ דִּין הַמְקַלֵּל וְדִין פִּסַּח שְׁנֵי וְדִין הַקְּנָאוֹת וְדִין הַמְקוֹשֵׁשׁ וְדִין טְהֵרַת כְּלֵי מִתְכוֹת וְדִין בְּנוֹת צִלְפַּחַד (בְּמִדְבָר כז ה)

אות נא

נא ששה שהועילה עצתן ואלו הן עבדי פרעה שנאמר (שמות י ז) ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים:

ועבדי נעמן שנאמר (מלכים ב ה יג) ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלא תעשה:

ועבדי דוד שנאמר (מלכים א א ב) ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדוני המלך נערה בתולה:

ועבדי שאול שנאמר (שמואל א טז טו) ויאמרו עבדי שאול אליו יאמר נא אדונינו עבדיך לפניך יבקשו איש יודע מנגן בכנור:

ועבדי מלך ארם שיעצו להדבק במלך ישראל שנאמר (מלכים א כ לא) ויאמרו אליו עבדיו הנה נא שמענו כי מלכי בית ישראל כי מלכי חסד הם נשימה נא שקים במתנינו וחבלים בראשנו ונצא אל מלך ישראל אולי יחיה את נפשך:

ועבדי אחשורוש שנאמר (אסתר ב ב) ויאמרו נערי המלך משרתי יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה

אות נב

נב ושישה שלא הועילה עצתן ואלו הן חנון בן נחש בעת ששלח דוד מלאכים לנחמו (שמואל ב י ג) ויאמרו שרי בני עמון אל חנון אדוניהם המכבד דוד את אביך בעיניך:

ועצת זרש להמן שנאמר (אסתר ה יד) ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עין:

ואחיתופל שאמר אל אבשלום בוא אל פלגשי אביך (שמואל ב טז כא) ואשת איוב שנאמר (איוב ב י) כדבר אחת הנבלות תדברי:

ועבדי צדקיהו שיעצו בעצת ירמיהו שנאמר (ירמיה לח ד) ויאמרו השרים אל המלך יומת נא את האיש הזה:

ושמעיה בן דליה שיעץ לנחמיה ללון בהיכל שנאמר (נחמיה ו ה) נועד אל בית האלהים אל תוך ההיכל לפיכך נהפך שמו ונקרא נועדיה (שם ו יד) כמו (במדבר כז ג) הנועדים על יי ונתכנה הנבואה בלשון נקבה שיעץ עצת הנשים

אות נג

נג שבעה שנתן אברהם אבינו לאבימלך שבע כבשות שנאמר (בראשית כא כח) ויצב אברהם את שבע כבשות הצאן לבדהן הרגו פלשתים מבניו שבעה צדיקים ואלו הן שאול ושלשת בניו וחפני ופנחס בני עלי ושמשון:

דבר אחר לכך הציב שבע כבשות הצאן לבדהן מפני שארון הברית היה אצלם שבעה חדשים (שמואל א ו א):

דבר אחר מפני שעתידין להחריב שבעה היכלות ואלו הן אהל מועד וגלגל נוב ושילה וגבעון ובית העולמים שנים

אות נד

נד אדם נחלק לשבעה שמות אדם שם אדם הראשון ואדם שם אשתו ואדם כל בניו ואדם עמי הארץ ואדם איש לא אשה ואדם אשה לא איש ואדם שם עיר:

אדם זה אדם הראשון ואשתו שנאמר (בראשית ה ב) ויקרא את שמם אדם ואדם כל בניו שנאמר (איוב יד א) אדם ילוד אשה ואדם עמי הארץ שנאמר (תהלים פב ז) אכן כאדם תמותון ואדם איש לא אשה שנאמר (שמות יג יג) וכל בכור אדם בבניך תפדה ואדם אשה לא איש שנאמר (ישעיה מד יג) כתפארת אדם לשבת בית ואדם שם עיר שנאמר (יהושע ג טז) הרחק מאד מאד העיר

אות נה

נה שבע נביאות הן שרה מרים דבורה חנה אביגיל חולדה ואסתר שרה שנאמר (בראשית יא כט) אבי מלכה ואבי יסכה ואמר ר' יצחק יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה שהיתה סוכה ברוח הקדש וכן הוא אומר (שם כא יב) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה דבר אחר שהכל סוכין ביפיה:

מרים שנאמר (שמות טו כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן ולא אחות משה אלא מפני שהיא נבאה ראשונה:

דבורה שנאמר (שופטים ד ד) ודבורה אשה נביאה אשת לפידות:

חנה שנאמר (שמואל א ב א) ותתפלל חנה ותאמר רמה קרני ביי ותרגומא וצלאת חנה ברוח נבואה מן קדם יי:

אביגיל שנאמר (שם כה כ) והיה היא רכבת על החמור וירדת בסתר ההר והנה דוד (השאר חסר בכתב היד

אות נו

נו תשעה פעמים נמנו ישראל ועשירית לעתיד לבא ראשונה כשירדו למצרים שנאמר (שמות א א) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה שנים כשיצאו ממצרים שנאמר (שמות יב לז) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלף רגלי שלישית במחצית השקל שנאמר (שמות ל יב) כי תשא את ראש בני ישראל רביעית על ידי משה ואהרן במדבר סיני שנאמר (במדבר א מד) אלה הפקודים אשר פקד משה ואהרן חמישית על ידי משה ואלעזר הכהן ששית ושביעית על ידי שאול ששית בבזק שנאמר (שמואל א יא ח) ויפקדם בבזק שביעית בטלאים שנאמר (שם טו ד) ויפקדם בטלאים שמינית על ידי דוד (שמואל ב כד א) תשיעית על ידי עזרא (עזרא ב סד) ועשירית לעתיד לבא שנאמר (ירמיה לג יג) עוד תעבורנה הצאן על ידי מונה אמר יי

אות נז

נז עשרה נתחייבו בנפשותם ונתקדש בהם הקדוש ברוך הוא ואלו הן מקושש נדב ואביהו נוקב מרגלים קרח ועדתו עכן עוזא אדוניה בן חגית עדו הנביא עוזיה המלך

אות נח

נח עשרה נסים נעשו לישראל על ים סוף נבקע הים שנאמר (שמות יד כא) ויבקעו המים ונעשה כמין כפה שנאמר (חבקוק ג יד) נקבת במטיו ראש פרזיו ונעשה יבשה שנאמר (שמות יד כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים:

ונעשה חומר למצרים שנאמר (חבקוק ג טו) דרכת בים סוסיך חומר מים רבים:

ונעשה כסלעים שנאמר (תהלים עד יג) שברת ראשי תנינים על המים ונעשה פירורין שנאמר (שם) אתה פוררת בעזך ים ונעשה להן כמין בולס של זכוכית והיו רואין זה את זה שנאמר (שמואל ב כב יב) חשרת מים עבי שחקים מחיצות של מים היו זכים כשחקים:

יצא להם מים מתוקים מתוך מים מלוחים שנאמר (שמות טו ח) נצבו כמו נד נוזלים:

ואותן המים כיון שמסתפקין מהם קופאין שנאמר (שם) קפאו תהומות בלב ים

אות נט

נט עשרה דברים נאמר בהן ברית הקשת המילה השבת עבודה זרה תלמוד תורה הלוייה שחרור עבדים כהונה מלכות בית דוד וארץ ישראל:

הקשת שנאמר (בראשית ט יג) את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית:

המילה שנאמר (שם יז יג) והיתה בריתי בבשרכם:

השבת שנאמר (שמות לא טז) לעשות את השבת לדרתם ברית עולם:

עבודה זרה שנאמר (שם יט ה) ושמרתם את בריתי זו ברית עבודה זרה:

ותלמוד תורה שנאמר (שם לד כז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל:

שחרור עבדים שנאמר (ירמיה לד יג) אנכי כרתי ברית את אבותיכם ונאמר (שם לד יד) מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים:

הכהונה שנאמר (במדבר יח יט) ברית מלח עולם הוא:

הלוייה שנאמר (מלאכי ב ד) להיות בריתי את לוי:

מלכות בית דוד שנאמר (תהלים פט ד) כרתי ברית לבחירי נשבעתי לדוד עבדי:

ארץ ישראל שנאמר (בראשית טו יח) ביום ההוא כרת יי את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים

אות ס

ס עשרה מלכים שמלכו מסוף העולם ועד סופו ואלו הן המלך הראשון זה הקדוש ברוך הוא שהוא מלך בשמים ובארץ שנאמר (ישעיה מד ו) אני ראשון ואני אחרון:

המלך השני זה נמרוד שמלך מסוף העולם ועד סופו ולא עוד אלא שהיו כל הבריות במקום אחד יראים מפני המבול ונמרוד היה מלך עליהם שנאמר (בראשית י י) ותהי ראשית ממלכתו בבל:

המלך השלישי זה יוסף שנאמר (שם מא נז) וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף כי חזק הרעב וגו':

המלך הרביעי זה שלמה שנאמר (מלכים א ה א) ושלמה היה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים:

המלך החמישי זה אחאב שנאמר (שם יח י) חי יי אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך:

המלך השישי זה נבוכדנצר שנאמר (דניאל ב לח) ובכל די דיירין בני אנשא חיות ברא ועוף שמיא יחב בידך והשלטך בכלהון אנת הוא ראשה די דהבא:

המלך השביעי זה כורש שנאמר (דברי הימים ב לו כג) כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי יי אלהי השמים:

המלך השמיני אלכסנדרוס מוקדון שנאמר (דניאל ח ה) ואני הייתי מבין והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ:

המלך התשיעי זה המלך המשיח שנאמר (תהלים עב ח) וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ:

המלך העשירי חוזרת המלכות לבעליה והוא הקדוש ברוך הוא שנאמר (ישעיה מד ו) אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים וכתוב (זכריה יד ט) והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד

אות סא

סא על שנים עשר עמודים ארץ עומדת שנאמר (דברים לב ח) יצב גבולות עמים למספר בני ישראל ויש אומרים על שבעה עמודים שנאמר (משלי ט א) חצבה עמודיה שבעה ויש אומרים על עמוד אחד ושמו צדיק שנאמר (שם י כה) וצדיק יסוד עולם ויש אומרים על עמוד אחד ושמו בלימה שנאמר (איוב כו ז) תולה ארץ על בלימה

אות סב

סב רבי נחמיה אומר שלשה עשר דברים נאמרו בארבה פיו סתום שאלמלא הוא פתוח אין כל בריה יכולה לעמוד לפניו ריקו ממית ומבאיש שנאמר (שמות י יז) ויסר מעלי המות הזה שניו ברזל שנאמר (יואל א ו) שניו שני אריה ולא עוד אלא הברזל קוצץ ומעלה חליפין והם קוצצין ואין מעלין חליפין שנאמר (שם) כי גוי עלה על ארצי קרניו דומין לקרן השור כנפיו דומות לכנפי נשר כפיו דומות לאריה עיניו דומות לעגל צוארו דומה לצואר הסוס לבו דומה ללב אדם גבו דומה לגב הדג זנבו דומה לזנב הנחש ירכותיו דומות לירכתי הגמל שוקיו דומות למסור לבוש שריון וכתוב ח"ת על לבו מפני שהוא חילו של מקום שנאמר (יואל ב כה) חילי הגדול

אות סג

סג כאשר צוה יי את משה שבאלה פקודי המשכן שמונה עשרה כנגד שמונה עשרה ברכות שבתפלה לאמר לך שהתפלה במקום עבודה היא וכנגד שמונה עשרה חליות שבשדרה לקיים מה שנאמר (תהלים לה י) כל עצמתי תאמרנה יי מי כמוך:

דבר אחר כנגד שמונה עשרה מזמורות שמראש ספר תהלים עד יהיו לרצון אמרי פי (תהלים יט טו) וסמיך ליה (שם כ ב) יענך יי ביום צרה שכשאדם מתפלל אומרים לו תתעני בצלותך כך יהיו לרצון אמרי פי וסמיך ליה יענך יי ביום צרה:

דבר אחר כנגד שמונה עשרה פסוקים שבשירת הים

אות סד

סד ארבעה ועשרים מיני שחין הביא הקדוש ברוך הוא על המצרים רפואתו של זה מכתו של זה ומיתתו של זה רפואתו של זה:

ומנין שהיו ארבעה ועשרים מין שכן הוא אומר (שמות ט ט) והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פורח ואומר (שם י) ויהי שחין אבעבועות ואומר (שם יא) ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה מפני השחין ואומר (שם) כי היה השחין ולהלן הוא אומר (דברים כח כז) יככה יי בשחין מצרים ואומר (שם לה) יככה יי בשחין רע הרי ששה פעמים הזכיר השחין וכל אחד ואחד ארבעה מינין כנגד ארבעה יסודות חום לח קור יבש נמצאו ארבעה ועשרים:

אות סה

סה שבעים שם נקראו לתורה ומן דאמר עשרה שמות לתורה וניתנה לישראל בעשרת הדברות ולישראל עשרה שמות והעולם נברא בעשרה מאמרות אמר הקב"ה מוטב שאזוג בין ישראל שיש להם עשרה שמות ואלו הן שמות התורה תורה תמימה לקח טוב עץ חיים שירה עצה תושיה כבודה בת מלך אש דת ושמות ישראל קדושים מלכים כהנים נזירים עבדים בנים בכורים אפרתים גבורים

בתי מדרשות חלק ב – מדרש תמורה השלם

פרק א

רבי ישמעאל אומר מי יתן לי שומע לי (איוב לא לה) יפה כחו של איוב שאמר הפסוק הזה מי יתן לי שומע לי ולא אמות אלא מה אעשה הן תוי שדי יענני (איוב שם) אמר איוב מה איכפת ליה שאמות ותלקח רוחי אמר לו הקדוש ברוך הוא הא ספרא חתים הן תוי שדי יענני היינו מה דאת אמר (יחזקאל ט ד) והתוית תיו על מצחות האנשים:

וספר כתב איש ריבי (איוב שם) זה ספר תולדות אדם (בראשית ה א) חתום הוא על כל תולדות אדם מקרה אחד לצדיק ולרשע וגו' (קהלת ט ב) כל תולדות אדם הולכים כמו שהולכים הדברים מן הפה וכמו שהלך אדם מה תולדת אדם (בראשית שם) חסר וי"ו השני והראשון מלא כך הדורות אינם הולכים למות שלמים עד שגופם מתחסר מהמלכים שיש בו שבגבורתו וברב כוחו של מקום ברא כל העולם שנים שנים זה תמורת זה וזה כנגד זה שיתבוננו בחכמתו ולהודיע להם שכל דבר ודבר יש לו שותף ויש לו תמורה ולולי זה לא היה זה:

חיים למה נקראו חיים ומות למה נקראת מות לולי מות לא נקראו חיים ולא נודע שהם חיים וכן המות אלולי חיים לא היה מות ולא נודע המות והיאך הוא המות הזה אמר רבי ישמעאל בגוף הזה יש בו מלכים ארבעה הדם והלובן ומרה האדומה ומרה השחורה וכיון שאדם גדל והאריך ימים מה שראוי לו כחו תש ודמו משתנה ופניו מוריקות ואחד מן המלכים מתגבר

או מתחסר כדכתיב תוסף רוחם יגועון וגו' (תהלים קד כט) למה הדבר דומה לנוד נפוח בזמן שהנוד שלם הרוח עומדת בתוכו נבקע או נקרע הרוח הולכת כך הגוף בזמן שהמלכים עומדים במלכותם הרוח עומדת בו כרוח שבנוד:

ולמה הגוף דומה למלך שיש לו צבאים ויש עליהם ארבעה שרים ובמלכותו (ד') מדינות ובעלי המדינות רעים אם השרים מעלימים עיניהם ואפילו אחד מהם מגבולו או מקומו הם יוצאים עליו וכל מלכותו מתבלבלת כך הגוף הוא המלך והצבאים הם הגידים והמדינות הם העצמות וארבעה השרים הם ארבעה יסודות שבגוף ואלו הן דם ולובן ומרה אדומה ומרה שחורה וכיון שאחד מן השרים האלו מעלים עיניו כמעט מיד הגוף מתבלבל ונחלה אדם ואם יחסר אחד מן השרים הרוח הולך והגוף כלה אמר לו רבי עקיבא והיאך בני אדם יש מהם מתים קטנים ויש מהם מתים גדולים ויש מהם מתים זקנים אמר לו כך הוא כיון שאחד מן היסודות מתחסר הגוף מת וכן הוא כנגד ארבעה יסודות שבגוף ארבע מלכיות וארבע פינות העולם לובן כנגד מזרח שהאור יוצא משם ובני מזרח לבנים הדם כנגד בני צפון שכשם שהצפון פתוח כך הגוף פתוח לפני הדם שבכל מקום שתחתוך מן הגוף הדם יוצא משם אבל השלשה מלכים האחרים אינם יוצאים מכל מקום שתחתוך ובני צפון כלם אדומים מרה אדומה כנגד המערב שהשמש מתאדמת בגבול מערבי ומאדימין פני מערב בעת שקיעתה מרה שחורה כנגד דרום שתולדתה בצנה ובלחות כך הטללים יוצאים משם וכנגדם ארבעה יסודי עולם:

מרה שחורה כנגד העפר תולדתה צנה ויבשה כך העפר מרה האדומה כנגד האש תולדתה חמה ויבשה הלובן כנגד המים תולדתו קר ולח כמו המים הדם כנגד האויר חם ולח

פרק ב

רבי עקיבא פתח אנוש כחציר ימיו (תהלים קג טו) מעשה ברבי ישמעאל ורבי עקיבא שהיו מהלכין בחוצות ירושלים והיה עמהם אדם אחד פגע בהם אדם חולה אמר להם רבותי אמרו לי במה אתרפא אמרו לו עשה כך וכך עד שתתרפא אמר להם ומי הכה אותי אמרו לו הקדוש ברוך הוא אמר להם ואתם הכנסתם עצמכם בדבר שאינו שלכם הוא הכה ואתם מרפאים אינכם עוברים על רצונו אמרו לו מה מלאכתך אמר להם עובד אדמה אני והרי המגל בידי אמרו לו מי ברא את הכרם אמר להם הקדוש ברוך הוא אמרו לו ואתה מכניס עצמך בדבר שאינו שלך הוא ברא אותו ואתה קוצץ פירותיו ממנו אמר להם אין אתם רואים המגל שבידי אילולא אני יוצא וחורשו ומכסהו ומזבלו ומנכשו לא העלה מאומה אמרו לו שוטה שבעולם ממלאכתך לא שמעת מה שכתוב (תהלים שם) אנוש כחציר ימיו כשם שהעץ אם אינו מנכש ומזבל ונחרש אינו עולה ואם עלה ולא שתה מים ולא נזבל אינו חי והוא מת כך הגוף הזבל הוא הסם ומיני רפואה ואיש אדמה הוא הרופא אמר להם בבקשה מכם אל תענישוני הגוף הזה תולדתיו נתלן זה בזה וזה בזה ואם אין זה אין זה וכיון שהן מתפרקות אחד מחבירו הגוף נטוי ומת כמו שיש לבית ארבעה צדדין אם מתפרק אחד מהם הבית נופל

פרק ג

וכל מה שברא בתמורה בראו אילולא מות לא היה חיים ואילולא חיים לא היה מות ואילולי שלום לא היה רע ואילולי רע לא היה שלום אילו נכנס אדם במדינה חצייה שלום וחצייה רע היה הולך ברע ומכיר שלום ואם מדינה אחרת כולה שלום אם אין שם רע אין שלום ניכר:

אם היו כל בני אדם טפשיין לא היו נכרין שהן טפשיין ואילו היו כל בני אדם חכמים לא היו נכרין שהן חכמים אלא גם את זה לעמת זה עשה האלהים (קהלת ז יד) ואילו היו כל בני אדם עשירים לא היו נכרין שהם עשירים ואלו היו כלם עניים לא היו נכרים שהם עניים אלא ברא עניים ועשירים כדי שיכירו זה מזה חכמים וטפשיים כדי להבדיל זה מזה מתים וחיים כדי להבדיל בין זרע לשממה ברא חן וברא כיעור זכרים ונקבות ברא אש ומים וברזל ועץ אור וחשך חום וקור אכילה

ורעבון שתיה וצמאון הילוך וחגרות ראייה וסמיות שמיעה וחרשות ים ויבשה דבור ואילמות מעשה ובטלות רוגז ורצון שחוק ובכיה רפאות וחולי עם כל התמורות שאמר שלמה בקהלת (ג ב) עת ללדת ועת למות

פרק ד

וכל זה להודיע גבורתו של הקדוש ברוך הוא שכל דבר ודבר שברא בשמים ובשתוף וכי לא היה המקום יכול להוציא ולבראות בנים בלא עריות ובלא גילוי ערוה אלא הכל בשיתוף ובתמורה אם אין זכר ונקבה מודבקין אין הולד יוצא אין זכר מוליד בלא נקבה ולא נקבה בלא זכר ואין בית נבנה מעצמו ולא בית עצמו בונה בית אחר אלא בבנאי שיבנהו ואין חורש עצים בלא קורדם ואם אין חורש אין קורדם ואם אין קורדם אין חורש ואם אין טהרה אין טומאה ואם אין טומאה אין טהרה:

אמרו החזיר וכל מיני בהמה טמאה לבהמה טהורה צריכים אתם להחזיק לנו טובה אילולא אני וחברי שאנו טמאים לא נודעתם שאתם טהורים:

אם אין צדיק אין רשע אמר רשע לצדיק צריך אתה להחזיק לי טובה לולי שאני רשע מאין הית ניכר אלו היו כל בני אדם צדיקים לא היה לך יתרון

פרק ה

הרי אמרנו לכל יש תמורה חוץ מדבר אחד להודיע לכל באי עולם ברמז שהוא אחד ואין לו שני וכמו כן הרוח אין לו תמורה ולא שיתוף ואין אדם יכול לאחוז אותה ולא להכותה ולא לשרפה ולא להשליכה ואם תאמר בנוד אתה אוחז אותה לאו שאלו נפתח הנוד ובא אחד ואמר לו מה יש בו ואמר לו רוח אמר לך מה היא שחורה או אדומה לבנה או ירוקה היאך היא נמכרת בשוק אינך יכול להשיב לו תשובה ואם את פותח פי הנוד היא הולכת לה ואין את יכול לראותה אם שחורה או אדומה או ירוקה ולא עוד אלא שהיא נושאת בני אדם ונושאת השמים והארץ מנין את יודע ממראה עיניך אדם נכנס לבית לפנים מבית ומערה לפנים ממערה ומניף בבגדו והרוח יוצאת מהיכן יוצאת ומאיכן באת הא למדת שהרוח מלא עולם:

ומנין שהוא נושא את העולם כך היה המעשה ששאלה המלכות את רבי עקיבה אמרו לו על מה העולם עומד אמר להם על הרוח אמרו לו הראנו אמר להם הביאו גמלים טעונין מלח הוליכן בכל פינות הבית אמר להם מה אתם רואים אמרו לו גמלים טעונין מלח אמר להם הביאו לי חבל הביאו לו חבל וכרך בצואריהם ונתן החבל לשני בני אדם אמר להם זה ימשוך מכאן וזה ימשוך מכאן עד שחנקן אמר להם העמידו אותן אמרו לו אתה הוא חכם היהודים אחר שחנקת אותם אתה אומר העמידו אותם אמר להם ומה חסרת מהם הא למדת שאין העולם עומד אלא ברוח שהיא מעולה ומשובחת והיא היתה מראש שנאמר (בראשית א ב) ורוח אלקים מרחפת והרי שני דברים שלא מצינו להם בריאה הרוח והמים והם היו מראש שנאמר (שם) ורוח אלקים מרחפת על פני המים ולא מצינו להם בריאה העולם וכל אשר בו מצינו להם בריאה בששת ימי בראשית חוץ מן המים והרוח והחשך שנאמר (שם) וחשך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת עד שבא ישעיה ואמר (מה ז) יוצר אור ובורא חשך:

רבי ישמעאל אומר אחד ואין לו תמורה ולא שני כנגדו זה המנין אחר אחד כך אין לו להקדוש ברוך הוא אחר אחד שאין לו אחר אבל הקדוש ברוך הוא אחד שאין לו שני ואין אדם יודע היכן מקומו ולא המלאכים ומהללים שמו יודעים היכן מקומו שנאמר (יחזקאל ג יב) ברוך כבוד ה' ממקומו ולא השמים והארץ מן המקום שהוא שם שכן אנשי לשכת הגזית

קוראין אותו מקום של עולם ואין העולם מקומו אבל הרוח לא מצינו שנתלה אלא בהקדוש ברוך הוא שנאמר ורוח אלקים מרחפת (בראשית א ב) רוח אל עשיתי (איוב לג ד) מנשמת אל יתן קרח (שם לז י) ועתה ה' אלקים שלחני ורוחו (ישעי' מח טז) רוח ה' דיבר בי (שמואל ב כג ב) תשלח רוחך יבראון (תהלים קד ל) תן לחכם ויחכם עוד:

וכל אסיפה שבתורה לשון כינוס חוץ משנים תוסף רוחם יגועון (תהלים קד כט) אם היה לשון כינוס למה יגועון אלא לשון פזור פזר רוחם ואחר כך יגועון ואל עפרם ישובון והשנית אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים (צפני' א ג) ומנין שהוא לשון כילוי ממה שאמר שלמה עת ללדת ועת למות (קהלת ג ב) אמר שלמה כנגד הלל הגדול עשרים ושמונה תמורות ובהלל הגדול עשרים ושיש פסוקים נשתירו שתי תמורות כנגד שני לחות הברית:

תמורה ראשונה עת ללדת כנגד הודו לה' כי טוב (תהלים קלו א) שכיון שוולד של אדם נולד הודאה גדולה נותנין להקדוש ברוך הוא אביו ואמו שיצא מתחילה מן הגידים ומהעצמות ומכל האברים ונכנס והולך בחוליות של שדרה עד בואו לשדרה ומן השדרה לזכר ומן הזכר לרחם אמו והוא נוצר שם לארבעים יום ועושה שם תשעה חדשים ואחר כך יוצא ברתת ובזיע ובצער ובצירי יולדה ויוצא בשלום ולכך ראוי לתת הודאה גדולה הודו לה' כי טוב בחסדו בראו ובחסדו הוציאו ובחסדו העמידו ולולי חסדו לא היה העולם נבנה שנאמר אמרתי עולם חסד יבנה (תהלים פט ג):

תמורה שניה ועת למות כנגד הודו לאלקי האלקים שהוא ממית ומחיה והוא אלקי האלקים ולא כאלו האומרים שתי רשויות הם בעולם אחד ממית ואחד מחיה אלא הוא אלקי האלקים שהוא ממית ומחיה שנאמר (דברים לב ט) אני אמית ואחיה הוא היה והווה והוא יהיה ובחסדו הוא מחזיר הנשמה לגוף כי לעולם חסדו:

תמורה שלישית עת לטעת כנגדו הודו לאדוני האדונים שאם נטע אחד נטיעה או פרדס אל יאמר אדם נטיעה שלי ופרדס שלי שאם לא ימטיר הקדוש ברוך הוא להשקות הנטיעה והפרדס היכן נטיעתו אלא הקדוש ברוך הוא הוא אדון לכל דבר שנאמר (יהושע ג יא) ארון הברית אדון כל הארץ הרי המקום נקרא אדון לארון הודו לאדוני האדונים שבחסדו מגדלה ומרוה את הנטיעה ובחסדו מעלה פירותיה כי לעולם חסדו:

תמורה רביעית עת לעקור נטוע כנגד לעושה נפלאות מוציא לח מיבש ועלין מעצים ומרוה את הנטיעה ומגדלה ואין אחר זולתו שנאמר (יחזקאל יז כד) כי אני ה' וגו' הובשתי עץ לח והפרכתו עץ יבש אני ה' דברתי ועשיתי כי לעולם חסדו:

תמורה חמישית עת להרג כנגד לעשה השמים מה השמים אינם זזים אלא עומדים כך דינו של נהרג אינו זז לעולם עד שיתבע ומפיל מזלו ממנו מלמעלה למטה שכן מצינו שכיון שהקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה תחלה נפרע משר שלה שנאמר (ישעיה כד כא) יפקוד ה' על צבא המרום במרום וגו' ובחסדו הוא עתיד להחיותם בדין ולדון אותם כי לעולם חסדו:

תמורה ששית עת לרפא כנגד לרוקע הארץ מה הארץ רוקעה על המים זו לעמת זו ותמורת זו כך החולי והרפואה כנגדה ובחסדו הוא מרפא לכל באי עולם כי לעולם חסדו:

תמורה שביעית עת להרוס כנגד לעושה אורים גדולים מה המאורות הללו פורצין והולכין ברקיע ואין הולכין ממערב למזרח כך כל מי שהוא פורץ גבול עולם או גדרן של חכמים או גדרה של תורה אין לו מחילה וסליחה ואורו כבה כמו שהמאורות כבין במערב בגבול התחום ואינן נראין ובחסדו הוא מאיר להם מאורו והוא מנהיגו של עולם כי לעולם חסדו:

תמורה שמינית ועת לבנות כנגד את השמש לממשלת ביום מה השמש יוצא בגבורה שנאמר (תהלים יט ו) ישיש כגבור לרוץ ארח ועת הבנין אינו נאה אלא ביום שהשמש יוצא בו ומה השמש שידוע שכיון שיזריח עתיד הוא לשקוע ולהכבות מן העולם ואפילו הכי יוצא ומאיר לעולם כך האדם אף על פי שהוא עתיד למות ולהתכסות מן העולם אף על פי כן אינו

נמנע מלבנות והוא סימן לחיות בתחיית המתים כשמש שמזריח לאחר שקיעתו והשמש כמו כן אינו נמנע מלהאיר לעולם כי לעולם חסדו:

תמורה תשיעית עת לבכות כנגד את הירח וכוכבים לממשלות בלילה מה הבכיה הזאת אינה אלא מצרה ומקוצר רוח כן הירח וכוכבים שולטים בלילה שהלילה צער לבריות מן החשך והאפל שבו אבל האור הוא שמחה לעולם שנאמר (תהלים צו יא) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה:

תמורה אחד עשרה ועלזים ובוזזים ממונם והמצרים היו מתים כי לעולם חסדו תמורה אחד עשרה עת ספוד כנגד ויוצא ישראל מתוכם שהיו אלו סופדים ואלו שוחקים ישראל בוזזין והמצרים סופדים וישראל שמחים ובחסדו הוא עתיד לגאול אותם פעם שניה מכל הארצות שנאמר (ישעיה יא יא) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו כי לעולם חסדו:

תמורה שתים עשרה ועת רקוד כנגד ביד חזקה מלמד שהיו ישראל שמחין ומרקדין שנאמר (תהלים קה מג) ויוצא עמו בששון וכן לעתיד לבא אינן נגאלים אלא בשמחה וברינה שנאמר (ישעיה לה י) וכדוויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם כי לעולם חסדו:

תמורה שלש עשרה עת להשליך אבנים כנגד לגוזר ים סוף לגזרים עשה הים כבנין של אבנים ועשה שנים עשר שבילים והמים היו עומדים כחומות וכיון שעברו ישראל בתוכו השליכם עליהם כאבנים ונשתקעו מצרים בים והודו [ישראל] בחסדו של מקום כי לעולם חסדו:

תמורה ארבע עשרה ועת כנוס אבנים כנגד והעביר ישראל בתוכו וגו' והביאם לסיני וכנסם והעמידם סביב סיני שנאמר והגבלת את העם סביב (שמות יט יב) וישראל נקראו אבנים שנאמר משם רועה אבן ישראל (בראשית מט כד) וכתוב אבן מאסו הבונים (תהלים קיח כא) וקבלו התורה שהיא לעולם כי לעולם חסדו:

תמורה חמש עשרה עת לחבוק כנגד וניער פרעה וחילו בים סוף כאדם שהוא רץ לחבק את חבירו כך היו רצים מצרים אצל ישראל לתופסם למלחמה ונתרחקו ישראל מהם ונטבעו הם בים וישראל נוצלו כי לעולם חסדו:

תמורה שש עשרה ועת לרחוק מחבק כנגד למוליך עמו במדבר שהפריש את ישראל משיעבוד המצרים ומחיבוק מצרים וצרותיהם כי לעולם חסדו:

תמורה שבע עשרה עת לבקש כנגד למכה מלכים שבקשו ישראל הנחלה שהנחילם המקום ונהרגו המלכים שבאותם הארצות ואל תאמר מלכים קטנים היו אלא למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו:

תמורה שמונה עשרה ועת לאבד כנגד ויהרג מלכים אדירים שאיבדום בני ישראל והשליט את ישראל עליהם ומי הרגם הקדוש ברוך הוא שנאמר ויהרג מלכים ולא כתיב ויהרגו שאילולי שהקדוש ברוך הוא שעזרם והרג אותם לא היו יכולים להם כי לעולם חסדו:

תמורה תשע עשרה עת לשמור כנגד לסיחון מלך האמורי ששמר הקדוש ברוך הוא לישראל ולא נפלו ביד סיחון ועמו אלא הפילו בחסדו ביד משה כי לעולם חסדו:

תמורה עשרים עת להשליך אבנים כנגד ולעוג מלך הבשן שהשליך הקדוש ברוך הוא אותו הר ששם על ראשו להשליך על ישראל והשליכו על צוארו (ונחלק) [ונחנק] ובחסדו הגדול מסרו ביד משה שנאמר (דברים ג יא) כי רק עוג מלך הבשן וגו' כי לעולם חסדו:

תמורה עשרים ואחת עת לקרוע כנגד ונתן ארצם לנחלה כאדם שלובש מלבוש וקורעו אחר ממנו ופושטו ממנו ולקחו בעל כרחו כך לקחו בעל כרחו את ארצם כי לעולם חסדו:

תמורה עשרים ושתיים ועת לתפור כנגד נחלה לישראל עבדו שנתפרה ונתקיימה הארץ ביד ישראל מה התופר הזה תחלה קורע ואחר כך תופר כך ארץ ישראל היתה קרעים קרעים ביד מלכים ולקחוה מידם ישראל ונדבקה והנחילם להם בחסדו כי לעולם חסדו:

תמורה עשרים וארבע ועת לדבר כנגד ויפרקנו מצרינו בשעה ששובר זרוע האומות אנו מבקשין לומר שירה שנאמר מזמור שירו לה' שיר חדש וגו' (תהלים צח א) וכתוב בתריה הודיעה ה' ישועתו וכתוב זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל וגו' כי לעולם חסדו:

תמורה עשרים וחמש עת לאהב כנגד נותן לחם לכל בשר כשישראל אוהבין להקדוש ברוך הוא שולח ברכתו בארצם שנאמר (ויקרא כו ד) נתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו כי לעולם חסדו:

תמורה עשרים ושש ועת לשנא כנגד הודו לאל השמים שהודייה גדולה מבקשין ישראל להודות להקב"ה שהטיל ביניהם ובין אומות העולם שנאה ותחרות שאילולי כן היו מתערבין בגוים ולמדים ממעשיהם כמו שנאמר (תהלים קו לה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם לפיכך הודו לאל השמים כי לעולם חסדו:

נשתיירו שתי תמורות עת מלחמה ועת שלום כנגד שני לחות הברית מלחמה שנאמר (במדבר כא יד) על כן יאמר בספר מלחמות ה' אם זכה ועוסק בתורה יעשה ממלאכי השלום שנאמר (ישעיה לג ז) הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום וגו' וכתוב (איוב כה ב) המשל ופחד עמו:

הא למדת שכל מה שיש בעולם תמורות עליונים ותחתונים ראשונים ואחרונים מזרח ומערב צפון ודרום ושאר כל התמורות שהזכרנו לך והוא אחד ואין בלעדיו ראשון ואחרון אל מלך נאמן מושל בכל שוכן עד וקדוש שמו (ישעיה נז טו) וברא בעולמו דבר מיוחד ואין לו שני ואין לו תמורה להודיע לכל באי העולם שהוא אחד והוא ברא עולמו:

ומעשה באחד שבא מין אחד ואמר לרבי עקיבא העולם הזה מי בראו אמר לו הקדוש ברוך הוא אמר לו הראני דבר ברור אמר לו למחר תבא למחר בא אצלו אמר לו מה אתה לובש אמר לו בגד אמר לו מי עשאו אמר לו האורג אמר לו איני מאמינך הראני דבר ברור אמר לו ומה אראה לך ואין אתה יודע שהאורג עשהו אמר לו ואתה אינך יודע שהקדוש ברוך הוא ברא עולמו נפטר אותנו המין אמרו לו תלמידיו מהו הדבר ברור אמר להם בניי כשם שהבית מודיע על הבנאי והבגד מודיע על האורג והדלת מודיע על הנגר כך העולם מודיע על הקדוש ברוך הוא שהוא בראו אשרי האיש אשר לבו מלאו להתבונן במעשיו להכיר את בוראו כי מוצאו מצא חיים ויפק רצון מה' (משלי ח לה)

בתי מדרשות חלק ב – מכילתא

פרשת וארא

ר' ישמעאל אומר וידבר אלקים אל משה אמר ר' יוסי אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אני הוא שאמרתי והיה העולם שנאמר (תהלים נ א) אל אלקים ה' דבר ויקרא ארץ (שם נ ב) מציון מכלל יפי אני הוא שאמרתי לאברהם בין

הבתרים (בראשית טו יג) ידוע תדע ועכשיו הרי שבועה מבוהלת לפני להוציא את בני ישראל ממצרים ואני מבקש להוציאם ואתה אומר לי שלח נא ביד תשלח:

ר' יהושע אומר וידבר אלקים אל משה נאמן אני לשלם שכר יצחק בן אברהם שיצא ממנו רביעית דם על גבי המזבח ואמר לו ועכשיו הרי השבועה מבוהלת לפני שלא כדרך ארץ להוציא את ישראל ממצרים ואני מבקש להוציאם ואתה אומר לי שלח נא ביד תשלח:

ר' שמעון בן יוחאי אומר וידבר אלקים אל משה וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא אני הוא שאמרת לי עקב (בראשית כח יד) והיה זרעך וגו' ועכשיו הרי השבועה מבוהלת לפני שלא כדרך הארץ להוציא את בני ישראל ממצרים ואני מבקש להוציאם ואתה אמרת לי שלח נא:

ר' יהודה אומר וידבר אלקים אל משה אמר הקדוש ברוך הוא למשה אני אלוה דיין רחמן מלא רחמים בניי שרוים בצער ואני אומר להוציאם ואתה אומר שלח נא ביד תשלח:

ר' נחמיה אומר וידבר אלקים אל משה אמר הקדוש ברוך הוא למשה גלוי וידוע לפני צער שעמי סובל במצרים שנאמר (שמות ב כה) וירא אלקים את בני ישראל בני שרוים בצער ואני שרוי ברווחה ואני מבקש להוציאם ואתה אומר שלח נא ביד תשלח:

ר' יוסי הגלילי אומר וידבר אמר הקדוש ברוך הוא למשה ראויים היו ישראל לכלייה במצרים עד שגמר האחרון שבהם את פסחו שנאמר (יחזקאל כ ז) ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו והם לא עשו כן אלא וימרו בי בית ישראל וגו' (שם יג) [הריני עושה עמהן בעבור שמי הגדול שלא יתחלל] שנאמר (שם ט) ואעש למען שמי וגו':

ר' יהושע בן קרחה אומר וידבר אמר הקדוש ברוך הוא למשה לא היה ראוי להם לישראל במדבר אלא רעב וצמא ערום ועריה ונאמן אני לשלם שכרו של אברהם הצדיק מה שעמד ועשה למלאכי השרת שנאמר (בראשית יח ח) והוא עומד עליהם וגו':

רבי טרפון אומר וידבר אלקים ראויים היו ישראל להנתן ביד עמון ומואב ועמלק אלא בשבועה נשבעתי שלא ימסרו בידם שנאמר (שמות יז טז) ויאמר כי יד על כס יה וגו':

ר' עקיבא אומר אמר הקדוש ברוך הוא למשה בשבועה בגזירה באמירה נשבעתי שלא תכנס לארץ ישראל אמר ר' עקיבא וכל כעס זה למה בשביל שאמר (שמות כג) ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך:

אמר ר' אליעזר המודעי חלילה לאותו הצדיק שיאמר כלשון הזה אלא כך אמר לפניו רבון העולמים לא מי שגואל הוא מציל הוא רבון העולמים יודע אני שאתה עתיד להוציא את בניך ממצרים שמא על יד אחר אתה עתיד להוציאם ואני לא זכיתי שיצאו על ידי השיב הקדוש ברוך הוא ואמר למשה משה אתה זכית ועל ידך אני מוציאם ממצרים תדע לך שכן שמתוך תשובה שאמר לו אתה למד שנאמר (שם ו א) ויאמר ה' אל משה עתה תראה וגו' וחכמים אומרים זכות עמרם אביך שעמדה לך שעמד ועשה דבר גדול בישראל והסכימה דעתו לדעתו של מקום אמרו מה אנו מועילים נושאים נשים ומולידים בנים ומייגעין עצמנו ומאחר שמשקעין את בנינו במים חוזרים וכובשים אותם בבנין ועמד ועשה דבר גדול בישראל מה עשה גרש את אשתו בתוך שלשה חדשים שהיתה מעוברת והלכה לבית אביה ועמדו כל ישראל וגרשו את נשותיהן לאחר שלשה חדשים זרק לה קידושיה לקיים מה שנאמר (שמות ב א) וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי וגו' והיו מצרים משחקין לפניו כחנתנים וככלות לקיים מה שנאמר (תהלים קיג ט) אם

הבנים שמחה הללויה והיו מצרים מונין לה שתלד לשלשה חדשים וילדה לה ומה צריך לומר נטל עמרם [אשה או] לא נטל אלא להודיע לכל באי העולם זכותו של עמרם הצדיק:

השיב משה ואמר לפני הקדוש ברוך הוא רבון כל העולמים אתה אמרת לי רד למצרים והוצא את בני ישראל ממצרים מתיירא אני מבני אדם שברחתי מהם אמר לו אל תירא מהם שכולם מתו שנאמר (שמות ד יט) כי מתו כל האנשים המבקשים וגו' השיב הקדוש ברוך הוא ואמר למשה בני אדם ששלח פרעה לתפשך מי עשאים אלמים חרשים סומים לא אני שנאמר (שם ד יא) ויאמר ה' אל משה מי שם פה לאדם השיב משה ואמר לפני הקדוש ברוך הוא אתה אומר לך הוציא ששים רבוא בני אדם מתחת סבלות מצרים ומתחת שעבודן של מצרים אלו על מאה בני אדם או על מאתים בלבד אתה אומר לי הדבר עד אין [עדיין] קשה לי מאד אלו התרתי בהם שנה או שתים לפני הדבר כבר היה הדבר עשוי אלא מאחר ששיעבדו בהן מאתים ועשר שנים עכשיו יאמר לי פרעה [מי שיעבדו עבד עשר שנים ולא מיחה בו כל בריה יבוא אחר ויוציאו מתחת ידו או מי שיעבד את הכרם עשר שנים ולא מיחה בו כל בריה יבוא אחר ויוציאו מתחת ידו רבונן של עולם כבדים ומכובדים דברים הללו שאתה אומר לי כי כבד פה וכבד לשון אנכי

פרשת שמות

ומשה היה רועה וגו' וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה (שמות ג א ב) רבי שמעון בן יוחאי אומר מפני מה נגלה הקדוש ברוך הוא משמי מרום והיה מדבר עם משה מתוך הסנה אלא מה הסנה קשה מכל אילנות שבעולם שכל ציפור שנכנסת לתוכו אינה יוצאת מתוכו בשלום עד שמתחתכת אברים אברים כך היה שיעבודן של ישראל במצרים קשה מכל שיעבוד שבעולם ומעולם לא יצא ממצרים עבד ולא שפחה בן חורין אלא הגר בלבד שנאמר (בראשית יב כ) ויצו עליו פרעה וגו':

ומנין שהיה שיעבודן של ישראל [במצרים] קשה מכל שיעבוד שבעולם שנאמר (שמות ג ז) ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי וגו' ומה תלמוד לומר ראה ראיתי שני פעמים [אלא] מאחר שהיו משקיעים את בניהם במים היו חוזרים וכובשים אותם בבנין:

משלו משל למה הדבר דומה לאחד שנטל את המקל והכה בו שני בני אדם ונמצאו שניהם מקבלים את הפציעה מתחת יד המקל כך היה שיעבוד של ישראל במצרים קשה מכל שיעבוד שבעולם וגלוי וידוע [זאת] לפני המקום לכך נאמר (שמות שם) כי ידעתי את מכאביו:

ר' אליעזר אומר מפני מה נגלה הקדוש ברוך הוא משמי מרום והיה מדבר עמו מהסנה אלא מה הסנה הזה שפל מכל אילנות שבעולם כך ירדו ישראל למדרגה התחתונה והקדוש ברוך הוא ירד עמהם וגאלם שנאמר (שמות ג ח) וארד להצילו מיד מצרים:

ר' יהושע אומר מפני מה נגלה הקדוש ברוך הוא משמי מרום והיה מדבר עם משה מהסנה והלא כשירדו ישראל למצרים שכניה ירדה עמהם שנאמר (בראשית מו ד) אנכי ארד עמך וגו' ונגלה שכניה עמהם שנאמר (דברים א לא) ובמדבר אשר ראית וגו' ר' חייא ור' יהודה אומרים בא וראה רחמיו של מי שאמר והיה העולם עם ישראל שכל זמן שישראל נתונים בצער [כביכול] צרה לפניו שנאמר (ישעי' סג ט) בכל צרתם לו צר אין לי אלא צרת צבור צרת יחיד מנין תלמוד לומר (תהלים צא טו) יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה וכן הוא אומר (זכרי' ב יב) כי הנגע בכם נגע בבבת עינו ר' יהודה אומר אין תלמוד לומר ו'ו' אלא יו"ד מלמד שכל מי שמזיק

לאדם מישראל כאלו מזיק לפני מי שאמר והיה העולם וכל זמן שישראל שרוים ברווחה הקדוש ברוך הוא שרוי ברווחה עמהם ובשמחה וכן הוא אומר (תהלים קו ה) לראות בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך:

ר' יוסי הגלילי אומר מפני מה נגלה הקדוש ברוך הוא משמי מרום והיה מדבר עם משה מהסנה מפני שהוא טהור שאין אומות העולם עושין אותו עבודה זרה ר' אליעזר בן ערך אומר וכי מפני מה נגלה הקדוש ברוך הוא משמי מרום למשה בסנה והלא היה [לו להיות נגלה] מארזי הלבנון ומראשי ההרים ומראשי הגבעות אלא השפיל הקדוש ברוך הוא את שכינתו ועשה דברו כדרך ארץ שלא יהיו אומות העולם אומרים מפני שהוא אלוה ובעל עולמו עשה דברו שלא כדין:

לפיכך כבש הקדוש ברוך הוא את משה ששה ימים ובשביעי אמר לו (שמות ד יג) שלח נא ביד תשלח שנאמר (שם ד י) ויאמר משה אל ה' בי ה' לא איש וגו':

משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו עבד והיה אוהבו אהבה גמורה ובקש המלך לעשותו אפטרופוס שלו להיות מפרנס בני פלטין של מלך מה עשה אותו המלך תפש את העבד בידו והכניסו לבית גנזיו והראהו כלי כסף וכלי זהב ואבנים טובות ומרגליות וכל מה שיש לו בבית גנזיו ומאחר כן הוציאו והראהו אילנות גנים ופרדסים וקרפיות וכל מה שיש לו בשדות לאחר כן כבש העבד את ידיו ואמר איני יכול לעשות אפטרופוס להיות מפרנס בני פלטין של מלך אמר לו המלך הואיל ולא היית יכול לעשות אפטרופוס למה הטרחתני כל הטרחה הזו וכעס עליו המלך וגזר עליו שלא יכנס לפלטין שלו כך כבש הקדוש ברוך הוא למשה ששה ימים ובשביעי אמר לו שלח נא ביד תשלח נשבע לו הקדוש ברוך הוא שלא יכנס לארץ ישראל שנאמר (במדבר כ יב) לכן לא תביאו וגו' השיב הקדוש ברוך הוא ואמר למשה אתה אומר לי שלח נא חיך יהושע גידולי ירך וריבוייך [הוא] מכניס את ישראל לארץ אבל אתה אין אתה נכנס עמהם שנאמר (במדבר כ יב) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען וגו':

ואמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם אתה אמרת לי רד למצרים והוצא את בני ישראל ממצרים בודאי אני שליח ובידי שליח ושליחותנו יפה באדם אחד בפעם אחת והלא אין שליחות זאת יפה אלא בשני בני אדם שנאמר (קהלת ד ט) טובים השנים מן האחד ואומר (דברים יז ו) על פי שנים עדים וגו' השיב הקדוש ברוך הוא ואמר [למשה] יודע אני על מי אתה עומד ומבקש רחמים הלא על אהרן אחיך אתה עומד ומבקש רחמים שתלך אתה והוא בשליחותי זה כבר שרתה עליו רוח הקודש והוא יושב ומשמרך בשביל של מצרים וכיון שרואה אותך הוא שמח שנאמר (שמות ד יד) וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבבו השיב הקדוש ברוך הוא (לאמר) [ואמר] למה כשנגלתי עליך מתוך הסנה הסתרת פניך ממני שנאמר (שם ג ו) ויסתר משה פניו וגו' ועכשיו (אימתו) [איך] יהיה לך פתחון פה לדבר בפני כעבד בשר ודם שהוא מדבר לפני קונו משה דברן מדבר אין לי שלוחים שרפים וגדודים אופנים ומלאכים גלגלי המרכבה שאשלחם למצרים ואוציא את בני ישראל ממצרים בודאי אתה הוא ראוי לשטיפה מיד אבל מה אעשה לך שבעל עולם אני ובעל רחמים וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני יי

בתי מדרשות חלק ב – ספר זרובבל

קטע א

משיח יי ואען ואומר לו לשאול אני צריך ויאמר לי שאל לך ואגיד לך ואומר לו אתה הוא מיטטרון ויען בקול נעים ויאמר לי אני הוא מטטר' מיכאל שר צבא יי וישימני להיות על עמו ועל אוהביו אני הוא המנהיג את אברהם בכל ארץ כנען וברכתי אותו בשם יי אני הוא הפודה את יצחק ובכו עליו המלאכים דכתיב (ישעיה לג ז) הן אראלם צעקו ואני הוא שהדבקתי עם יעקב בעבר הנהר ואני הוא המנהיג את ישראל במדבר ארבעים שנה בשם יי אלקי ישראל ואני הוא הנראה ליהושוע בגלגל ואני הוא הממטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יי מן השמים אשר שלחני וישם שמי כשמו ואתה זרובבל שאל לך ואגיד לך ואען ואומר לו האיש הלז אמר לי אני הוא משיח יי ואתמה עליו ויאמר לי מיטט' הוא משיח יי והנולד לבית דוד ויצפיהו יי להיות נגיד ברית עם קדש זה הוא מנחם בן עמיאל וזה נולד כבוא נבוכדנצר לירושלים וישמיהו ברוח יי וישימהו במקום הזה עד עת קץ ואני זרובבל

קטע ב

ארץ אויביהם ולהשפיל כל נשא עליהם ולא תקום מחשבתם והארץ תקוץ ותתמוגג בנשיאיה ותתעורר המלחמות במושבי עליה ובני גומר ילחמו עם היפתים ובידם ישברו אחר הדברים האלה יצא איש ממדבר צנעה מבני יקטן גבוה קומה ויפה תואר וחושב מחשבות ומגיד אחור וארץ מולדתו היא גולגל ועל ידו יכרתו כל בני אלגלב ולא ישאר לו איש יושב על כסא מלכות כי שמועות יבהלוהו מקול המונו הגדול ויצא נדחף ובורח אל ארץ מזרח בעת ההיא יבוא הצנעני בחיל גדול רב מאד כחול אשר על שפת הים לרוב אל ארץ קמוניה אפריקה הגד' א' המערב וימצאה מהומה מבוכה ומבוסה ואנשיה כצאן אשר אין להם רועה וימ' וילכו עליו לקחת את כל ארץ המזרח ואדום ואת הר עשו ואת כל ארץ כוש ויש בה לשונות בלדת ודין:

ויהרוג גבורי בני ישמ' וכל בני קדר וגם יושבי צור ויאסוף הזהב והכסף לעיר הקדש את ירושלים אז יגדל שמו וירם לבבו ובאח מלכותו ירך ובימיו יעמד משיח שקר דובר כזב ותפל ומרמה ויגדל שמו ויורם לבבו ויזנו אחריו אנשים רבים ודמותו רגליו כרגלי דוב וידיו כידי נמר יפה עינים ושובר לחי שואג ככפיר ונוהם כארי ויחיה מתים ויוציא אסירי בור ויפקוח עיני עורים ויוריד לחם מן השמים וימשוך נהרי דבש נחליו ויכלו אחריו כל בני קדר הוא ימלוך מ' יום אחרי כן

קטע ג

וידקור את נחמיה בירושלים וספדו אותו כל ישראל ויתמרמרו עליו במרירות (הבכיות) ובכיות ואחר כך תבא אשת נתן הנביא בן דוד חפצי בה אם מנחם בן עמיאל בן דוד והאותות האלה מגיעות בחודש אב בששה לחודש ידקור שדוי מלך פרס את נחמיה בירושלם ויגיע לישראל אבל על אבל ויצר להם מאד ויפוצו למדבר ירושלם למלאות לאבל נחמיה מ"א יום תהיה נבלתו מושלכת בשערי ירושלם ואדם ובהמה וחיות ועופות לא יכלו ליגע בו ולאחר מ"א יום קוברו הקדוש ברוך הוא בקברות בית יהודה ואני זרובבל

הוספתי לשאול מטטרון ומיכאל שר צבא ה' על אתות ברית עם קדושים ויאמר אלי העגל הזה פיהו ירבץ וכולו הסעיפי והכרך הזה היא עיר נינוה עיר הדמים היא רומה רבתא ואמרתי לו אדוני עד מתי קץ הפלאות וידבקני ויאחז בידי וביאני על בית החרף ויראני שם אבן שיש לה פנים כמראה הבתולה אשר לא ידעה איש ויפה עד למאד ויאמר אלי זרובבל מה אתה רואה ואומר לו אני רואה צלם שיש ודמות פניה כאשה יפה ויען ויאמר אלי האיש המדבר בי ויאמר הצלם הזה אשת בליעל היא ובשעה שרואה בליעל את הצלם תהר ותלד לו את ארמילוס והיא היתה ראש כל עבודה זרה והדבר הזה היה בנביאות ה' אל זרובבל ותצר לי נפשי מאד ואקום ואלך ואשתומם ואתודה שם לה' אלקי ישראל והוא אלקי כל בשר ישלח מלאכו ויודיעני מה שאשאל ממנו ועוד תפלה בתוך פי והפסיקני ואראהו ואדעהו כי הוא המדבר עמי את כל הדברים האלה ואכרע ואשתחוה

קטע ד

ואחרי מותו תחשך השמש מקצה השמים ועד קצה השמים ותפול חרדה גדולה על בני אדם וימ' תח' משיה בן אבי ספון וה' יעיר את לבבו ויבנה את חומות הבית ויאריך שנים וימים וידו באיי הים וימ' תח' מיד בן מעו' ויסר את כל עמו בעקרבים וימת עם רב על ידו ואת ימ' בן מעו' בן גזיר והוא יקרא בשם אבותיו ולא יאריך ימים וביום מותו תחון הממ' על שנים ויבא איש מבני קדר ומיוצאי חלציו יעמוד מ' ויהי א יושבים לו על כסא מלכותו ויאסוף בנו הבן השמד תח' כסף וזהב עד אין מספר ובשמים ואבן יקרה וספיר ויהלום אשר לא נמצאו באוצרות אבתיו ובעצמו תשבר מלכותו וגם בנו אשר ימלוך תחתיו יעשיר עשר גדול ויחזק על הממלכה באמונה וגם הוא ומין רד"ך ירש' ויבנה את בית ה' אלהי ישראל ותמשול ידו באיי הים ויושבי תבל מכל אשר היו לפניו וישמו עבד אלמלך בן מרואן וימ' תח' ויליד בן מרואן וישפך דם רב עד מאד וידכה בני איש ויבנה עיר גדול ויקראה על שמו וימות לפני עמה ויעמוד אחריו איש גבור חיל וישמו כשם א' ממלכי ישראל וישמו סולימאן בן עבד אלמלך ויאסוף זהב עד למאד ובשמים ואבני שוהם ואבני בדולח ובגדי שש ומשי ומעשה רוקם וחושב מחשבות וימים מעטים יחיה ואחריו יקום מלך תם אהב משנאו ושונא אוהבו

קטע ה

[יפול ולא יוסיף] קום עד עולם ויפיל הקדוש ברוך הוא שרו של עשו לפני המשיח שנאמר (ישעיה כד כא) יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה וכבוש מלך המשיח לכל ארץ ישראל ולכל היושבים בה ויגרש אדום וישמעאל:

ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה (עובדיה א כא) מאן מושיעים אלו מיכאל וגבריאל ואז תהיה צרה גדולה אשר לא נהיתה מהיות גוי ובעת ההיא ימלט עמנו ככל הנמצא כתוב בספר במאמר המלאך לדניאל ואז יתחיל השי"ת לעשות עמנו נסים וילחם בעמלק

מדרש אבא גוריון

פרשה א

(א) אבא גוריון איש צדיין אמר חמשה דברים מדסגיא דייני שיקרא סגיא סהדי שיקרא מדסגיא דלטוריא סגיא ממוניה דגוברין חטופין מדסגיא אפיא חציפתא איתנטלא יקרא דבני אנשא מדאמר זעירא לרבא אנא רב מינך איתקטעו שנייא מבני אינשא מדארגיזו בנייא חביבא קדם אבוהון דשמיא העמיד עליהם מלך חנף ואיזהו זה אחשורוש שנאמר ממלך אדם חנף ממוקשי עם (איוב לד ל) ולמה נקרא שמו חנף לפי שהרג [את אשתו מפני אוהבו והרג אוהבו בשביל אשתו הרג] ושתי בשביל המן ואת המן בשביל אסתר [יש לך חנף גדול מזה] וכיון שמלך צווחו הכל ווי ויהי בימי אחשורוש:

[ויהי בימי אחשורוש]. ר' ברכיה פתח מי פעל ועשה קורא הדורות מראש (ישעיה מא ד) מתחלת ברייתו של עולם גזר הקדוש ברוך הוא מי יהיה לראש בכל דור ודור אדם ראש ליצורים קין ראש להורגים הבל ראש לנהרגים נח ראש לנמלטים אברהם ראש לנמולים יצחק ראש לנעקדים יעקב ראש לתמימים יהודה ראש לשבטים יוסף ראש לחסידים אהרן ראש לכהנים משה ראש לנביאים יהושע ראש לכובשים עתניאל ראש למחלקים שמואל ראש למושחים שאול ראש לנמשחים דוד ראש למנגנים שלמה ראש לבונים נבוכדנצר ראש למחריבים אחשורוש ראש למוכרים המן ראש לקונים כיון שראו הכל שאחשורוש מוכר והמן לוקח התחילו הכל צווחין ווי ויהי בימי אחשורוש:

בימים ההם כשבת. בשעה שבקש אחשורוש לישב על כסא שלמה אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אל תנבל כסא כבודך והאיך בא לידו הכסא אחר מיתת שלמה בא ועלה שישק מלך מצרים ונטלה בכתובת בתו דכתיב ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים (דה"ב יב ה) בא סנחריב ונטלה ממצרים והביא עמו לארץ ישראל כשעלה להלחם בירושלים ואותה שעה שנפל סנחריב נטלה חזקיהו והצליח [בכל מלכותו] שנאמר ויצליח חזקיהו בכל מעשהו (דה"ב לב ל) בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דה"ב ט כג) ובחזקיהו כתיב ורבים מביאים מנחה לה' ומגדנות לחזקיהו (דה"ב לב כג) בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דה"ב ט כג) ובחזקיהו כתיב בעת ההוא שלח מרודך וגו' (מ"ב כ יב) וכשראה חזקיהו את הכסא אמר מה ראה שלמה אבי לעשות שש מעלות לכסא אלא כנגד ששה בנים שעתידים לצאת מזרעו של דוד שיהיו בהם ששה מדות ואלו הן שלמה יאשיהו דניאל חנניה מישאל ועזריה וברוח הקודש עשאו כנגד ששה מלכים שעתידין לישב עליו ואלו הן שלמה רחבעם חזקיהו אמון מנשה יאשיהו ועלה פרעה נכה ונלחם ביאשיהו ונטלה לישב עליה ולא היה יודע (מנהגו) [מנגנון] והכהו הארי על ירכו והיה צולע ונקרא שמו פרעה נכה ומתרגמינן פרעה חגירא וכשבא נבוכדנצר למצרים ומצא הכסא והוליכה לבבל וביקש לישב עליה ולדון את צדקיהו ברבלה אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא [רבש"ע] יתקיים בנו הכתוב ואויבינו פלילים (דברים לב לא) אף הוא לא היה יודע מנהגו של מנגנון והכהו הארי על צד שמאלו ונפל ממנה ועליו הכתוב אומר איך נפלת משמים הילל בן שחר (ישעיה יד יב) וכי משמים נפל אלא מכסא נפל שנאמר בו וישב שלמה על כסא ה' (דה"א כט כז) וכשמלך דריוש והחריב לבבל נטלו והוליכו לעילם אשר במדי הה"ד ושמתי כסאי בעילם (ירמיה מט לח) ואעפ"כ לא ישב עליו וכשעלה אחשורוש בנו הביא חכמים לעשות כמותו ולא יכלו לעשות כמותו ובאי זה צד היה עשוי היה מכובש באבנים טובות ומרגליות כמוהו לא נעשה לכל מלך ושש מעלות היו לו ומשש מעלות היה עולה בו ושש דרכים היה לו ועל כל דרך שש מעלות ועל כל מעלה שני אריות

ובמגנון היה עולה וכיון שהמלך דורס היו האריות פושטין את ידיהן זה מזה וזה מזה והיה כתב מורשם בידיהם פנה לימינו וקורא לא תכירו פנים במשפט פנה לשמאלו והיה קורא לא תקח שוחד וכן בכל י"ב אריות כתוב בהן כגון אלו הפסוקים וכל מעלה היה מכובשת באבנים טובות מהן לבנות ומהן ירוקות אדמדמת ואבני קריסטלינון ואילני תמרים מקיפין לכסא מכורכין בבגדי שש וטווסין של שן מוכנין כנגד כנפי הנשרים ושני עמודים של שיש על ראשי האריות ושני אריות של זהב חלולים משני צדי הכסא והיו מלאים מכל מיני בשמים ושתי קתדראות היו עומדין משני צדי הכסא אחד לגד החוזה ואחד לנתן הנביא ושבעים קתדראות מקיפין לכסא לשבעים זקנים ועל כל דרך ודרך שני אריות ושני נשרים עומדים על רגליהם זה כנגד זה וכשהמלך עולה לכסא נותן רגלו על מעלה הראשונה חוזר הגלגל בתוך המגנון והארי פושט את ידו של ימין והנשר גפו של שמאל והמלך נשען עליהם ועולה למעלה השנייה עמד על המעלה וגלגל חוזר והנשר פושט גפו של ימין והארי ידו של שמאל והמלך נשען עליהם ועולה וכן לכל מעלה ומעלה והיה טווס של כסף טען במגנון למלך ומושיבו על הכסא והנשרים פורסים גפיהם והיו עולים במגנון ומסככים למעלה מראשו ויונה של זהב יורדת מן העמוד ופותחת את הארון ונוטלת את התורה ונותנה אותה על ברכיו לקיים מה שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (דברים יז ט) וארי פושט ידו ונוטל העטרה ונותנה על ראשו והעומדים [שם] אומרים תקום מלכות בית דוד לעולם. ועל כל מעלה ומעלה היו בו חיות טהורות כנגד טמאות במעלה הראשונה שור וכנגדו ארי שניה טלה [וכנגדו] זאב שלישי גדי [וכנגדו] נמר רביעית צבי [וכנגדו] דוב חמישית נשר [וכנגדו] יונה ששית נץ [וכנגדו] צפור והוא עולה ונותן שלום ביניהן והיה קורא על כל מעלה ומעלה פסוק אחד על מעלה ראשונה אומר תורת ה' תמימה משיבת נפש (תהלים יט ח) בשניה עדות ה' נאמנה מחכימת פתי (שם שם) בשלישית פקודי ה' ישרים משמחי לב (שם שם ט) ברביעית מצות ה' ברה מאירת עינים (שם שם) בחמישית יראת ה' טהורה עומדת לעד (שם שם י) בששית משפטי ה' אמת צדקו יחדו (שם שם) ואח"כ וישב שלמה על כסא ה' וכהן גדול וסנהדרין באין ושואלין בשלומם ויושבין מימינו ומשמאלו ודנין עמו את הדין וכשהיו באין העדים לפני המלך המגנין פוקים והגלגלים חוזרין והאריות נוהמין והנשרים פורחין והטווסין מצפצפין וכל כך למה לחטוף לבם ויעידו האמת וכיון שראה אחשורוש ביקש לישב עליו ולא יכול שלח והביא אומנין מצור ומאלכסנדריא ולא עשו כמותו ועשה כסא וישב עליו ושלוש שנים עסקו בו לקיים מה שנאמר בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו:

[בשנת שלש למלכו]. ובשנת שלש ישב על אותו כסא ועשה משתה לכל שריו ועבדיו ולמה עשה משתה יש אומרים איפרכיות עמדו עליו וכבשם ויש אומרים יום גינוסיא שלו היה ושלח אגרות לכל שרי המדינות לבא לעשות לפניו שמחה באו לפניו מאה ועשרים ושבעה גדולים בני מלכים מן קכ"ז מדינות שהיה שליט בהם וכולם עטופים אצטלאות של לבן ובאו והיו מסובין על מטות של זהב ושל כסף:

בהראותו את עושר. ומהיכן היה לו העושר הזה אמר ר' תנחומא נבוכדנצר עינו צרה היה בממונו וכיון שנטה למות אמר כל הממון הזה איני מניחו לאויל מרווך בני עשה ספינות נחשת ומילאן זהב והטמינן בארץ והפך פרת עליהן וכשעמד כורש לבנות בית המקדש הפך פרת מעליהן ומצאן שנאמר ונתתי לך אוצרות חשך ומטמוני סתרים (ישעיה מה ג) אמר ר' לוי ששה תיסווריות מלאין כסף וזהב היה מראה להם אחשורוש בכל יום ויום באותן שמונים ומאת יום שנאמר בהראותו את עושר כבוד מלכותו [ואת יקר תפארת גדולתו הרי ששה] וישראל היו שם וכשהיו ישראל רואים כלי בית המקדש שם לא היו רוצים להסב עמהם ועשה להם מסיבה לעצמם:

ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם וגו'. אמר ר' חנינא בר פפא מלמד כששמעו גדולי הדור ברחו אמר ר' שמעון בן יוחאי מכאן שאכלו בשולי גוים בעל כרחם אמר ר' חנינא בר עיגול אמרו לישראל יכול אלקיכם לעשות לכם כסעודה זאת לעתיד לבא אמרו לו [אותה סעודה שעתידי הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא עליה נאמר] עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד ג) אם עושה לנו כזה אנו אומרים לו כבר אכלנו כמותה על שלחנו של אחשורוש:

בחצר גנת ביתן המלך. היו נטועים אילני פירות ובשמים ועשויה כיפים עד חצי האילנות ורצופה אבנים טובות ומרגליות והאילנות מצילות עליהן:

חור כרפס ותכלת. היו יריעות של בוץ וארגמן וטבעות של כסף מקושרות בחבלי בוץ והיה ארגמן פרוש תחת רגלי המשמשים ומרקדין לפני המסובין:

והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים. מי שהיה שותה בכוס זה לא היה שונה ושותה בו אלא מכניסו ומוציא אחר. דבר אחר שונים הביא כליו וכלי כל העולם כליו נאים מכלי העולם כלי וכלי בית המקדש כלי בית המקדש נאים מכליו משל למטרונה שהיתה מבטת בשפחתה [כל זמן שהיא מבטת בשפחתה] פניה משתנות כך כל זמן שכלי בית המקדש רואין כלי אותו רשע משתנים ונעשים כעופרת:

והשתיה כדת. כדת כל אומה ואומה אילין מדאי לא שתו מזגיא ארטון מן גרבא. כדת כל מקום ומקום אית אתר דבעי למיכל ובתר כן משתייא ואית דבעי למשתייא ובתר כן למיכל:

אין אונס. אמר רבי לוי כך היה טכסיס של אנשי פרס היו משקין בכוס גדול מחזיק (ר"ה שמיטות) [ד' ה' שמיניות] ונקרא פתקא ואפילו מת או משתגע לא היה מחזירו עד שישותיהו ושרי המשקים שלהם היו מתעשרים מאותן המסובין שלא ישקו אותם בו אבל אחשורוש לא הכניס אותו הכוס לתוך סעודתו דכתיב אין אונס:

לעשות כרצון איש ואיש. אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע יכול אתה לעשות כרצון איש ואיש שני אנשים מבקשים [לישא] אשה אחת שמא יכולה לינשא לשניהם וכן שתי ספינות מפורשות לים הגדול אחת מבקשת רוח דרומית ואחת [מבקשת] רוח צפונית שמא יכולה רוח אחד לנהוג את שתיהן שני בני אדם באים אצלך למחר איש יהודי ואיש צר ואויב יכול אתה לצאת ידי שניהם כאחד אלא לרומם לאחד ולצלוב את אחד ומי יכול לעשות כרצון איש ואיש הקב"ה דכתיב ביה רצון יראיו יעשה (תהלים קמה יט) ר' הונויא בשם ר' לוי אמר בעוה"ז כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מביא רוח אגרסטס בעולם ומנהיג את שתיהן כאחד שנאמר אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ (ישעיה מג ו):

גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות. אמר ר' יצחק שהיתה מוזגת להם יין שחור. מה ראה הכתוב לפרסם סעודה של ושתי אמר ר' יהושע בן קרחה להודיעך לאיזה שלוחה אסתר נכנסת אמר ר' מאיר אם כן נתן הקב"ה למכעיסיו לעושה רצונו על אחת כמה וכמה:

בית המלכות מלמד שנתנה אותן בבתים מצויירים מקום שהמלך ישן דאמר ר' אבין רוצה אשה שהיא מבטת בציירות נאות מליכל עגלות מפוטמות:

ביום השביעי כטוב לב המלך ביין. אמר ר' אבהו כשישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובתשבחות לפני הקדוש ברוך הוא אבל אומות העולם כשאוכלין ושותין מתחילין [בדברי] תיפלות הללו

אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו לא מדאי ולא פרסאי אלא כשדאי ואין כיוצא בו בעולם אמר להם מבקשים אתם לראותה אמרו לו הן ובלבד ערומה. ד"א כטוב לב המלך ביין. א"ר לוי אומות העולם אין להם טובה בטוב לב המלך אין כתיב כאן אלא כטוב [לב המלך] אבל ישראל [כתיב בהם] וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב (מ"א ח טו). ר' יודן ור' לוי אמרו משמיה דר' יוחנן כל מקום שנאמר במגילת אסתר מלך אחשורוש באחשורוש הכתוב מדבר ובכל מקום שנאמר מלך סתם במלך מלכי המלכים הכתוב מדבר כטוב לב המלך ביין כטוב לבו של הקב"ה בינה של תורה:

אמר למהומן. מהומן זה מלאך הממונה על החימה בזתא זו ביזה חרבונה אחר בא בגתא ואבגתא א"ר יצחק אמר הקדוש ברוך הוא מצחק אני עליכם כאבגתיים מאחורי הקוריוס:

להביא את ושתי המלכה בכתר מלכות אמר ר' אבא שלא יהיה עליה כלום אלא הכתר וערומה ר' שמעון בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אין הרשעים נדונים בגיהנם אלא ערומים שנאמר ה' בעיר צלמם תבזה (תהלים עג כ) ולמה בעיר אמר ר' שמעון בר נחמני בשם ר' יונתן מקום שהלסטים מקפח תמן נצלבו. אמר ר' יונתן אף המצריים לא נידונו אלא ערומים שנאמר וברוח אפך נערמו מים (שמות טו ח):

ותמאן המלכה. שלחה לו דברים שנוגעים בלב אמרה לו מה נפשך אם רואין אותי כעורה הרי אתה מתגנה בי ואם רואים אותי יפה יתנו עיניהם להרוג האיש ההוא ומקלקלין בי [רמזתו לא נרמז עוקצתו לא נעקץ] שלחה לו אי טפש יצא לבך מיינך דע שאני בתו של נבוכדנצר שהיו מלכים ורוזנים עשויים מרמס לפניו ולא היה האיש ההוא קומים איסתבליאות של בית אבא וספין בקורסין לרוץ לפני מרכבתו קטידיקון של אבא לא נידונו ערומים דכתיב באדיין גובריאי אילין כפיתו בסרבליהון (דניאל ג כא). מיד:

וחמתו בערה בו. אמר רב חנינא באותה שעה רמז הקב"ה למלאך הממונה על החימה א"ל חות ומתח קיטומי לזרוק גפן באתונא א"ר יוחנן כל אותן שבע שנים משנהרגה ושתי עד שנצלבו המן היתה חמתו בוערת בו. מתיבי הא כתיב כשוך (אסתר ב א) כשוך ולא שוך שכיכה ולא שכיכה וכיון שנצלבו המן וחמת המלך שככה:

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים. אמר ר' סימון זה שבטו של יששכר שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים (דה"א יב לב):

והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא. כרשנא מן אפריקי שתר מן אנדיקיא אדמתא מן אדום תרשיש מן קרשון מרס מרסנא ממוכן מן ירושלים:

כדת מה לעשות. למה עלתה לה כך לפי שלא היתה מנחת לאחשורוש לבנות בית המקדש ואומרת לו מה שהחריבו אבותי אתה רוצה לבנות:

ויאמר ממוכן. מה ראה ממוכן לקפוץ על העצה פליגי בה תרין אמוראין חד אמר מפני שלא זימנתו לסעודה וחד אמר מפני שסיטרתו על פניו ויש אומרים בת היתה לו והיה מבקש להשיאה למלכות:

ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה. אמר ר' חנינא בר אבהו כתיב כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידיו תרפינה (איוב ה יח) בלשון זה ניטלה המלכות מזקנה שנאמר ונתנה לרעך הטוב ממך (ש"א טו כח) ובו בלשון חזרה לה המלכות שנאמר ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה

פרשה ב

אחר הדברים האלה כשוך חמת. כשהפך מיינו ביקש אותה אמרו לו אתה הרגת אותה אמר להם למה אמרו לו שאמרת שתבא לפניך ערומה ולא באה אמר להם לא יפה עשיתי ומי נתן לי עצה להרגה אמרו לו שבעת שרי פרס ומדי מיד הרגן ולפיכך לא הזכירן עוד ויש אומרים שנתנו לו עצה לבטל בנין בית המקדש לפיכך נגזר עליהם מיתה:

ושמו מרדכי. הרשעים קודמין לשמן נבל שמו (ש"א כה כה) גליות שמו (שם יז ד) שבע בן בכרי שמו (ש"ב כ א) אבל הצדיקים שמן קודמין להם ושמו מנוח (שופטים יג ב) ושמו שאול (ש"א ט ב) ושמו ישי (ש"א יז יב) ושמו אלקנה (שם א א) ושמו בועז (רות ב א) ושמו מרדכי. דומין לבוראן דכתיב ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו ג):

ויהי אומן את הדסה היא אסתר. רב אמר בת ארבעים שנה היתה ושמואל אמר בת שבעים היתה ורבנן אמרו בת שבעים וחמש שנים. ר' ברכיה בשם רבנן דתמן אמרו אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם את יצאת מבית אביך כשהייתה בן ע"ה שנים חייך אף הגואל שעתיד לעמוד ממך על בנייך במדי לא תהא אלא בת ע"ה שנה מנין הדס"ה. כי אין לה אב ואם אמר ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר הקב"ה לישראל אתם בכיתם יתומים היינו ואין אב (איכה ה ג) אף הגואל שאני עתיד להעמיד עליכם במדי אין לו לא אב ולא אם [הה"ד כי אין לה אב ואם]:

ותהי אסתר נושאת חן. ר' נחמיה אמר העמיד מדינות מכאן ופרסיות מכאן ואסתר יפה מכולן. ר' לוי אמר נשאת חן טעונה חן [יותר מיוסף] ביוסף כתיב ויט אליו חסד (בראשית לט כא) ברם הכא כתיב ותהי אסתר נשאת חן ותשא חן וחסד לפניו:

ויאהב המלך את אסתר. א"ר חלבו מלמד שאף הנשואות הביאו לפניו דכתיב מכל הנשים ומכל הבתולות: וימליכה תחת ושתי. אמר ר' לוי איקונין של ושתי היה מעל מטתו וכשהנשים נכנסות היה מסתכל בהן ובאיקונין של ושתי ולא היה כמות ושתי [וכשנכנסה אסתר] טרד איקונין של ושתי העמיד של אסתר:

אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה אמר ר' יהודה בר סימון בשם ריב"ל היה שואלה ואמר בת מי את והיא אומרת לו בן מי אתה אמר לה אני מלך בן מלך והיא אומרת לו ואני מלכה בת מלכים אמרה לו הלא מתוך דבריך הרגת את ושתי אמר לה לא מדעתי אלא מדעת שרי פרס ומדי הרגתה אמרה לו המלכים הראשונים לא היו מתנהגים על ידי דעת סרוחה אלא ע"הנביאים נבוכדנצר מה כתיב ביה אדין אריון בהתבהלא הנעל לדניאל קדם מלכא (דניאל ב כה) בלשצר מה כתיב ביה באדין דניאל הועל קדם מלכא (שם ה יג) אמר לה ואית הכא מן ההוא קירצא טבא אמרה לו בלוש ותשכח:

קצף בגתן ותרש. ומה הקצפון היה שם מעמיד שנים ומושיב אחד מעמיד שני קלוסנטרון ומושיב הברברי הזה

פרשה ג

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן. לא נתגדל המן אלא לרעתו. אמר ר' יהושע בן לוי משל לגולייך שקלל בנו של מלך אמר המלך אם אני הורגו יאמרו הכל גליון הרג אמר המלך אגדלנו ואחר כך

אהרגנו עשה אותנו טריכונוס ואח"כ עשה אותנו הגמון ואחר כך התיז את ראשו כך אמר הקדוש ברוך הוא אם יהרג המן שיעץ לבטל בנין בית המקדש אין מי יודעו אלא יתגדל ואח"כ יתלה:

וישם את כסאו. לאדם שיש לו סייחה וחמורתא וחזירתא והיה נותן לחמורתא ולסייחה במדה ולחזירתא שלא במדה אמרה חמורתא לסייחה אנו שעושיין מלאכה לבעל הבית נותן לנו במדה ולחזירתא שאין עושה מלאכה נותן לה שלא במדה אמרה סייחה לחמורתא תבא השעה ותראה כיון שבא קלנדס נטלו החזירתא ונחרוה הוי אומר לא המאכל גורם אלא הבטלה לכך נאמר אחר הדברים האלה גידל ואחר כך ויתלו את המן על העץ. כתיב אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע כגללו לנצח יאבד (איוב כו) מה הגללים הללו מזוהמין כך הוא מזוהם רואיו יאמרו איו (שם) חמיין ליה ולא חכימין ליה היכן הוא המן והיכן שלותו מה כתיב למעלה מן הענין ויתלו שניהם על העץ אף סופו של אותו האיש לעלות ולצלוב רבי [פנחס] הוי משתעי הדין עובדא אריא עביד סעודתא לכל חיתא ובעירא ועבד להון גנונא מן מלכי דאריותא כיון דאכלו אמרו מאן יימר לן זמירא תלו עיניהון בתעלא אמר להו עיינין אתון לי למאן דאימא אמרו ליה אין דלי עניה כלפי משכי מעלויהון ואמר מאן דחמין לן מעלאי יחמי לן מתתאי כך מי שהראה לן בצלובן של בגתן ותרש יראה לנו בצליבא של המן ומי שפרע מן הראשונים הוא יפרע מן האחרונים:

ד"א אחר הדברים האלה. הרהורי דברים היה שם מי הרהר ר' יהודה אומר המן הרהר אמר הדא אסתר אין יהודאה היא קרובתי היא מן אבי עשו דכתיב הלא אח עשו ליעקב (מלאכי א ב) ואין משאר עממין היא כל העממין קרובין אלו לאלו ראוי אני לטול פרוקופי מתחת ידה ור' נחמיה אמר אחשוורוש הרהר אמר מרדכי זה אני חושב לו טובה והוא ישב כאן ומבקש לבנות בית המקדש לבנותו אי אפשר להחזירו אי אפשר אלא הריני מגרה בו [את] המן ויהיה זה בונה וזה סותר וחכמים אומרים הקב"ה הרהר אמר מרדכי זה צדיק גמור הוא אם נוטל פרוקופי יבא המן ויסגל ממון ויבא מרדכי ליטול ממנו ויבנה בית המקדש:

וכל עבדי המלך. ר' יוסי ב"ר חנינא פתח טמנו גאים פח לי (תהלים קמ ו) אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע פרשו לי אומות העולם פח לי אומרים לי עבוד ע"ז לשמוע להם אני נענשת לפניך שלא לשמוע להם הורגים אותי א"ר חנינא לזאב שפרסו לו מצודה על פי הבאר אם ירד לשתות ניצוד ואם אינו יורד ימות בצמא:

ויהי באמרם אליו יום ויום. ר' בנייה בשם ר' לוי אמר בניה של רחל ניסן שוה וגדולתן שוה ניסן שוה לשם ויהי כדברה אל יוסף יום יום (בראשית לט י) וכאן ויהי באמרם אליו יום יום וגדולתן שוה ביוסף כתיב ויסר פרעה את טבעתו (שם מא מב) ובמרדכי כתיב ויסר המלך את טבעתו ביוסף כתיב וישם רביד הזהב (שם שם) וכאן כתיב ועטרת זהב גדולה (אסתר ח טו) ביוסף כתיב וירכב אותו במרכבת המשנה (בראשית מא מג) וכאן כתיב וירכיבהו על הסוס ברחוב העיר (אסתר ו ט). ר' לוי בשם ר' חמא ב"ר חנינא אמר אמר להם מרדכי משה רבינו הזהירנו בתורה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה (דברים כז טו) וזה הרשע שם עצמו ע"ז ועוד ישעיה הנביא אמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא (ישעיה ב כב) ולא עוד אלא שאני יליד בית איסגיטורין של מלך ומשתחוה להדיוט הדא הוא דכתיב ותגשן השפחות וגו' ותגש גם לאה וילדיהן ואחר נגש יוסף ורחל וגו' (בראשית לז ז) ועדיין זקני בנימין לא נולד:

וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו. אמר ר' אבא תחשכנה עיניהם מראות (תהלים סט כד) לפי שמראית עיניהם של רשעים מורידים אותם לגיהנם שנאמר ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טובות הנה וגו' (בראשית ו ב) וירא עשו (שם כח מח) וירא בלק (במדבר כב ב) וירא בלעם (שם כד א) וירא המן (אסתר ג ה) לפיכך הם מתביישין במראות עיניהם שנאמר יראו גוים ויבושו (מיכה ז א) אבל מראית עיניהם של

צדיקים מעלה אותם שנאמר וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים (בראשית יח ב) וירא והנה באר בשדה (שם כט ב) וירא פנחס (במדבר כה ז) וירא והנה הסנה (שמות ג ב) ולפיכך שמחים במראית עיניהם שנאמר יראו צדיקים וישמחו (איוב כב ט):

וימלא המן חמה. אמרו מה עשה המן כשעבר ולא עמד מרדכי ממקומו ולא שאל בשלומו בא לו מצד אחר ועשה עצמו כאילו שאל מרדכי בשלומו ואמר ליה מרי עליך שלום אמר ליה מרדכי אין שלום אמר ה' לרשעים (ישעיה נז כא) מיד וימלא המן חמה:

ויבז בעיניו וגו'. אמר ר' לוי לעוף שקינן על שפת הים ועלה הים והציף את קנו מה עשה עמד והתחיל ממלא פיו מים ונותנו בחול וממלא פיו חול ונותנו בים בא חבירו וא"ל מה אתה עושה ותתיגע אמר לו אין זז מכאן עד דאנא עביד הדין ימא חול א"ל שוטה שבעולם כמה תסתופף כך ויבקש המן להשמיד את כל היהודים א"ל הקב"ה שוטה [שבעולם] אני בקשתי להשמידם ולא יכלתי שנאמר ויאמר להשמידם לולי משה בחירו (תהלים קו כג) ואתה מבקש להשמידם סוף שהוא נופל בידם. שישראל נמשלו לצורים שנאמר כי מראש צורים אראנו (במדבר כג ט) ועובדי אלילים נמשלו לחרס שנאמר ושברה כשבר נבל יוצרים (ישעיה ל יד) נפל כיפה על קדרה ווי לקדרה נפל קדרה על כיפה ווי לקדרה כך כל מי שבא ומזדווג להם לישראל נוטל את שלו מתחת ידיהם:

הפיל פור הוא הגורל. אמר רב חמא בר חנינא א"ל הקדוש ברוך הוא אתה הוא גורלן של ישראל:

מיום ליום ומחודש לחודש. ארז"ל כשאמר המן להפיל גורלות [התחיל להפיל גורלות] לימים שנאמר מיום ליום. עלה יום א' לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע בי נבראו שמים וארץ ואמרת אם ימדו שמים ממעלה ויחקרו מוסדי ארץ למטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל (ירמיה לא לו) ורשע זה מבקש לאבדן עקור שמים וארץ ואח"כ כלה אותם. בא לו יום ב' לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבש"ע בי נברא רקיע והבדלת בין מים העליונים למים התחתונים ובניך הבדלת מבין האומות עקור רקיע ואחר כך כלה אותם. בא לו יום ג' עלה לרקיע אמר לפניו רבש"ע בי נבראו אילנות ובניך מקלסין אותך בהן שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' (ויקרא כג מ) עקור אילנות ואח"כ כלה אותם. בא לו יום ד' עלה לרקיע ואמר לפניו רבש"ע בי נבראו [מאורות] שמש וירח וכוכבים ומזלות וישאלו בהם שנאמר והנה השמש והירח וגו' (בראשית לז ט) עקור מאורות ואחר כך כלה אותם. בא לו יום ה' עלה לרקיע אמר לפניו רבש"ע בי נבראו בהמות ועופות ומקריבין לפניך קרבן עקור בהמה ועוף ואח"כ כלה אותם. בא לו יום ו' עלה לרקיע אמר בי נבראו אדם וחווה וישאל קרויין אדם שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם (יחזקאל לד לא) [בטל כל בני אדם ואחר כך כלה אותם]. בא לו יום ז' עלה לרקיע אמר כתיב ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם (שמות לא יז) עקור אותו ואח"כ כלה אותם כיון שראה שלא היה יכול לימים בא לו לחדשים שנאמר ומחודש לחודש (אסתר ג ז) ועלה לניסן זכות הפסח לאייר זכות המן לסיון זכות מתן תורה לתמוז זכות הארץ לאב והפכתי אבלם לששון (ירמיה לא יג) לאלול זכות החומה דכתיב ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאלול (נחמיה ו טו) לתשרי זכות הרגלים לחשוון זכות שרה לכסליו וטבת זכות חנוכה לשבט זכות אנשי כנסת הגדולה באדר שמח אמר אבדוק המזלות טלה ויקחו להם איש שה (שמות יב ג) שור שור או כשב (ויקרא כב כז) תאומים פרץ וזרח שנאמר והנה תאומים בבטנה (בראשית לח כו) סרטן זכות יונה אריה זכות דניאל בתולה זכות חנניה מישאל ועזריה מאזנים זכות איוב שנאמר ישקלני במאזני צדק (איוב לא ו) עקרב זכות יחזקאל שנאמר ואל עקרבים אתה יושב (יחזקאל ב ו) קשת זכות יוסף שנאמר ותשב באיתן קשתו (בראשית מט כד) גדי זכות יעקב שנאמר ואת עורות גדיי העזים (שם כז טז) דלי זכות משה שנאמר

וגם דלה דלה לנו (שמות ב ט) דגים לא מצא להם זכות אמר כשם שהדגים נבלעים כך שונא ישראל נבלעים תפוששים הם בידי כהדא נונא א"ל הקב"ה לית אינון בידך אלא את בידיהון מה הדג הזה פעמים בולע ופעמים נבלע אף את נבלע בידיהן:

ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם. כד אנן בעין למיזבן מנהון מיד סוגרים עלינו שוקים ומשחקים עלינו ומכניסין הפרד בממוננו חדא לשבעה יומין שבתא לתלתין יומין ריש ירחא בניסן פסחא בסיון עצרתא ואית להון ירחא ומפסידין בו ממונו של עולם ריש שתא ויומא רבא וחגא דמטללא תמניא יומין כל יומא אכלין ושתין ורווין ונפקין ויתבין ומבזי ליה למלכא א"ל הקדוש ברוך הוא רשע יאות זנית אלא מה הנאה דלא מנית אינון תרין יומין דאנא עתיד למיתן בהון שמחה במפלתו של אותו רשע כדכתיב להיות עושים את שני הימים האלה (אסתר ט כז):

ולמלך אין שוה להניחם. אמר ר' לוי כל מה שהיה המן מקטרג ישראל מלמטה היה מיכאל מלמד זכות מלמעלה אמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאין מקטרגין שעבדו ע"ז ולא על שגילו עריות ולא על ששפכו דמים אלא על ששומרים תורתך א"ל הקב"ה חייך לא שבקינן ולא אשבקינן דכתיב כי לא יטוש ה' את עמו (ש"א יב כב):

אם על המלך טוב. אמר ליה [וכמה אינון א"ל] המן השתא אין אנא יודע מנייניהון כמה אינון אלא כד נפקו ממצרים הוו להו שית מאה אלפי גברא על כל חד וחד יהיבנא לך מאה זוזי לחוד קולמוס את יהיב א"ל אחשורוש אף אני רוצה לאבדן אלא מה אעשה שאלקיהם גדול הוא והוא אוהב אותם ביותר וכל העומד עליהם הוא מפילו תחת כפות רגליהם ויש לנו ללמוד מפרעה שמלך מסוף העולם ועד סופו ובשביל שהעביד בישראל שפטם בנגעים גדולים והוציאם ברכוש וקרע להם את הים מה שלא עשה לאומה אחרת ורדף אחריהם בשש מאות אלף וטבעו בים סוף הוא וכל חילו בא עמלק זקינך עליהם בארבע מאות אלף איש גבורים וכלם מסרן אלקיהן ביד יהושע בן נון והרגם שנאמר ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו (שמות יז יג) בא סיסרא עליהם בארבעים אלף ראשי גייסות וכל אחד היה עמו מאה אלף איש וכלם הממם וצוה לכוכבים ושרפום שנאמר מן שמים נלחמו הככבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא (שופטים ה כ) ולסיסרא עצמו מה עשו כמו שספרו לנו אבותינו לא היה גבור כמוהו וכן שלשים שנה היה וכבש כל העולם בכחו ולא היה כרך שלא הפיל חומותיו בקולו ואפילו חיה בשדה כיון שנתן קולו עליה לא זזה ממקומה אמרו עליו פעם אחד ירד לנחל קישון לשתות מים ועלו בזקנו כמה דגים וכשהיה יורד למלחמה היו נושאים אותו תשע מאות סוסים במרכבה ובחזירתו לא היה אחד מהם יוצא מתחתיו בשלום שהיה חותכן כברזל לצמר ולבסוף מסרו אלקיהם ביד אשה ועשאוהו חרפה וקלון לכל העולם ומלכים רבים וגדולים ממנו עמדו עליהם וכלם הפילם וביטלם מן העולם והיו חרפה לדורות ואנו על אחת כמה וכמה חדל לך מהרעה הזאת ואף על פי כן היה מטריחו בכל יום אמר לו אחשורוש הואיל וכן נימלך בחכמים ובחרטומים מיד קיבץ כל חכמי אומה ולשון א"ל מה אתם אומרים רצונכם שנאבד אומה זאת שמעשיה משונים מכל הבריות אמרו לו מי זה שרוצה להכשילך במכשול גדול כזה אם ישראל יאבדו אין העולם יכול להתקיים אפילו שעה אחת לפי שאין העולם מתקיים אלא בשביל התורה שהוגין בה יומם ולילה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג כה) ולא עוד אלא שכל אומות העולם קרויין נכרים שנאמר וגם את הנכרי (מ"א ח מא) וישראל קרויין בנים שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם (דברים יד א) ויש אדם שנוגע בבניו של הקדוש ברוך הוא שהוא מלך בעליונים ובתחתונים ובידו רוחות ונשמות והוא משפיל ומרומם ממית ומחיה וינקה מהם א"ל המן אלקיהם שעשה להם כל הנסים

עזבם והסתיר פניו מהם ואינו מסתכל בהם שהרי נבוכדנצר עלה והחריב ביתו ושרף היכלו ולא עמד כנגדו שנאמר ויאמרו לא יראה יה וגו' (תהלים צד ז) כיון שאמר להם כעניין זה מיד קיבלו ממנו ועמדו והסכימו עמו אמר להם אחשורוש [נפיל גורלות] אם יעלה הכסף בידי והעם בידך הרי הם מסורים לך ואם יעלה העם בידי והכסף בידך אינם מסורים לך מיד הפילו גורלות ורוח הקודש צווחת ואומרת ואל עמי ידו גורל (יזאל ד ג) ועלו העם בגורלו של המן מיד צרה לו צרה גדולה על הכסף ראה אחשורוש ושאיירע לו על הכסף מיד ויסר המלך את טבעתו וגו':

ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך. איני מבקש לא משכרן ולא מהפסדן השיבה רוח הקודש ואמרה לו הכסף נתון לך העץ נתון לך דחשבניה דדין כחשבניה דדין:

ויסר המלך את טבעתו. רבנן אמרין אחשורוש היה שונא את ישראל יותר מהמן מנהגו של עולם דרכו של לוקח לתת ערבון למוכר ברם הכא ויסר המלך את טבעתו:

ויקראו סופרי המלך. מה כתיב בהון כל עממיא אומיא ולשניא [די דארין בכל ארעא] שלמכון יסגא ידוע לכון כי אדם אחד בא לפנינו לא מארצנו ולא מאדמתינו אלא מזרע עמלק בן גדולים הוא והמן שמו ושאל ממני שאלה קטנה וקלה אמר עם אחד יש בינינו ובזוי מכל העמים מכשול בכל זמן ודומים כמשוגעים וחפצים ברעתינו ורוחם גסה וקללת המלך שרויה בפיהם ומה קללה מקללים אומרים ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו (תהלים י טו) ועוד אומרים לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים (תהלים קמט ז) וכופרים בטובה מימיהם מה עשו לפרעה העני כשירדו למצרים קבלן בסבר פנים יפות והושיבן במיטב הארץ בארץ גושן וזן אותן בשני רעבון והאכילן מכל טובה פלטין היה לו לבנות שם ולא היה יכול לעמוד כנגדן ובאו עליו בעלילה אמרו לו לזבוח לאלקינו אנחנו הולכין ולבסוף ג' ימים אנחנו חוזרין רצונך להשאלנו כלי כסף וכלי זהב ובגדים ומרגליות ונלך והשאלום וטענו כל אחד ואחד מהם תשעים חמורים עד שניצלו אותם הלכו ונתעכבו ולא חזרו הלכו אחריהם בשביל ממונם ומה עשו להם אדם אחד היה עמהם ושמו משה בן עמרם ונטל מקלו וליחש עליו והכה בים ויבש ואיני יודע במה יבשו והעבירם בתוכו כיון שראה כן פרעה אף הוא נכנס אחריהם והיה מבקש לחזור ולא יכול ואיני יודע במה רדפו ונשקע הוא וכל חילו ולא זכרו הטובה שעשה עמהם פרעה. עמלק אבי אבא מה עשו לו בשעה שבא עליהם למלחמה שנאמר ויבא עמלק (שמות יז ח) מהיכן בא א"ר כרוספדי מאצל בלעם הרשע בא שהלך ליטול עצה ממנו א"ל אני יודע שבעל עצה ומחשבה אתה וכל היועץ עמך אינו נכשל מה אתה יועצנו אלו המצריים שעשו להם כמה טובות כך עשו להם שאר בני אדם על אחת כמה וכמה א"ל לך עשה עמהם מלחמה ואם אתה לא תוכל להם אין כל בריה יכולה להם לפי שהן תלויין בזכותו של אברהם אף אתה כן מיד בא עליהם למלחמה מה עשה אותו משה היה לו תלמיד אחד ושמו יהושע בן נון אכזרי בלא רחמנות ואמר לו משה בחר לנו אנשים (שמות יז ט) איני יודע אם בכשפים בא עליהם מה עשה משה נטל אבן וישב עליה ואיני יודע מה היה לוחש עד שרפו ידיהם של עם עמלק ונפלו לפניהם הרוגים שנאמר ויחלוש יהושע את עמלק (שם) באו לארץ סיחון גבורי עולם היו ואיני יודע במה הרגום באו למלכי מדין אף אותם איבדום מה עשה תלמיד של משה שהכניסם לארץ ז' עממים איבדם מן העולם ונטל ארצם מידם ואיבד ל"א מלכים ולא ריחמן ועוד באו לסיסרא ואיני יודע מה עשו לנחל קישון וגרפם ושטפם לים הגדול. ושוב היה להם מלך אחד ושמו דוד והיה יוצא ומשחית ומכלה כל האומות ולא היה מרחם לכל בריה שנאמר ואיש ואשה לא יחיה דוד (ש"א כז יא) עמד אחריו שלמה בנו ובנה להם בית אחד וקראו בית המקדש ואיני יודע מה היה להם בתוכו וכשבאים עליהם למלחמה נכנסים בתוכו ועומדים שם ואיני יודע מה עושים בו לשעה קלה יוצאין והורגין הכל ולא היה מדה טובה שלא נתגאו בה ומתוך טובה יתרה שהיה להם לא חשבו כל אומה ולשון

בעיניהם עד שבא עליהם אדם אחד נבוכדנצר שמו והיה ממשלה בידו וקיבץ עליהם כל העולם כולו ותפושם ולא הועיל להם כשפיהן מהם הרג מהם השליך בקולרין ובשלשלת של ברזל והביאום בינינו ואעפ"כ לא שינו מעשיהם המכוערים ומשחקים עלינו בכל יום ומתלוצצים ומלעיגים עלינו ועל יראתנו ותועבה אנו בעיניהם בנותינו אינם לוקחים ובנותיהם אינם נותנים לנו לחמנו אינם אוכלים ומשקנו אינם שותים ואפילו מלכנו דומה בעיניהם כאשה נדה הללו המדות מגונות באומה זו ועוד מה שאין אנו יכולים לספר ועכשיו חשבנו והפלנו גורלות על שנים עשר חדשי שנה ונפל הגורל [על חדש אדר והפלנו על ימי החודש ונפל הגורל] על שלשה עשר יום לחדש ועכשיו בזמן שאיגרות הללו באות לידיכם השחיתו והשמידו לא תשאירו מהם פליטה:

נוסח אחר בלשון ארמי ע"פ כ"י ב"מ:

ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון. מה כתיב בהון. (כל) [לכל] עממיא אומיא ולשנייא [די דארין בכל ארעא] שלמכון ישגא. ידוע לכון דגוברא חד אתא לוותנא לא מדילנא ולא מארענא אילהן מזרעא דעמלק (בין) [ביר] רברבין עלמא הוא והמן שמיה ושאל מיננא שאלתא זעירתא ואמר עמא חד אית ביננא דבזיזא מכל עמא דזמנין לתקלא ולקלקולא ומשתנין בגאותא יודען בבישותנא ואחסורנא ולטין אינון למלכא ולטותא דמלכא תדירא בפומהון וכד לטויתהון אמרין ה' מלכותיא קאים לעלם ולעלמי עלמיא אבדו בני עממיא מאתריה. ותו אינון אמרין למיעבד פורענותא בעממיא וכפרין אינון בטיבותא כל ימיהון מה עבדו לפרעה מלכא דמצראי נחתו לארעיה בעדן כפנא ערטלאין אינון נשיהון וטפליהון וקבלינון בסבר פנים יפות בחדוון ואותבנינון בטוב ארעיה וזנינון ומרעם לא חסרו פלטורין הוה ליה למיבני ואמר להון למבנייה ושרו למיבנייה בתרעמנותא ועד כאן מתבני ולא שלים אתו עלוהי כולהון בתסקופי מילין ואמרו ליה מהלך תלתא יומין נהך ונדבח קדם ה' אלהנא ונהדר וניתוב במטי מנך הב לן מנין דכסף ומנין דדהב איצטלוון ולבושין ושאלינון וטענו ית בעיריהון כל אחד תשעים חמורים ורוקיניו ית מצראי ולא חזרו להון קדל אזל בתריהון פרעה כד חזינון ערקין לשזבא ית נכסיה כד מטנון על ימא הוה ביניהם גבר רב (תרשיא) [חרשיא] דאיתרבי בביתיה ומשה בן עמרם שמיה ורמא ית חוטרי על ימא ובזייה ואעבר ית משריתיה בימא ושניק רתיכי פרעה ושפר גברוהי ומשרייתה ואליהון הוה בסעדהון כל עדן דאינון קיימין אורייתה לא שבק חד למיקם קדמהון ואף בלעם נביא חד דהוה ביננא קטלו בחרבא וכדון עבדו לסיחון ולעוג מלכיא תקיפיא דארעא דכנען וקטלו ותרוכינון מן ארעיהון ואחסינו יתה ואף מלכא רבא יקירא דעמלק שציאו אינון מלכיהון ונביאהון ובתר כן קם מלכא אכזראה דוד שמיה וקטיל בפלישתאי אדומאי עמונאי ומואבאי ולא קם חד קדמוהי ובתר כן קם שלמה בריה גבר חכים וסוכלתן ובנא להון ביתא בירושלם דלא אתבדרון לכא ולכא וכד סגיא בארעא חבו קדם אלקיהון ומסרינון ביד נבוכדנצר מלכא ואזלינון לבבל ועד כען דאינון תחות ידנא נחנא כלא חשיבן קדמיהון ודתיהון ונימוסיהון משנין מכל עמא ולא מתחנתין בנא וית אלהנא לא סגדין ולא חשחין ליקרותנא ולא מיסגד קודמנא כבני חרי לא עביד עבודתנו ולפיקודנא לא צייתו בכן איתכנשו קדמנא רברייא סגנייא פחייתא והתיבנא עיטא וטעם וקיימנא איסר ורשום כדת מדי ופרס דלא תנגדי לשציותהון מדרי עלמא ושלחנא איגרתא בכל שבע ועשרים ומאה מדינה די במלכותאי לקטלא יתהון בניהון וטפליהון וגבר לא ישתייר מתחות ידכון ביום תלתא עשר דירחא באדר כמא דעבדו לאבהתנא וכמה דחשיבו למיעבד לנא ונכסיהון יהון למיבז בכן תשכחון רחמין קדמאי דא נשתוון איגרתא די שלח אליכון ארתחששת מלכא דמדי ופרס

פרשה ד

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה. וכשיצא המן מפלטין של מלך ואיגרות בידו וכל שרי המלך אחריו. פגע בהם מרדכי ראה שלשה תינוקות יוצאין מבית רבן אמר להם מרדכי אמרו לי פסוקיכם פתח ראשון ואמר אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבא (משלי ג כה) פתח שני ואמר עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל (ישעיה ח י) פתח שלישי ואמר ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט (שם מו ד) מיד צחק מרדכי א"ל המן מה אמרו לך התינוקות הללו שצחקת א"ל בשורות טובות בשרוני מיד כעס המן בלבו אמר איני שולח יד תחלה אלא בתנוקות הללו אמר ר' יצחק נפחא בעלילה גדולה בא המן על ישראל שנאמר ובמלאות הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה (אסתר א ה) ואין עם אלא ישראל שנאמר עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק (דברים לג יט) א"ל המן לאחשורוש אלקיהם של אלו שונא זמה הוא אלא העמד עליהם זונות ועשה להם משתה וגזור עליהם שיבואו ויאכלו וישתו כרצונם שנאמר לעשות כרצון איש ואיש ומי שירצה לבוא יבא ומי שלא ירצה לבוא לא יבא כדי שלא יהא להם פתחון פה לומר על כרחם הביאום גזר המלך כך מיד עמד מרדכי והכריז ואמר בניי הואיל ולרצונכם הוא אל תלכו שלא יהא פתחון פה לשטן עליכם הניחו דברי מרדכי והלכו לבית המשתה א"ר ישמעאל שמונה עשר אלף ותשע מאות הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו וקלקלו והשטן השטין אותם לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע עד מתי תדבק באומה זו שהם מכעיסים לפניך אם רצונך תאבד אומה זו מן העולם א"ל תורה מה תהא עליה אמר לפניו תסתפק בעליונים אף הקדוש ברוך הוא השוה דעתו לכך באותה שעה אמר הקב"ה למה לי אומה זו שבשבילה רבו אנחותיי בכל יום שנאמר אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם (דברים לב כו) הביאו לי אגרות וכתבו עליהם כלייה מיד הביא השטן איגרות וכתב וחתם כיון שראתה תורה כך יצאה בבגדי אלמנותיה ונתנה קולה בבכי ולקול בכייתה צעקו מלאכי השרת שנאמר הן אראלם צעקו חוצה וגו' (ישעיה לג ז) ואמרו אם אין ישראל שמעטיפין דם לשמונה אנו מה צריכים לעולם דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג כה) וכתב הבט לברית כי מלאו מחשכי ארץ וגו' (תהלים עד כ) כיון ששמעה חמה ולבנה כך חגרו שקים ונתנו קולם בבכי שנאמר שמש וירח קדרו וככבים אספו נגהם (יואל ב י) ושמים וארץ נתאבלו שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם (ישעיה נ ג) מיד רץ אליהו בבהלה אצל אבות העולם וצדיקי עולם ונביאים הראשונים ואמר להם שמים וארץ וצבא מרום בוכים במר נפש וכל העולם אחזתו חיל כיוולדה ואתם שוכבים במנוחה אמרו לו על מה אמר להם מפני שנגזר על שונאי ישראל כלייה למה מפני שנהנו בסעודה של אחשורוש כיון ששמע משה כך אמר לאליהו כלום יש אדם כשר באותו הדור א"ל יש אדם אחד ושמו מרדכי א"ל לך והודיעו ויעמוד הוא משום ואנו מכאן א"ל רועה נאמן כבר כתבו כלייה על צאנך וכבר חתומה אמר להם לאבות העולם אם בטיט חתומה רחמינו נשמעים ואם בדם חתומה מה שהיה היה בא אליהו אצל מרדכי והודיעו שנאמר ומרדכי ידע וגו' ועד עכשיו לא היה יודע אלא דלא היה מתיירא עד שבא אליהו והודיעו מה שהסכימו למעלה מיד ויקרע מרדכי את בגדיו מה עשה קבץ כל תינוקות של בית רבן ועינה אותם מלחם וממים והלביש שקים עליהם והיו צועקים בבכיה וביללה באותה שעה אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כל זמן שאומות העולם עומדים עלי אינם מבקשים ממני לא כסף ולא זהב אלא לכלותינו מן העולם שנאמר ואכרות קומת ארזיו (ישעיה לז כד) עמד עלי נבוכדנצר מלך בבל ובקש לכלותי מן העולם שנאמר אכלני הממני נבוכדנצר מלך בבל (נחמיה יא לד) אימתי הממני בשעה שהעמיד צלם בהיכל קיבץ עלי שבעים מלכים ודן אותי לפנייהם ואמר לי השתחוה לצלם א"ל חנניה מישאל ועזריה אין אנו משתחויים אמר להם מפני מה אמרו לו מפני

שגזירותיו של הקב"ה קשים מגזירותיך שאמר לנו לא יהיה לך אלקים אחרים על פני (שמות כ ג) אמר להם ולמה מרדתם בו אמרו לו לכך באנו לידך אמר להם אין אתם מתייראין מכבשן האש שלי אמרו לו וכי אש שלך קשה מאשו של הקדוש ברוך הוא והלא שש אשות יש לו להקב"ה יש אש אוכלת אש זה אשו של הקדוש ברוך הוא שהיא אוכלת אש של מלאכי השרת ויש אש שמתתירא מאשו של הקב"ה שבשעה שהפיל חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש ירד גבריאל וצינן את האש ולא היה לכבשן האש רשות להבעיר ויש אש שאוכלת ושותה זה אשו של אליהו שנאמר ואת המים אשר בתעלה לחכה (מ"א יח לח) ויש אש שותה ואינה אוכלת זה אישו של חמה ויש אש אוכלת ואינו שותה זה אש שלנו ויש אש לא אוכלת ולא שותה זה אש של מלאכי השרת ולא עוד אלא שאש שלך אינה אלא לפי שעה אבל אשו של הקדוש ברוך הוא אדם נכוה בה לעולמי עולמים ולא עוד שאין מניחין נשמתו לצאת אלא מטרפת בתוכו וכשאדם מרחיק ממנו ארבע מאות ושלישים פרסאות הוא נכוה בה ועוד ז' מדורים יש בגיהנם וכל מדור ומדור עומקו מאה ריבוא פרסאות והתחתון שבהם ארקא שמו והוא חציו אש וחציו ברד וכשדנים בו הרשע מוציאין אותו מאש לברד ומברד לאש ועוד מדה אחרת יש בו יש עקרב אחד שיש בו תשע מאות ותשעים ותשע חליות ועל כל חוליא וחוליא יש לו תשע מאות וצ"ט חביות של דם וכל חבית וחבית יש בו תשע מאות וצ"ט לוגין ואדם שכופר בהקב"ה ומשתחוה לצלם דנין אותו בכולם ואנו היאך נשתחוה לצלמא דדהבא ואילולי אותן צדיקים שקדשו את שמך כבר אבדנו מהעולם ועכשיו עמד עלינו המן הרשע וביקש לעקור את הגפן ולא גזר להניח מחצה או שלישי או רביע אלא את הגפן כולה שנאמר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן:

ותבאנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד. יש אומרים מעוברת היתה והפילה וכן הוא אומר על כן מלאו מתני חלחלה צירים אחזוני כצירי יולדה (ישעיה כא ג):

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו. ברמז דבר לה על המן שהוא מגזע עמלק שכתוב בו אשר קרך בדרך (דברים כח יח):

ויבא התך. כשראהו המן להתך נכנס ויוצא בעטו והרגו לפיכך אין מזכירו עוד אמר הקדוש ברוך הוא הואיל וכך נהיה רוח הקודש תהא משמשת בהם שנאמר ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר

פרשה ה

ותאמר לו זרש אשתו. אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא שלש מאות וששים בעלי עצה היו לו לאותו רשע וכולם לא היו יודעים כזרש אשתו אמרה לו אדם זה שאתה אומר אם מזרע היהודים הוא לא תוכל לו אלא בחכמה אם תפילהו לכבשן האש כבר עלו מתוכו חנניה מישאל ועזריה ואם לבית האסורים תאסרהו כבר יצא מתוכו יוסף ואם במולא תסיק תחתיו כבר התחנן מנשה ונעתר לו הקב"ה ונפק ממנה ואם במדברא תגיליניה כבר פרו ורבו בו ואם תעויר עיניו סגיאן דקטל שמשון כד עויר אלא צלוב יתיה על צליבא דלא אשכחן דשיזיב מניה. מיד וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ. נטל ארז מגינת הביתן ארכו חמשים אמה ורחבו שתים עשרה אמה ויש אומרים פרשנדתא בנו היה הגמון בקרדוניה והביא מתיבתו של נח. והוציאו בהלל וזמר והכינו על פתח ביתו ואמר למחר בשעת קריאת שמע של שחרית אתלה מרדכי עליו וכיון שהכינו מדד עצמו עליו השיבתו בת קול ואמרה נאה לך העץ מתוקן לך העץ מששת ימי בראשית מיד הלך לבית המדרש ומצאו לו למרדכי יושב וראשי התינוקת מפולשין באפר ושקים במתניהם וסופדים ובוכים וציוה ומנה אותם ומצאם כ"ב אלף ונתן קולרין בצואריהן ושלשלות ברגליהן

והפקיד עליהם שומרים ואמר הללו אני שוחט תחלה ואח"כ אני תולה את מרדכי ואמותן היו מביאות להם לחם ומים ואומרות להם בנינו אכלו ושתו קודם שתמותו ומניחים ידיהם על ספריהם ונשבעים בחיי מרדכי רבינו לא נאכל ולא נשתה אלא בתעניתינו נמות עייפים והיה כל אחד גולל ספרו ונותנו לרבו ואומרים סבורים היינו שבזכות התורה נאריך ימים שנאמר כי היא חייך ואורך ימיך (דברים ל כ) ועכשיו שלא זכינו טול ספרך מידינו מיד צעקו כולם צעקה גדולה ומרה ואמותיהן גועות כפרות מבחוץ ובניהם כעגלים מבפנים עד שעלתה צעקתם וצעקת אבות העולם למרום בסוף ג' שעות בלילה נשמעה בכייתם לפני הקדוש ברוך הוא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע קול גדיים וכבשים אנו שומעין באותה שעה עמד משה רבינו בבכי לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא קול גדיים וכבשים הם אלא קול קטני עמך ישראל ששרויין בתענית היום ג' ימים ואסורין בקולרין ובשלשלת של ברזל ולמחר עומדין בשחיטה כגדיים וכבשים ולב אויב שמח עליהם באותה שעה נתגלגלו רחמים של הקב"ה ושיבר החותמות וקרע האיגרות וגידע קרן רשע והשיב מחשבתו הרעה בראשו והרים קרן ישראל והצמיח להם ישועה. אמר ר' חלבו אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן ואף מחשבתו של המן הרשע לא ביטלה אלא בשבילם שנאמר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז (תהלים ח ג) ועליהם נתנבא שמואל ומה קול הצאן הזה באזני (ש"א טו יד) ואין עוז אלא תורה שנאמר ה' עוז לעמו יתן (תהלים כט יא) ואומר סורו ממני כל פועלי און כי שמע ה' קול בכיי (שם י ט) וששו עליונים ושמוחו תחתונים והודו ושבחו למי שאמר והיה העולם שנאמר יודוך עמים אלקים יודוך עמים כולם (שם סג ו)

פרשה ו

בלילה ההוא נדדה שנת המלך. באותה שעה ירד גבריאל אצל אחשוורוש והיה מנדד שנתו מעיניו וחובטו בקרקע שס"ו פעמים ואמר לו כפוי טובה שלם טובה לבעליו מיד גזר להרוג כיתות של נחתומים ושל טבחים ושל משקים ואמר להם סם מות נתתם לי לאבדני מן העולם אמרו לו אדונינו המלך ממאכל אסתר והמן אכלת וממשקה ששתו שתית אם הם במדה זו הרגנו ואם לאו למה אנו נהרגין הלכו וראו אסתר והמן שאין להם צער חזר המלך ואמר מי עשה לי טובה ולא שלמתי לו. מיד:

ויאמר להביא את ספר הזכרונות. אמר ר' יוחנן שמשיי בן המן היה קורא וכשהיה מגיע לזכות מרדכי היה גולל והדפיץ נגללין מאליהן. ויש אומרים האותיות זעקו מעצמן ואמרו אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש שנאמר ויהיו נקראים לפני המלך. מיד:

ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה [ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר]. כיון שהזכירו לפני מרדכי בא עליו מעט שינה וראה בחלומו המן עומד והסייף בידו להורגו ונבעת המלך ונדדה שנתו ויאמר מי בחצר:

ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עומד בחצר. אמר כל מה שראיתי בחלומי אמת הוא:

ויאמר המלך יבא. א"ל יודע אני בכך שבעל עצה אתה וכל היועץ בכך אינו נכשל מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו מיד ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני כסבור היה המן שאין המלך רוצה לכבד יותר ממנו לכן אמר לו יביאו לבוש מלכות:

יביאו לבוש מלכות. שארגתו לברק לילות [ועוד אחר איצטביג שמו שהביאו לדריוש ממדינת הים] ועוד כלי אחר שהביאו לכורש ירוק שמו ואחר שתרוג שמו שפירא וקורין לו ונחש טוב כידיני:

ואשר נתן כתר מלכות בראשו ואחד מגדולי מלכות יכריז לפניו ויאמר כל מי שאינו כורע ומשתחוה לזה הוא להריגה וביתו ינתן לו כיון שהזכיר לפניו הכתר נשתנו פניו של אחשוורוש אמר זה הוא חלומי כיון שראה המן שנשתנה פניו של אחשוורוש שוב לא הזכיר הכתר אלא ונתון הלבוש והסוס וגו':

ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש וגו' ועשה כן למרדכי היהודי א"ל אדוני המלך הלא אני ואתה כתבני להשמיד ולהרוג לו ולכל זרעו א"ל אל תפל דבר מכל אשר דברת באותה שעה קרא אחשוורוש לחרבונא ולשרים אחרים שילכו עמו אמר להם הזהרו שלא יפיל דבר מכל אשר דבר וילכו עמו כיון שראהו מרדכי חשב ואמר כמדומה אני שרשע זה בא לרומסני בסוסו אמר לתלמידיו ברחו שלא תכוה בגחלתי אמרו לו בין לחיים בין למות עמך אנו. מה עשה נתעטף בטליתו ועמד בתפלה אדהכי קרב אותו רשע ויתייב ליה גבי תלמידיו אמר במה אתן עסוקין אמרו לו במצות העומר שהיו ישראל מקריבין אמר להם במה הוה דכספא או דדהבא א"ל דשערין א"ל בכמה הוא טימיה דידיה בעשרה או בעשרים קונטרין א"ל סגין סגין בעשרה מעי א"ל קומו דנצחן עשרה מעי דיכונן לעשרת אלפא כיכרא כסף דידי מן דמצלי א"ל סך לבוש הדין לבושא דמלכותא א"ל מה את מבזה מלכותא אית בר נש לביש לבושא דמלכותא ולא סחי אזיל בעי בלנא ולא אשכח מה עביד אסר זירתיה ואסחיה כיון דעל א"ל לבוש הדין כלילא א"ל ואית בר נש דלביש כלילא ולא מספר אזיל בעי ספרא ולא אשכחיה מה עביד אזיל לביתיה ואייתי מאני דספרא וספר ליה שרי מתנח א"ל מרדכי מאי האי א"ל ווי להווא גברא מדעביד קומיס פנטון קוזמוקלטור איתעבד בלן וספר א"ל ולית אנא חכים לאבוי דהאי גברא דהוה בלן וספר בכפר קורינס כמה שנין ואילין הוה מאני ספרא דידיה א"ל קום רכוב על הדין סוסיא א"ל לית בי כח דאנא גבר סיב א"ל ואנא נמי גבר סיב א"ל את גרמת לנפשך א"ל קום רכיב ואנא מימיך קדלי ודרוס עלי וסליק ורכוב לקיים מה שנאמר ואתה על במותימו תדרוך (דברים לג כט) כיון שרכב על הסוס היו מקלסין לפניו ואבוקות דולקות לפניו והוא משבח להקדוש ברוך הוא ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני ה' העלית מן שאול נפשי חייטני מירדי בור (תהלים לב ג ד) תלמידיו אמרו זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבוקר רנה (שם שם ה ו) אותו רשע מה אומר ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם ה' ברצונך העמדתה להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל (שם שם ז ח) אסתר אומרת אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך (שם שם ט י) ישראל אמרו שמע ה' וחנני ה' היה עוזר לי הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה (שם שם יא יב) ר' פנחס אמר בקריאת שמע היה עסוק ולא הספיק לגמור למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך (שם שם יג):

וישב מרדכי אל שער המלך. מלמד ששב לשקו ולתעניתו. אמר ר' חלבו כל מי שלובש שק ומתענה אינו מעבירו מעליו עד שנעשה בקשתו:

והמן נדחף אל ביתו. ובידו ארבע מלאכות בלנאי וספר גליור וכורז:

עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו אמרה אסתר דיברורין הוא ובניו איפרכון במדינות שמא ימרדו

פרשה ז

ויתלו את המן על העץ. מה עץ היה אמרו חכמים בשעה שבא להכינו קרא הקב"ה לעצים ואמר להם מי יתן נפשו ויתלה רשע זה עליו תאינה אמרה אני אתן את נפשי שממני מביאין ביכורים ולא עוד אלא שבי נמשלה ישראל שנאמר כביכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם (הושע ט י) גפן אמר אני אתן נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר גפן ממצרים תסיע (תהלים פ ט) רימון אמר אני אתן נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר כפלח הרמון רקתך (שה"ש ו ז) אגוז אמר אני אתן נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר אל גנת אגוז

ירדתי (שם ו יא) אתרוג אמר אני אתן נפשי שממני נוטלין ישראל למצוה שנאמר פרי עץ הדר (ויקרא כג מ) הדס אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר והוא עומד בין ההדסים (זכריה א ח) זית אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר זית רענן יפה פרי תואר (ירמיה יא י) תפוח אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר תחת התפוח עוררתיך (שה"ש ח ה) דקל אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר זאת קומתך דמתה לתמר (שם ז ח) ערבה אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר כערבים על יבלי מים (ישעיה מד ד) ארז אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר כארז בלבנון ישגה (תהלים צב יג) באותה שעה בא קוץ לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבש"ע אין לפניך לא משא פנים ולא מקח שוחד אני שאין בי זכות להתלות אני אתן את נפשי ויתלה טמא זה עלי מיד קבל ממנו באותה שעה גזר אותו רשע לעבדיו לעשות עץ גבוה חמשים אמה אמר כדי שיראה בכל המדינה אמרו לו והיכן נמצא כזה אלא בדירה שלך יש אומרים החריב אכסדרה שלו ונטלו משם והכינו והשיב הקב"ה גמולו בראשו ונתלה הוא ובניו כן יקלקל הקדוש ברוך הוא מחשבות אויבינו מעלינו ושלום על כל ישראל אמן:

אמר ר' יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי רוח שבזמן שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו מנחה שכר מנחה בידו ועכשיו כל מי שדעתו שפלה כאילו הקריב כל קרבנות שבעולם שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה (תהלים נא יט) ולא עוד אלא שתפלתו אינה נמאסת שנאמר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (שם) וכתוב קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע (שם לד יט)